

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАКАРПАТСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут
Філософії та євроінтеграційних досліджень**

Серія "Євроінтеграція: український вимір"
Випуск 11

І.В.Артёмов

УКРАЇНСЬКИЙ ВИМІР ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Навчальний посібник
У 2 книгах

КНИГА 1. Україна – Європейський Союз

Ужгород
2008

ББК 66.4 (4Укр.)
УДК 327 (477)
А86

Пропоноване видання – один з небагатьох навчальних посібників, присвячених проблематиці європейської та євроатлантичної інтеграції України.

Посібник підготовлено в ході реалізації Інститутом філософії та євроінтеграційних досліджень Закарпатського державного університету наукового проекту на замовлення Міністерства освіти і науки України, зважаючи на недостатню ефективність роботи з інформування населення щодо проблем європейської та євроатлантичної інтеграції, підготовки фахівців, які зможуть відстоювати інтереси держави на всіх етапах євроінтеграційного поступу.

У першій книзі посібника – «Україна – Європейський Союз» розкриваються передумови вибору Україною курсу до єдиної Європи, дається аналіз сучасного стану проблем і механізмів реалізації зазначеного вибору, простежуються його основні етапи.

Для студентів вищих навчальних закладів, які навчаються за спеціальністю “Міжнародні відносини”, викладачів, службовців, які займаються реалізацією державної політики європейської та євроатлантичної інтеграції України.

Редакційна колегія:

Ф.Г.Ващук	- доктор технічних наук (голова редакційної колегії)
І.В.Артёмов	- кандидат історичних наук (відповідальний редактор)
В.Д.Бондаренко	- доктор філософських наук
З.С.Варналій	- доктор економічних наук
С.В.Віднянський	- доктор історичних наук
І.І.Вовканич	- доктор історичних наук
І.Ф.Король	- доктор історичних наук
О.М.Майборода	- доктор історичних наук
Р.А.Офіцинський	- доктор історичних наук
О.С.Передрій	- кандидат економічних наук
С.Д.Федака	- доктор історичних наук

Рецензенти:

О.М.Майборода – доктор історичних наук, професор, заступник директора Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України

Р.А.Офіцинський – доктор історичних наук, професор Ужгородського національного університету

І.Ф.Король – доктор історичних наук, професор Закарпатського державного університету

*Рекомендовано до друку вченою радою
Закарпатського державного університету
(протокол № 7 від 03.04.2008 р.)*

© І.В.Артёмов, 2008

© Закарпатський державний університет
Навчально-науковий Інститут філософії та
євроінтеграційних досліджень, 2008

© Поліграфцентр «Ліра», 2008

ISBN _____

ЗМІСТ

Передмова	5
-----------------	---

РОЗДІЛ 1. ПЕРЕДУМОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

1.1. Україна в геополітичному просторі сучасності	7
1.2. Об'єктивні передумови пріоритетності євроінтеграційного та євроатлантичного курсу України	16
1.3. Основні принципи європейської та євроатлантичної інтеграції	22
1.4. Ступінь дослідженості проблеми	28

РОЗДІЛ 2. АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ВИБОРУ УКРАЇНИ

2.1. Історія та особливості взаємовідносин України з Євросоюзом.....	39
2.1.1. Євросоюз на сучасній політичній карті світу	40
2.1.2. Історія відносин Україна-ЄС: хронологічний зріз	45
2.1.3. Політична ситуація навколо України після розширення Євросоюзу	60
2.2. Нормативно-правова основа євроінтеграційного курсу держави.....	76
2.3. Саміти «Україна-ЄС» — важливий чинник реалізації євроінтеграційних прагнень України.....	95
2.4. План дій «Україна-ЄС» як інструмент Європейської політики сусідства	113
2.5. Вступ України до СОТ — важливий крок на шляху євроінтеграції.....	127
2.6. Угода про вільну торгівлю між Україною та ЄС: очікування і ризики..	144
2.7. Розширення Шенгенського простору та наслідки введення візового режиму для України	178
2.8. Проблеми міграції і біженців у контексті Угоди про реадмісію України з ЄС.....	191

2.9. Стан і особливості підготовки нової Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС	207
Інститути ЄС і НАТО: глосарій основних термінів і понять	220

Список рекомендованої літератури.....	242
---------------------------------------	-----

Додатки:

Концепція Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2007-2010 роки (схвалено Кабінетом Міністрів України 15.03.2006 р.).....	250
План дій «Україна – Європейський Союз»: Європейська політика сусідства (схвалено кабінетом Міністрів України 12.02.2005 р.).....	255
Угода про реадмісію (http://www.ukraine-eu.mfa.gov.ua/).....	287
Угода між Україною та Європейським Співтовариством про спрощення оформлення віз (zakon.rada.gov.ua/)	310
Концепція Державної цільової програми інформування громадськості з питань європейської інтеграції України на 2008-2011 роки (схвалено кабінетом міністрів України 25.07.2007 р.)	325
Саміт ЄС-Україна. Спільна заява щодо угоди про асоціацію Україна-ЄС..	331
Країни-члени Європейського Союзу.....	334

ПЕРЕДМОВА

Навчальний посібник «Український вимір європейської та євроатлантичної інтеграції» продовжує і певною мірою узагальнює серію видань «Євроінтеграція: український вимір», засновану в процесі реалізації НН Інститутом філософії та євроінтеграційних досліджень Закарпатського державного університету наукових проєктів МОН України за бюджетною програмою 2201540, що виконувалися у 2007 та 2008 роках.

Високий науковий рівень попередніх десяти випусків зазначеної серії був відмічений в листах-подяках Секретаріату Президента України, Міністерства закордонних справ, Національного центру євроатлантичних досліджень. Це засвідчило також **присвоєння п'яти навчальним посібникам названої серії грифу МОН України «Рекомендовано як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів».**

Автор посібника, директор зазначеного Інституту філософії та євроінтеграційних досліджень, кандидат історичних наук, доцент І.В. Артьомов узагальнює найбільш актуальні складові євроінтеграційного поступу держави з урахуванням надзвичайно динамічних процесів сучасності. В посібнику **простежуються процеси творення євроінтеграційної та євроатлантичної політики України на різних етапах від проголошення незалежності.** Автор торкається дискусій щодо повільного розвитку євроінтеграційних процесів, виконання критеріїв вступу України до ЄС і НАТО.

Навчальний посібник є спробою заповнити прогалину, що утворилася в наявному, значному за широтою охоплення та багатосторонністю висвітлюваної проблематики, навчально-методичному забезпеченні процесу підготовки фахівців з урахуванням складностей, що існують в зовнішній та внутрішній політиці України на шляху європейської та євроатлантичної інтеграції. **Логіка викладу матеріалу відповідає діалектиці інтеграційних процесів.**

Докладно проаналізована правова основа європейської та євроатлантичної інтеграції, здійснено моніторинг актуальних проблем і шляхів реалізації стратегічного зовнішньополітичного курсу України із залученням широкого спектру монографій, соціологічних досліджень, електронного ресурсу, публікацій щодо стану і перспектив європейського та євроатлантичного вибору України.

Автор, спираючись на реалії сьогодення, обґрунтовує неоднозначне ставлення населення Сходу і Заходу України до проблематики

європейської та євроатлантичної інтеграції, яке є наслідком розколу суспільства, особливо з питань геостратегічного вибору держави.

Прагнення української держави інтегруватись до Європейського Союзу та НАТО, визначене на державному рівні й закріплене у відповідних законодавчих та нормативно-правових документах, робить актуальним завдання щодо підготовки висококваліфікованих фахівців, які займаються вирішенням проблем європейської та євроатлантичної інтеграції України.

Актуальність навчального посібника в тому, що він знайомить студентів з існуючою нормативною базою процесів європейської та євроатлантичної інтеграції України, що охоплює період від початку входження країни в цей процес до сьогодення, розкриваючи динаміку, зміну пріоритетів, основних цілей, які ставила перед собою держава на цьому шляху.

Посібник структурно складається з двох книг – «Україна – Європейський Союз» і «Україна – НАТО». Матеріали першої книги розкривають передумови європейської та євроатлантичної інтеграції України, актуальні аспекти реалізації євроінтеграційного вибору України. Друга книга посібника присвячена висвітленню проблем та перспектив реалізації євроатлантичних намірів України.

Посібник логічно доповнюють додатки, що містять найбільш важливі нормативно-правові документи, вивчення яких включено до навчальних програм – “Геополітика”, “Проблеми національної безпеки України”, “Сучасний політичний розвиток і геополітична орієнтація країн регіону”, “Проблеми і перспективи входження України в ЄС”, “Транскордонне співробітництво в системі міжнародних відносин” та інших.

Автором наводиться обширний список рекомендованої літератури та глосарій основних термінів і понять, що підвищує цінність посібника.

Без сумніву, пропоноване видання стане корисним для студентів, викладачів, державних службовців і фахівців при вивченні актуальних проблем європейської та євроатлантичної інтеграції.

ОЛЬГА РУДЕНКО, кандидат наук з державного управління, начальник Центру з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України Інституту з проблем державного управління та місцевого самоврядування НАДУ при Президентіві України

РОЗДІЛ 1

ПЕРЕДУМОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

1.1. Україна в геополітичному просторі сучасності

Важливість дослідження ролі і місця України в новому глобальному вимірі зумовлена кількома чинниками.

По-перше, протягом років незалежності не вдалося подолати глибокий політико-ідеологічний розкол українського суспільства, в тому числі з питань геостратегічного вибору між Сходом і Заходом. Ми не розв'язали проблему національного примирення, не вирішили низки питань по осі “Схід-Захід”, багатьох інших завдань. Україна вибудувалась як держава, тепер ми повинні утвердити себе як українська політична нація. Адже історія – це процес самоусвідомлення нацією своєї сутності, і саме усвідомленням себе самої у процесі історії нація здійснює своє призначення. “Українці, – писав **М.Грушевський**, – мусять стати нацією, коли не хочуть зостатися паріями серед народностей. Прийшов той час – час життя...”¹.

Чинником, що найбільш ускладнює зовнішньополітичний курс нашої держави, є недостатня визначеність сучасних геополітичних процесів, а також проблема збереження ідентичності нації в умовах глобалізації. Адже глобалізація (розширення і поглиблення соціальних зв'язків та інститутів у просторі й часі) сьогодні – це об'єктивна реальність, і тому питання щодо входження чи невходження до її структур окремих націй, народів і навіть цивілізацій не обговорюється, воно вже вирішене. Саме тому Україна є також органічною складовою глобального простору.

Британський історик **Є.Дж. Гобсбаум** зазначав, що одним із основних викликів ХХІ ст. є зниження ролі національної держави як системи, у межах якої живуть люди і на просторі якої відбувається більшість значущих для них подій². На цій залежності держав в умовах глобалізації акцентує увагу і **Зб.Бжезинський**, який писав: “Глобалізація стимулює процеси, які призводять до ерозії традиційних державних суверенітетів...”, що

---

¹ Грушевський М. Твори у 50-томах. Серія: Суспільно-політичні твори (1894-1907) // Під ред. П.Сохань (гол. редколегії) та ін. Том 1. – Львів: Видавництво “Світ”, 2002. – С. 300.

² Гальчинський А. Помаранчева революція і Нова влада. – К.: Либідь, 2005. – С. 281.

загрожує "...втратою національного контролю над основними економічними та соціальними цінностями"¹.

Це особливо небезпечно для молодих держав, які стали на шлях незалежного розвитку. Небезпека в тому, що в ході глобалізації відбувається процес диференціації бідних та багатих країн. Колишній держсекретар США **Г.Кісінджер** з цього приводу говорив, що світові лідери не можуть ігнорувати той факт, що за багатьма напрямками прірва між тими, кому випадають плоди глобалізації і всіма іншими, продовжує зростати, причому як у межах окремих держав, так і світовому масштабі. Тому складається ситуація, що змушує "сильних попірати слабких"².

Заслуговує уваги і вислів американського геополітика **С.Гантінгтона** про те, що Захід реалізує свої економічні інтереси і у зв'язку з цим нав'язує іншим країнам економічну політику за власним баченням. У праці "Битва цивілізацій" він пише, що прагнення Заходу насаджувати свої цінності, сприяти своїм економічним інтересам викликає зворотню реакцію в інших цивілізацій. Центральною віссю Світової політики буде найімовірніше конфлікт між Заходом і всіма іншими цивілізаціями³. Зазначені фактори на нашу думку, слід врахувати і Україні в процесі здійснення зовнішньої політики.

По-друге, наше геостратегічне положення. Україна лежить на перехресті різновекторних геополітичних інтересів у безпосередній зоні суперечливого стратегічного трикутника "США-ЄС-Росія". Контури цього трикутника ще не набули чітких обрисів, однак мало хто не відмічає значиму роль Української держави в їх остаточному визначенні. Адже Україна є проміжним, санітарним кордоном, або "буферною зоною" цивілізаційного простору між західною і російсько-євразійською цивілізаціями. Для натівської Європи східні кордони України є лінією розлому між Європою і Росією, а Росія вбачає в західних кордонах України лінію розлому між НАТО та СНД – простором, який вважає зоною своїх інтересів.

Така увага до України цілком зрозуміла, адже вона перша в Європі за територією (603,7 тис. кв. км.), п'ята за кількістю населення (47,0 млн. чол.). По кордонах наша держава межує з країнами ЄС – Польщею (542,3 км.), Словаччиною (98,7 км.), Угорщиною (135,1 км.) та Румунією (608,6 км.) На частку України припадає 40 % європейських чорноземів, вона має більше як на сто років запасів залізної, марганцевої, уранових руд на 400 років

¹ Гальчинський А. Помаранчева революція і Нова влада. – К.: "Либідь", 2005. – С. 281.

² Кіссінджер Г. Нужна ли Америке внешняя политика? – Москва: Ладомир, 2002. – С. 254-256.

³ Мадіссон В.В., Шахов В.А. Сучасна українська геополітика: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2003. – С. 21.

вугілля та цінних металів, а головне – історичні і культурні передумови для участі у західноєвропейському економічному просторі.

Цікаві думки щодо особливостей політичної географії і геополітики України наводять автори навчального посібника «Політична географія і геополітика»¹.

Україна розташована в центральній частині Європи (географічний центр Європи знаходиться на території України – в Закарпатті під Раховом) і завжди перебувала якщо не в центрі європейських історичних подій, то під їх постійним безпосереднім впливом ще від часів Київської Русі. Аналіз транспортно-географічного положення дає підстави для висновку про стратегічно важливе геопросторове положення території України в регіоні, оскільки вона має потенційно високий рівень транзитності в центральній частині Євразії.

Аналіз мережі сусідських геопросторових зв'язків України свідчить, що вона покриває якраз центральну частину континенту на стику Європи й Азії (рис. 1)². Звернемо увагу на таке: 1. Найважливіша геополітична вісь Євразії пролягає по лінії Росія – Чорне море – Туреччина; саме через ці території проходить межа між Європою і Азією. Для України – це кордон по Азовському і Чорному морях та Керченській протоці.

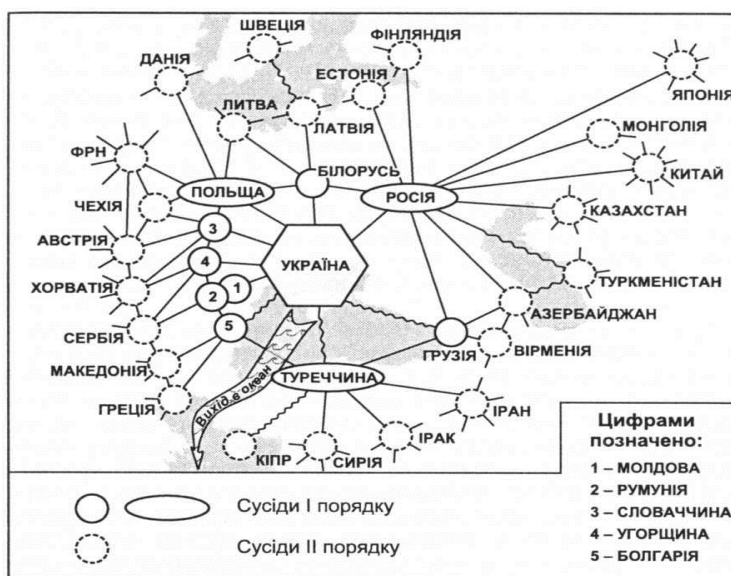

Рис. 1. Україна в системі країн центральної частини Євразії

Інша важлива геополітична вісь проходить по лінії Польща – Україна – Туреччина. Це так звана Балто-Понтійська вісь, яку неодмінно

¹ Політична географія і геополітика: Навч. посібник /Б.П.Яценко, В.І.Стафійчук, Ю.С.Брайчевський та ін.; за ред. Б.П.Яценка. – К.: Либідь, 2007. – С.92-94.

² Там само.

має перетинати лівова частка транспортних коридорів, що зв'язують Північну та Центральну Азію і Західну Європу. Найвужче місце між узбережжями Балтійського та Чорного морів — пряма між гирлами Неману та Дунаю. Нагадаємо, що ця меридіональна геополітична вісь була історичним напрямом шляху "із варяг у греки", який ішов до Чорного моря Дніпром, а вище Києва мав виходи на Віслу, Неман, Даугаву або Волхов. Комунікації цим шляхом свого часу відіграли надзвичайно велику роль у становленні культури та господарства України — Русі.

Основні вектори сучасних геопросторових зв'язків України мають гексагональний рисунок. Найважливіші напрями: а) Польща — країни ЄС Середньої Європи; б) Білорусь — країни Балтії; в) Росія — країни Центральної Азії та Далекого Сходу; г) Грузія — інші країни Закавказзя та Центральної Азії; ґ) Туреччина — країни Східного Середземномор'я; д) балканські країни.

Україна має один із найвищих у Євразії показників центральності — якщо взяти всю множину країн регіону, то тільки Росія та Китай мають більше сусідів. За кількістю сусідів I порядку (якщо враховувати сусідство з Туреччиною, Грузією та Болгарією через Чорне море) вона в одному ряду з ФРН, Туреччиною та Саудівською Аравією. Особливо цінні й бажані для держави добросусідські зв'язки з Польщею (вихід на ЄС), Росією (шляхи в Азію, важливі ринки сировини та збуту) і Туреччиною (вихід через Босфор і Дарданелли у Світовий океан).

По-третє, після останніх двох розширень ЄС (2004 р., 2007 р.), зона його впливу вперше наблизилась до західних кордонів України. Змінився ландшафт Європи по кордонах. Внаслідок цього Україна опинилася за штучно створеними розподільчими лініями на Європейському континенті. Якщо до 2004 р. Україна мала рівноправні взаємовідносини з країнами-сусідами, то після входження їх до Європейського Союзу кожна з них відносно нашої держави виступає як складова частина надпотужного економічного блоку з населенням біля 350 млн. чол. і ВВП в 10 млрд. доларів США.

Розширення ЄС і виникнення спільного українсько-євросоюзівського кордону об'єктивно зумовили для України сприятливу ситуацію, відкриваючи додаткові інтеграційні можливості, враховуючи її геополітичне розташування і наявність транскордонних газових, транспортних, енергетичних артерій: газопроводи "Прогрес", "Уренгой–Помари–Ужгород", нафтопровід "Дружба", енергосистема "Мир", 3-й та 5-й міжнародний Критський автотранспортні коридори, розгалужену прикордонну залізничну мережу та інше.

Стимулюючим євроінтеграційним фактором українського зовнішньополітичного курсу стали події 2004-2006 рр., коли змінилось ставлення ЄС до євроінтеграційних прагнень України. Сутність цієї зміни полягає в тому, що відтепер європейці починають локалізувати Україну як країну, що розташована не просто “на сході”, а “на сході Європи”, визнаючи її невід’ємною складовою єдиного європейського цивілізованого і політичного простору, тобто “своєю”. Тому так званий іміджевий фактор починає працювати на користь України. Процес “великого розширення” ЄС 2004-2007 рр. засвідчив завершення перехідного періоду постсоціалістичної трансформації і становлення нових європейських відносин. Цей процес, з огляду на *наближення до наших кордонів, вимусив визначитись з проблемою місця України в оновленій Європі.*

Ці висновки, на нашу думку, є базовими при дослідженні складових євроінтеграційного курсу України.

По-четверте, *загострення взаємовідносин України з Росією.*

Про це свідчать:

- гострі дискусії щодо умов і терміну перебування в Севастополі Чорноморського флоту РФ і вартості оренди території, хоча, згідно з «Великим договором» між Російською Федерацією і нашою країною, термін перебування військово-морських сил сусідньої держави закінчується лиш у 2017 році;

- загострення питань постачання в Україну газу і його вартості, поряд з вимогою до Росії підвищити оплату оренди газо-нафтопроводів та газосховищ, якими вона користується;

- м'ясо-молочна «війна», яка привела до зупинки ряду переробних підприємств на Україні і залишила без роботи багатьох працівників галузі;

- різке погіршення стосунків у зв'язку з намірами України прискорити темпи євроатлантичної інтеграції;

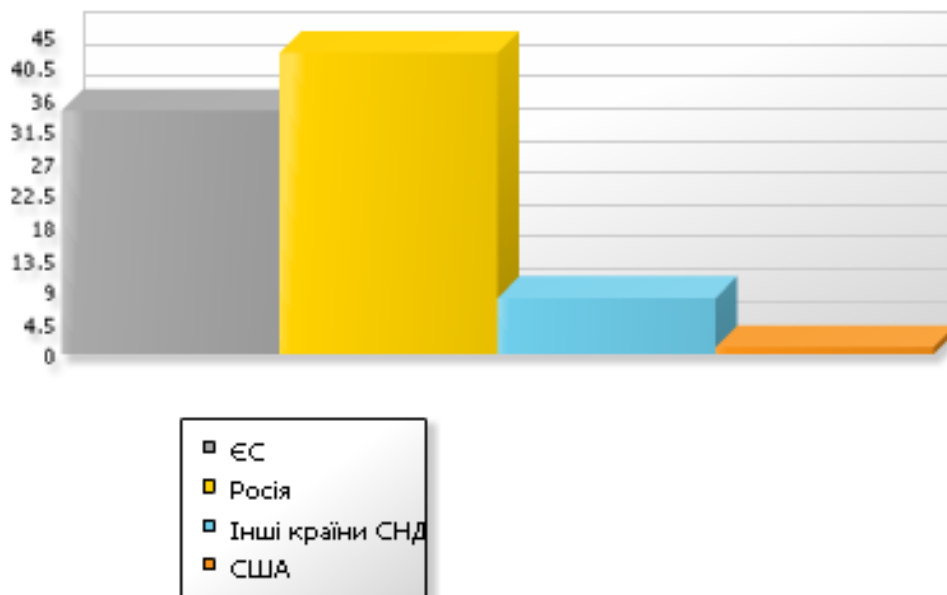
- високий рівень напруги у зв'язку із звинуваченнями на адресу України щодо поставок озброєння Грузії та участі українських найманців у військових діях на боці останньої.

У цих непростих умовах визначення геополітичного курсу та інтересів України *необхідне врахування складної системи інтересів різних країн, розкладу сил – економічних, політичних, військових, духовних – у кожному регіоні світу. Насамперед це стосується найближчих сусідів України в країнах глобального значення, що прагнуть знайти власні інтереси в Україні або самі становлять для неї особливий інтерес.*

Цікавим є дослідження, проведене соціологічною службою Центру Разумкова з 11 по 17 квітня 2008р. Було опитано 2019 респондентів віком від 18 років у всіх регіонах України. Теоретична похибка вибірки – 2,3%.

Респондентам пропонувалося відповісти на питання: «Який напрям зовнішньої політики має бути пріоритетним для України?»

Результати опитування наведені на діаграмі¹.

ЄС	Росія	Інші країни СНД	США
34.2	42.3	7.9	1.0

Розглядаючи місце і роль України в геополітичному просторі сучасності, не можна не враховувати її важливого значення у становленні нової конфігурації геополітичного простору Європи. Це відмічали і відмічають політики, вчені-науковці, державні діячі різних рівнів. Окремі визначення й оцінки місця і ролі України в геополітичному вимірі і реаліях євроінтеграційного сьогодення такі:

“Наріжним каменем української зовнішньої політики стала стратегія повноцінної і повномасштабної інтеграції у Європейський Союз. Ідея об’єднаної Європи є для нас найефективнішою і найпривабливішою моделлю розвитку, в якій динамічна економіка і

¹ Інтернет-джерело: http://www.razumkov.org.ua/poll.php?poll_id=121

технологічний поступ вдало гармонізуються із підвищенням стандартів життя і захистом прав людини”.

Віктор Ющенко

“Геополітичне розташування України на східному просторі... слід використати для забезпечення глобального балансу сил”.

Генрі Кісінджер

“Українські землі не є закутком. З огляду торгівлі і геополітики – це одна з найважливіших країн світу, її значення постійно зростатиме”.

Юрій Лука

“За логікою геополітичних тенденцій інтерес до України зберігатиметься і зростатиме, оскільки вона є важливою стратегічною державою і може стати магнітом, який зведе докупи Східну і Західну Європу”.

Вільям Кернан

Захід, і особливо Сполучені Штати, – писав Зб.Бжезинський, – запізнився визнати важливе з точки зору геополітики значення існування самостійної Української держави, яка є важливою “клітиною” на європейській шахівниці, геополітичним стержнем, тому що саме її існування як незалежної держави допомагає трансформувати Росію¹.

“Без України Росія перестане бути євразійською імперією. Без України Росія все ще може боротися за імперський статус, але тоді вона стала б в основному азіатською імперською державою і більш за все була втягнута у виснажливі конфлікти із піднімаючою голову Середньою Азією”, – відмічав автор “Великої шахівниці...”².

Цікаві факти з цього приводу наводить Анатолій Гальчинський, який, посилаючись на книгу Зб.Бжезинського “Вибір: світове панування чи глобальне лідерство?”, що вийшла влітку 2004 р., наводить обґрунтування трьох фаз геополітичних перетворень у Європі: **Перша фаза** – “варшавський раунд”. Її мета – “ліквідувати найбільш очевидний і зловісний спадок “холодної війни” шляхом введення Польщі, Угорщини та Чеської Республіки до Північноатлантичного альянсу”; **друга фаза** – “вільнюський раунд” – це продовження відповідного процесу. Причому на цей раз розширення Альянсу збіглося з розширенням ЄС; **третя фаза** – “київський раунд”. За словами Зб.Бжезинського, це “буде більш важкий,

---

¹ Бжезинський З. Велика шахівниця: Пер. з англ. – Львів - Івано-Франківськ, 2000. – С.12-13.

² Там само. – С. 62.

комплексний та проблематичний процес, звернений на Схід, на Україну, який, можливо, охопить і Кавказ”¹.

Така позиція, оприлюднена ще перед помаранчевою революцією, дає змогу зрозуміти, окрім іншого, мотивацію фактичної інформаційної війни, що розгорнулася навколо двох лідируючих кандидатів під час останніх президентських виборів. Її безпосередніми суб’єктами виявилися не лише міжнародні ЗМІ та громадські організації, а й урядові інституції. В рамках пропагандистського тиску на Україну президентські перегони ще перед їхнім виходом на стадію голосування висвітлювалися у взаємозаперечних визначеннях: або демократія – або авторитаризм, або Захід – або Росія, або з нами – або проти нас².

Фактично йшлося про інше – фактичне перетворення президентських виборів в Україні на інструмент жорсткого геополітичного суперництва провідних центрів, зокрема Росії та США, на пострадянському просторі.

Враховуючи, що *однією з найважливіших категорій геополітики є геостратегія*, яка означає обґрунтований геополітикою **напря́м** діяльності держави на міжнародній арені, важливо своєчасно корегувати пріоритети зовнішньополітичного курсу.

Виходячи з цього, можливо стверджувати, що сьогодні надзвичайно важливим фактором є чітке визначення пріоритетних і стратегічних завдань сучасної української геостратегії загалом і особливо зовнішньополітичного курсу Президентом України, суть якої полягає в реалізації нової філософії зовнішньої політики України, яка включає:

- європейську та євроатлантичну інтеграцію, що є визначальним зовнішньополітичним пріоритетом держави;
- зміцнення національної безпеки і поступального економічного розвитку, утвердження цінностей демократії, прав та свобод людини;
- розвиток стратегічного партнерства із США, РФ і Польщею, зміцнення двосторонніх економічних відносин з іншими країнами світу з метою посилення позицій українських товаровиробників на світових ринках та інше³.

Реалізація зовнішньополітичного курсу України відповідає базовим національним **інтересам**. Вони такі: перший – збереження територіальної

---

¹ Гальчинський А. Помаранчева революція і Нова влада. – К.: Либідь, 2005. – С. 268.

² Там само. – С. 266.

³ Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2005 р.» – К., 2006. – С. 145-146.

цілісності держави та недоторканності її кордонів. Другий – включення української економіки до світової економічної системи. Третій – питання відносин України з безпосереднім географічним оточенням, тобто з сусідами, та інше.

Виходячи з національних інтересів, можемо виділити основні пріоритети зовнішньополітичної діяльності України на нинішньому етапі. Це:

- а) забезпечення національної безпеки;
- б) європейська та євроатлантична інтеграція України;
- в) підтримання двосторонніх відносин з партнерами, які готові співпрацювати з Україною на двосторонньому рівні.

Саме ці базові поняття геополітичного курсу України та напрями геостратегії більш за все відповідають сутності, місцю і ролі України в сучасному геополітичному просторі.

Тому для України дуже важливо *«... попередити загрозу ослаблення (або навіть утрати) одного з найпринциповіших здобутків попередніх років – суверенності нашої держави у міжнародних справах, загрозу її втягування у будь-які конфліктні проекти зовнішніх центрів сили, зокрема ті, що стосуються формування зон впливу на пострадянському просторі. Ми знаходимося на перехресті геополітичних інтересів, на межі двох світів, двох у багатьох аспектах самодостатніх і водночас потенційно конфліктних, як це доводить багатовікова історія, цивілізацій, і тому будь-яка помилковість чи навіть неточність при визначенні відповідних пріоритетів можуть мати вкрай негативні для нас наслідки»¹.*

---

¹ Гальчинський А. Помаранчева революція і Нова влада. – К.: Либідь, 2005. – С. 268.

1.2. Об'єктивні передумови пріоритетності євроінтеграційного та євроатлантичного курсу України

В роки незалежності співпраця України з європейськими і світовими організаціями вийшла на новий рівень і базується на конкретних діях, що впливають із внутрішньої і зовнішньої політики держави. Така позиція України зрозуміла сусіднім державам, як членам Євросоюзу, так і Росії. Підтвердженням цього є робота українських дипломатів в ООН, Раді Національної Безпеки, в структурах Європейського Союзу, зокрема на рівні самітів «Україна-ЄС» та «Україна-НАТО», в інших міжнародних організаціях.

В той же час слід акцентувати увагу на тому, що після «великого» розширення Євросоюзу 2004-2007 року кордони Євросоюзу і НАТО **вийшли на кордони** і України. Ці важливі геополітичні зміни поставили чимало проблемних питань у зовнішньополітичній площині, враховуючи обгрунтовану стурбованість Росії наближенням надпотужних об'єднань Євросоюзу і НАТО до її західних кордонів.

З іншого боку, перед Україною, яка історично пов'язана з Росією, постав непростий вибір: як забезпечити національну безпеку в нових умовах.

Відомо, що після отримання незалежності політика України щодо європейських і особливо євроатлантичних структур будувалась на основі варіантів, які виділяються вченими-геополітиками, а саме:

1. Опора на власні сили.

2. Приєднання до одного з існуючих блоків чи альянсів.

3. Нейтральність:

а) підтримання існуючого статусу самопроголошеного нейтралітету і позаблоковості;

б) постійний нейтралітет, гарантований великими державами або Радою Безпеки ООН;

в) «активний» нейтралітет, «спеціальні відносини» з НАТО й орієнтація на ЄС.

Ці варіанти політики в галузі національної безпеки не були строго альтернативними. Деякі з них можна реалізувати у різних комбінаціях, вони також можуть переходити один в одного тощо. Мають вони й різну вагу з точки зору ймовірності їхньої реалізації. Деякі варіанти «заборонені» з тих чи інших економічних і політичних причин або через прийняті парламентом законодавчі акти.

Глобальні зрушення в сучасному суспільстві, докорінні зміни в структурах світосистеми, радикальна трансформація геополітичної будови світу і трансформаційні процеси останнього десятиліття в Україні стали базовою основою для пошуку дієвих чинників забезпечення національної безпеки держави.

Історичний досвід свідчить, що після того, як суспільство визначилося зі своєю державністю і оголосило міжнародному співтовариству пріоритети своїх національних інтересів, наступним кроком є забезпечення їх реалізації, сталого та безпечного розвитку.

Досить гострі політичні, економічні, конфесійні, етнічні та інші протиріччя, намагання переглянути існуючі кордони, перерозподіл сфер впливу привели до появи ряду загроз, таких, як тероризм, контрабанда наркотиків, незаконна торгівля зброєю і важко контрольована нелегальна міграція населення, міжнародна організована злочинність. Вони стали реальністю для України і вимагають негайної протидії з боку держави для забезпечення національної безпеки в цілому і прав громадян зокрема.

Поряд з цим іде переформатування міжнародної системи відносин, яке прискорилось з розпадом СРСР і утворенням нових глобальних і регіональних центрів. Зокрема, на світовому рівні це: **Північноамериканський регіон, Європа і Азійсько-Тихоокеанський регіон.**

Шукаючи шляхи гарантування національної безпеки, Україна однозначно стала на позицію входження в майбутньому в європейський економічний і політичний простір, а також у систему колективної безпеки, що зафіксовано в основних офіційних документах нашої держави. При цьому українське керівництво чітко усвідомлює, що ЄС і НАТО є найбільш ефективною складовою системи, на основі якої формуватиметься нова архітектура безпеки Європи.

Сьогодні починається процес формування нових систем партнерства між різними країнами, що може радикально змінити уявлення про майбутнє світової побудови. **Нова роль НАТО у сфері боротьби з викликами міжнародній безпеці, її розширення за кордони традиційної зони відповідальності практично робить Альянс основою майбутньої загальної європейської системи безпеки.**

Наприклад, **перший варіант** нереальний щонайменше з двох причин. Відомо, що національна безпека великої країни (з розміром і геополітичним положенням України) може бути забезпечена або за

допомогою могутнього (бажано ядерного) потенціалу стримування, або за рахунок участі у впливових і сильних військових блоках чи альянсах. Відмова України від ядерного стримування практично унеможливила реалізацію першого варіанту. Понад те, суто економічні обмеження виключають можливість розвинути у найближчій перспективі конвенційний потенціал стримування, достатній для захисту національних інтересів України власними силами.

Другий варіант сьогодні також заблокований Декларацією незалежності, відповідно до якої Україна має стати «**без'ядерною і постійно нейтральною державою, яка не бере участі у військових блоках**». Треба зазначити, що ці положення Декларації можуть бути змінені, оскільки більшість правлячої еліти України вже зрозуміла небезпеку одночасного проголошення і без'ядерності, і позаблоковості. **За будь-яких обставин цей варіант залишається умовно забороненим для України на найближче майбутнє.** Але слід визнати, що вступ до НАТО щонайменше в часткових формах стане реально можливим, враховуючи сьогоднішнє.

Третій вибір — нейтралітет — може бути реалізований щонайменше у трьох різних варіантах. Найбільш «слабкий» з них — підтримання існуючого статусу одностороннього самопроголошеного нейтралітету і позаблоковості. **За умов розширення НАТО і фактичного визнання de facto Заходом пострадянського простору як сфери «особливих інтересів» та «особливої відповідальності» РФ Україна може стати дуже вразливою щодо політичного, економічного і військового тиску з боку Росії.**

Саме тому, на наш погляд, найраціональнішою і, можливо, найоптимальнішою з можливих стратегічною відповіддю України можуть бути «спеціальні відносини» з НАТО і курс на політичне членство в цій організації паралельно із входженням в ЄС.

Питання про вступ України до НАТО як повноправного члена за умов «особливого партнерства», політичних запевнень з боку країн НАТО і курсу на інтеграцію до ЄС залежить від успіху економічних реформ в Україні, загального розвитку геополітичної ситуації в Європі і РФ. Разом з тим такий курс об'єктивно послабить можливість РФ щодо втягування України в зону свого домінування і виступатиме запобіжником нової політичної гри щодо розподілу Центральної Європи на зони впливу.

За цих обставин Україна може ще певний час до забезпечення виконання критеріїв вступу залишатися позаблоковою державою, що

вигідно багатьом нашим сусідам і на Заході, і на Сході. Роль України при цьому можна називати по-різному: «ключовою ланкою системи європейської безпеки» (Х. Солана), «мостом між Сходом і Заходом», «перехрестям з двостороннім рухом» (В. Горбулін). По-перше, очевидним є те, що Україна, через її геополітичне положення, внутрішню політичну й економічну ситуацію, не має іншої альтернативи. А по-друге, головний національний інтерес України — політичне виживання і курс на інтеграцію до європейського цивілізаційного простору — відповідає цьому статусу і цій ролі. І це добре розуміють на Заході.

Територіальна цілісність і незалежність України (в тому числі незалежність воєнна) вже сьогодні стали одним з центральних компонентів перспективного бачення майбутнього Європи й Атлантичного співтовариства в цілому. Геополітичні орієнтації України матимуть значний вплив на будь-які спроби побудови нової архітектури безпеки в регіоні. А ці орієнтації багато в чому залежатимуть не тільки від слів і запевнень Заходу, а й від його реальних дій з метою підтримки України при проведенні як внутрішніх трансформацій, так й інтеграції до європейських і євроатлантичних структур.

Принципово важливе значення мають відносини України з НАТО, зокрема у сфері миротворчої діяльності, яка здійснюється під політичним керівництвом ООН. Оперативно керовані НАТО Стабілізаційні сили SFOR відкривають Україні додаткові можливості для її активнішого залучення до цієї «привілейованої» сфери миротворчості.

Розвиток відносин з НАТО має також опосередковані ефекти. Безпосередні стосунки Україна - НАТО здатні чинити позитивний, з точки зору національних інтересів України, «балансуючий», а за необхідності — і «стримуєчий» ефект на відносини з РФ.

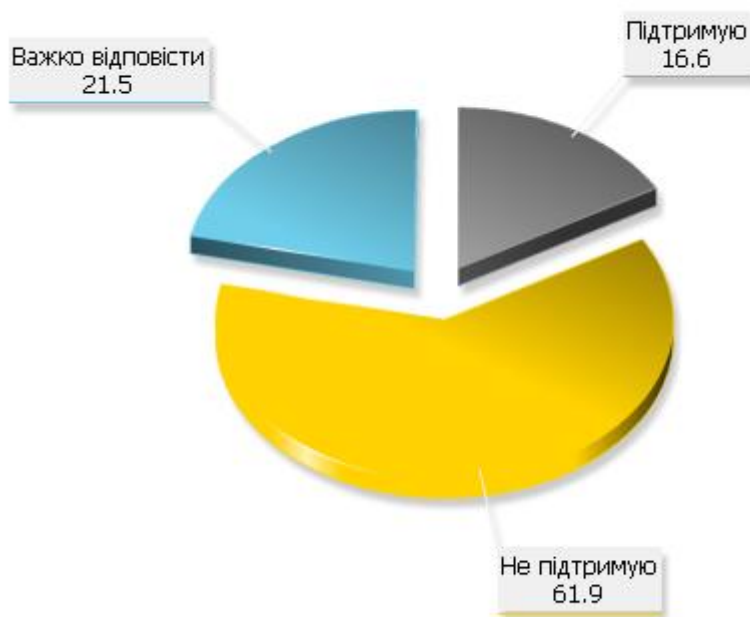
Ставлення Заходу до України в контексті розширення НАТО потребує детальнішого розгляду і є одним з найбільш неоднозначних питань, що стоять перед політиками, аналітиками та іншими представниками державних і наукових кіл як Заходу, так і Сходу. Свідченням цього є ситуація із спробою отримання ПДЧ на Бухарестському саміті НАТО в квітні 2008 року. Варіант входження України найближчим часом до Північноатлантичного альянсу поки що під питанням.

Але загострення ситуації в зоні трикутника Грузія–Осетія–Росія у липні 2008 року може прискорити реалізацію євроатлантичних прагнень України.

В НАТО неодноразово робили заяви, що розширення воєнно-політичного союзу посилить європейську безпеку в цілому і не створить нових демаркаційних ліній. Справедливість цих тверджень найбільшою мірою залежатиме від того, чи знайдеться Україні відповідне місце в загальній стратегії Заходу. Питання України у зв'язку з розширенням НАТО неминуче відбивається у політиці РФ, Сполучених Штатів та європейських країн. Тому це питання стане важливим чинником у діяльності НАТО, відносинах Заходу і Росії.

Це засвідчили і результати опитування, проведеного соціологічною службою Центру Разумкова з 19 по 26 жовтня 2006 року в усіх регіонах України¹. Опитано 2006 респондентів віком від 18 років. Теоретична похибка вибірки – 2,3%.

«Чи підтримуєте Ви процес розширення НАТО на Схід?»

Підтримую	Не підтримую	Важко відповісти
16.6	61.9	21.5

Розв'язання задач, які стоять перед ЄС на початку ХХІ століття, ускладнює його майбутнє. **Кардинальне розширення до кількох**

¹ Інтернет-джерело: http://www.razumkov.org.ua/poll.php?poll_id=121

десятків країн детермінує радикальну конституційну реформу Євросоюзу. Свідченням цього є проблеми з реалізацією умов Лісабонського договору 2008 року.

Спираючись на особливості історичного розвитку та сучасного стану України, можна навести низку чинників на користь реалізації її європейського покликання: економічний потенціал ЄС і динаміка його розвитку свідчать про те, що Європейський Союз являє собою великий ринок збуту товарів і джерело задоволення потреб України; співробітництво України з Європейським Союзом необхідно для технологічної модернізації вітчизняного виробництва; вихід на європейський ринок має велике значення як джерело досвіду і практичних умінь у конкуренції та функціонуванні ринкової соціально орієнтованої економіки і державного регулювання економічних процесів, залученні коштів найбільшого в світі європейського фінансового ринку, що забезпечить макроекономічну стабільність.

Одразу після інавгурації Президент України Віктор Ющенко у своєму зверненні до українського народу зазначив: «Наш шлях у майбутнє — це шлях, яким іде Об'єднана Європа. Ми з її народами належимо до однієї цивілізації, поділяємо одні цінності. Історія, економічні перспективи, інтереси людей дають чітку відповідь на питання — де нам шукати свою долю. Наше місце — в Європейському Союзі. У Європі — історичний шанс України розкрити свої можливості»¹.

---

¹ Звернення Президента України Віктора Ющенка до українського народу 23 січня 2005 року. Офіційне Інтернет-представництво Президента України. www.president.gov.ua. 28.01.2005.

1.3. Основні принципи європейської та євроатлантичної інтеграції

Найбільш чітко зазначені принципи сформульовані у виданні Національного центру євроатлантичної інтеграції України «Основи європейської та євроатлантичної інтеграції України»¹, тому і наводяться автором.

Процес інтеграції в Європі відбувався перш за все шляхом створення єдиного соціально-економічного простору, принципи якого повинні бути реалізовані кожною країною у відповідності з цінностями демократичного суспільства. Серед принципів і механізмів, які спрямовані на забезпечення правової впевненості або юридичної безпеки адміністративних дій, можна виділити наступні.

Одним з основних є *принцип солідарності*, який втілено у спільній повсякденній і результативній роботі в політичній, економічній, соціальній, культурній, екологічній та військовій галузях, що дозволяє кожній країні-члену покладатися не лише на власні ресурси при розв'язанні проблем. Цей принцип передбачає спільне ухвалення рішень на основі досягнення загальної згоди під час проведення консультацій. Конфлікти й кризи мають розглядатися як одна з фаз розвитку, що спонукає учасників до переоцінки накопиченого досвіду й пошуку нових рішень. Цей принцип, по суті, являє собою нетрадиційний погляд на роль протиріч, неминучих при інтеграції національних господарств. Суть його полягає в тому, що всі члени ЄС відкрито визнають, що для того, щоб протиріччя були не гальмом, а стимулом до розвитку інтеграції, при їхньому виникненні мобілізується весь інтелектуальний і соціально-політичний потенціал учасників для подолання перешкод шляхом переговорів. Це доводиться досвідом вирішення багатьох протиріч у ЄС та НАТО протягом тривалого періоду.

Принцип поступовості, або поетапності дозволив просуватися вперед із чітким виділенням пріоритетних завдань, які слід вирішувати на певному етапі розвитку, забезпечивши пріоритет загальних довгострокових інтересів над розбіжностями національних інтересів. Принцип поетапності був сформульований Ж. Моне й Р. Шуманом ще наприкінці 40-х - початку 50-х рр. "Європа, - підкреслювалося в Декларації Шумана, - не буде побудована відразу й цілком; вона буде

---

¹ Основи європейської та євроатлантичної інтеграції України: Навч. посібник /В.В.Говоруха, В.Г.Бульба, Ю.П.Сурмін та ін.; За заг.ред.академіка НАН України, д.т.н. В.П.Горбуліна — К.: ДП «НВЦ «Євроатлантикінформ», 2006. — С. 53-59.

створюватися за допомогою конкретних досягнень, що народжують насамперед практичну солідарність"¹. Були визначені й основні етапи: створення митного союзу, від нього — до загального ринку, далі — до економічного й валютного союзу, і завершальний етап — до союзу політичного.

Принцип інституційної автономії. Передбачає їх незалежність у формулюванні правових та інституційних механізмів діяльності державного апарату, а відтак - і публічної адміністрації. Наслідком інституційної автономії є одночасно те, що питання виконання зобов'язань, які виникають із членства в ЄС або НАТО, — це завдання, вирішення якого держава-член може делегувати національним органам. Це виняткова справа конституційної системи кожної з цих країн.

З точки зору міжнародного права немає значення, який орган (урядової адміністрації, самоврядування або будь-який інший) і в який спосіб буде виконувати завдання, що виникають із членства цієї держави в ЄС або НАТО, аби він лише забезпечив належне виконання зобов'язань установчих договорів, та гарантував би результативність права на національному рівні. Важливим наслідком принципу інституційної автономії є неприпустимість посилення на відсутність компетентного чи здатного до ефективного функціонування в тій чи іншій сфері національного органу.

Стосовно відносин між Європейськими Співтовариствами та їх країнами-членами можна сформулювати *принцип субсидіарності* (допоміжності), що означає рівновагу компетенції в рамках Європейського Союзу. Згідно із положеннями ст.5 Договору про Європейські Співтовариства, "у сферах, які не є винятковою (ексклюзивною) компетенцією Співтовариств, воно має право діяти на основі принципу субсидіарності лише настільки, наскільки поставлене завдання не може бути повною мірою вирішено окремими країнами-членами, і тому, зважаючи на його масштаби і результати, буде краще виконано Співтовариством".

Цей принцип є, скоріше, визначенням "бажаного" поділу компетенції між країнами-членами та Європейським Союзом у сферах, які не є чітко вираженою прерогативою повноважень Співтовариств або, навпаки, держав-членів. У положенні статті чітко зазначено, що принцип

---

¹ Основи європейської та євроатлантичної інтеграції України: Навч. посібник /В.В.Говоруха, В.Г.Бульба, Ю.П.Сурмін та ін.; За заг.ред.академіка НАН України, д.т.н. В.П.Горбуліна — К.: ДП «НВЦ «Євроатлантикінформ», 2006. — С. 54.

субсидіарності поширюється лише на питання, не віднесені до виняткової компетенції Співтовариства. Принцип субсидіарності можна трактувати як заборону втручання законодавчого органу і виконавчого апарату країни-члена у сферу законотворчих повноважень, які ефективніше реалізує апарат Європейського Союзу, і навпаки. Фактично він визначає максимальну ступінь втручання національних інституцій в дану сферу, за межами якої компетенції віднесені до інституцій ЄС, або іншими словами — формулює максимальну сферу компетенції національних публічних адміністрацій.

Верховенство права є багатостороннім механізмом забезпечення надійності та передбачуваності, який базується на принципі "управління згідно із законом". Сутність верховенства права полягає в тому, що органи державної влади повинні здійснювати свої функції та повноваження відповідно до чинного законодавства, приймати рішення, дотримуючись загальних правил і принципів та неупереджено ставлячись до будь-кого, хто підпадає під сферу їх повноважень. Слід зробити особливий наголос на нейтральності та узагальненості застосування такого підходу (принцип недискримінації). Органи державної влади ухвалюють рішення відповідно до затверджених процедур, а також у відповідності із тлумаченнями, виробленими в судовій практиці, не беручи до уваги жодні інші чинники.

Принцип пропорційності (доцільності та відповідності). Він означає, що, згідно із законом, адміністративні дії повинні бути пропорційно вимогливими, тобто не можуть вимагати від громадян більше, ніж необхідно для досягнення мети. Принцип пропорційності схожий на принцип раціональності. Пропорційність також означає, що не можна застосовувати певне законодавство у тих випадках, коли зазначені дії можуть призвести до наслідків, не передбачуваних законом. Така ситуація може бути розцінена як зловживання адміністративними повноваженнями.

Принцип процедурної справедливості. Згідно з цим принципом, процедури повинні гарантувати акуратне та неупереджене застосування права та приділяти увагу суспільним цінностям, таким, як повага до людини та захист її честі та гідності. Конкретним застосуванням принципу процедурної справедливості є норма права, за якою права та інтереси жодної людини не можуть бути порушені без ознайомлення її з фактами та проблемами, які спричинили певні дії, та без врахування думки цієї особи згідно з існуючою процедурою. Правило заздалегідь повідомляти

про адміністративні дії, що плануються, також пов'язане з дотриманням принципу справедливості.

Принцип своєчасності. Затримки (уповільнення) у прийнятті органами державної влади рішень і здійсненні ними певних дій можуть викликати розчарування, недовіру або зашкодити як суспільним, так і особистим інтересам. Затримки можуть бути викликані нестачею ресурсів або відсутністю політичної волі. Але досить часто вони спричинені неефективністю та некомпетентністю (низькою кваліфікацією) державних службовців. Норми права можуть допомогти у вирішенні цієї проблеми через чітке визначення часових меж, протягом яких поставлені завдання повинні бути виконані. З однієї сторони, відбір державних службовців на роботу на основі їх професійних якостей та заслуг, а з іншої — постійне підвищення рівня їх кваліфікації сприятиме зменшенню некомпетентності та забезпеченню надійності управління.

Принцип професіоналізму та професійної доброчесності ґрунтується на поняттях неупередженості (відсутності необ'єктивного ставлення) та професійної незалежності. У сфері публічної адміністрації упередженість означає наявність при оцінюванні ситуації схильності до прийняття певного рішення, що спричиняє невинуватене та несправедливе нехтування інтересів суспільства або порушення прав зацікавлених сторін. Правові положення, які забороняють державним службовцям брати участь у прийнятті рішень у справах, в яких вони зацікавлені або представляють інтереси третьої сторони, мають на меті зміцнити вагомість неупередженості.

Принцип відкритості передбачає, що державне управління відкрите для зовнішньої перевірки, у той час як принцип прозорості допускає, що зовнішній аудитор може здійснювати перевірку або нагляд управлінської структури. З одного боку, відкритість та прозорість дозволяють будь-кому, хто стикається з адміністративними діями, дізнатися, на основі чого вони впроваджуються; а з іншого - вони полегшують органам, що здійснюють нагляд, проведення зовнішніх перевірок. Відкритість та прозорість є також необхідними інструментами забезпечення принципу верховенства права, рівноправності перед законом і підзвітності.

Під **принципом відповідальності** розуміється те, що особа або орган влади повинні пояснити й обґрунтувати свої дії перед тими, хто цього вимагає. Так, в адміністративному праві це означає, що кожний адміністративний орган повинен бути відповідальним за свої дії та прийняті рішення перед іншими адміністративними, законодавчими або

судовими органами. Згідно з принципом відповідальності, жоден орган не може бути звільнений від контролю та перевірок з боку інших органів. Існує багато механізмів звітності, серед них: судовий розгляд, оскарження до вищого адміністративного органу, розслідування омбудсмена, інспектування, здійснене спеціальною комісією або радою, та перевірка у парламентському комітеті. Відповідальність важлива, оскільки вона гарантує в державному управлінні дотримання таких принципів, як ефективність, результативність, продуктивність та передбачуваність.

Для того, щоб публічна адміністрація була підзвітною, а органи державної влади чітко здійснювали свої повноваження відповідно до закону та існуючих процедур, необхідно здійснювати нагляд. Мета нагляду - переконатись, наскільки органи державної влади та посадові особи виконують свої функції ефективно, результативно та своєчасно, дотримуючись принципів і процедур, встановлених нормативно-правовими актами. Іншими словами, нагляд здійснюється з метою дотримання принципу "управління згідно із законом", який є важливим інструментом захисту як суспільних інтересів, так і прав особистості.

Одним із критеріїв, за допомогою якого оцінюється принцип відповідальності, є ефективність управлінської діяльності. Важливості та цінності ефективності як чиннику державного управління було приділено увагу зовсім недавно. Що стосується продуктивності, то це поняття виникло тоді, коли держава стала виробником і постачальником державних послуг. Сутність ефективності як управлінського вміння означає забезпечення найкращого співвідношення між задіяними ресурсами та отриманими результатами.

Результативність, що є спорідненою за змістом до ефективності, полягає в тому, щоб забезпечити успішність державного управління у досягненні цілей та вирішенні суспільних проблем, що були поставлені перед ним з боку уряду або визначені законодавством. Результативність передбачає аналіз існуючої державної політики, а також оцінку того, наскільки добре ця політика втілюється органами державної влади та державними службовцями.

Треба зазначити, що застосування цих принципів не передбачає створення єдиних інституційних рамок для їх реалізації. Правила та норми можна реалізовувати у різноманітний спосіб. Основне питання - наскільки вибрані шляхи забезпечують їх належне дотримання. Питання структури є другорядним, оскільки на перший план виходить інше: чи має громадянин достатньо гарантій ефективного вирішення своїх проблем

незалежним та неупередженим органом у випадку, якщо орган державної влади порушує його законні права або інтереси.

Формування гуманістичних цінностей та поступове просування інтеграційним шляхом на основі перелічених принципів дозволило побудувати Єдину Європу.

1.4. Ступінь дослідженості проблеми

Державотворчі процеси, що розгорнулися в Україні з початку 1990-х років, супроводжувалися значним зростанням в суспільстві зацікавленості до її зовнішньополітичного курсу, набуття власної європейської ідентичності. Інтерес науковців, в першу чергу істориків та політологів, а також політичної еліти країни дедалі більше концентрувався на питаннях розробки і наповнення концепцій українського місця в європейській та євроатлантичній інтеграції, адже саме в них формулювались ідеї та програми політичних дій, що найбільш повно відповідали б національним традиціям та політичному менталітету. Незважаючи на досить широке використання останнім часом в науковій та публіцистичній літературі понять "європейська та євроатлантична інтеграція України", вони ще недостатньо розроблені і зараз переживають період свого становлення та реального наповнення.

Характерними з цього приводу є результати дослідження, проведеного соціологічною службою Центру Разумкова з 31 січня по 5 лютого 2008 року¹.

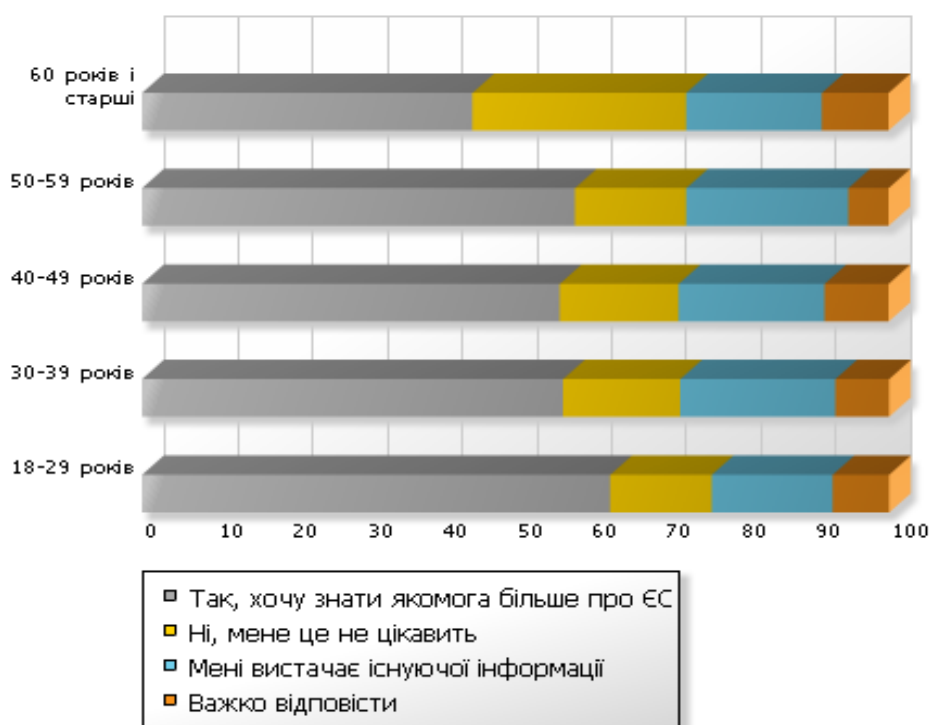
Було опитано 2017 респондентів віком від 18 років у всіх областях України, Києві та АР Крим за вибіркою, що репрезентує доросле населення України за основними соціально-демографічними показниками. Опитування здійснювалося у 129 населених пунктах (із них 75 міських та 54 сільських поселень).

Теоретична похибка вибірки (без врахування дизайн-ефекту) не перевищує 2,3% з імовірністю 0,95.

*«Чи хотіли б Ви отримати більше інформації про Європейський Союз?»
(віковий розподіл)*

---

¹ Інтернет-джерело: http://www.razumkov.org.ua/poll.php?poll_id=121

	18-29 років	30-39 років	40-49 років	50-59 років	60 років і старші
Так, хочу знати якомога більше про ЄС	62.7	56.4	56.0	58.0	44.3
Ні, мене це не цікавить	13.6	15.7	15.9	14.9	28.6
Мені вистачає існуючої інформації	16.2	20.8	19.5	21.7	18.2
Важко відповісти	7.6	7.2	8.6	5.4	8.9

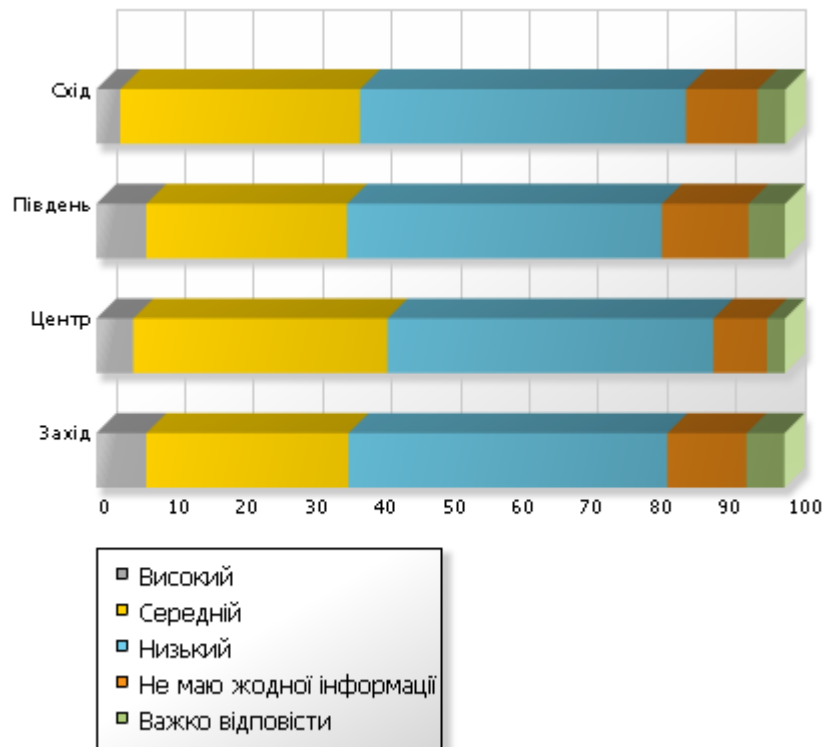
За аналогічним принципом було проведено опитування щодо рівня поінформованості населення про НАТО¹.

Було застосовано такий розподіл областей за регіонами: Південь — АР Крим, Одеська, Херсонська, Миколаївська області; Центр — Київ, Вінницька, Житомирська, Київська, Кіровоградська, Полтавська, Сумська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська області; Захід — Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська,

¹ Інтернет-джерело: http://www.razumkov.org.ua/poll.php?poll_id=121

Чернівецька області; Схід — Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Харківська області.

**«Як Ви оцінюєте рівень своєї поінформованості про НАТО?»
(регіональний розподіл)**

	Захід	Центр	Південь	Схід
Високий	7.3	5.4	7.3	3.5
Середній	29.3	36.9	29.1	34.8
Низький	46.3	47.3	45.7	47.3
Не маю жодної інформації	11.5	7.8	12.6	10.4
Важко відповісти	5.5	2.6	5.3	4.1

Особливістю наукових розвідок більшості вітчизняних та зарубіжних вчених від початку 1990-х рр. стало обґрунтування необхідності інтеграції України в європейську та євроатлантичну спільноту.

Проблематика європейських та євроатлантичних прагнень України надзвичайно актуальна для досліджень науковців, політологів, публіцистів, здобувачів та зацікавлених у ній політиків. Про це свідчить широкий спектр монографій, збірників наукових праць, інших публікацій.

Широку інформацію про ступінь дослідженості проблеми містить навчальний посібник, випущений у формі моніторингу наукових

досліджень і розробок із зазначеної тематики, — «Державне управління в умовах європейської та євроатлантичної інтеграції України»¹.

В наявних наукових публікаціях виокремлено основні аспекти європейської та євроатлантичної інтеграції щодо розвитку громадянського суспільства, виявлено риси суспільної свідомості, котрі впливають на ставлення населення України до євроатлантичної інтеграції, а також наведено чинники, що зумовлюють динаміку цього ставлення. Це, зокрема, видання:

- **Динаміка громадської підтримки євроатлантичного курсу України** / Ю.П. Сурмін // Теорія та практика держ. упр. — 2005. — Вип. 2(11).
- **Взаємодія держави та громадянського суспільства в Україні в контексті проведення євроінтеграційної політики** / М.С. Калина // Теорія та практика держ. упр. — 2005. — Вип. 2(11).
- **Актуальні проблеми інтеграції України в НАТО: громадська думка та експертні оцінки: Зб. наук.-аналіт. матеріалів** / Ред.: В.П. Горбулін; Нац. центр з питань євроатлантичної інтеграції України. — К.: Євроатлантикінформ, 2005. — 224 с. — (Дослідж. і розроб. у сфері євроатлантичної інтеграції України; Вип. 4, ч. 1).
- **Актуальні проблеми інтеграції України в НАТО: громадська думка та експертні оцінки: Зб. наук.-аналіт. матеріалів** / Ред.: В.П. Горбулін; Нац. центр з питань євроатлантичної інтеграції України. — К.: Євроатлантикінформ, 2005. — 208 с. — (Дослідж. і розроб. у сфері євроатлантичної інтеграції України; Вип. 4, ч. 2).

Ефективність механізму реалізації захисту прав і свобод людини та громадянина, демократизації суспільного життя та владних інститутів має бути метою та основним напрямом реформування правової системи України щодо її наближення до європейських стандартів, що відображено у збірниках:

- **Формування громадянського суспільства та правової держави в контексті європейської інтеграції: Тези доп. наук.-практ. конф., Київ, 21 - 22 квіт. 2006 р. Ч. 1** / Ред.: Л.В. Кравченко; Київ. нац. ун-т внутр. справ. Навч.-наук. ін-т заоч. та дистанц. навчання. — К., 2006. — 254 с.
- **Напрями реформування правової системи України у європейській інтеграції** / Н.В.Сюр // Наук. вісн. Нац. акад. внутр.справ України. — 2005. - №1.

Досить детально проаналізовано досвід набуття членства в НАТО країн останньої, третьої хвилі розширення Північноатлантичного альянсу. Розглянуто принципи, методи, моделі та механізми формування і реалізації державної політики у сфері євроатлантичної інтеграції.

---

¹ Державне управління в умовах європейської та євроатлантичної інтеграції України: історія, теорія, методологія (Моніторинг наукових досліджень і розробок): Навчальний посібник. — Ужгород: Ліра, 2007. — 343 с. (Серія: «Євроінтеграція: український вимір». Вип.2)

Висвітлено концептуальні підходи до членства України в НАТО, наведено пропозиції до проекту Плану дій Україна - НАТО. Викладено нормативно-правові та програмні документи щодо співробітництва з Альянсом:

- **Концептуальні підходи до членства в НАТО: досвід держав - членів Альянсу: Наук.-інформ. зб.** / Ред.: В.П. Горбулін; Нац. центр з питань євроатлант. інтегр. України. — К.: Євроатлантикінформ, 2005. — 208 с. — (Дослідж. і розробки у сфері євроатлант. інтеграції України; Вип. 11).

- **Методика обґрунтування поняттєво-категорійного апарату теоретичних основ політики безпеки** / Л.М. Шипілова; Рада нац. безпеки і оборони України Ін-ту пробл. нац. безпеки. — К., 2005. — 217 с.

- **НАТО в сучасних євроатлантичних відносинах: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.** / О.С. Полторацький; Дипломат. акад. України при М-ві закордон. справ України. — К., 2005. — 226 с.

Визначено проблеми і перспективи розвитку українського оборонно-промислового комплексу та обороноздатності України після вступу до ЄС та НАТО:

- **Національна безпека в контексті євроатлантичної інтеграції України: нормативно-правові аспекти: Наук.-інформ. зб.** / В.І. Полевий, Г.В. Новицький, В.Т. Окіпнюк, О.В. Шмоткін, А.І. Сирота; Ред.: В.П. Горбулін; Нац. центр з питань євроатлант. інтегр. України. — К.: Євроатлантикінформ, 2005. — 286 с. — (Дослідж. і розробки у сфері євроатлант. інтегр. України; Вип.7).

- **Актуальні проблеми оцінки ризиків і загроз національній безпеці в контексті євроатлантичної інтеграції України: Наук.-інформ. зб. Вип. 9** / Ред.: В.П. Горбулін; Нац. центр з питань євроатлант. інтегр. — К.: Євроатлантикінформ, 2005. — 219 с. — (Дослідж. і розробки у сфері євроатлант. інтегр. України).

Фактори євроінтеграційного вибору України після помаранчевої революції проаналізовано також у публікаціях:

- **Вплив Помаранчевої революції на невідворотність європейського шляху розвитку України:** Матеріали десятої міжнар. студент. наук.-практ. конф., присвяч. 10-річчю Київ. міжнар. ун-ту, м.Київ, 14 - 15 трав. 2005 р. / Ред.: Х.В. Хачатурян; Київ. міжнар. ун-т. — К., 2005. — 403 с.

- **Україна на шляху до євроінтеграції: проблеми пошуку оптимальної швидкості** / І.І. Шупик // Вісн. Полтав. держ. аграр. акад. — 2005. — № 3. та збірник - **Україна на шляху до європейської спільноти в умовах Помаранчевої революції:** Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. проф.-викл. складу, присвяч. 10-річчю Київ. міжнар. ун-ту, м.Київ, 19 - 20 лют. 2005 р. / Ред.: Х.В. Хачатурян; Київ.міжнар.ун-т. — К.,2005. — 339 с.

Складний комплекс геополітичних інтересів, що формується у зв'язку з проголошенням та реалізацією євроінтеграційної стратегії України, проаналізовано у монографії А.С. Гальчинського «Україна на перехресті

геополітичних інтересів». Основну увагу приділено трикутнику інтересів: країни ЄС - США - Росія та місцю у цьому трикутнику України.

Розглянуто сутність геополітики, яка за умов розбудови незалежної України набуває особливо важливого теоретичного та практичного значення. Охарактеризовано процеси євроінтеграції України, що стосуються європейського вибору української держави на сучасному етапі розвитку. Висвітлено проблеми розвитку загальноєвропейського політичного процесу, формування європейського вектору української геополітики, інтеграції України в європейські структури.

Необхідність проведення власного геополітичного курсу України обґрунтовано у виданнях:

- **Європейський вибір України: Моногр.** / С.Д. Василенко; Одес. нац. морс. акад. — О., 2003. — 212 с.
- **Україна: утвердження незалежної держави (1991 - 2001)** / Н.П. Барановська, В.Ф. Верстюк, С.В. Віднянський, М.С. Герасимчук, В.О. Горбик, В.М. Даниленко, Л.В. Ковпак, М.Ф. Котляр, С.В. Кульчицький, В.М. Литвин; Ред.: В.М. Литвин. — К.: Вид. дім "Альтернативи", 2001. — 703 с.
- **Європейський Союз: досвід розширення і Україна: Моногр.** / В.В. Копійка. — К.: Юрид. думка, 2005. — 445 с.
- **Bariery i stymulatory integracji europejskiej: Pr. zbior.** / Pod red. H.Przybylskiego. - Katowice, 1997. - 247 s. - (Pr. nauk. / Akad. ekon. im. K.Adamieckiego).
- **(Барьеры и стимулы экономической и политической интеграции европейских стран; 1990-е гг.)**

Особливість для України нинішнього етапу загальноєвропейського процесу полягає в тому, що наша держава є незалежним активним суб'єктом міжнародної політики. Проаналізовано різні напрями української геостратегії (стосунки з Європою, Російською Федерацією, найближчими сусідами), висвітлено місце України в системі євроінтеграційних відносин, наприклад:

- **Стратегії євроінтеграції: як реалізувати європейський вибір України** / О.О. Ковальова; Ін-т політ. і етнонац. дослідж. НАН України. — К., 2003. — 340 с.
- **Геополітичні пріоритети України в сучасному світі: Дис. канд. політ. наук: 23.00.04 / Ю.І. Шмаленко**
- **Геостратегічна дилема України: теоретико-методологічний аналіз та інституціональні рішення: Дис. канд. політ. наук: 23.00.02 / Д.Є. Ключко.**
- **Україна і Європа (1990 - 2000 рр.): Анот. іст. хроніка. Ч. 1. Україна в міжнародних відносинах з країнами Центральної та Південно-Східної Європи** / І.М. Мельникова, І.В. Євсеєнко, М.В. Знаменська, А.Ю. Мартинов, Д.І. Нікіфорук; НАН України. Ін-т історії України. — К., 2001. — 308 с.

- **Європейський Союз після розширення: проблеми, перспективи, "український контекст":** Наук. доп., виголош. на засід. вчен. ради Нац. ін-ту стратег. дослідж. 22 груд. 2004 р. / П. Рудяков. — К.: ТОВ УВПК "ЕксОб", 2005.

Низка публікацій визначає параметри, у відповідності до яких держави і народи, здобувши суверенітет після розвалу радянської імперії, креслять вектор загальноцивілізаційного розвитку людства, за яким можна досягти успіху і процвітання, ігнорування ж веде до стагнації і соціальних конфліктів:

- **Україна - Прибалтика: вектори співпраці** / Н. Кононенко, Р. Балабан // Людина і політика. — 2000. — № 4. — С. 10-16.

- **Угорщина на шляху до Шенгену: виклики для України:** Матеріали міжнар. "круглого столу" експертів, (м. Ужгород, 1 - 3 листоп. 2001 р.) / Ред.: С.І. Мітряєва; Нац. ін-т стратег. дослідж. Закарпат. філ., Фонд Фрідріха Еберта, Бюро зі співробітництва в Україні.

- **Україна та Словаччина напередодні введення візового режиму: двосторонні відносини та прикордонне співробітництво = Ukrajina a Slovensko pred zavedenim vizoveho rezimu: dvojstranne vzťahy a prihranična spolupráca:** Матеріали міжнар. наук. конф., Ужгород, 31 трав.- 1 черв. 2000 р. / Ред.: В. Андрійко; Нац. ін-т стратег. дослідж. Закарпат. філ. — Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2000. — 172 с.

- **Україна - Угорщина: міст до наступного тисячоліття** / О.В. Задорожній. — К.: Парлам. вид-во, 2001. — 336 с.

Шлях партнерства України з Організацією Північноатлантичного договору, символічним початком якого прийнято вважати приєднання у 1994 році нашої держави до програми «Партнерство заради миру», переконливо довів, що НАТО залишається найефективнішою структурою міжнародної безпеки.

Проаналізовано етапи розвитку та сучасний стан відносин нашої держави з Північноатлантичним альянсом, зокрема їх вплив на формування нової системи безпеки в регіоні:

- **Система європейської безпеки і напрями воєнно-політичної інтеграції України до її структур (Політологічний аналіз): Моногр.** / І.А. Храбан; Об'єдн. ін-т при Нац. акад. оборони України. — К.: Варта, 2005. — 544 с. — Бібліогр.: с. 525-542.

- **Миротворча діяльність України: кооперація з НАТО та іншими структурами європейської безпеки** / Л.С. Голопатюк; Нац. ін-т стратег. дослідж., Королів. ін-т міжнар. справ. — К.: Стилос, 2002. — 313 с.

Зокрема, висвітлено досвід участі України в миротворчій операції КФОР у Косово, а також у програмі "Партнерство заради миру". Розкрито доктринальні й оперативні аспекти миротворчих операцій, розглянуто

особливості підготовки українського військового контингенту до міжнародних миротворчих операцій.

- **Україна на шляху до європейської спільноти в умовах Помаранчевої революції:** Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. проф.-викл. складу, присвяч. 10-річчю Київ. міжнар. ун-ту, м.Київ, 19 - 20 лют. 2005 р. / Ред.: Х.В. Хачатурян; Київ. міжнар. ун-т. — К., 2005. — 339 с. — (Пробл. держ. буд-ва в Україні; Вип. 9).

- **Україна на шляху до НАТО: через радикальні реформи до набуття членства** / О. П. Дергачов, В. С. Корендович, С. І. Мітряєва, Г. М. Муляр; Нац. ін-т стратег. дослід.; Фонд ім. Ф.Еберта. Представництво в Україні. — К.: Вид. дім "Стилос", 2004. — 407 с.

Потужним джерелом інформації з проблематики євроатлантичного вибору України є науково-аналітичний бюлетень «Євроатлантикінформ» Національного центру з питань євроатлантичної інтеграції України.

Він цікавий актуальними матеріалами міжнародних науково-практичних конференцій та «круглих столів» До складу редакційної колегії бюлетеня входять провідні науковці-міжнародники, працівники МЗС, Академії державного управління при Президентові України, політологи та інші фахівці.

Важливим джерелом інформації із розглядуваної проблематики є також енциклопедичний довідник **«Історія, теорія і практика європейської та євроатлантичної інтеграції України»¹**. В ньому зібрані та впорядковані основні поняття з історії, теорії і практики інтеграції України в європейські структури.

Матеріал, представлений в довіднику, висвітлює зарубіжний і вітчизняний досвід інтеграційного поступу на загальнодержавному та регіональному рівні. Довідник розрахований на працівників органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інших фахівців, які професійного займаються проблемами інтеграції України до європейських структур.

Потужним довідковим джерелом інформації про євроатлантичну інтеграцію є також класичний **«Довідник НАТО»²**. В ньому міститься інформація про Альянс, його фундаментальні завдання, сфери його розвитку, роль партнерства та форм співпраці учасників об'єднання.

Наведені джерела інформації, монографічна і довідкова література, навчальні посібники з проблем європейської та євроатлантичної інтеграції стали основою для подальших наукових

---

¹ Історія, теорія і практика європейської та євроатлантичної інтеграції України: Енциклопед. довід./ С.О.Телешун (кер.творч.кол.), За заг.ред. В.Д.Бакуменка, С.О.Телешуна. — К.: Вид-во НАДУ, 2006. — 408с.

² NATO Public Diplomacy Division. 1110 Brussels — Belgium. Website:www.nato.int. Email:natodoc@hq.nato.int.

досліджень проблеми в процесі виконання загальнодержавних організаційних, інформаційно аналітичних та науково-методологічних заходів Цільових планів «Україна-НАТО» 2007 та 2008 років.

Закарпатський державний університет в особі навчально-наукового інституту філософії та євроінтеграційних досліджень (Інститут є структурним підрозділом університету) в 2007-2008 роках увійшов до числа переможців конкурсу на реалізацію наукових проектів з проблематики інтеграції України до ЄС і НАТО. В процесі виконання завдань творча група підготувала і видала низку навчальних посібників та збірників наукових праць за результатами «круглих столів» та науково-практичних конференцій. Усі праці – а це понад 10 видань, включаючи пропонований навчальний посібник, – об'єднані в серію під назвою: «Євроінтеграція: український вимір».

До зазначеної серії увійшли видання:

- **Державне управління в умовах європейської та євроатлантичної інтеграції України: історія, теорія, методологія** (Моніторинг наукових досліджень і розробок): Навчальний посібник. – Ужгород: Ліра, 2007. – 343с. (Серія: “Євроінтеграція: український вимір”. Вип.2). Рекомендовано Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник.

- **Інститути ЄС і НАТО. Глосарій основних термінів та понять:** Навчальний посібник / Укладачі: І.В.Артьомов, Д.В.Вітер, Л.І.Загайнова, О.М.Казакевич, О.М.Руденко. – Ужгород: Ліра, 2007. – 282 с. – Бібліогр.: 272-282 с. (Серія “Євроінтеграція: український вимір”. Вип. 4). Рекомендовано Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник.

- **Нормативно-правове забезпечення стратегічного курсу України на європейську та євроатлантичну інтеграцію:** Навчальний посібник-хрестоматія. У 2 частинах /Уклад. і коментарі: І.В.Артьомов, Д.В.Вітер, Л.І.Загайнова, О.М.Казакевич, О.М.Руденко. – Ужгород: Ліра, 2007. – Ч.1.: **Нормативно-правове регулювання взаємовідносин між Україною та Європейським Союзом.** – 452 с. (Серія “Євроінтеграція: український вимір”. Вип.5). Рекомендовано Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник.

- **Нормативно-правове забезпечення стратегічного курсу України на європейську та євроатлантичну інтеграцію:** Навчальний посібник-хрестоматія. У 2 частинах /Уклад. і коментарі: І.В.Артёмов, Д.В.Вітер, Л.І.Загайнова, О.М.Казакевич, О.М.Руденко. – Ужгород: Ліра, 2007. – Ч.2.: **Нормативно-правове регулювання взаємовідносин між Україною та НАТО.** – 346 с. (Серія “Євроінтеграція: український вимір”. Вип.5). Рекомендовано Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник.

- **І.В.Артёмов. Проблеми і перспективи входження України в Європейський Союз:** Навчальний посібник. – Ужгород: Ліра, 2007. – 310. (Серія “Євроінтеграція: український вимір”. Вип. 7).

- **Р.А. Офіцинський. Європейська та євроатлантична інтеграція України. Соціальний аспект:** Навчальний посібник. – Ужгород: Ліра, 2007. – 220 с. (Серія “Євроінтеграція: український вимір”. Вип. 6).

- **С.І.Мітряєва. Європейська безпека і Україна:** Навчальний посібник. – Ужгород: Ліра, 2008. – 222 с. (Серія “Євроінтеграція: український вимір”. Вип. 8).

- **Україна на перехресті геополітичних інтересів: актуальні аспекти проблеми:** Збірник наукових праць /Відп. ред. І.В.Артёмов. – Ужгород: ЗақДУ, Ліра, 2007. – 346 с. (Серія: “Євроінтеграція: український вимір”. Вип.3).

- **Регіональна політика і транскордонне співробітництво в євроінтеграційній стратегії України:** Збірник наукових праць за матеріалами міжнародної наукової конференції (м. Ужгород, 24-25 травня 2007 р.)/ Відп. ред. І.В.Артёмов. – Ужгород: Ліра, 2007. – 456 с. (Серія “Євроінтеграція: український вимір”; Вип. 1).

- **Актуальні проблеми реалізації євроінтеграційних прагнень України:** Збірник наукових праць за матеріалами міжнародної наукової конференції (м. Ужгород, 29-30 листопада 2007 р.)/ Відп. ред. І.В.Артёмов. – Ужгород: Ліра, 2008. – 346 с. (Серія “Євроінтеграція: український вимір”; Вип. 9).

- **Європейська та євроатлантична інтеграція України: стан і перспективи:** Збірник наукових праць. – Ужгород: Ліра, 2008. – 374 с. (Серія “Євроінтеграція: український вимір”; Вип. 10).

Книги отримали високу оцінку Секретаріату Президента України, Міністерства закордонних справ України, позитивний відгук Національного центру євроатлантичних досліджень. Чотирьом

навчальним посібникам присвоєно гриф МОН України «**Рекомендовано як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів України**».

РОЗДІЛ 2

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ВИБОРУ УКРАЇНИ

2.1. Історія та особливості взаємовідносин України з Євросоюзом

Європейський Союз – консолідоване багатонаціональне утворення; міждержавне об'єднання країн Європи, що через створення спільного ринку, економічного та валютного союзу, а також шляхом реалізації спільної політики та діяльності має на меті забезпечення безперервного економічного зростання, соціального розвитку і згуртованості країн-учасниць.

На даний час ЄС — це домінуюче інтеграційне угруповання в Європі, що складається з наднаціональної Європейської спільноти і міждержавних інститутів, які забезпечують співпрацю в галузі правосуддя, внутрішніх справ, формування і реалізацію спільної зовнішньої політики та політики безпеки.

Держави-члени Європейського Союзу створили спільні інституції, чим делегували частину своїх національних повноважень так, що рішення в певних сферах загальних інтересів можуть ухвалюватись демократичним шляхом на загальноєвропейському рівні. Європейський Союз засновано 1993 року відповідно до Маастрихтського договору (Договір про Європейський Союз). Європейський Союз не є юридичною особою.

2.1.1. Євросоюз на сучасній політичній карті світу

Сучасній ролі ЄС на політичній карті світу важко дати адекватну оцінку. Можна стверджувати, що ЄС являє собою нескінченний набір дилем, які виходять за рамки стандартних уявлень у сферах міжнародних відносин, міжнародної політики та політичної географії. Перше логічне запитання, на яке не можна дати однозначну відповідь: що являє собою ЄС? Це політичний альянс держав чи економічне інтеграційне об'єднання? Чи ми спостерігаємо формування багатонаціональної наддержави, реалізацію ідеї Сполучених Штатів Європи, аналогічної США? (Див. таблиці 1,2)¹.

Таблиця 1

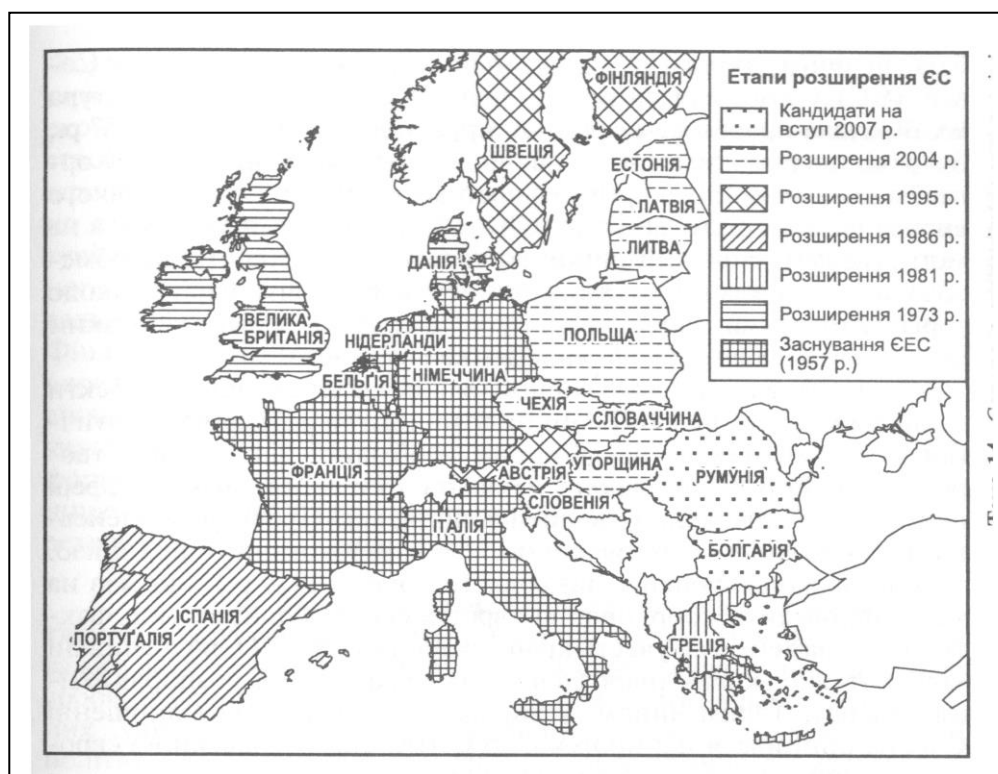

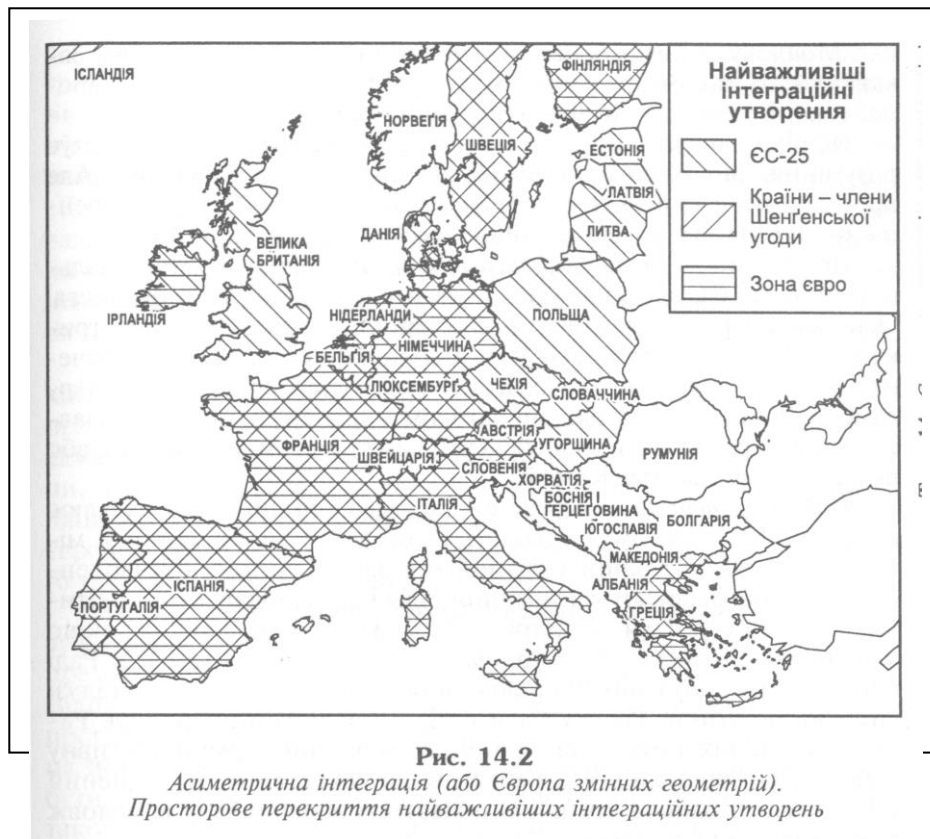
Рис. 14.1

Етапи розширення європейських співтовариств

Етапи розширення Європейських Співтовариств

¹ Політична географія і політика: Навч. посібник/Б.П.Яценко, В.І.Стафійчук, Ю.С.Брайчевський та ін.; за ред. Б.П.Яценка. — К.: Либідь, 2007. — С.209-213.

Тепер уже очевидно, що ЄС не можна інтерпретувати лише як об'єднання держав, створене з метою реалізації спільних економічних інтересів. Чи може ЄС вважатися державою? Традиційними атрибутами держави є територія з чіткими кордонами, суспільство, система законів та апарат примусу, що гарантує виконання цих законів у межах державної території. ЄС має територію, що складається з територій країн-учасниць. Має систему законодавства (комунітарне право, або *acquis communautaire*), має чітко оформлену систему наднаціональних органів управління. Питання полягає в тому, як наднаціональна надбудова співвідноситься з національним суверенітетом країн — учасниць об'єднання. Більшість фахівців погоджуються в тому, що ЄС має низку атрибутів державного утворення, проте зі всією очевидністю не вкладається в класичне визначення "веберіанської держави".

Саме ці спірні положення стали підставою підписання 24 жовтня 2004 року Договору, що засновував Конституцію (ДКЄ) для Європи. Дискусії навколо Конституції набули якісно нового характеру, оскільки предметом обговорення був «майже» конституційний акт, а не квазіконституційні міжнародні договори.

Місце, яке займає ЄС сьогодні у сфері міжнародних економічних відносин, його роль у світовій політиці, значні соціально-економічні досягнення свідчать про ефективність обраної західними європейцями політичної філософії, а також стратегії, механізмів і методів інтеграції. Вивчення досвіду ЄС, як позитивного, так і негативного, дозволяє уникнути помилок на шляху євроінтеграції України до ЄС.

Відомо, що обрана форма інтеграції – компроміс, який, не вимагаючи створення федеративної структури, забезпечує більші масштаби співробітництва, ніж ті, які можливі на конфедеративних засадах. Держави не повинні одночасно відмовитися цілковито від суверенітету, але лише відкинути догму неподільності, відмовитися від частки свого суверенітету на користь наднаціонального співтовариства у визначених сферах. Водночас держави-члени здійснюють контроль за використанням переданих ними повноважень і приймають рішення про подальший розвиток інтеграції.

Важливим уроком євроінтеграції є необхідність повсякчасного узгодження інтересів держав, які беруть участь у цьому процесі. У ході подолання численних криз у діяльності Співтовариства, які супроводжувались ультимативними вимогами учасників інтеграційного процесу, вироблена культура діалогу і компромісу, яка включає повагу і врахування інтересів усіх без винятку країн-партнерів.

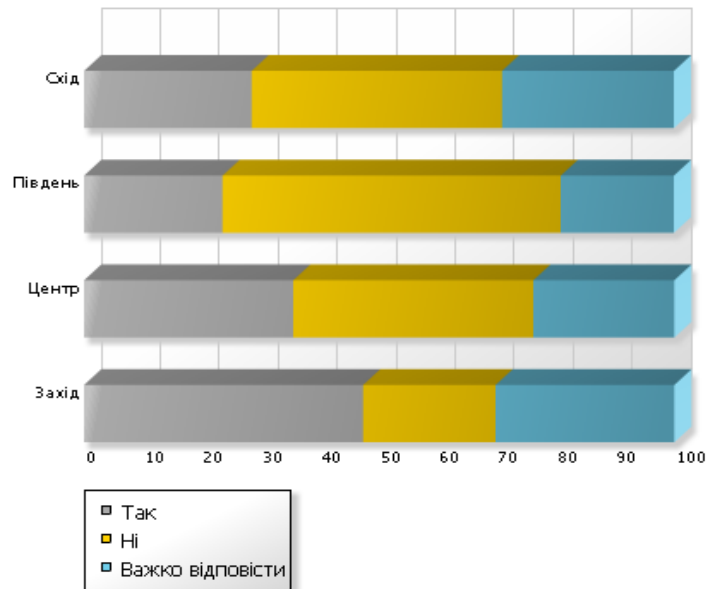
Щодо України, то необхідно ще раз підкреслити, що поняття "європейська та євроатлантична інтеграція", "європейський вибір" стали в Україні доволі популярними. Для більшості українців поняття "Європа" стало відповідником високого рівня життя. Загалом, європейська інтеграція зайняла у нашій уяві місце, яке колись займало будівництво світлого комуністичного майбутнього. Проте впровадження європейських принципів життя – процес не з легких. Але альтернативи йому немає, якщо ми хочемо, нарешті, гідно жити. Одна з головних ознак європейськості – підконтрольність влади громадянам. Це передбачає прозорість дій керівництва, незалежність медій, діяльність партій і депутатів в інтересах виборців

Цікавими є дані соціологічного опитування на тему: *«Чи може інтеграція до ЄС стати загальнонаціональною ідеєю, яка б об'єднала усі регіони України?» (регіональний розподіл)¹.*

---

¹ Інтернет-джерело: http://www.razumkov.org.ua/poll.php?poll_id=121

Дослідження проведене соціологічною службою Центру Разумкова з 31 січня по 5 лютого 2008 року. Було опитано 2017 респондентів віком від 18 років у всіх областях України, Києві та АР Крим за вибіркою, що репрезентує доросле населення України за основними соціально-демографічними показниками. Опитування здійснювалося у 129 населених пунктах (із них 75 міських та 54 сільських поселень). Теоретична похибка вибірки (без врахування дизайн-ефекту) не перевищує 2,3% з імовірністю 0,95.

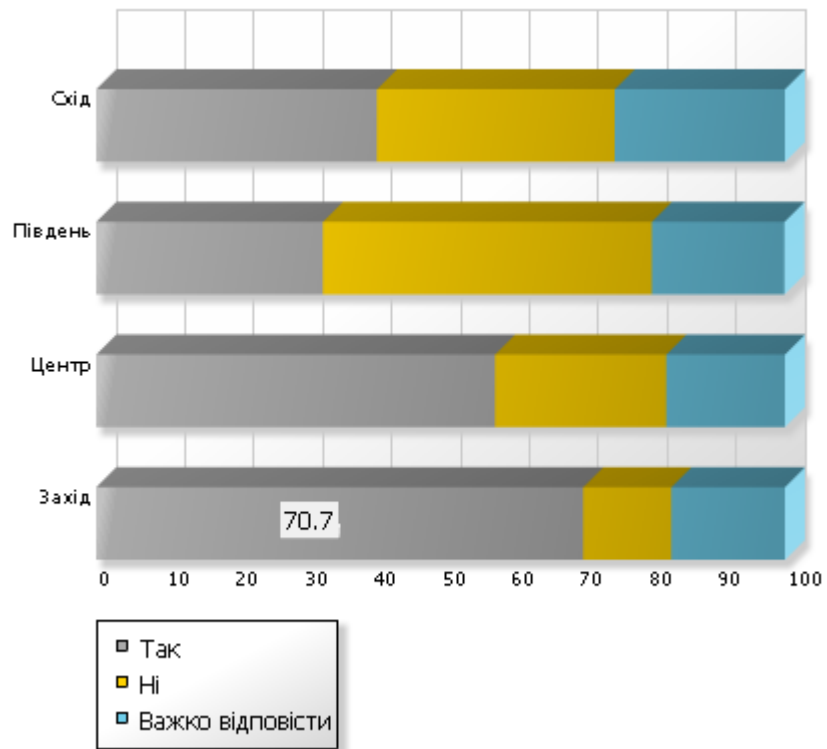

	Захід	Центр	Південь	Схід
Так	47.3	35.5	23.5	28.4
Ні	22.5	40.7	57.3	42.5
Важко відповісти	30.3	23.9	19.2	29.1

За аналогічним принципом було проведено соціологічне опитування з питання:

**«Чи потрібно Україні вступити до Європейського Союзу?»
(регіональний розподіл)¹**

¹ Інтернет-джерело: http://www.razumkov.org.ua/poll.php?poll_id=121

	Захід	Центр	Південь	Схід
Так		70.7	57.9	32.9
Ні		12.8	24.9	47.8
Важко відповісти		16.5	17.2	19.2

2.1.2. Історія відносин Україна-ЄС: хронологічний зріз

Після проголошення незалежності Україна змушена була розпочати масштабні економічні перетворення, які з перших кроків самостійної держави пов'язані із встановленням ділових відносин із сусідніми державами — як Росією, так і країнами Західної і Центральної Європи

Країни Євросоюзу в **1991-1993 роках** головну увагу приділяли налагодженню взаємовідносин з Росією, яка отримувала від ЄС суттєву економічну допомогу. Україна для країн Європейського Союзу залишалась в зоні байдужості, спостереження та нейтральної пасивності.

Першу Угоду про торговельно та економічне співробітництво було підписано між Європейським Співтовариством і СРСР 18 грудня 1989 року на десятирічний термін. **Таким чином, Угода 1989 року** встановила перші договірні рамки, що застосовувалися до набрання чинності Тимчасової угоди між ЄС і Україною в 1996 році і навіть до набрання чинності Угоди про партнерство і співробітництво 1998 р. в галузі економічного співробітництва.

З 1 січня 1993 року Україну також включено до Системи загальних преференцій (СЗП). Завдяки такій системі більшість українських товарів одержала безмитний доступ на ринок Євросоюзу або для них встановлювалося невелике мито без зобов'язань взаємності з української сторони. Україна користується такими ж пільгами, що й країни, які розвиваються, за винятком металургійної продукції та продуктів рибної промисловості. Мета СЗП — стимулювати економічний розвиток шляхом експорту.

З огляду на розпад СРСР і утворення СНД Рада ЄС запропонувала **2 березня 1992 року** укласти угоди про партнерство і співробітництво з усіма республіками пострадянського простору, за винятком країн Балтії. Україна є першою країною СНД, стосовно якої було вироблено Стратегію відносин (у квітні 1994 р.).

Слід зауважити, що відносини між Україною та ЄС стали поступово налагоджуватися. Про це свідчило відкриття у **жовтні 1993 року** у Києві Представництва Комісії Європейських Співтовариств і в липні 1995 року у Брюсселі — Представництва України при Європейських Співтовариствах. А з 1994 р. починаються двосторонні переговори із деяких напрямів галузевої кооперації і торговельних відносин.

За період з 1989 по 2008 роки взаємовідносини України з ЄС набули потужних обертів і загалом успішно розвиваються. Важливими чинниками на цьому шляху стало визнання України як держави з ринковою економікою та її вступ у 2008 році до Світової організації торгівлі. Взаємовідносини України з Євросоюзом найкраще розглядати в хронологічній послідовності¹.

<i>2 грудня 1991 року</i>	У своїй Декларації щодо України Євросоюз відзначив демократичний характер Всеукраїнського референдуму і закликав Україну підтримувати з ЄС відкритий і конструктивний діалог
<i>Вересень 1992 року, м. Київ</i>	Перша зустріч Україна – ЄС на найвищому рівні між Президентом України Л.М.Кравчуком та Головою Комісії Європейських Співтовариств Ж.Делором
<i>Жовтень 1993 року, м. Київ</i>	Відкрито Представництво Комісії Європейських Співтовариств в Україні
<i>9-11 березня 1994 року, м. Київ</i>	Перша зустріч «Україна – Трійка ЄС» на рівні міністрів закордонних справ
<i>14 червня 1994 року, м. Люксембург</i>	Підписано Угоду про партнерство і співробітництво між Україною, з одного боку, і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, з іншого боку (переговори щодо укладення УПС тривали з 23 березня 1993 року, Україна ратифікувала УПС 10 листопада 1994 року, УПС набула чинність 1 березня 1998 року, торговельні положення УПС почали діяти з 1 червня 1995 року на основі відповідної Тимчасової угоди)
<i>5 січня 1995 року, м. Київ</i>	Зустріч «Україна – Трійка ЄС» на рівні міністрів закордонних справ (обговорено перспективи розвитку відносин Україна – ЄС і актуальні міжнародні питання)
<i>24 березня 1995 року, м. Брюссель</i>	Перше засідання Спільного комітету Україна – ЄС (утворений згідно з Угодою про торгівлю і комерційне та економічне співробітництво між ЄЕС і ЄВРОАТОМом та СРСР від 18 грудня 1989 року, діяв на основі Тимчасової угоди від 1 червня 1995 року)
<i>1 червня 1995 року, м. Люксембург</i>	Зустріч Президента України Л.Д.Кучми з Головою Європейської Комісії Ж.Сантером (підписано Тимчасову угоду про торгівлю та питання, пов'язані з торгівлею, між Україною, з одного боку, та Європейським Співтовариством, Європейським Об'єднанням Вугілля і Сталі, Європейським Співтовариством з Атомної Енергії, з іншого боку)
<i>28 червня 1995 року, м. Брюссель</i>	Зустріч «Україна – Трійка ЄС» на рівні міністрів закордонних справ (стан розвитку відносин Україна – ЄС)
<i>Липень 1995 року, м. Брюссель</i>	Відкрито Представництво України при Європейських Співтовариствах (Європейському Союзу)
<i>24 листопада 1995 року</i>	Зустріч «Україна – Трійка ЄС» на рівні міністрів закордонних справ (питання безпеки і ситуація в колишній Югославії)
<i>5 лютого 1996 року</i>	Зустріч «Україна – Трійка ЄС» на рівні міністрів закордонних

¹ Хронологія відносин Україна-ЄС (інформаційна довідка)./Джерело <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/content/19084.htm>

	справ (питання регіонального співробітництва)
<i>6-7 травня 1996 року</i>	Засідання Спільного комітету Україна – ЄС
<i>21 травня 1996 року, м. Рим</i>	Зустріч «Україна – Трійка ЄС» на рівні міністрів закордонних справ (Європейський Союз оприлюднив свою заяву щодо політичної підтримки України)
<i>Червень 1996 року</i>	ЄС визнав за Україною статус країни з перехідною економікою
<i>26 вересня 1996 року</i>	Зустріч «Україна – Трійка ЄС» на рівні міністрів закордонних справ (питання відносин Україна – ЄС, стосунки з Росією та СНД)
<i>5 лютого 1997 року</i>	Зустріч «Україна – Трійка ЄС» на рівні міністрів закордонних справ (питання імплементації Плану дій ЄС щодо України від 6 грудня 1996 року, відкриття у Києві Центру документації ЄС)
<i>17-18 квітня 1997 року</i>	Засідання Спільного комітету Україна – ЄС
<i>5 вересня 1997 року, м. Київ</i>	Перший саміт Україна – ЄС (обговорено стан і перспективи розвитку відносин Україна – ЄС)
<i>1 березня 1998 року</i>	Набуття чинності Угодою про партнерство та співробітництво між Європейськими Співтовариствами і Україною
<i>8-9 червня 1998 року, м. Люксембург</i>	Перше засідання Ради з питань співробітництва між Україною та Європейським Союзом у рамках УПС (Прем'єр-міністр України заявив про прагнення України набути асоційоване членство в ЄС)
<i>11 червня 1998 року, м. Київ</i>	Президент України своїм указом затвердив Стратегію інтеграції України до ЄС, якою визначаються пріоритети діяльності органів виконавчої влади на період до 2007 року, протягом якого мають бути створені передумови для набуття Україною статусу асоційованого члена ЄС.
<i>24 вересня 1998 року, м. Нью-Йорк</i>	Зустріч «Україна – Трійка ЄС» на рівні міністрів закордонних справ (обговорені питання довгострокової стратегії ЄС щодо України)
<i>16 жовтня 1998 року, м. Відень</i>	Другий саміт Україна – ЄС, перший після набуття чинності УПС (відносини між Україною та ЄС визначено як "стратегічне партнерство", обговорено питання співробітництва у сфері зовнішньої і безпекової політики).
<i>5 листопада 1998 року, м. Брюссель</i>	Перше засідання Комітету з питань співробітництва між Україною та ЄС в рамках УПС (засновано 6 галузевих підкомітетів: з питань торгівлі та інвестицій, фінансів, економіки та статистики; енергетики, ядерних питань і навколишнього природного середовища; митного і прикордонного співробітництва, боротьби з "відмиванням" коштів і наркобізнесом; транспорту, телекомунікацій, науки та технологій, освіти та навчання; вугілля, сталі, гірничої промисловості та сировинних матеріалів)
<i>Грудень 1998 року, м. Київ</i>	Перше засідання Комітету парламентського співробітництва між Україною та ЄС в рамках УПС
<i>26-27 квітня 1999 року, м. Брюссель</i>	Друге засідання Ради з питань співробітництва між Україною та ЄС (питання економічного співробітництва)
<i>28 липня 1999 року, м. Київ</i>	Друге засідання Комітету з питань співробітництва між Україною та ЄС в рамках УПС.
<i>23 липня 1999 року, м. Київ</i>	Третій саміт Україна – ЄС (досягнуто прогресу у визнанні Євросоюзом євроінтеграційного курсу України, ЄС підтвердив наміри сприяти вступу України до СОТ)

23 вересня 1999 року, м. Нью-Йорк	Зустріч «Україна – Трійка ЄС» на рівні міністрів закордонних справ (ЄС відзначив важливість проєвропейського вибору України і висловив повагу до її євроінтеграційного курсу)
24-26 листопада 1999 року	Друге засідання Комітету парламентського співробітництва між Україною та ЄС в рамках УПС.
6 грудня 1999 року, м. Брюссель	Зустріч Президента України Л.Д.Кучми з Головою Європейської Комісії Р.Проді
10 грудня 1999 року, м. Гельсінкі	Європейська Рада ухвалила Спільну стратегію ЄС щодо України (ССУ), спрямовану на зміцнення відносин "стратегічного партнерства" між Україною та ЄС (у документі відзначаються європейські прагнення України і вітається її проєвропейський вибір; ЄС підтвердив свої зобов'язання щодо підтримки політичних та економічних перетворень в Україні, які мають забезпечити її подальше наближення до ЄС)
25 січня 2000 року, м. Брюссель	Зустріч «Україна – Трійка ЄС» на рівні міністрів закордонних справ (обговорені питання реалізації Спільної стратегії ЄС щодо України та актуальні міжнародні питання, а також схвалений Радою ЄС перший Робочий план реалізації ССУ)
23 травня 2000 року, м. Брюссель	Третє засідання Ради з питань співробітництва між Україною та ЄС (внутрішній розвиток в Україні та в ЄС, відносини Україна – ЄС, міжнародні питання)
15 вересня 2000 року, м. Париж	Четвертий саміт Україна – ЄС (українською стороною запропоновано реформування спільних органів Україна – ЄС, створених на основі УПС, а також інституціоналізацію відносин у сфері зовнішньої політики, безпеки, військового та військово-технічного співробітництва, юстиції та внутрішніх справ)
9-10 жовтня 2000 року, м. Брюссель	Третє засідання Комітету парламентського співробітництва між Україною та ЄС
11 жовтня 2000 року	Набула чинності постанова Ради ЄС, згідно з якою Україна була вилучена з переліку країн з неринковою економікою в рамках антидемпінгового законодавства ЄС
9-10 листопада 2000 року, м. Київ	Зустріч Президента України Л.Д.Кучми з Президентом Європейської Комісії Р.Проді напередодні закриття ЧАЕС
14 грудня 2000 року, м. Брюссель	Зустріч міністра закордонних справ А.М.Зленка з Генеральним секретарем Ради ЄС, Верховним представником з питань Спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС Х.Соланою
18 грудня 2000 року, м. Брюссель	Третє засідання Комітету з питань співробітництва між Україною та ЄС
19 січня 2001 року, м. Берлін	Зустрічі Президента України Л.Д.Кучми з Президентом Європейської Комісії Р.Проді та Генеральним секретарем Ради ЄС Х.Соланою
13 лютого 2001 року, м. Київ	Засідання Україна – Трійка ЄС на рівні міністрів закордонних справ, а також зустрічі Трійки ЄС з Президентом України Л.Д.Кучмою, Головою Верховної Ради України І.С.Плющем, Прем'єр-міністром України В.А.Ющенком
15 березня 2001 року, м. Страсбург	Європейський Парламент (ЄП) ухвалив Резолюцію ЄП стосовно Спільної стратегії Європейського Союзу щодо України

	(визнається право України стати членом ЄС)
9-10 квітня 2001 року, м. Київ	Візит Голови делегації Європейського парламенту по зв'язках з Україною, Молдовою та Білоруссю Я.Вірми в Україну; його зустрічі з Президентом, Прем'єр-міністром, Головою Верховної Ради України
18-19 квітня 2001 року, м. Київ	Візит Генерального секретаря Ради ЄС Х.Солани, його зустрічі з Президентом, Прем'єр-міністром, Головою Верховної Ради України
15-16 червня 2001 року	У заключному документі за підсумками саміту ЄС у Гьотеборзі Україну запрошено до участі у Європейській конференції
19-20 червня 2001 року, м. Київ	Візит Голови Європейської Ради, Прем'єр-міністра Швеції Й.Перссона в Україну; його зустрічі з Президентом, Прем'єр-міністром, Головою Верховної Ради, міністром закордонних справ України
26 червня 2001 року, м. Люксембург	Четверте засідання Ради з питань співробітництва Україна – ЄС (ухвалено 6 пріоритетів реалізації УПС на наступні 12 місяців; узгоджено питання про скорочення кількості підкомітетів до 4-х)
30-31 липня 2001 року, м. Київ, АР Крим	Візит Генерального секретаря Ради ЄС, Верховного представника ЄС з питань спільної зовнішньої та безпекової політики Х.Солани в Україну; його зустрічі з Президентом, Прем'єр-міністром, Головою Верховної Ради, міністром закордонних справ України
10-11 вересня 2001 року, м. Ялта	П'ятий саміт Україна – ЄС. Важлива подія у відносинах між Україною та Європейським Союзом, яка надала нового імпульсу для розвитку співробітництва в енергетичному секторі, сфері юстиції та внутрішніх справ, європейської політики безпеки і оборони. На кожному з цих напрямів розпочалася конкретна робота. Спільна заява за підсумками Ятинського саміту Україна – ЄС
20 жовтня 2001 року, м. Брюссель	Участь Державного секретаря з питань європейської інтеграції МЗС України О.Чалого у робочому ланчі в рамках Європейської конференції, присвяченої питанням боротьби з міжнародним тероризмом та формуванню міжнародної антитерористичної коаліції
13 листопада 2001 року, м. Нью-Йорк	Зустріч «Україна – Трійка ЄС» на рівні міністрів закордонних справ. Сторони обговорили підготовку до парламентських виборів в Україні, а також стан співробітництва в енергетичній сфері, торговельно-економічних відносин, зокрема в контексті вирішення проблемних питань, пов'язаних з виконанням УПС та наголосили на необхідності послідовного втілення в життя досягнутих на Ятинському саміті домовленостей. Представникам Європейського парламенту було передано запрошення взяти участь у спостереженні за підготовкою та проведенням виборів до Верховної Ради України.
11 грудня 2001 року, м. Київ	Парламентські слухання з питань реалізації державної політики інтеграції до ЄС, які вперше відбулися в Україні, продемонстрували консолідацію зусиль Верховної Ради та Уряду України навколо курсу на європейську інтеграцію нашої держави.
12 грудня 2001 року, м.	Засідання Комітету з питань співробітництва Україна – ЄС, під

<i>Київ</i>	час якого було схвалено План дій ЄС щодо України у галузі юстиції та внутрішніх справ, що дозволило вивести співробітництво у зазначеній сфері на якісно новий рівень.
<i>10 січня 2002 року, м. Мадрид</i>	Зустріч «Україна – Трійка ЄС» на рівні міністрів закордонних справ. Українська сторона запропонувала перевести відносини Україна – ЄС у площину асоціації.
<i>8 лютого 2002 року, м. Київ</i>	Нарада у Президента України з питань реалізації стратегії європейської інтеграції України. Президент України Л.Кучма визначив стрижнем Стратегії соціально-економічного розвитку України на наступне десятиріччя практичну реалізацію до кінця 2011 року завдань, пов'язаних із створенням необхідних передумов для вступу нашої держави до Євросоюзу. Завданням найближчої перспективи Президент України Л.Кучма визначив набуття не пізніше 2007 року нашою державою асоційованого статусу з Європейським Союзом.
<i>20-21 лютого 2002 року, м. Київ</i>	Візит Генерального секретаря Ради ЄС, Верховного представника ЄС з питань СЗБП в Україну. В ході зустрічей з Президентом України Л.Кучмою, Головою Верховної Ради України І.Плющем, Прем'єр-міністром України А.Кінахом, міністром закордонних справ України А.Зленком чільний представник ЄС підтвердив значну зацікавленість ЄС у розвитку та поглибленні співробітництва з Україною у сфері європейської політики безпеки та оборони.
<i>11 березня 2002 року, м. Брюссель</i>	П'яте засідання Ради з питань співробітництва між Україною та ЄС. В ході засідання було обговорено стан виконання пріоритетів у рамках УПС, розглянуто міжнародні питання, які становлять взаємний інтерес, включаючи спільну боротьбу з міжнародним тероризмом. Сторони затвердили пріоритети виконання УПС на період 2002–2003 років, серед яких чільне місце зайняли співробітництво у сфері енергетики, торгівлі та інвестицій, юстиції та внутрішніх справ, наближення законодавства України до законодавства ЄС, охорони навколишнього середовища та транспорту, а також було додано новий пріоритет – міжрегіональне та транскордонне співробітництво.
<i>15 квітня 2002 року, м. Люксембург</i>	Рада міністрів закордонних справ ЄС прийняла рішення звернутися до Європейської Комісії та Генерального секретаря Ради ЄС – Верховного представника ЄС з питань спільної зовнішньої та безпекової політики Х.Солани щодо внесення пропозицій про посилення відносин розширеного ЄС з його східними сусідами – Україною, Білоруссю та Молдовою.
<i>15 травня 2002 року, м. Брюссель</i>	Робоча зустріч Президента України Л.Д.Кучми з Головою Європейської Комісії Р.Проді, в ході якого сторони обговорили актуальні питання двосторонніх відносин та міжнародного життя.
<i>20 червня 2002 року, м. Київ</i>	Верховна Рада України прийняла Звернення до парламентів, урядів та громадськості держав-членів Європейського Союзу, в якому закликала їх підтримати курс нашої держави на європейську інтеграцію, шляхом виведення взаємин з Україною на новий рівень розвитку, адекватний стратегічним зрушенням на

	європейському континенті та глибоким змінам, що відбуваються в Українській державі.
4 липня 2002 року, м. Копенгаген	Шостий саміт Україна – ЄС. За результатами саміту сторони схвалили Спільну заяву, в якій відзначено успіхи України у здійсненні економічних реформ, а також прогрес, досягнутий нашою державою щодо виконання вимог і стандартів ОБСЄ і Ради Європи під час проведених у березні 2002 року в Україні парламентських виборів. Важливою подією саміту стало підписання Угоди про наукове та технологічне співробітництво між Україною та Європейським Союзом.
16 вересня 2002 року, м. Зальцбург	Президент України Л.Д.Кучма виступив на Всесвітньому економічному форумі на тему „Розширення ЄС”, в якому глава Української держави виклав позицію нашої держави щодо стану та перспектив розвитку відносин між Україною та ЄС у контексті наступного розширення Євросоюзу.
17 вересня 2002 року	Послання Президента України Л.Д.Кучми главам держав чи урядів держав-членів ЄС, в якому викладено бачення Україною шляхів подальшого зміцнення відносин розширеного ЄС з нашою державою
30 вересня 2002 року, м. Брюссель	Рада міністрів закордонних справ ЄС розглянула представлені Генеральним секретарем Ради ЄС – Верховним представником ЄС з питань спільної зовнішньої та безпекової політики Х.Соланою та членом ЄК, відповідальним за зовнішні зносини, К.Паттенном пропозиції щодо посилення відносин розширеного ЄС з його майбутніми східними сусідами - Україною, Білоруссю та Молдовою. Було прийнято рішення продовжити обговорення цього питання в контексті тематики „ширшої Європи”.
16 жовтня 2002 року, м. Варшава	Зустріч Президента України Л.Д.Кучми з Генеральним секретарем Ради ЄС – Верховним представником ЄС з питань спільної зовнішньої та безпекової політики Х.Соланою та Президентом Республіки Польща А.Квасневським. В ході зустрічі були обговорені питання внутрішньополітичної ситуації в нашій державі, міжнародне становище, а також перспективи поглиблення відносин між Україною та Європейським Союзом.
11 листопада 2002 року, м. Брюссель	V засідання Комітету з парламентського співробітництва Україна-ЄС. Під час засідання сторони затвердили схвалені в ході IV засідання Комітету Рекомендації та обговорили стан і перспективи розвитку співробітництва між Україною та Європейським Союзом.
27 листопада 2002 року, м. Брюссель	V засідання Комітету з питань співробітництва Україна – ЄС. В ході засідання основна увага була приділена питанням торговельно-економічного співробітництва між Україною та Євросоюзом і секторальним напрямом співпраці. Були обговорені також питання надання Україні статусу держави з ринковою економікою в рамках антидемпінгового законодавства ЄС та підготовки Спільної доповіді про стан виконання УПС.
7 лютого 2003 року, м. Київ	Засідання «Україна – Трійка ЄС» на рівні міністрів закордонних справ. В ході засідання були обговорені актуальні питання

	двосторонньої взаємодії у політико-безпековій галузі та сфері юстиції і внутрішніх справ. Сторони приділили особливу увагу питанням близького майбутнього відносин між Україною і ЄС, європейській перспективі України, завершенню в Євросоюзі дискусії навколо Ініціативи стосовно нових сусідів. Українська делегація виклала своє бачення змісту Ініціативи, який би відповідав нашим національним інтересам та водночас не суперечив інтересам ЄС.
<i>18 березня 2003 року, м. Брюссель</i>	Засідання Ради з питань співробітництва Україна – ЄС. У ході засідання сторони обговорили стан та перспективи розвитку двостороннього співробітництва між Україною та ЄС, внутрішній розвиток України та Євросоюзу, міжнародні питання, що становлять спільний інтерес. Рада схвалила Спільну доповідь про стан виконання Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС. У рамках засідання Ради був підписаний Протокол про взаємний доступ до ринків товарів та послуг, що стало значним кроком на шляху просування України до СОТ.
<i>16-17 квітня 2003 року, м. Афіни</i>	Участь делегації України на чолі з Президентом України Л.Д.Кучмою у роботі Європейської конференції. У рамках Євроконференції був підписаний Договір про вступ до ЄС із десятима країнами-кандидатами, а також відбулося засідання, присвячене співробітництву розширеного Євросоюзу із сусідніми країнами. Про позитивні підсумки участі делегації України у роботі Євроконференції свідчать результати зустрічей Президента України Л.Д.Кучми з главами держав-членів ЄС, зокрема їхня підтримка процесу наближення України до ЄС.
<i>8 червня 2003 року, м. Болонья</i>	Неформальна зустріч Президента України Л.Д.Кучми з Головою ЄК Р.Проді. У ході зустрічі Голова ЄК зазначив, що у процесі розширення ЄС особливого значення набуває політика зміцнення зв'язків з сусідніми країнами, у першу чергу з Україною. Він також запевнив у підтримці з боку ЄК щодо надання Україні ринкового статусу, а також сприяння щодо якнайшвидшого вступу до СОТ.
<i>9-11 червня 2003 року, м. Брюссель</i>	Робочий візит до Брюсселя міністра закордонних справ А.М.Зленка, де він взяв участь у міжнародній конференції "Ширша Європа" та провів низку двосторонніх зустрічей з керівниками інституцій ЄС.
<i>7 жовтня 2003 року, м. Ялта</i>	Сьомий саміт Україна – ЄС. Євросоюз фактично визнав готовність сторін розвивати подальші відносини, враховуючи євроінтеграційні прагнення нашої держави, що було зафіксовано у Спільній заяві за результатами саміту. ЄС вперше визнав можливість виникнення небажаних наслідків розширення для України у короткостроковій перспективі та погодився розпочати консультації щодо пошуку спільних відповідей на ці виклики. Сторони обговорили також концепцію ЄК "Ширша Європа – сусідство", реалізація якої має сприяти залученню України до внутрішнього ринку ЄС, участі у відповідних програмах та політиках ЄС.

	<p>У ході Ялтинського саміту також було надано нового імпульсу розвитку двосторонньої співпраці у науковій сфері. Сторони підписали угоду про відновлення Угоди між Україною і ЄС про наукове та технологічне співробітництво, ухвалили Спільну заяву щодо співпраці у сфері супутникової навігації "Галілео".</p>
<p>11 грудня 2003 року, м. Київ</p>	<p>Шосте спільне засідання Комітету з питань співробітництва між Україною та ЄС. Пріоритетна увага у ході засідання була приділена питанням підготовки Плану дій Україна – ЄС, мінімізації небажаних наслідків розширення Європейського Союзу для України та повномасштабного виконання положень УПС. ЄС були передані позиційні документи щодо процедури поширення УПС на нові держави-члени ЄС та щодо можливих змін у відносинах України з країнами-кандидатами на вступ до ЄС у зв'язку з розширенням ЄС.</p>
<p>29 квітня 2004 року, м. Дублін</p>	<p>Засідання «Україна – Трійка ЄС» на рівні міністрів закордонних справ. Важливим підсумком зустрічі стало підписання міністром закордонних справ України К.І.Грищенком та міністром закордонних справ Ірландії Б.Коуеном Протоколу про приєднання нових держав-членів ЄС до УПС.</p> <p>За результатами засідання досягнуто домовленості щодо здійснення конкретних кроків у рамках співробітництва у сфері безпекової та оборонної політики, необхідності завершення підготовки Плану дій Україна – ЄС, а також щодо подолання небажаних наслідків розширення ЄС для України.</p>
<p>18 травня 2004 року, м. Брюссель</p>	<p>Сьоме засідання Ради з питань співробітництва Україна – ЄС, у ході якого було обговорено низку актуальних питань розвитку двостороннього співробітництва між Україною та ЄС у торговельно-економічній сфері, сферах енергетики, транспорту, ЮВС. Пріоритетну увагу було приділено обговоренню питання щодо підготовки Плану дій Україна – ЄС, впливу розширення на відносини між Україною та ЄС та надання Україні статусу держави з ринковою економікою.</p>
<p>8 липня 2004 року, м. Гаага</p>	<p>Восьмий саміт Україна – ЄС. Перший саміт після завершення найбільшої в історії ЄС хвилі розширення.</p> <p>У рамках саміту було підписано Угоду про участь України у Поліцейській місії ЄС у Македонії та схвалено План дій Україна – ЄС щодо співробітництва у сфері науки та технологій.</p>
<p>21 лютого 2005 року, м. Брюссель</p>	<p>Спеціальне засідання Ради з питань співробітництва Україна – ЄС. Під час засідання схвалено План дій Україна – ЄС у рамках європейської політики сусідства. Реалізація Плану дій покликана сприяти посиленню співпраці між Україною та ЄС в умовах розширення, створити необхідні умови для переходу в майбутньому до якісно нового рівня відносин з ЄС. Належна імплементація ПД повинна також сприяти поступовій інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС та створити передумови для створення з ЄС зони вільної торгівлі. Кінцевою політичною метою ПД має стати укладення нової угоди з ЄС, яка повинна замінити чинну УПС після 2008 року.</p>

<i>17 травня 2005 року</i>	У контексті співробітництва в рамках спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС починає діяти механізм приєднання України до заяв та виступів від імені ЄС з регіональних та міжнародних питань до моменту їхнього оприлюднення.
<i>13 червня 2005 року, м. Брюссель</i>	Чергове засідання Ради з питань співробітництва Україна – ЄС. Підписані Угода про визначення загальної схеми участі України в операціях Європейського Союзу із врегулювання кризових ситуацій та рамкова Угода про безпекові процедури обміну інформацією з обмеженим доступом.
<i>1 грудня 2005 року, м. Київ</i>	Дев'ятий саміт Україна – ЄС. Європейський Союз приймає принципове рішення щодо надання Україні статусу країни з ринковою економікою в рамках антидемпінгового законодавства ЄС. Підписано Меморандум про взаєморозуміння щодо співробітництва в енергетичній галузі між Україною та Європейським Союзом. Підписано Угоду про співпрацю у створенні цивільної Глобальної навігаційної супутникової системи.
<i>1 грудня 2005 року, м. Одеса</i>	Розпочала діяльність Місія Європейської Комісії з надання допомоги у питаннях кордону України та Республіки Молдова
<i>30 грудня 2005 року</i>	Набуло чинності рішення ЄС надати Україні статус країни з ринковою економікою в рамках антидемпінгового законодавства ЄС.
<i>14 вересня 2006 року, м. Брюссель</i>	Візит Прем'єр-міністра України В.Януковича до Брюсселя. Підписано Пам'ятку записку про співробітництво в енергетичній галузі, яка передбачає фінансування Європейською Комісією спільних з Україною енергетичних проєктів, а також заохочення європейських фінансових структур (Європейський інвестиційний банк та ЄБРР) щодо надання відповідної фінансової підтримки Україні.
<i>27 жовтня 2006 року, м. Гельсінкі</i>	Десятий саміт Україна – ЄС. Парафовано Угоду про спрощення візового режиму та Угоду про реадмісію між Україною та ЄС. Сторонами було констатовано значний прогрес, досягнутий Україною у виконанні Плану дій Україна – ЄС.
<i>4 грудня 2006 року</i>	Європейська Комісія представила Повідомлення щодо посилення Європейської політики сусідства.
<i>6 лютого 2007 року, м. Київ</i>	Засідання «Україна – Трійка ЄС» на рівні міністрів закордонних справ. Офіційно оголошено про початок переговорів щодо нової посиленої угоди між Україною та ЄС.
<i>5 березня 2007 року, м. Брюссель</i>	Перший раунд переговорів між Україною та ЄС щодо нової посиленої угоди. Погоджено ряд технічних питань та встановлено орієнтовні дати наступних раундів
<i>7-8 березня 2007 р.</i>	Візит Президента України В.Ющенка до Брюсселя
<i>27 березня 2007 року, м. Брюссель</i>	Візит Прем'єр-міністра України В.Януковича до Брюсселя
<i>2-3 квітня 2007 року, м. Київ</i>	Другий раунд переговорів щодо нової посиленої угоди між Україною та ЄС
<i>23-24 травня 2007 року,</i>	Третій раунд переговорів щодо нової посиленої угоди між

<i>м. Брюссель</i>	Україною та ЄС
<i>18 червня 2007 року, м. Люксембург</i>	Одинадцяте засідання Ради з питань співробітництва між Україною та ЄС. Підписано угоди про спрощення видачі віз та про реадмісію
<i>2-4 липня 2007 року, м. Київ</i>	Четвертий раунд переговорів щодо нової посиленої угоди між Україною та ЄС
<i>14 вересня 2007 року, м. Київ</i>	Одинадцятий саміт Україна – ЄС. Схвалено Звіт про прогрес у переговорному процесі між Україною та ЄС з укладення нової посиленої угоди, Другий спільний звіт про хід реалізації положень Меморандуму про взаєморозуміння між ЄС та Україною щодо співробітництва в енергетичній сфері протягом 2007 року та Спільну заяву за результатами саміту
<i>16-18 жовтня 2007 року, м. Брюссель</i>	П'ятий раунд переговорів щодо нової посиленої угоди між Україною та ЄС
<i>20 листопада 2007 року, м. Брюссель</i>	Засідання Комітету з питань співробітництва між Україною та ЄС
<i>1 січня 2008 року</i>	Набуття чинності угодами між Україною та ЄС про спрощення видачі віз та реадмісію
<i>25-31 січня 2008 року, м. Київ</i>	Шостий раунд переговорів щодо нової посиленої угоди між Україною та ЄС
<i>14 лютого 2008 року, м. Київ</i>	Зустріч міністрів закордонних справ держав ЄС та держав Чорноморського регіону
<i>18 лютого 2008 року, м. Київ</i>	Візит члена ЄК з питань торгівлі П.Мендельсона в Україну. Започатковано переговори між Україною та ЄС щодо створення зони вільної торгівлі
<i>28-29 лютого 2008 року, м. Брюссель</i>	Візит Прем'єр-міністра України Ю.Тимошенко до Брюсселя
<i>5-6 березня 2008 року, м. Брюссель</i>	Візит Прем'єр-міністра України Ю.Тимошенко до Брюсселя для участі у міжнародній жіночій конференції на запрошення члена ЄК з питань зовнішніх зносин та ЄПС Б.Ферреро-Вальднер
<i>11 березня 2008 року, м. Брюссель</i>	Дванадцяте засідання Ради з питань співробітництва між Україною та ЄС. Схвалено Звіт про спільну оцінку прогресу реалізації Плану дій Україна – ЄС
<i>12-14 березня 2008 року, м. Брюссель</i>	Сьомий раунд переговорів щодо нової посиленої угоди між Україною та ЄС
<i>13 березня 2008 року, м. Брюссель</i>	Візит Президента України В.Ющенка до Брюсселя
<i>23-25 квітня 2008 року, м. Брюссель</i>	Перший раунд переговорів щодо створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС (Робоча група №4 в рамках переговорів щодо нової посиленої угоди між Україною та ЄС)
<i>22 травня 2008 року, м. Любляна</i>	Засідання «Україна – Трійка ЄС» на рівні міністрів закордонних справ
<i>2-4 червня 2008 року, м. Київ</i>	Восьмий раунд переговорів щодо нової посиленої угоди між Україною та ЄС

2.1.3. Політична ситуація навколо України після розширення Євросоюзу

Процес "великого розширення" ЄС 2004-2007 рр. засвідчив завершення перехідного періоду постсоціалістичної трансформації і становлення нових європейських відносин. Цей процес, з огляду на *наближення до наших кордонів, вимагає визначитись з проблемою місця України в оновленій Європі. Адже Україна є важливим чинником безпеки на Європейському континенті, а також в трансатлантичному контексті. Вона робить значний внесок у підтримання належного рівня безпеки, що є надзвичайно важливо.*

З самого початку свого існування як незалежної держави Україна розпочала активну співпрацю з міжнародними фінансовими організаціями, насамперед Міжнародним валютним фондом, Світовим банком, а також Європейським банком реконструкції та розвитку.

Партнерський діалог Україна–ЄС розвивається під час проведення щорічних самітів Україна–ЄС за участю Президента України; Ради з питань співробітництва за участю Прем'єр-міністра України; Комітету з питань співробітництва; Комітету парламентського співробітництва; регулярних консультацій Україна-Трійка ЄС, постійних експертних консультацій. Між Україною та ЄС щорічно відбувається понад 80 офіційних зустрічей та консультацій на високому і експертному рівнях.

Протягом 10 років визначені і реалізуються 7 пріоритетів співпраці між Україною та ЄС. Це: 1) енергетика, торгівля та інвестиції; 2) юстиція та внутрішні справи; 3) наближення законодавства України до законодавства Євросоюзу; 4) охорона навколишнього середовища; 5) транспортна сфера; 6) транскордонне співробітництво; 7) співпраця у сфері науки, технологій та космосу.

У Посланні Президента України до Верховної Ради України "Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 рр.¹" (травень 2002 р.) були визначені практичні кроки України у напрямі європейської інтеграції для створення впродовж 2002-2011 рр. необхідних передумов для набуття Україною повноправного членства в ЄС. Але в силу різних обставин усі терміни інтегрування значно змінились, про що свідчить фактичний стан справ. Передбачалося:

---

¹ Європейський вибір. Виступ Президента України Л.Д.Кучми у Верховній Раді України. /Преса України. – 2002. – С. 79-80

- ◆ **2002-2003 pp.** - набуття Україною членства у Світовій організації торгівлі;
- ◆ **2003-2004 pp.** - проведення переговорного процесу і підписання Угоди про асоціацію України та ЄС. Зміна Угоди про Партнерство і Співробітництво на європейську Угоду про асоціацію України та ЄС визначатиме новий формат відносин, який відповідав би довгостроковим інтересам України, і наблизатиме її до кінцевої мети - набуття повноправного членства в Євросоюзі;
- ◆ **2003-2004 pp.** - проведення переговорного процесу щодо створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, що передбачає функціонування ринкових інститутів, гарантування правових норм у діловій сфері, стабільні й недискримінаційні правові рамки, чітко визначені права власності, застосування відповідних правил походження товарів, належну організацію прикордонної інфраструктури тощо;
- ◆ **2002-2007 pp.** - приведення законодавства України у відповідність до вимог законодавства ЄС у пріоритетних сферах;
- ◆ **2004-2007 pp.** - виконання процедур, необхідних для набуття чинності Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Отримавши такий асоційований статус, Україна буде краще інформована про внутрішні перетворення в Євросоюзі, братиме неформальну участь у переговорах стосовно різних питань загальноєвропейського масштабу і значення, отримає полегшений та в більших обсягах доступ до фінансових ресурсів ЄС;
- ◆ **2005-2007 pp.** - проведення переговорного процесу і створення Митного союзу між Україною та ЄС, метою якого має стати поступове усунення митних, правових і технологічних перепон у цій сфері;
- ◆ **2007- 2011 pp.** - повне виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і копенгагенських критеріїв членства в Євросоюзі;
- ◆ **2011 p.** - створення реальних передумов для вступу України до ЄС.

Аналізуючи стан справ щодо реалізації пріоритетності євроінтеграційного зовнішньополітичного курсу України, слід зазначити неоднозначність і непослідовність цього процесу за останні роки¹.

Будучи чітко сформульованою в базових нормативно-правових актах України, інтеграція в ЄС до 2004 року здійснювалась лише на словах, що викликало обґрунтовану недовіру до нашої держави з боку Євросоюзу. Україна протягом останніх років далеко не все зробила для реалізації своїх намірів. Як результат, більш настійлива євроінтеграційна політика Болгарії та Румунії привела їх до Євросоюзу 1 січня 2007 року.

---

¹ Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2005 р.» — К., 2006. — С.145-146.

Сприятлива можливість перейти до практичного втілення *євроінтеграційної стратегії України* настала після помаранчевої революції і проголошення чіткої, стратегічно виваженої, прагматичної і передбачуваної філософії зовнішньої політики держави і об'єднанню зусиль Президента, Верховної Ради та Кабінету Міністрів України.

Вагомі зрушення щодо практичного виконання євроінтеграційного курсу України відбулися у 2005-2006 рр., коли парламент *прийняв основний пакет "гармонізаційних законів"* щодо СОТ. Активізували роботу раніше створені євроінтеграційні структури України: Міністерство економіки і європейської інтеграції; парламентський комітет і Державний секретар з питань європейської інтеграції, які сприяли інтенсифікації руху держави до СОТ, посилили контроль за процесом гармонізації законодавства України із нормативною базою ЄС.

Оптимістичним прогнозом для держави стали рішення київського (2005р.) саміту Україна-ЄС, де Україну визнано державою з ринковою економікою. Виступаючи на саміті, *Президент України Віктор Ющенко, звертаючись до Генерального секретаря та Верховного представника ЄС Хав'єра Солани, голови Європейської Комісії Жозе Мануеля Баррозу та комісарів Беніти Ферреро-Вальднер і Пітера Мендельсона, підкреслював, що це найуспішніший саміт із проведених Україною та ЄС¹.*

Загальний розвиток політичного діалогу між Україною та ЄС базується на впровадженні Україною та ЄС Стратегії інтеграції до ЄС, реалізованої сторонами Угоди про партнерство і співробітництво (УПС) (дія якого закінчилася у 2008 році) та Плану дій (ПД) в рамках Європейської політики сусідства. Україна виходить з того, що реалізація зазначених документів має сприяти посиленню співпраці між Україною та ЄС в умовах розширення, створити необхідні умови для переходу в майбутньому до якісного нового рівня відносин з ЄС.

Належна імплементація ПД повинна також сприяти поступовій інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС та створити передумови для започаткування з ЄС зони вільної торгівлі. **Кінцевою політичною метою ПД має стати укладення нової посиленої угоди з ЄС.** Як зазначав у своєму виступі на Гельсінському саміті Україна-ЄС Президент України, *"суть нового базового договору між Україною та ЄС – перехід від партнерства і співробітництва до політичної асоціації та економічної інтеграції. Для України дуже важливо, щоб нова угода не перетворилася на модернізовану угоду про*

---

¹ Підсумки саміту Україна-ЄС //Урядовий кур'єр. – 2006. – 20 жовтня.

партнерство й співробітництво. Положення угоди повинні містити конкретні цілі та строки їх досягнення, а також чітко визначені дії”.

Динамічно розвивається **торговельно-економічне співробітництво** між Україною та Європейським Союзом. З року в рік стабільно зростає двосторонній зовнішньоторговельний оборот та прямі іноземні інвестиції з країн ЄС в українську економіку. На сьогодні ЄС є найбільшим зовнішньоторговельним партнером України у світі (на 27 країн-членів ЄС припадає 30% зовнішньоторговельного обороту України).

Залишаючись поза межами Євросоюзу, Україна успішно асоціюється з процесом здійснення **спільної європейської політики безпеки та оборони (ЄПБО)**. Наша держава бере участь у поліцейських місіях ЄС в Боснії і Герцеговині та Республіці Македонія. Зміцненню правової основи цієї співпраці слугуватиме укладення Угоди про участь України в операціях Європейського Союзу з врегулювання кризових ситуацій, а також про безпекові процедури обміну інформацією, яке очікується ближчим часом. ЄС визнає також важливу роль України у забезпеченні безпеки і стабільності на континенті, а також її високий промислово-технологічний потенціал у військовій сфері, що підтверджується практикою запрошення нашої держави до проведення військових навчань за участю підрозділів ЄС.

За час співпраці Україна і ЄС узгодили і затвердили інституційно-правові та економічні складові двосторонніх відносин. Державна геополітика України у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції стала динамічно-послідовною і передбачуваною для ЄС, що дає перші відчутні результати. Про що свідчить:

- надання Україні статусу країни з ринковою економікою;
- підписання ЄС Угоди з Україною про спрощення візового режиму та реадмісію;
- вступ у 2008 році України до СОТ;
- активізація і об'єднання спільних зусиль України і ЄС відносно нової посиленої Угоди про Партнерство і Співробітництво;
- виконання Україною домовленостей щодо співпраці у сфері безпеки та галузі оборони з євроатлантичним блоком;
- результативність і послідовність дій по лінії самітів “Україна–ЄС” та щорічних цільових планів “Україна–НАТО”, та ін.

Реальні можливості обох сторін ще не задіяні в повному обсязі. Тому необхідно послідовно і планово знімати існуючі проблеми на шляху до ЄС, використовуючи досвід наших сусідів — країн-членів ЄС: Польщі,

Румунії, Словаччини, Угорщини, співпраця з якими видозмінюється відносно вимог Євросоюзу до своїх членів.

Новий формат відносин України з ЄС розпочато після того, як Європейська Комісія оприлюднила нову Концепцію відносин з новими сусідами **"Ширша Європа — Сусідство: новий вимір відносин з нашими східними та південними сусідами"**¹. Метою цієї концепції, за визначенням Європейської Комісії, є утворення зони процвітання та добросусідства — кола друзів, з якими вона матиме тісні мирні стосунки та буде співпрацювати.

По-перше, Україні пропонувався новий курс, що включає, між іншим, перспективу тіснішої інтеграції в єдиний ринок ЄС, преференційних торговельних відносин, подальшого співробітництва у сфері культури та взаєморозуміння, інтеграції у транспортну, енергетичну та телекомунікаційну європейські мережі та європейський дослідницький простір.

По-друге, новий вимір забезпечують нові конкретні інструменти, зокрема участь у європейських програмах і діях, нові джерела фінансування.

Надзвичайне значення для корегування взаємовідносин і внесення необхідних коректив у перспективу партнерства, економічної інтеграції та співробітництва має **План дій: Україна–ЄС** (підписаний 20 лютого 2005 року), в якому зазначені перспективи для партнерства, економічної інтеграції та співробітництва. Найбільш актуальні з них такі:

- перспектива просування **за рамки партнерства до значного рівня інтеграції**, включаючи участь у внутрішньому ринку ЄС, та можливість для України брати зростаючу участь у ключових аспектах політики та програм Європейського Союзу;
- збільшена фінансова підтримка: надання ЄС фінансової допомоги Україні сприятиме виконанню заходів, які визначені у цьому документі. Крім того, Європейська Комісія розробила **новий Європейський інструмент сусідства та партнерства (ЄІСП)**, який надаватиме допомогу Україні, у т.ч. у сфері транскордонного та міжрегіонального співробітництва між Україною та державами-членами ЄС. Також через Європейський інвестиційний банк надаватиметься підтримка проектам, що потребуватимуть інвестицій в

---

¹ План дій «Україна–Європейський Союз». Європейська політика сусідства (схвалений Кабінетом Міністрів України 12.02.2005 р., Радою з питань співробітництва між Україною і Європейським Союзом 21.02.2005 р.) // <http://www.arr.com.ua/download/paper14.pdf>

інфраструктуру;

- поглиблення торговельних та економічних відносин, включаючи перегляд передумов створення Зони вільної торгівлі після вступу України у 2008 році до СОТ;
- розглянута можливість укладення нової посиленої Угоди, рамки якої буде визначено за результатами досягнення цілей цього Плану дій та загального розвитку відносин Україна – ЄС. Доцільність нових договірних зобов'язань розглядатиметься у належний час.

Ці важливі завдання і пропозиції тісної співпраці України з сусідами відповідали логіці дій в умовах розширення ЄС, яке відбулося у 2004 та 2007 роках.

Нову політичну ситуацію навколо України у зв'язку з розширенням ЄС визначали ряд факторів, а саме¹:

1. Безпосереднє сусідство України з ЄС об'єктивно посилить його вплив на нашу країну, адже Євросоюз зацікавлений у забезпеченні миру і стабільності поблизу своїх кордонів. В інтересах Євросоюзу – мати сусідами політично стабільні, демократичні та економічно розвинуті держави з прогнозованою і дружньою зовнішньою політикою.

2. Наближення ЄС до українських кордонів на фоні розвитку Спільної європейської політики безпеки і оборони **дозволить Україні взяти активнішу участь у зміцненні безпеки на континенті.**

3. Безпосереднє сусідство з ЄС сприятиме активнішому запровадженню в Україні європейських норм і стандартів у всіх сферах життєдіяльності. Увійшовши до Євросоюзу, сусідні країни будуватимуть відносини з нашою державою на основі норм і правил ЄС та орієнтуючись на Спільну стратегію ЄС щодо України.

4. Вступ до ЄС держав, з якими Україна має традиційно добрі відносини, та отримання ними відповідних квот у керівних органах Союзу (Рада ЄС, Європейська Комісія) може сприяти просуванню українських інтересів у ЄС.

Після розширень Євросоюзу 2004-2007 років активізувалась дискусія щодо можливих темпів та термінів вступу України до ЄС. Нагадаємо, що на конференції Україна – ЄС в Брюсселі у 2003 р. Президент Європейської Комісії Р.Проді відзначав, що **вступ України до ЄС у найближчі десять років не стоїть на порядку денному, але на далеку перспективу**

---

¹ Основи європейської та євроатлантичної інтеграції України: Навч. посібник /В.В.Говоруха, В.Г.Бульба, Ю.П.Сурмін та ін.; За заг. ред. академіка НАН України, д.т.н. В.П.Горбуліна – К.: ДП «НВЦ «Євроатлантикінформ», 2006. – С. 186-187

питання про членство України лишається відкритим.

Цікавою є думка В. Посельського, що темпи просування України до об'єднаної Європи визначатимуться перш за все її (України) внутрішнім рухом до загальних цінностей та стандартів ЄС. Дослідник пропонує такий сценарій інтеграції нашої держави до ЄС¹.

Перший етап (2005-2007 рр.) - стати "найкращим сусідом". У цей період українське керівництво розпочинає масштабну програму європеїзації та соціально-економічної модернізації країни.

Другий етап (2007-2010 рр.) - стати країною - кандидатом на членство в ЄС. Отримавши підтвердження своїх перших успіхів від Єврокомісії, український уряд подає офіційну заявку на членство в ЄС. Беручи до уваги досягнуті результати й глибокі реформи, що тривають, Євросоюз визнає за Україною статус країни-кандидата й приймає рішення про початок переговорів щодо вступу.

Третій етап (2010-2015 рр.) - на цьому завершальному етапі зближення Україна та ЄС переходять до повної лібералізації торгівлі й ведуть переговори про вступ. Залежно від того, скільки часу триватимуть ці переговори й ратифікація угоди про приєднання, Україна зможе стати офіційним членом ЄС у період 2015-2019 рр.

У зв'язку з цим набуває важливого значення аналіз сучасних євроінтеграційних стратегій, який має спиратись на такі принципові підходи. **По-перше**, як свідчить досвід країн Центральної та Східної Європи, Євросоюз не є закритим клубом для "обраних", а перетворюється на співтовариство держав, які поділяють демократичні цінності і норми політичної поведінки. **По-друге**, головні причини відсутності прогресу у відносинах Україна - ЄС знаходяться в Україні, а не поза її межами. **По-третє**, найвагомим чинником інтенсифікації процесу вступу є політична воля еліти, яка має бути спрямована на проведення внутрішніх реформ на основі фактичної, а не лише формальної відповідності євростандартам. Сьогодні Захід вітає європейську орієнтацію нашої держави, але Україна повинна здійснити чимало перетворень, перш ніж стати асоційованим, а згодом і повноправним членом.

Якщо стан реалізації ряду євроінтеграційних пріоритетів оптимістичний, головне питання вступу нашої держави до ЄС залишається далеким від вирішення. Тому член Єврокомісії Г.Фергойген

---

¹ Основи європейської та євроатлантичної інтеграції України: Навчальний посібник. /В.В.Говоруха, В.Г.Бульба, Ю.П.Сурмін та ін.; За заг. ред. академіка НАН України, д.т.н. В.П.Горбуліна – К.: ДП «НВЦ «Євроатлантикінформ», 2006. – С. 186-187.

в лютому 2006 року заявив про те, що у найближчі 20 років питання про членство України в ЄС не перебуватиме на порядку денному в практичній площині¹.

За словами Матті Ванганена — прем'єр-міністра Фінляндії, ЄС не має на меті відмовлятися від свого подальшого розширення, проте, безперечно, вимагатиме від країн, які прагнуть долучитися до цієї структури, виконання всіх необхідних зобов'язань. Він наголосив, що основним елементом нової угоди між Україною та ЄС має стати створення зони вільної торгівлі, яка виведе економічні відносини України та ЄС на якісно новий рівень².

Канцлер Німеччини Ангела Меркель також стримано ставиться до розширення Європейського Союзу. Вона зазначила, що *“до Євросоюзу хочуть приєднатися Україна, Молдова і багато інших країн. Я вважаю, ми з цим не впораємося, це злякає людей, ми мусимо визначитися: як можна тісно співпрацювати з нашими сусідами, що необов'язково кожен із них став членом ЄС”*³.

Для поглиблення співпраці між Україною і ЄС лідери Німеччини, Франції і Польщі пропонують укласти з Україною угоду: *“Коммюніке нашої зустрічі буде мати чітку пропозицію стосовно України, яка свідчитиме про нашу готовність укласти з нею нову змістовну угоду співпраці. Вона має стати основою для співпраці і відповідати європейському вибору України”*, – наголосила канцлер Німеччини⁴.

Зі свого боку голова Єврокомісії Жозе Мануел Баррозу свого часу зазначив, що поглиблена угода між Україною та ЄС буде важливою складовою стратегічного партнерства двох сторін. *“Ми вважаємо, що це повинен бути інноваційний амбітний документ... нова Угода між Україною та Євросоюзом повинна базуватися на інноваційних цінностях”*⁵. Він наголосив, що переговорам щодо розширеної угоди повинно передувати створення зони вільної торгівлі.

На переконання представників ЄС, йдеться про угоду, яка також має містити питання щодо співпраці в торговельно-економічній, енергетичній та інших сферах. Водночас було підкреслено, що для успішного процесу

---

¹ А.Фіалко. Зовнішня політика України //Дзеркало тижня. – 2006. – 25 лютого.

² ЄС готовий з 2007 року обговорювати нову угоду з Україною //Джерело: <http://eu.prostir.ua>.

³ Лідери Германии, Франции и Польши хотят заключить новое соглашение с Украиной //Джерело: <http://www.unian.net/rus/news /06.12.2006>.

⁴ Там само.

⁵ ЄС готовий з 2007 року обговорювати нову угоду з Україною //Джерело: <http://eu.prostir.ua>.

євроінтеграції українська влада, безперечно, має приділити значну увагу підтриманню політичної стабільності в Україні, скоординованій та конструктивній роботі всіх гілок влади, поглибленню реформ, боротьбі з корупцією та забезпеченню незалежності судів, реформуванню судової системи, створенню умов для прозорого бізнесу, інвестиційному клімату.

Президент України підтримав позицію голови Єврокомісії у тій частині, що до нової угоди між Україною та ЄС “необхідно закласти амбітні конкретні плани”. *“Суть нового базового договору між Україною та ЄС – перехід від партнерства і співробітництва до політичної асоціації та економічної інтеграції”*, – сказав він. Президент України висловився за те, щоб нова угода не стала модернізованим документом про партнерство і співробітництво. Положення угоди повинні містити конкретні цілі та строки їх досягнення, а також чітко визначені терміни дії, – переконаний глава держави. Він наголосив, що *“...для українського народу важливо, щоб двері ЄС залишалися відкритими. “Без цього принципового елементу політична складова майбутньої угоди не матиме сенсу”*¹.

Україна та Євросоюз також парафували погодження про спрощення візового режиму.

В обмін на такі блага Євросоюз запропонував для ратифікації угоду про так звану реадмісію. Вона встановлює чіткі критерії: коли і як повертати осіб, котрі незаконно проживають на території країн-членів ЄС, до України. Голова Європейської Комісії Жозе Баррозу схвалив таку українсько-європейську домовленість: *“Я дуже задоволений погодженням угод про спрощення візового режиму та реадмісію, це означатиме, що українці відтепер зможуть вільніше та легше подорожувати до Європи, у той час як будуть збільшені зусилля щодо припинення нелегальної міграції”*².

Цікавими є базові положення, викладені в проекті **Національної стратегії України**, розробленої за підтримки Президента України В.Ющенка³.

У ній сформульовані **організаційні** вимоги до втілення європейського

---

¹ Україна та Євросоюз парафували погодження про спрощення візового режиму// Джерело: <http://eu.prostir.ua>.

² Україна та Євросоюз парафували погодження про спрощення візового режиму// Джерело: <http://eu.prostir.ua>.

³ Заходи з практичного втілення європейського вибору України // <http://www.eerc.kiev.ua/docs/rybachuk/Ukrainian/MeasuresUkr.doc>

вибору України. Серед них – адміністративна реформа, підготовка кадрів та людські ресурси, інформаційна діяльність, участь міжнародних фінансових установ у реалізації Національної стратегії європейської інтеграції України.

Національна стратегія містить конкретні завдання, що впливають із процесу пристосування до європейських стандартів у період до переговорів про членство, у ході переговорів, а також на першому етапі членства. У документі систематизовано попередні інтеграційні заходи, визначено пріоритети, окреслено ключові елементи процесу приведення у відповідність до умов ЄС і можливі проблеми, які несе з собою інтеграція. Стратегія, таким чином, охоплює всі аспекти політичного, економічного і соціального життя.

Є підстави сподіватись, що реалізація Національної стратегії значно вплине на форми і методи діяльності центральних і місцевих органів влади. Їхня структура буде використана і пристосована до нових завдань. Адже суб'єктами, на які покладається виконання Національної стратегії, є:

- ◆ Президент України;
- ◆ Кабінет Міністрів України;
- ◆ Міністерство закордонних справ;
- ◆ галузеві міністерства та інші органи виконавчої влади;
- ◆ регіональні та місцеві державні органи влади і органи самоврядування;
- ◆ дипломатичні представництва України, зокрема в державах - членах ЄС та державах, що є асоційованими членами ЄС;
- ◆ неурядові організації, характер діяльності яких пов'язаний з процесом модернізації.

Перелічені інституційні структури вже сьогодні діють в Україні. Але Національна стратегія ініціює створення нового державного органу, на який буде покладено головну координуючу роль. Таким органом може стати Комітет європейської інтеграції, який очолить прем'єр-міністр України. Виконавчим органом Комітету має стати його Секретаріат.

Система державного регулювання процесу євроінтеграції повинна здійснюватися на трьох рівнях:

- 1) оперативному – міністрами або заступниками міністрів, відповідальними за європейську інтеграцію;
- 2) стратегічному – Комітетом європейської інтеграції;
- 3) робочому – керівниками підрозділів європейської інтеграції відповідних міністерств та інших центральних органів виконавчої влади.

Лісабонський договір замінює собою Конституцію ЄС, яка в 2005 році була відкинута на референдумах Франції і Нідерландів.

Лісабонський договір розроблений на основі ДКЄ, був схвалений 18–19 жовтня 2007 року й урочисто підписаний представниками держав – членів ЄС вже 13 грудня того ж року, з приводу чого президент Європейської Комісії Жозе Мануель Баррозо висловився так: «Лісабон завжди був місцем зустрічі Європи зі світом. Сьогодні він став місцем зустрічі Європи з самою собою»¹. На Договір покладено завдання зміцнення процедури ухвалення рішень в ЄС, консолідації внутрішньої демократії Союзу і європейської зовнішньої політики. Виходячи з цих основних цілей, розглянемо новели Лісабонського договору і спробуємо на основі їх аналізу виявити його «ступінь конституційності»².

Якщо проаналізувати Лісабонський договір з погляду прогресу правового реформування первинних джерел права ЄС у зв'язку з його ухваленням, можна відзначити, що **він став компромісом між країнами, які ратифікували текст ДКЄ, і державами, які не підтримали цей документ або не почали процес його ратифікації**. Компроміс цей, на думку прихильників ідеї конституювання засновницьких договорів, прийнятий на користь послідовників міждержавного підходу інтеграції Європи і тому є занадто незбалансованим. Усе ж, необхідно відзначити, що в новому договорі збережено немало положень ДКЄ, однак **за відсутності понять «Конституція ЄС» і державних символів Союзу (передусім прапора та гімну)**. Основна ж відмінність досліджуваних актів лежить у площині їх нормативного значення і місця в системі засновницьких договорів ЄС. Так, при розробці ДКЄ планувалося, що він замінить попередні європейські угоди і стане джерелом первинного права ЄС найвищої ієрархії, тоді як Лісабонський договір доповнює й уточнює вже існуючі правові акти – Римський договір 1957 року і Маастрихтський договір 1992 року, будучи, по суті, третім ревізійним договором (після Амстердамського 1997 і Ніццького 2001 року). Дуже важливо, що ЄС нарешті юридично наділений міжнародною правосуб'єктністю.

---

¹ Гладенко О. Лісабонський договір ЄС 2007 року як новий етап еволюційного розвитку права Європейського Союзу / http://www.cvk.gov.ua/visnyk/pdf/2008_1/visnik_st_16.pdf

² Там само.

Договір передбачає впровадження посади президента Європейської Ради (як інституту ЄС), який обиратиметься строком на два з половиною роки (з правом на одне повторне обрання). Президент Європейської Ради головуватиме на засіданнях головної міжурядової установи ЄС і забезпечуватиме стабільність і послідовність її роботи. Посада постійного президента Європейської Ради замінить нинішню модель ротаційного головування держав – членів ЄС. **Іншою новацією договору є впровадження посади Високого представника ЄС у зовнішніх справах і з політики безпеки.** Ця посада об'єднає нинішні функції Високого представника ЄС з питань загальної зовнішньої політики і політики безпеки (нині їх виконує Х. Солана) і Європейського комісара у справах зовнішніх відносин (нині – Б. Ферреро-Вальднер). Високий представник стане одним із віце-президентів Європейської Комісії. **Консолідації інституційної структури ЄС сприятиме також зменшення кількості членів Колегії Європейських комісарів (складу Європейської Комісії).** Якщо нині кількість комісарів дорівнює кількості держав – членів ЄС (по одному Комісару від кожної з двадцяти семи країн – членів ЄС), то за новим договором з 2014 року кількість Комісарів відповідатиме двом третинам кількості держав – членів ЄС.

Це, на думку авторів, повинен зробити ЄС, який в результаті кількох етапів розширення збільшився з дванадцяти до двадцяти семи країн-членів, менш бюрократизованою, ефективнішою і згуртованою структурою.

Нарешті, Лісабонський договір прописує нову систему ухвалення рішень «подвійною більшістю» замість існуючого консенсусу, що вимагає одноголосного схвалення всіма двадцятьма сімома країнами – членами ЄС. Це означає, що, починаючи з 1 листопада 2014 року, рішення вважатиметься прийнятим, якщо за нього проголосують мінімум 55 відсотків країн – членів ЄС, в яких проживає не менше 65 відсотків населення всього Євросоюзу. І якщо раніше будь-яка країна могла накласти вето на рішення ЄС, то за новою системою заблокувати рішення зможуть не менше чотирьох країн. У Лісабонському договорі нарешті знайшлося місце для закріплення положень Європейської політики сусідства, в якій сьогодні бере участь і Україна. З моменту введення в дію Лісабонського договору у держав-членів ЄС з'являється можливість виходу зі складу ЄС.

Проте, незважаючи на це, Договір закладає правову базу для подальшого розширення ЄС. Хоча уряд Данії дав позитивну оцінку щодо можливого перерозподілу владних повноважень від держав-членів на користь інститутів ЄС, думки щодо цього розходяться. ЄС базується на згоді країн поступитися своєю незалежністю в деяких аспектах, а **Лісабонський договір** передбачає подальше поглиблення і розширення співпраці в деяких сферах. **На відміну від ДКЄ, до тексту Лісабонського договору не включена Хартія про права людини ЄС. У договорі є посилання на цей документ.**

Він був прийнятий як окремий документ ЄС у вересні–жовтні 2007 року. При цьому Велика Британія одержала письмові гарантії того, що Хартія не може бути використана Європейським судом для змін британського трудового законодавства або інших нормативних актів, пов'язаних з правами людини. Думки експертів щодо ефективності такого підходу розійшлися.

Лісабонський договір уже ратифікували 15 з 27 країн-учасниць ЄС: Австрія, Болгарія, Литва, Латвія, Люксембург, Мальта, Польща, Португалія, Франція, Румунія, Німеччина, Словаччина, Словенія, Данія й Угорщина. Однак, якщо хоча б одна країна Євросоюзу не ратифікує новий Договір, його прийняття буде автоматично заблоковано.

Голова Єврокомісії **Жозе Мануель Баррозу** заявив, що Лісабонський договір зміцнить здатність ЄС протистояти глобальним проблемам, і закликав всі країни ЄС завершувати процес ратифікації.

Більшість виборців Ірландії проголосували проти Лісабонського договору про реформування Європейського Союзу.

Проти договору проголосувало 53,4% виборців, підтримали реформу ЄС - 46,6% ірландців.

Ірландія - єдина з 27 країн-членів ЄС, де для прийняття нового основного договору потрібно всенародне голосування. У країні зареєстровано ледь більше 3 млн виборців, при цьому загальне населення

27 країн становить 490 млн. В інших країнах Лісабонський договір ратифікує парламент¹.

Спираючись на проблеми, що існують із впровадженням Лісабонського договору, в ЄС є можливість прогнозувати посилення внутрішньої боротьби в об'єднанні з метою домінуючого впливу на зовнішньополітичні пріоритети. Саме про це свідчить розвиток подій пов'язаних із ставленням до України, наприклад з боку Франції і з боку Німеччини.

Так, якщо лідер Франції Н.Саркозі підтримує ідею щодо «асоціації» України до ЄС (у своєму розумінні), то канцлер Німеччини А.Меркель категорично проти надання особливих преференцій Україні.

Насправді французи пропонують Україні «асоційоване партнерство»². Вперше ще в жовтні минулого року це зробив Ніколя Саркозі під час візиту В.Ющенко до Парижа, потім до Києва прийшла відповідна *paper*, яка пояснює зміст французьких пропозицій. Отож, це партнерство не є ні асоціацією, яку свого часу мали нові члени Євросоюзу, ні будь-якою іншою формою співробітництва, яка передбачає в майбутньому повноправне членство. Тобто про жодну «європейську перспективу», яку так давно та безуспішно домагається Київ, не йдеться. Українські дипломати ледь не на пальцях намагаються пояснити своїм французьким колегам, що в нашої країни вже є партнерство з ЄС — відповідно до Угоди про партнерство і співробітництво. І пропонувати нам «асоційоване партнерство» у цьому випадку, — те саме, що запропонувати дружині стати «асоційованою дружиною». Водночас Київ не хоче скривдити Париж і знизити його активність та ініціативність щодо України, і тому намагається знайти позитив в інших пропозиціях. Наскільки нам відомо, французи, на відміну, наприклад, від німців, не проти початку діалогу з Україною щодо візових питань, який має на меті введення в майбутньому безвізового режиму між нашою країною і ЄС (до речі, такий діалог Євросоюз уже майже рік веде з Росією). Із задоволенням відзначають у Києві й французькі пропозиції з секторального співробітництва.

---

¹ 53% ірландців висловилися проти Лісабонського договору Євросоюзу / <http://newsru.ua/arch>

² Силіна Т. Допоможи собі сам, і друзі тебе більше любитимуть // Дзеркало тижня. – № 16 (695). – 26 квітня — 16 травня 2008. <http://www.dt.ua/1000/1600/62852/>

А щодо можливості допуску Києва до формування рішень ЄС та ще у форматі 27+1 виникають великі сумніви. Насамперед на це навряд чи погодиться Брюссель, оскільки такий формат суперечить процедурі прийняття рішень у ЄС. Потім, вірогідніше за все, пропозицію зустрінуть в багнети деякі європейські столиці: мовляв, із якої це радості вони мають пускати Україну настільки далеко, та й Росія відразу зажадає аналогічного формату. Та навіть якщо уявити, що ця французька пропозиція буде схвалена всіма членами ЄС, то навряд чи вона Україні сьогодні по плечу. Наскільки відомо, в усіх наявних наразі випадках ціна участі держав — не членів (напр., Норвегії, Ісландії, Ліхтенштейну) у формуванні рішень ЄС дуже висока. По-перше, вони зобов'язані дотримуватися усього без винятку законодавства ЄС, не маючи права голосу під час прийняття того чи іншого акта. По-друге, ці країни сплачують такі самі внески в бюджет Євросоюзу, як і члени ЄС, але не мають доступу до його структурних фондів. По-третє, вони повинні підпорядковуватися рішенням Європейського суду, якщо в когось із країн-членів виникнуть до них якісь претензії.

Тож зовсім не факт, що всі ці французькі ініціативи будуть відображені в новій базовій угоді між Україною та ЄС. За інформацією «Дзеркало тижня», деякі європейські столиці буквально сторопили від того, що французи запропонували спеціальний формат для України. Навіть коли ці пропозиції й не влаштовують Київ, у цих столицях однаково незадоволені тим, що Україну хтось хоче виділити із загальної маси «сусідів» Європейського Союзу. Особливо роздратована Німеччина, яка завжди вважала «східну політику» ЄС своєю парафією.

Однак у Франції та її амбітного глави свої резони. Ніколя Саркозі, ледь зайнявши президентське крісло, відразу ж дав зрозуміти, що має намір зробити свою країну європейським лідером. Він не зупинився на ініціативі створення Середземноморського союзу й вирішив, що під час головування в ЄС у другій половині нинішнього року Франція має приділити більшу увагу й східному напрямку, зокрема Україні.

Адже за великого бажання та наявного в європейців досвіду переговорів навіть виношену Києвом заповітну формулу «політичної асоціації й економічної інтеграції» можна звести до рівня відносин ЄС із тим самим Марокко. І отримаємо ми тоді асоціацію не європейського типу, а африканського... Недарма ж наші симпатии (прибалти,

«вишеградці», скандинави, британці), досить негативно оцінили французькі пропозиції, вважаючи, що вони ведуть Україну вбік від поставленої мети й на десять років можуть позбавити її змоги взагалі порушувати перед ЄС питання про перспективу членства¹.

Створений «Середземноморський союз» і польсько-шведська ініціатива «Східного партнерства» свідчать, що Європейський Союз реалізує стратегію створення по периметру своїх кордонів об'єднання не потенційних членів ЄС, а вигідних позаблокових сусідів.

В той же час Німеччина підтримує балканське розширення ЄС, куди Україна стратегічно не вписується. Все це дає підстави передбачити подальше ускладнення взаємовідносин серед країн-членів ЄС, що слід враховувати Україні реалізуючи чергові завдання євроінтеграційного поступу.

Тому доцільно буде внести необхідні положення до нової посиленої угоди України з ЄС, враховуючи нові тенденції в ЄС після підписання Лісабонського договору.

---

¹ Силіна Т. Допоможи собі сам, і друзі тебе більше любитимуть //Дзеркало тижня. – № 16 (695). 26 квітня – 16 травня 2008. <http://www.dt.ua/1000/1600/62852/>

2.2. Нормативно-правова основа євроінтеграційного курсу держави¹

Правовою основою відносин між Україною та ЄС є **Угода про Партнерство та Співробітництво (УПС) від 16 червня 1994 р.** Угода була ратифікована Верховною Радою України 10 листопада 1994 р. та набула чинності 1 березня 1998 р. після її ратифікації 15 державами-членами ЄС.

11 червня 1998 р. Президент України затвердив **Стратегію інтеграції України до Європейського Союзу, а 14 вересня 2000 р. – Програму інтеграції України до ЄС, яка є головним інструментом підготовки нашої держави до інтеграції в Євросоюзу.** Вона реалізується на основі щорічних Планів дій, стан реалізації яких з 2002 року обговорюються щороку на самітах Україна-ЄС.

Згідно з Указом Президента України у 2002 році утворено **Державну раду з питань європейської і євроатлантичної інтеграції, яку очолює Президент України.**

Підтвердженням незмінності стратегічного курсу України на європейську інтеграцію стало Послання Президента України до Верховної Ради України **“Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки” (травень 2002 р.).** У ньому визначена стратегія економічного та соціального розвитку України на наступне десятиріччя, практична реалізація до 2011 року завдань, пов’язаних із створенням внутрішніх передумов для набуття Україною повноправного членства в ЄС.

Значною подією стало схвалення у **грудні 2001 р. Плану дій ЄС щодо України у сфері юстиції та внутрішніх справ.** Він передбачає поглиблення співробітництва між Україною та ЄС у таких сферах, як протидія нелегальній міграції та торгівлі людьми, боротьба з тероризмом, організованою злочинністю, відмиванням коштів, наркобізнесом, незаконною торгівлею зброєю, контрабандою, а також допомогу нашій державі у наближенні законодавства до норм та стандартів ЄС.

Важливе значення для розвитку двостороннього співробітництва мав **Копенгагенський саміт Україна – ЄС (липень 2002 р.).** Він підтвердив взаємну зацікавленість сторін у посиленні співпраці у галузі юстиції та

---

¹ При підготовці цього підрозділу використано матеріали видання «Нормативно-правове забезпечення стратегічного курсу України на європейську та євроатлантичну інтеграцію»: Навчальний посібник-хрестоматія у 2 частинах / Уклад. і коментар: І.В.Артюмов, Д.В.Вітер, Л.І.Загайнова, О.М.Казакевич, О.М.Руденко. – Ужгород: Ліра, 2007. – Ч.І. – 452 с. (Серія «Євроінтеграція: український вимір». Вип.5).

внутрішніх справ. ЄС привітав зусилля України, спрямовані на розвиток системи ефективного і комплексного управління кордоном по всьому його периметру. Важливим підсумком саміту стало рішення про підготовку Спільної доповіді про стан виконання УПС.

11 березня 2003 р. Єврокомісія офіційно розповсюдила Звернення (Комунікацію) до Європейської Ради та Європейського Парламенту "Ширша Європа".

З 14 країн, відносини Євросоюзу з якими визначаються концепцією "Ширшої Європи", на першому етапі Плани дій були передбачені лише з 4-6 країнами, у тому числі з Україною.

В документі підкреслюється, що "згідно зі статтею 49 Угоди ЄС кожна європейська країна, яка поважає і дотримується принципів фундаментальних свобод, демократії, прав людини, верховенства закону, може претендувати на вступ до Європейського Союзу, а чітке визнання прав таких держав, зокрема України, які відкрито висловлюють свої прагнення набути членства в ЄС, за умов досягнення ними всіх необхідних політичних та економічних критеріїв, повинно виступати потужним стимулом їхнього співробітництва в рамках концепції Ширшої Європи".

В резолюції, зокрема, рекомендується поширити на Україну діяльність Європейського інвестиційного банку; підкреслюється важливість надання підтримки зі вступу до СОТ.

В свою чергу, Верховна Рада України у червні 2002 р. ухвалила Звернення до Європейського парламенту та парламентів держав-членів ЄС, в якому закликала їх підтримати євроінтеграційний курс України.

А за результатами парламентських слухань, які відбулися 20 листопада 2002 р., Верховна Рада України ухвалила постанову "Про рекомендації парламентських слухань про взаємовідносини та співробітництво України з Європейським Союзом". Схвалення конституційною більшістю цієї постанови підтвердило європейську налаштованість вищого законодавчого органу України, його готовність посилювати свою роль у реалізації державного курсу на європейську інтеграцію, консенсус усіх гілок влади щодо стратегічної мети – набуття нашою державою повноправного членства в Європейському Союзі.

Надзвичайно насиченим для руху до європейської інтеграції України видався 2003 рік. 11 березня ц.р. Європейська комісія оприлюднила нову концепцію відносин з новими сусідами "Ширша Європа - Сусідство:

новий вимір відносин з нашими східними та південними сусідами". Метою цієї концепції, за визначенням Європейської комісії, є утворення зони процвітання та добросусідства - кола друзів, з якими вона матиме тісні мирні стосунки та буде співпрацювати.

Коментуючи нову концепцію, голова Представництва Європейської комісії в Україні Норбер Жустен підкреслив дві головні ідеї нових рамок відносин:

по-перше, Україні пропонувався новий курс, що включає, між іншим, перспективу тіснішої інтеграції в єдиний ринок ЄС, преференційних торговельних відносин, подальшого співробітництва у сфері культури та взаєморозуміння, інтеграції у транспортну, енергетичну та телекомунікаційну європейські мережі та європейський дослідницький простір;

по-друге, новий вимір забезпечують нові конкретні інструменти, зокрема участь у європейських програмах і діях, нові джерела фінансування.

Прийняття відповідальних політичних рішень щодо стратегічного курсу на інтеграцію до Європейського Союзу викликало до життя динамічний переговорний процес між головними інститутами ЄС та Україною.

В основу цього процесу було покладено основні законодавчі та нормативно-правові документи ЄС, що ґрунтуються на нормах європейського та міжнародного права, відповідно до яких Україна повинна була, враховуючи необхідність реалізації однієї з головних вимог до країн, що бажають вступити в ЄС – гармонізації законодавства, тобто приведення його у відповідність до норм європейського права, – визнати й закріпити у відповідних нормативно-правових документах власні євроінтеграційні прагнення.

Враховуючи історично обумовлену суспільно-політичну й економічну ситуацію в Україні, в двосторонньому порядку було визнано пріоритетним напрям розвитку відносин між Україною та ЄС на засадах стратегічного партнерства.

11 грудня 1999 року Європейська рада, беручи до уваги Договір про Європейський Союз та враховуючи те, що Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими співтовариствами та їх державами-членами набула чинності 1 березня 1998 року, прийняла спільну стратегію щодо України, якою визначено **стратегічне партнерство між Європейським Союзом та Україною**, що ґрунтується

на спільних цінностях та інтересах, є невід'ємним фактором зміцнення миру, стабільності та процвітання в Європі.

Стратегією визначено стратегічні цілі Європейського Союзу стосовно України:

- робити внесок у створення стабільної, відкритої, плюралістичної демократії в Україні, що базується на верховенстві права, та підтримку стабільно функціонуючої ринкової економіки на користь усього народу України;

- співпрацювати з Україною в підтриманні стабільності та безпеки в Європі та усьому світі, у пошуку ефективних шляхів вирішення спільних проблем, які постають перед континентом;

- розширювати економічне, політичне та культурне співробітництво з Україною, а також співробітництво у сфері юстиції та внутрішніх справ.

Відповідно до Стратегії Європейська Рада має намір здійснювати:

- підтримку процесу демократичних та економічних перетворень в Україні (зміцнення демократії, верховенства права та публічних інститутів в Україні, підтримку процесу економічних перетворень в Україні);

- забезпечення стабільності та безпеки і вирішення спільних проблем на європейському континенті (співробітництво для зміцнення стабільності та безпеки в Європі, співробітництво у сфері охорони навколишнього середовища, енергетики та ядерної безпеки);

- підтримку зміцнення співпраці між ЄС та Україною в контексті розширення ЄС (підтримка інтеграції України в європейську та світову економіку, співробітництво у сфері юстиції та внутрішніх справ, регіональне та транскордонне співробітництво з сусідніми країнами, стратегією визначені інструменти та засоби співробітництва).

Враховуючи положення Стратегії Європейського Союзу щодо України від 4 жовтня 1994 року, Спільної позиції Європейського Союзу щодо України від 28 листопада 1994 року, а також відповідних рішень Ради Європейського Союзу, декларацій та документів Європейського Союзу, які стосуються України, з метою реалізації стратегічного курсу України на інтеграцію до Європейського Союзу, забезпечення всебічного входження України у європейський політичний, економічний і правовий простір та створення передумов для набуття Україною членства у Європейському Союзі 11 червня 1998 року Указом Президента України була затверджена **Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу.**

Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу визначає:

- основні напрями співробітництва України з Європейським Союзом – організацією, яка в процесі свого розвитку досягла високого рівня політичної інтеграції, уніфікації права, економічного співробітництва, соціального забезпечення та культурного розвитку;

- основні пріоритети діяльності органів виконавчої влади на період до 2007 року, протягом якого мають бути створені передумови, необхідні для набуття Україною повноправного членства в Європейському Союзі.

Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу має забезпечити входження держави до європейського політичного (в тому числі у сфері зовнішньої політики і політики безпеки), інформаційного, економічного і правового простору. Отримання на цій основі статусу асоційованого члена ЄС є головним зовнішньополітичним пріоритетом України у середньостроковому вимірі і повинно співвідноситися в часі з набуттям повноправного членства в ЄС державами-кандидатами, які мають спільний кордон з Україною.

Стратегією інтеграції України до Європейського Союзу визначено основні напрями інтеграційного процесу:

- адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу, забезпечення прав людини, що полягає у зближенні із сучасною європейською системою права, забезпечить розвиток політичної, підприємницької, соціальної, культурної активності громадян України, економічний розвиток держави у рамках ЄС і сприятиме поступовому зростанню добробуту громадян, приведенню його до рівня, що склався у державах-членах ЄС.

Адаптація законодавства України передбачає реформування її правової системи та поступове приведення у відповідність із європейськими стандартами. Вона охоплює приватне, митне, трудове, фінансове, податкове законодавство, законодавство про інтелектуальну власність, охорону праці, охорону життя та здоров'я, навколишнє природне середовище, захист прав споживачів, технічні правила і стандарти, транспорт, а також інші галузі, визначені Угодою про партнерство та співробітництво;

- економічна інтеграція та розвиток торговельних відносин між Україною та ЄС, що полягає у лібералізації і синхронізованому відкритті ринків ЄС та України, взаємному збалансуванні торгівлі, наданні на засадах взаємності режиму сприяння інвестиціям з ЄС в Україну та

українським експортерам на ринках ЄС, запровадженні спільного правового поля і єдиних стандартів у сфері конкуренції та державної підтримки виробників.

Економічна інтеграція базується на координації, синхронізації та відповідності прийняття рішень у сфері економіки України та ЄС і передбачає ліквідацію обмежень розвитку конкуренції та обмеження застосування засобів протекціонізму, сформування основних економічних передумов для набуття Україною повноправного членства у ЄС;

- інтеграція України до ЄС у контексті загальноєвропейської безпеки, що ґрунтується на тому, що розвиток і зміцнення ЄС поглиблюють загальноєвропейську безпеку в усіх її вимірах. Кооперативна безпека, пошук підходів до якої, поряд з іншими європейськими і трансатлантичними структурами, активно веде ЄС, має стати для України гарантією власної безпеки. Розширення співпраці між Україною та Західноєвропейським Союзом – основною структурою оборони та безпеки ЄС – є одним із основних чинників інтеграції України до ЄС;

- політична консолідація та зміцнення демократії передбачає неухильне поглиблення політичного діалогу і поліпшення загальної атмосфери відносин між Україною та ЄС (саміти, міністерські консультації, зустрічі на експертному рівні) і спрямована на гарантування політичної стабільності як в Україні, так і на всьому європейському континенті, забезпечення мирного розвитку та плідного співробітництва всіх європейських націй, зміцнення демократичних засад в українському суспільстві.

З одного боку, політичну консолідацію необхідно розглядати як зовнішньополітичну, що спрямована на зміцнення європейської безпеки і включає всебічне входження України в європейський політичний, правовий, економічний, інформаційний, культурний простір, а також ідентифікацію політики ЄС щодо України, відокремлення її від політики ЄС щодо Росії та підтримку державами Європи та світовим співтовариством стратегії інтеграції України до ЄС. У цьому контексті важливим є співробітництво з Європейською Комісією, Європарламентом та іншими загальноєвропейськими інституціями, а також поглиблення відносин з окремими державами-членами ЄС.

Істотною складовою зовнішньополітичної консолідації слід вважати згоду ЄС на поступове залучення України до міжрегіональних ініціатив Союзу. Одним з реальних внесків на шляху до зближення політичних

позицій України та ЄС було б досягнення згоди щодо спільної позиції в ООН з глобальних міжнародних питань.

З іншого боку, це внутрішньополітична консолідація, що базується на виборі, зробленому українським суспільством на користь інтеграції до ЄС. Вона включає зміцнення демократії та верховенства права в державі, сприяє становленню громадянського суспільства в Україні і дальшому формуванню української політичної нації як повноправного члена сім'ї європейських націй.

Політична консолідація повинна відбуватися лише за умови двосторонніх кроків. На період до набуття Україною статусу асоційованого члена ЄС слід послідовно дотримуватися принципу паритетності, домагаючись від ЄС рівноцінних зустрічних кроків.

Адаптація соціальної політики України до стандартів ЄС полягає у реформуванні систем страхування, охорони праці, здоров'я, пенсійного забезпечення, політики зайнятості та інших галузей соціальної політики відповідно до стандартів ЄС і поступовому досягненні загальноєвропейського рівня соціального забезпечення і захисту населення.

Вона має здійснюватися у рамках загальної програми реформ з активним залученням інституцій та програм ЄС та його держав-членів і першочерговим спрямуванням технічної допомоги ЄС саме на адаптацію соціальної політики. Важливе значення у цьому контексті матиме ратифікація і подальша імплементація Україною Європейської соціальної хартії, а також укладання угод з координації систем соціального забезпечення робітників, які мають українське громадянство і працюють на території держав-членів ЄС.

Культурно-освітня і науково-технічна інтеграція зумовлена потенційною можливістю досягти вагомих успіхів у інтеграційному процесі саме на цих напрямках. Вони охоплюють галузі середньої і вищої освіти, перепідготовку кадрів, науку, культуру, мистецтво, технічну і технологічну сфери.

Інтеграційний процес на відповідних напрямках полягає у впровадженні європейських норм і стандартів у освіті, науці і техніці, поширенні власних культурних і науково-технічних здобутків у ЄС. У кінцевому результаті такі кроки спрацьовуватимуть на підвищення в Україні європейської культурної ідентичності та інтеграцію до загальноєвропейського інтелектуально-освітнього та науково-технічного

середовища. Здійснення зазначеного завдання передбачає взаємне зняття будь-яких принципів, на відміну від технічних, обмежень на контакти і обміни, на поширення інформації. Особливо важливим є здійснення спільних наукових, культурних, освітніх та інших проектів, залучення українських вчених та фахівців до загальноєвропейських програм наукових досліджень.

Регіональна інтеграція України передбачає встановлення і поглиблення прямих контактів між окремими регіонами України та державами-членами і кандидатами у члени ЄС, їх розвиток у визначених у цій Стратегії напрямках для поступового перенесення основної ваги інтеграційного процесу з центральних органів виконавчої влади на регіони, до органів місцевого самоврядування, територіальних громад і, зрештою, якнайширшого залучення громадян України.

Галузева співпраця, пріоритетом якої в найближчій перспективі є сфера трансєвропейських транспортних, електроенергетичних та інформаційних мереж, співробітництво у галузі юстиції, запобігання та боротьба з організованою злочинністю і поширенням наркотиків, митна справа, науково-дослідницька сфера, промислова та сільськогосподарська кооперація тощо передбачає, поряд з прийняттям галузевих програм співробітництва з ЄС, розроблення переліку підрозділів та посадових осіб у центральних органах виконавчої влади, місцевих органах влади, що відповідають за формування та реалізацію державної політики України щодо ЄС, встановлення прямих контактів між міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади України і відповідними директоратами Європейської Комісії.

Співробітництво у галузі охорони довкілля як одного з головних напрямів діяльності ЄС і актуальної проблеми для України, зумовленої не лише наслідками аварії на ЧАЕС, але й загальним станом довкілля в Україні має привести до створення безпечного і сприятливого для людини загальноєвропейського екологічного простору.

Поряд з цим важливим та необхідним кроком стало забезпечення підтримки та реалізації інтеграційних прагнень України у сфері внутрішньої політики як з боку структур влади, так і з боку громадянського суспільства.

Внутрішнє забезпечення процесу інтеграції України до ЄС покладається на вищий, центральні та місцеві органи виконавчої влади України у співпраці з органом законодавчої влади, відповідними органами місцевого самоврядування. Керівництво стратегією інтеграції

України до ЄС здійснює Президент України. Кабінет Міністрів України забезпечує реалізацію Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу.

Міністерство закордонних справ України здійснює заходи щодо забезпечення політичних відносин України з ЄС та координацію діяльності органів виконавчої влади у сфері зовнішньої політики та політики безпеки. Міністерство економіки України здійснює міжвідомчу координацію з питань міжгалузевого економічного та соціального співробітництва України з ЄС. Міністерство внутрішніх справ України і Міністерство юстиції України здійснюють міжвідомчу координацію з питань співробітництва України з ЄС у межах своєї компетенції. Інші міністерства та центральні органи виконавчої влади забезпечують реалізацію галузевого співробітництва України з ЄС, імплементацію Угоди про партнерство та співробітництво, здійснюють інші заходи у межах своєї компетенції та визначених Стратегією завдань з метою поглиблення інтеграції України до ЄС.

Стратегією передбачена розробка відповідної Програми, яка б стала головним інструментом загальної стратегії на шляху наближення України до ЄС за всім спектром співробітництва – політичним, соціальним, фінансовим, економічним, торговельним, науковим, освітнім, культурним тощо.

Таку Програму інтеграції України до Європейського Союзу було схвалено указом Президента України 14 вересня 2000 року.

Структуру Програми визначено з урахуванням досвіду країн-кандидатів на вступ до ЄС, а також галузевих програм євроінтеграції України. У Програмі охоплено практично всі сфери суспільного життя держави з метою досягнення критеріїв, що впливають з цілей валютного, економічного та політичного союзу держав-членів ЄС і сформульовані Радою ЄС в червні 1993 року у м. Копенгагені (копенгагенські критерії).

Копенгагенські критерії – принципи розширення Європейського Союзу, згідно з якими країни Центральної та Східної Європи можуть стати членами ЄС; критерії членства в ЄС. Включають ряд економічних та політичних вимог: стабільні демократичні інституції; визнання верховенства закону та права людини; повагу до меншин; існування ринкової економіки, здатної витримати конкурентний тиск у Союзі; спроможність дотримуватися цілей політичного, економічного і валютного союзу тощо.

Програма містить 140 розділів, кожний з яких складається з таких частин:

- поточна ситуація (характеризується поточний рівень готовності України виконати відповідні зобов'язання у конкретній сфері для досягнення головної мети – набуття членства в ЄС, визначається поточний ступінь відповідності нормативно-правових документів України базовим нормам ЄС);

- **короткострокові (2000-2001 роки), середньострокові (2002-2003 роки) та довгострокові (2004-2007 роки) пріоритети (сформульовано верхній рівень цілей, яких слід досягти у відповідний термін, крім конкретних організаційних заходів щодо реформування окремих сфер суспільного життя країни, визначено найважливіші напрями адаптації законодавства України до законодавства ЄС);**

- інституційні та фінансові потреби (дано оцінку ресурсів, необхідних для реалізації визначених пріоритетів).

Основними розділами Програми є:

- критерії членства в ЄС;
- демократія та верховенство права;
- судова система, що включає в себе підвищення рівня інституційної та адміністративної спроможності, поліпшення діяльності судових органів, підготовку фахівців, поліпшення доступу до інформації стосовно рішень судів;

- права людини та захист прав національних меншин, що включає громадянські та політичні права, економічні, соціальні та культурні права, гарантії та захист прав осіб, які належать до національних меншин, захист інформації про особу, суспільну інформованість;

- економічний розвиток країни – макроекономічна стабілізація та структурні реформи;

- внутрішній ринок без кордонів, розгляд якого спрямований на загальні питання, вільний рух товарів, вільний рух капіталу, вільний рух послуг, вільне пересування осіб, конкуренцію, приватизацію;

- економічні та фіскальні питання – економічний і монетарний союз, статистика та оподаткування;

- секторальна політика, тобто промисловість, сільське господарство, енергетика, транспорт, малі та середні підприємства;

- соціальне наближення;

- регіональна політика та регіональне співробітництво;

- якість життя та навколишнього природного середовища, що передбачає вивчення навколишнього природного середовища, захист прав споживачів, охорону здоров'я;

- інновації;

- інформаційне суспільство;

- освіта, навчання та молодь;

- правосуддя та внутрішні справи, що включає імміграційні питання та прикордонний контроль, притулок, боротьбу з організованою злочинністю та незаконним обігом наркотиків, правову допомогу у цивільних та кримінальних справах, боротьбу з корупцією;

- зовнішня економічна діяльність – торговельні та міжнародні економічні зв'язки, митниця;

- зовнішня і безпекова політика;

- адміністративні можливості, що розглядають адміністративну реформу, підготовку та підвищення кваліфікації державних службовців, регулятивні та наглядові органи в різних галузях;

- фінансові питання, тобто внутрішній контроль, державний бюджет, загальна оцінка інституційних та фінансових потреб на реалізацію Програми.

Шляхи та темпи реалізації окремих пріоритетів та Програми інтеграції України до Європейського Союзу в цілому будуть визначатись прогресом у проведенні економічних реформ, що є головною умовою успішної адаптації Україною в достатніх обсягах правових та нормативних стандартів ЄС – *acquis communautaire*.

Механізм реалізації Програми визначено у розділі II Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу, де передбачено із створенням Програми щороку розробляти План дій з реалізації стратегічного курсу України на інтеграцію до ЄС, а також план роботи з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Базова система пріоритетів Програми дасть змогу щороку визначати взаємоузгоджений комплекс конкретних заходів у рамках зазначеного Плану дій.

В основу Плану дій «Україна-Європейський Союз. Європейська політика сусідства», схваленого Кабінетом Міністрів України 12 лютого 2005 року та Радою з питань співробітництва між Україною і Європейським Союзом 21 лютого 2005 року, покладено рішучість Європейського Союзу та України працювати разом, щоб не допустити появи нових розподільчих ліній в Європі. Вони як

безпосередні сусіди будуть посилювати свою політичну та економічну взаємопов'язаність. Розширення дає можливість для України та Європейського Союзу розвивати якомога тісніші відносини, що виходитимуть поза рамки співробітництва до поступової економічної інтеграції та поглиблення політичного співробітництва. Європейський Союз та Україна сповнені рішучості посилити свої відносини та сприяти утвердженню стабільності, безпеки і добробуту. Такий підхід заснований на спільних цінностях, спільній власності та диференціації. Це сприятиме подальшому зміцненню стратегічного партнерства. План дій є важливим новим кроком у цьому процесі.

План дій охоплює часові рамки у три роки. Його імплементація допоможе реалізації положень Угоди про партнерство і співробітництво як діючої основи співробітництва України та ЄС, сприятиме і підтримуватиме мету України щодо подальшої інтеграції до європейських економічних і соціальних структур.

План дій визначає цілі та дії для співпраці України та ЄС на період його тривалості. У разі виникнення потреби з боку ЄС у специфічних заходах, які вимагатимуть прийняття юридично обов'язкових рішень, Комісія рекомендуватиме Раді ЄС прийняти необхідні директиви для переговорів.

Адаптація законодавства до норм Європейського Союзу є однією з найважливіших складових політики європейського вибору України та будь-якої іншої держави, яка йде шляхом європейської інтеграції.

Цей процес формує основу усіх трьох "опор" Європейського Союзу (Європейські Співтовариства, спільна зовнішня політика та політика безпеки, спільна внутрішня політика, загальна зовнішня політика і політика безпеки) і є обов'язковими для всіх країн-кандидатів, які відповідно до так званих "копенгагенських критеріїв" повинні бути здатними прийняти усі зобов'язання членства, включаючи умови політичного, економічного та валютного союзів.

Хоча Україна ще не належить до цієї групи держав, але створення зони вільної торгівлі з Європейськими співтовариствами, яка, без перебільшення, буде вигідною для обох сторін, поряд із виконанням критеріїв Світової організації торгівлі, не може відбуватися без приведення у відповідність українського законодавства до нормативно-правового доробку ЄС.

Адаптація законодавства України до законодавства ЄС є важливим чинником реформування правової системи України. За даними експертів, для входження України в правове поле Європи необхідно прийняти нові або внести відповідні зміни майже в чотири тисячі законів та інших нормативно-правових актів. Це означає, що все законодавство України повинне бути модифіковане відповідно до міжнародних принципів і стандартів, наближене до права ЄС, РЄ, Організації з безпеки і співробітництва в Європі та інших європейських організацій. На певному етапі свого розвитку в Україні відбулося усвідомлення того, що, крім позитивних результатів у процесі її інтеграції до ЄС, є багато упущень та недоліків: повільні темпи реформ, їх недостатня координованість із завданнями європейської інтеграції, невідповідність розвитку демократичних інститутів і стану громадянського суспільства сучасним вимогам тощо.

Отже, адаптацію законодавства України до законодавства ЄС слід розглядати як пріоритетну складову процесу інтеграції України до Європейського Союзу, що в свою чергу є напрямом української зовнішньої політики.

Етапами правової адаптації є імплементація Угоди про партнерство та співробітництво, укладання галузевих угод, приведення чинного законодавства України у відповідність із стандартами ЄС, створення механізму приведення проектів актів законодавства України у відповідність із нормами ЄС.

Прийнявши Угоду про партнерство і співробітництво, Україна взяла на себе зобов'язання **адаптувати законодавство у 16 пріоритетних секторах** (і це лише частина усього спектру адаптації, через який проходять країни-кандидати). З метою виконання взятих на себе зобов'язань Україна прийняла ряд нормативно-правових документів, зокрема Закон **“Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу”**, на виконання якого Кабінет Міністрів ухвалює щорічні плани заходів, національні програми з європейської інтеграції, План дій Україна – Європейський Союз, укази Президента України **“Про забезпечення виконання Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом) і вдосконалення механізму співробітництва з Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом)”**, **“Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу”**, **“Про заходи щодо**

вдосконалення нормотворчої діяльності органів виконавчої влади”, “Про Програму інтеграції України до Європейського Союзу”, постанову Кабінету Міністрів України “Про Концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу” тощо.

Концепція адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу визначає, що сам **процес адаптації передбачає зближення та поступове приведення законодавства України у відповідність із законодавством ЄС**. Метою такого зближення є:

- забезпечення відповідності законодавства України зобов'язанням, що випливають з Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, інших міжнародних договорів, що стосуються співробітництва України з ЄС;
- розвиток національного законодавства у напрямі його зближення із законодавством ЄС та забезпечення високого рівня підготовки в Україні проектів актів законодавства;
- створення правової бази для інтеграції України до ЄС.

Найбільш пріоритетними для України є ті сфери законодавства, від зближення яких залежить зміцнення економічних зв'язків України та держав-членів ЄС і які регулюють відносини, пов'язані з підприємницькою діяльністю, захистом конкуренції, банкрутством, захистом прав інтелектуальної власності, митним регулюванням, транспортом та зв'язком, стандартами і сертифікацією.

Інші пріоритетні сфери адаптації законодавства визначаються Міжвідомчою координаційною радою з адаптації законодавства України до законодавства ЄС (Міжвідомча координаційна рада). При цьому враховуються рекомендації Ради і Комітету з питань співробітництва між Україною та Європейським Союзом, а також їх українських частин.

З метою створення передумов до підготовки законодавчого поля для входження України в Європейський Союз **21 листопада 2002 року законом України було схвалено Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу**.

Зазначена Концепція визначила передумови розроблення Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, її головні завдання, принципи формування, виконання та фінансування, а також структуру. Концепцією Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до

законодавства Європейського Союзу окреслено політико-правове та організаційне підґрунття для проведення адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

Відповідно до запропонованої концепції 18 березня 2004 р. законом України було затверджено Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу (далі – Програма), яка визначає механізм досягнення Україною відповідності третьому Копенгагенському та Мадридському критеріям набуття членства в Європейському Союзі. Цей механізм включає адаптацію законодавства, утворення відповідних інституцій та інші додаткові заходи, необхідні для ефективного правотворення та правозастосування.

Метою адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу є досягнення відповідності правової системи України *acquis communautaire* з урахуванням критеріїв, що висуваються Європейським Союзом до держав, які мають намір вступити до нього.

Acquis communautaire – правова система Європейського Союзу, що включає акти законодавства Європейського Союзу (але не обмежується ними), прийняті в рамках Європейського співтовариства, Спільної зовнішньої політики та політики безпеки і співпраці у сфері юстиції та внутрішніх справ. Поняття “*acquis communautaire*” означає досягнення в галузі права. До джерел *acquis communautaire* відносять: первинне законодавство (Договір про заснування Європейського економічного співтовариства, Договір про заснування Європейського співтовариства, Договір про заснування Європейського співтовариства з атомної енергії, Договір про утворення Європейського Союзу, Договір про Європейський Союз, Договір про злиття 1965 року; акти про приєднання країн-членів; вторинне законодавство (директиви, регламенти, рішення, рішення Європейського суду тощо).

Загальнодержавною програмою адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу розглянуто державну політику України щодо адаптації законодавства, яка формується як складова частина правової реформи в Україні та спрямовується на забезпечення єдиних підходів до нормопроєктування, обов’язкового врахування вимог законодавства Європейського Союзу під час нормопроєктування, підготовки кваліфікованих спеціалістів, створення належних умов для

інституціонального, науково-освітнього, нормопроектного, технічного, фінансового забезпечення процесу адаптації законодавства України.

У Програмі вказано на політико-правові та організаційні передумови адаптації законодавства, що було розглянуто ще у Концепції, а також наголошено на тому, що на Копенгагенському саміті Україна – Європейський Союз 4 липня 2002 року Європейський Союз підтвердив свою готовність продовжувати співробітництво і підтримувати Україну в адаптації законодавства, що є одним з ключових елементів співробітництва між Україною та Європейським Союзом. Європейський Союз привітав прагнення України розробити план-графік адаптації законодавства у пріоритетних сферах, а на Ялтинському саміті Україна – Європейський Союз 7 жовтня 2003 року було досягнуто спільне розуміння, що одним із найбільш ефективних шляхів використання можливостей нинішнього розширення ЄС для України є інтенсифікація нею роботи у напрямі адаптації національного законодавства, норм і стандартів до відповідних норм ЄС. Європейський Союз підтвердив свою готовність продовжувати співробітництво і підтримку України у процесі адаптації законодавства.

Програмою визначено етапи адаптації законодавства. Перший етап виконання Програми розрахований на 2004-2007 роки, періоди наступних етапів виконання Програми визначатимуться залежно від результатів, досягнутих на попередніх етапах, економічної, політичної та соціальної ситуації, яка складеться в Україні, а також розвитку взаємовідносин України і Європейського Союзу.

На першому етапі виконання Програми пріоритетними сферами, в яких здійснюється адаптація законодавства України, є сфери, визначені статтею 51 УПС, а саме: митне право, законодавство про компанії, банківське право, бухгалтерський облік компаній, податки, включаючи непрямі, інтелектуальна власність, охорона праці, фінансові послуги, правила конкуренції, державні закупівлі, охорона здоров'я та життя людей, тварин і рослин, довкілля, захист прав споживачів, технічні правила і стандарти, енергетика, включаючи ядерну, транспорт.

На першому етапі виконання Програми необхідним є:

- забезпечити розробку глосарію термінів *acquis communautaire* для адекватності їхнього розуміння та уніфікованого застосування у процесі адаптації, а також розробити і запровадити єдині вимоги до перекладів актів *acquis communautaire* на українську мову, створити централізовану систему перекладів;

- провести порівняльно-правове дослідження відповідності законодавства України *acquis* Європейського Союзу у пріоритетних сферах;

- здійснити переклад на українську мову актів *acquis communautaire* у цих сферах;

- на підставі вивчення та узагальнення відповідного досвіду держав Центральної та Східної Європи створити ефективний загальнодержавний механізм адаптації законодавства, в тому числі щодо перевірки проектів законів України та інших нормативно-правових актів на предмет їх відповідності *acquis* Європейського Союзу;

- створити загальнодержавну інформаційну мережу з питань європейського права, забезпечити вільний доступ до неї учасників адаптації законодавства;

- створити систему навчання та підвищення кваліфікації державних службовців з питань європейського права, включаючи розроблення та затвердження відповідних навчальних програм;

- вжити заходів щодо опрацювання та затвердження спільного з ЄС механізму підготовки планів-графіків адаптації та моніторингу їх виконання.

Програмою визначено послідовність здійснення законодавства у пріоритетних сферах:

- визначення актів *acquis communautaire*, які регулюють правовідносини у відповідній сфері;

- переклад визначених актів на українську мову;

- здійснення комплексного порівняльного аналізу регулювання правовідносин у відповідній сфері в Україні та в Європейському Союзі;

- розроблення рекомендацій щодо приведення законодавства України у відповідність з *acquis communautaire*;

- проведення економічного, соціального та політичного аналізу наслідків реалізації рекомендацій;

- визначення переліку законопроектних робіт;

- підготовка проектів законів України та інших нормативно-правових актів, включених до переліку законопроектних робіт, та їх прийняття;

- моніторинг імплементації актів законодавства України.

Важливим елементом адаптації законодавства повинна стати перевірка проектів законів України та інших нормативно-правових актів на їх відповідність *acquis communautaire* з метою недопущення прийняття актів, які суперечать *acquis* Європейського Союзу.

З метою ефективного забезпечення виконання Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу 15 жовтня 2004 року постановою Кабінету Міністрів України було створено Координаційну раду з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу та 24 грудня 2004 року у складі Міністерства юстиції на базі Центру європейського та порівняльного права, який було ліквідовано, – Державний департамент з питань адаптації законодавства як урядовий орган державного управління.

На Координаційну раду з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу покладені такі завдання:

- розроблення пропозицій щодо розвитку співробітництва з Європейським Союзом у сфері адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу;

- формування єдиних підходів до провадження діяльності з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу;

- визначення переліку органів виконавчої влади, відповідальних за організацію роботи з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу;

- підготовка щорічного плану заходів з виконання Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу;

- розгляд стану реалізації плану заходів з виконання Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу;

- підготовка та подання Верховній Раді України щорічної доповіді про стан виконання Програми.

На Державний департамент з питань адаптації законодавства покладено:

- організацію роботи з реалізації державної політики у сфері адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу;

- участь у межах своєї компетенції в координації роботи, пов'язаної з виконанням Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу;

- організацію науково-експертного, аналітичного, інформаційного та методологічного забезпечення виконання Програми;

- підготовку рекомендацій щодо приведення законодавства України у відповідність з *acquis communautaire* та на їх підставі розроблення проектів

нормативно-правових актів і підготовку пропозицій щодо укладення відповідних міжнародних договорів;

- проведення експертизи щодо відповідності проектів законів України та інших нормативно-правових актів, що за предметом правового регулювання належать до сфер, правовідносини в яких регулюються правом Європейського Союзу, *acquis communautaire*;

- узагальнення інформації про стан адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу;

- організація моніторингу імплементації актів законодавства України, проекти яких розроблені відповідно до *acquis communautaire*;

- координацію в межах своїх повноважень співробітництва між Україною та Європейським Союзом у сфері адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу та у сфері юстиції свободи та безпеки і з питань забезпечення стабільності та ефективності функціонування інститутів, які гарантують демократію, верховенство права, додержання прав людини;

- координацію та моніторинг в межах своїх повноважень роботи центральних органів виконавчої влади з виконання зобов'язань, взятих на себе Україною перед Європейським Союзом, Радою Європи, іншими міжнародними організаціями, щодо забезпечення стабільності та ефективності функціонування інститутів, які гарантують демократію, верховенство права, додержання прав людини.

Таким чином, процес адаптації законодавства України до норм європейського права охоплює досить різні сфери діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних та недержавних громадських організацій та об'єднань і передбачає значний обсяг роботи з формування необхідного інституційного, адміністративного тощо забезпечення процесу європейської інтеграції України. Важливим етапом подальшого розвитку процесу адаптації українського законодавства залишається вирішення питання нормативно-правового регулювання практичної діяльності державних інституцій України у сфері європейської інтеграції.

2.3. Саміти «Україна-ЄС» – важливий чинник реалізації євроінтеграційних прагнень України

Важливим і дієвим інструментом координації роботи з організації виконання етапних завдань на шляху євроінтеграційного поступу України стали щорічні саміти Україна-ЄС, які регулярно проводяться з 2002 року. Внесення відповідних коректив і узгодження позицій сторін із спірних питань дозволяють оперативно виправляти помилки, здійснювати контроль, узагальнювати досягнуте, а також приймати обґрунтовані спільні рішення.

Підсумковим документом кожного саміту Україна-ЄС є спільні заяви по закінченню роботи. Вони суттєво доповнюють нормативно-правову основу співпраці сторін. Головні проблеми і рішення проведених самітів подаємо в хронологічному порядку.

04.07. 2002 рік (Копенгаген)¹

Спільну заяву підписали:

Президент України Л.Кучма та Президент Європейської Ради А.Ф.Расмуссен, за участю Генерального секретаря Ради ЄС/ Верховного Представника з питань спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС Х.Солани та Президента Комісії Європейських Співтовариств Р.Проді

Основні висновки саміту

Лідери ЄС привітали прогрес України у виконанні вимог та стандартів ОБСЄ і Ради Європи, зокрема, що стосується парламентських виборів у березні 2002 року. Ці вибори продемонстрували відданість України подальшій демократизації свого суспільства. Посилення і стабільність інституцій, які гарантують демократію, верховенство права і ринкову економіку, є життєво важливими для розвитку України та посилення відносин з ЄС. Лідери ЄС рішуче підтримують зобов'язання української влади зміцнювати судову систему, свободу преси, права людини і громадянського суспільства і погодилися, що співробітництво та допомога з боку ЄС в цих сферах будуть посилені.

Високі сторони погодилися, що процес розширення ЄС відкриває нові можливості та містить нові виклики в різних сферах співробітництва. Найкращим шляхом використання можливостей розширення для України є інтенсифікація роботи, спрямованої на адаптацію її законодавства, норм і стандартів до існуючих в Європейському Союзі. ЄС

---

¹ <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/print/19103.htm>

підтвердив свою готовність продовжувати співробітництво і підтримати України в наближенні законодавства, що є одним з ключових елементів інтенсифікованого співробітництва між Україною та ЄС. ЄС привітав прагнення Уряду України розробити графік пріоритетних сфер наближення законодавства.

Учасники саміту вирішили активізувати обговорення наслідків розширення в рамках відповідних органів, створених за УПС, включаючи питання, які стосуються торгівлі, пересування людей, а також віз. В цьому зв'язку висловлено підтримку розвитку регіонального та транскордонного співробітництва, включаючи людський вимір. Для полегшення контактів між розширеним ЄС та Україною вирішено зробити процедуру перетину кордону громадянами України та громадянами держав-членів ЄС якомога простішою та ефективнішою.

ЄС ще раз підтвердив, що він вітає європейські прагнення України. Він відзначив значення Послання Президента України Л.Кучми від 18 червня 2002 року до Верховної Ради «Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки» з усіма його наслідками для подальшого розвитку відносин між Україною та ЄС. Президент України також підкреслив бажання України підняти партнерство Україна-ЄС на якісно новий рівень.

Вирішено продовжити консультації для досягнення якнайшвидшого позитивного результату. Поліцейська місія ЄС в Боснії і Герцеговині – перша операція ЄС, ініційована в рамках Європейської політики безпеки та оборони – стане ще однією конкретною можливістю розвивати оперативне співробітництво між ЄС та Україною. У цьому контексті ЄС відзначив пропозицію України використовувати тренувальний Центр МВС у Києві.

Швидкий вступ України у СОТ на комерційно обґрунтованих умовах – у спільних інтересах. Упродовж наступних місяців буде завершено двосторонні переговори про взаємний доступ до ринків. Одночасно Україна продовжуватиме роботу над важливим завданням приведення свого законодавства у відповідність до норм СОТ. ЄС продовжуватиме надавати допомогу у цьому.

Співробітництво в галузі енергетики залишається одним із ключових напрямів відносин України та ЄС. Українська влада гарантуватиме, що нові реактори на Рівненській та Хмельницькій АЕС (X2/P4) після введення в експлуатацію відповідатимуть визначеним міжнародно прийнятим стандартам безпеки. Експерти якомога швидше мають погодити умови

надання позик Євроатомом та ЄБРР. Будуть підтримані зусилля, спрямовані на ефективне використання фонду «Укриття» та уникнення будь-яких подальших затримок у здійсненні проекту. ЄС підтвердив свої зобов'язання допомагати Україні у вирішенні питань ядерної безпеки та подолання соціальних наслідків закриття Чорнобильської станції.

ЄС привітав зусилля України, спрямовані на розвиток системи ефективного і комплексного управління на всьому українському кордоні. Така система зміцнить протидію нелегальній діяльності. ЄС продовжуватиме надавати значну допомогу в цій сфері. Очікується успішне завершення переговорів стосовно угоди про реадмісію. Учасники саміту закликали всі країни регіону укласти між собою угоди про реадмісію. ЄС підтвердив підтримку зусиль України, спрямованих на укладення угод про реадмісію з її сусідами.

Щодо Близького Сходу засуджено будь-які прояви тероризму і насильства та висловлено переконання, що силові методи вирішення конфлікту є неприйнятними. Резолюція Ради Безпеки ООН 1402 має бути повністю виконана відповідно до вимог Резолюції РБ ООН 1403 з метою початку переговорів. Необхідно виробити всеосяжне політичне рішення, яке базуватиметься на принципах Мадридської конференції 1991р., Резолюціях РБ ООН 242 і 338 та формулі «земля в обмін на мир». На тлі подальшої ескалації зазначено, що для обох сторін стає все важче знайти прийнятне для них рішення. Було підкреслено необхідність підтримки з боку міжнародної спільноти всіх ініціатив, які сприятимуть мирному вирішенню конфлікту, в інтересах всіх сторін – ізраїльської, палестинської, сірійської і ліванської. Проведення міжнародної конференції з питань врегулювання ситуації на Близькому Сході залишається однією з таких можливостей. Високі сторони підтримали кінцеві завдання, окреслені у промові 24 червня Президентом Бушем, і визначену Резолюцією РБ ООН 1397 необхідність двом державам, Ізраїлю і Палестині, жити поруч в межах надійних і визнаних кордонів.

Учасники саміту закликали сторони Придністровського конфлікту і посередників вжити термінових заходів з метою пошуку мирного шляху вирішення конфлікту, який гарантував би стабільність в Молдові разом із повною повагою суверенітету та територіальної цілісності Республіки Молдова. Вони зобов'язалися активізувати зусилля для підтримки процесу врегулювання конфлікту. В цьому зв'язку будуть підтримані посередницькі зусилля, які вживаються

ОБСЄ, Російською Федерацією та Україною. Зазначено необхідність ефективного прикордонного та митного контролю на всьому периметрі молдовського кордону. Підкреслено важливість виконання в повному обсязі рішень ОБСЄ та Стамбульського саміту.

Сторони привітали посилення співробітництва між Росією і ЄС, а також партнерські домовленості між Росією і НАТО. Буде продовжено взаємне інформування про діалог з Росією стосовно енергетики, економічних відносин, врегулювання кризових ситуацій та загального розвитку партнерства.

На завершення, беручи до уваги прогрес, досягнутий Україною на шляху демократії, позитивний розвиток її економіки та її чіткий проєвропейський вибір, а також розширення ЄС, сторони заявили про прагнення набути нового та посиленого виміру стратегічного партнерства.

07.10. 2003 рік (Ялта)¹

Спільну заяву підписали:

Президент України Л. Кучма та Президент Європейської Ради С.Берлусконі, за участю Генерального Секретаря Ради/Верховного Представника з питань спільної зовнішньої політики й політики безпеки ЄС Х. Солани та Президента Комісії Європейських Співтовариств Р.Проді

Основні висновки саміту

Україна ще раз підтвердила свою довгострокову стратегічну мету – **повністю інтегруватися до ЄС. Європейський Союз визнав європейські прагнення України та привітав європейський вибір України.** Відзначено участь України як повноправного члена Європейської Конференції, яка відбулася в Афінах у квітні 2003 р. Беручи до уваги рішучість запобігти утворенню нових розподільчих ліній у Європі, учасники саміту підтвердили зобов'язання, задеклароване в Афінах, проводити лінію на подальше політичне та економічне зближення та поступову інтеграцію соціальних та економічних структур між розширеним ЄС та Україною.

Обговорено ініціативу ЄС „Розширена Європа – сусідство» та погоджено, що широкий спектр її нових можливостей та відповідних інструментів має сприяти дедалі більшій участі України у внутрішньому ринку ЄС, а також відповідних програмах та політиках ЄС, беручи до уваги стратегічні цілі та пріоритети України. Україна взяла до уваги позицію Євросоюзу, що ініціатива має розглядатися окремо від питання

---

¹ <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/content/19106.htm>

можливого вступу до ЄС, яке регулюється статтею 49 Договору про Європейський Союз.

Відзначено значну допомогу Україні з боку ЄС за останні роки та обговорено програми й перспективи допомоги Україні з боку ЄС у період до і після 2006 р. ЄС розмірковуватиме над можливими новими модальностями допомоги Україні, тісно консультуючись із нею. Сторони привітали Програми Сусідства, які планується розробити відповідно до пропозицій Єврокомісії. Україна запропонувала, щоб після 2006 р. нові інструменти та форми допомоги ЄС відображали досвід розширення, включаючи елементи співфінансування та національного управління допомогою Україні з боку ЄС.

Відзначено створення Державної ради з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України, підкреслено прагнення України посилити її інституційну спроможність.

Сторони визнали прогрес, досягнутий Україною в імплементації економічних реформ. Відзначено стабільне зростання української економіки, а також стабільність національної валюти, низький рівень інфляції в Україні. Підкреслено важливість податкової реформи та продовження зусиль щодо відшкодування ПДВ, а також завершення реформи банківського сектора та зміцнення незалежності Національного банку України.

Україна поінформувала ЄС щодо нещодавно підписаної Угоди про створення Єдиного економічного простору між Білоруссю, Казахстаном, Російською Федерацією та Україною.

Лідери ЄС і України погодилися, що одним із найбільш ефективних шляхів використання можливостей розширення ЄС для України є інтенсифікація нею роботи у напрямі адаптації свого законодавства, норм і стандартів до відповідних норм ЄС. Євросоюз підтвердив свою готовність продовжувати співробітництво й підтримку України в процесі адаптації законодавства. Національна програма адаптації українського законодавства до законодавства ЄС та спільна робота щодо розробки плану-графіку адаптації законодавства у пріоритетних сферах має створити добре підґрунтя для подальшого прогресу у виконанні цього важливого завдання. ЄС узяв до уваги пропозиції України щодо подальшого процесу адаптації законодавства.

Підтверджено відданість продовженню співробітництва щодо подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, зокрема у сферах ядерної безпеки, енергетичних потужностей та реформи

енергетичного сектора, а також соціальних наслідків. Українська сторона підтвердила своє зобов'язання щодо побудови нових енергоблоків на Рівненській та Хмельницькій АЕС, Х2/Р4, відповідно до міжнародно визнаних стандартів ядерної безпеки.

Сторони привітали підписання угоди про відновлення Угоди про співробітництва у сфері науки й технологій між Європейським Співтовариством та Україною та створення відповідного Спільного комітету Україна – ЄС, який регулярно звітуватиме перед Підкомітетом Комітету з питань співробітництва між Україною та ЄС. Відзначено, що буде розроблений окремий План дій щодо розвитку співробітництва в цій галузі.

Учасники саміту обмінялися думками щодо ситуації у сфері глобальної безпеки та, зокрема, появи нових загроз безпеки, таких, як тероризм, розповсюдження зброї масового знищення, неспроможність держав виконувати свої функції та організована злочинність. Підкреслено важливість побудови ефективного партнерства з метою знайти відповіді на ці виклики. У цьому зв'язку ЄС поінформував про свою роботу щодо підготовки Стратегії безпеки ЄС, яка має бути затверджена Європейською Радою у грудні. Сторони залишаються відданими зміцненню міжнародної системи нерозповсюдження та співпраці над подоланням цього глобального виклику.

ЄС висловив високу оцінку участі України у Поліцейській місії ЄС у Боснії й Герцеговині. Будуть продовжені консультації з метою укладення Угоди про використання Євросоюзом можливостей України у сфері дальніх авіатранспортних перевезень.

Сторони привітали зусилля у напрямі пошуку мирного врегулювання **Придністровського конфлікту**, повністю поважаючи суверенітет та територіальну цілісність Республіки Молдова, а також закликали обидві сторони взяти на себе повну відповідальність у цьому процесі. Підтверджено намір щодо подальшого зміцнення зусиль із метою сприяння цьому процесу під егідою ОБСЄ. Підкреслено важливість виконання зобов'язань Стамбулу та Порто, посилення митного співробітництва між Україною та Молдовою, а також зусиль України, спрямованих на зміцнення безпеки та контролю на українсько-молдовському кордоні й очікуємо на подальший прогрес. Поділяючи бачення щодо основних принципів врегулювання, учасники саміту підтвердили готовність робити спільний внесок у прискорення домовленостей щодо врегулювання.

08.07. 2004 рік (Прага)¹

Спільний прес-реліз підписали:

Прем'єр-міністр Нідерландів Ян Петер Балкененде у якості Президента Європейської Ради за участю Високого представника ЄС з питань спільної зовнішньої політики та політики безпеки д-ра Хав'єра Солани та Президента Європейської Комісії Романо Проді. Українську делегацію очолював Президент України Леонід Кучма.

Основні висновки саміту

Саміт був першим після історичного розширення Європейського Союзу, що відбулося 1 травня 2004 року, внаслідок якого Україна та ЄС стали безпосередніми сусідами. Високі сторони, які приймали участь у саміті, погодилися щодо важливості подальшого посилення відносин між Україною та ЄС і підтвердили потребу працювати разом над зміцненням стабільності, безпеки та процвітання європейського континенту для уникнення появи нових ліній розмежування у Європі.

Високі сторони обговорили події, що відбулися останнім часом в Україні та ЄС, і ключові питання відносин між Україною та ЄС, включаючи торгівлю, енергетику, ядерну безпеку, транспорт, правосуддя і внутрішні справи, а також співпрацю у сфері зовнішньої політики та політики безпеки. Високі учасники саміту відзначили хід проведення консультацій між Україною та ЄС щодо Плану дій у рамках Європейської політики сусідства та підкреслили важливість продовження обговорення спільної роботи над розробкою цього плану, його деталізацією та перспективною спрямованістю. Також відбувся всесторонній обмін поглядами на міжнародні питання, які становлять спільний інтерес.

Дві сторони погодилися, що Україна має отримати статус країни з ринковою економікою, як тільки будуть виконані необхідні умови. Високі учасники саміту також погодилися розвивати конструктивний діалог щодо питання віз.

Лідери привітали завершення переговорів щодо угоди про сталь на 2004 рік, а також нещодавнє схвалення спеціального плану дій, спрямованого на розвиток науково-технічної співпраці між Європейським Співтовариством і Україною. Вони також привітали той факт, що незабаром має бути підписана угода про мирне використання ядерної енергії.

Учасники саміту привітали участь України у європейській правоохоронній місії у Боснії і Герцеговині та колишній

---

¹ <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/print/19104.htm>

Югославській Республіці Македонії. Сторони зокрема привітали підписання наприкінці саміту угоди про участь України у правоохоронній місії ЄС у колишній Югославській Республіці Македонії.

01.12. 2005 рік (Київ)¹

На саміті головував Президент України Віктор Ющенко. Делегацію Європейського Союзу очолював Прем'єр-міністр Великобританії Тоні Блер в якості Президента Ради ЄС за участю Генерального секретаря Ради ЄС/Високого представника з питань СЗПБ Хав'єра Солани, Президента Європейської Комісії Хосе Мануеля Дурао Баррозо. Президента Європейської Комісії супроводжували комісари Беніта Ферреро-Вальднер та Пітер Мендельсон. Прем'єр-міністр України Юрій Єхануров та міністр закордонних справ України Борис Тарасюк також брали участь у заході.

Лідери Європейського Союзу та України зустрілися в Києві для проведення саміту ЄС-Україна, першого з моменту обрання Президента Ющенко. Лідери привітали той факт, що відданість демократії та реформам відкрила нові перспективи для України та відносин між Україною та ЄС.

Основні висновки саміту

Лідери привітали поглиблення та зміцнення відносин між Україною та ЄС, досягнутих шляхом забезпечення значного прогресу у виконанні Плану дій ЄС-Україна, підписаного сторонами 21 лютого 2005 року. ЄС привітав тверду відданість України спільним цінностям демократії, верховенства права та поваги до прав людини; та визнав прогрес, досягнутий у здійсненні економічних реформ. Лідери також відзначили необхідність продовження процесу реформ.

Лідери ЄС висловили впевненість, що парламентські вибори в березні 2006 року будуть проведені у відповідності до міжнародних стандартів, та привітали запрошення на адресу ОБСЄ/БДПЛ та Ради Європи від імені Президента України надіслати місію спостерігачів на вибори.

Лідери ЄС підтвердили свою готовність невідкладно розпочати консультації щодо укладення нової посиленої угоди між Україною та ЄС, яка має замінити Угоду про партнерство і співробітництво, як тільки будуть виконані політичні пріоритети Плану дій.

Лідери також відзначили нещодавнє рішення ЄС підтримати зусилля України в процесі знищення застарілих боєприпасів. Лідери ЄС привітали ратифікацію Парламентом України 16 листопада Додаткового

¹ <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/content/19100.htm>

протоколу до Угоди між Україною та МАГАТЕ про застосування гарантій у зв'язку із Договором про нерозповсюдження ядерної зброї.

Україна та ЄС привітали започаткування переговорів щодо укладення угоди про спрощення візового режиму одночасно з переговорами щодо угоди про реадмісію. Лідери ЄС відзначили досягнутий у переговорах прогрес. Лідери ЄС привітали рішення Уряду України продовжити дію безвізового режиму поїздок в Україну для громадян ЄС, що сприяє встановленню тісних зв'язків. Україна та ЄС відзначили важливість зміцнення міжлюдських контактів. У цьому контексті Україна відзначила важливість запровадження безвізового режиму між Україною та ЄС як довгострокової мети. Лідери ЄС підтвердили готовність виділити Україні значні додаткові кошти на підтримку проектів у міграційній сфері, в рамках програми AENEAS. Україна та ЄС позитивно відзначили існуючий стан двостороннього співробітництва у сфері юстиції та внутрішніх справ. Вони наголосили на важливості здійснення перегляду Плану дій ЄС у сфері ЮВС на початку 2006 року, на основі висновків місії експертів.

Лідери ЄС підтвердили готовність до поглиблення економічної інтеграції між ЄС та Україною та з метою досягнення цієї мети висловили сподівання на прискорення започаткування переговорів щодо створення Зони вільної торгівлі одразу після вступу України до СОТ. Лідери ЄС підкреслили значний прогрес, досягнутий у здійсненні перегляду дослідження щодо умов створення Зони вільної торгівлі між ЄС та Україною.

Щодо транспорту, то лідери привітали підготовчий процес щодо розширення транс'європейських транспортних коридорів.

Україна підтвердила, що її стратегічною метою є повномасштабна інтеграція в ЄС. Лідери ЄС привітали європейський вибір України, наголосивши, що відданість України демократії та реформам відкриває нові перспективи для значного поглиблення рівня та якості відносин між Україною та ЄС.

27.10. 2006 рік (Гельсінкі)¹

27 жовтня 2006 року відбувся 10-й саміт Україна – ЄС. Європейський Союз був представлений Прем'єр-міністром Фінляндії Матті Ванганеном, який нині є Головою Європейської Ради, та Президентом Європейської Комісії Жозе Мануелем Баррозу. Прем'єр-міністра Ванганена супроводжували міністр закордонних справ Фінляндії Ерккі Туоміоя та

¹ <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/print/19105.htm>

міністр з європейських справ і з питань зовнішньої торгівлі та розвитку Паула Лехтомякі. Президента Європейської Комісії супроводжувала Комісар ЄС з питань зовнішніх зносин і Європейської політики сусідства д-р Беніта Ферреро-Вальднер. Українську делегацію очолював Президент України Віктор Ющенко у супроводі міністра закордонних справ України Бориса Тарасюка.

Основні висновки саміту

Саміт – це перша зустріч такого рівня після парламентських виборів, що відбулися в Україні у березні, та формування нового уряду України у серпні 2006 року. Вибори показали, що консолідація демократії та свобода слова стали ключовими досягненнями за останні два роки, і сьогодні необхідно зберегти ці досягнення. Три головні питання, які стояли на порядку денному саміту, були події в Україні та ЄС, українсько-європейські відносини та міжнародні питання.

Європейський Союз і Україна погодилися щодо вирішальної важливості політичних і економічних реформ в Україні, а також щодо необхідності завершення процесу вступу України до СОТ, що створить можливості для посилення торгово-економічних відносин України з ЄС. Сторони також порозумілися щодо спільного комплексного та амбітного підходу до нової розширеної угоди між Україною та ЄС, значним елементом якої стане поглиблена зона вільної торгівлі. Україна і ЄС сподіваються розпочати офіційні переговори щодо цієї угоди на початку 2007 року. Сторони також привітали прогрес, досягнутий у реформуванні всіх сфер, на які поширюється План дій Україна-ЄС, і погодилися щодо потреби продовжити його виконання.

Учасники саміту схвально відзначили посилення співпраці у сфері зовнішньої політики та політики безпеки, зокрема у відношенні питань регіональної стабільності та управління кризовими ситуаціями. Також позитивно було сприйнято приєднання України до позицій ЄС щодо регіональних і міжнародних питань. Лідери України та ЄС підтвердили їхній подальший намір щодо конструктивної співпраці для досягнення стабільного, комплексного та справедливого вирішення придністровського конфлікту. Віталися також ініціативи Президента Ющенка, які дали додатковий поштовх процесу врегулювання. Сторони відзначили ефективну роботу Місії ЄС з надання допомоги на українсько-молдовському кордоні як приклад взаємовигідної та успішної співпраці між Україною та ЄС.

Під час саміту також було відзначено прогрес, досягнутий у виконанні Меморандуму про взаєморозуміння щодо співробітництва у галузі енергетики. Нині у співпраці з ЄС проводиться значна робота для посилення безпеки енергетичних поставок в Україну та транзиту газу на ринок ЄС. **Йшлося також про співпрацю, спрямовану на визначення можливостей реформування української газотранспортної системи, прийняття Україною законодавства ЄС щодо нафтових запасів, галузі електроенергії та газу, продовження нафтопроводу “Одеса-Броди”, завершення Боярського центру метрології нафти та газу, забезпечення енергоефективності та використання відновлюваних джерел енергії.**

Сьогодні планується продовжити спільні зусилля для виконання проєктів розвитку енергетичної інфраструктури у співпраці з Європейським інвестиційним банком і Європейським банком реконструкції та розвитку для покращення прозорості транскордонних енергетичних потоків, підвищення ефективності газової інфраструктури, обліку внутрішнього споживання енергії та взаємопід'єднання електроенергетичних мереж.

Сторони ще раз наголосили на важливості співпраці у сфері юстиції, свободи та безпеки і привітали прогрес, досягнутий у перегляді **Плану дій Україна-ЄС у сфері свободи, безпеки та юстиції.**

Також учасники саміту привітали успішне завершення переговорів щодо угоди між Україною і ЄС про спрощення візового режиму та реадмісії та парафували обидва документи.

14.09. 2007 рік (Київ)¹

Господарем саміту був Президент України Віктор Ющенко, якого супроводжував міністр закордонних справ України Арсеній Яценюк. Європейський Союз представляли Прем'єр-міністр Португалії Жозе Сократеш як Голова Європейської Ради спільно з Генеральним Секретарем – Високим Представником Хав'єром Соланою, а також Голова Європейської Комісії Жозе Мануель Дурао Баррозу. Голову Європейської Ради супроводжував міністр закордонних справ Луїш Амаду. Голову Європейської Комісії супроводжувала член Європейської Комісії з питань зовнішніх відносин та Європейської політики сусідства Беніта Ферреро-Вальднер.

Основні висновки саміту

Лідери ЄС наголосили, що проведення вільних та справедливих позачергових парламентських виборів в Україні у вересні та

---

¹ <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/content/19101.htm>

формування ефективного й стабільного уряду стане найліпшим свідченням спроможності країни досягти цієї мети. Українська сторона запевнила у своїй рішучості забезпечити демократичний характер виборчого процесу та визнати результати виборів.

Сторони відзначили великий прогрес, досягнутий у **виконанні Плану дій Україна – ЄС**. Вони відзначили започаткування переговорів стосовно нової посиленої угоди, завершення переговорного процесу та підписання угод про спрощення візового режиму та реадмісію, а також позитивне співробітництво з Місією ЄС з питань допомоги на українсько-молдовському кордоні. Лідери ЄС наголосили, що успіх України в стабілізації її політичної системи буде основним чинником, що визначатиме її спроможність продовжувати політичні та економічні реформи.

Лідери відзначили звіт про прогрес у переговорах стосовно нової посиленої угоди. Вони підтвердили своє бачення угоди як інноваційного та амбіційного документа, який виходить за існуючі рамки співробітництва та відкриває новий етап у відносинах між Україною та ЄС. Сторони відзначили започаткування переговорів стосовно всеосяжної та поглибленої Зони вільної торгівлі як ключового елемента угоди після завершення вступу України до СОТ. У цьому контексті лідери ЄС підтвердили свою повну підтримку прогресові України на шляху вступу до СОТ і наголосили на важливості вирішення неврегульованих питань як пріоритетного завдання.

На саміті було відзначено продовження тісного співробітництва у сфері зовнішньої політики та безпеки, зокрема з питань регіональної стабільності й врегулювання криз. Було відзначено зростаюче зближення позицій сторін з **регіональних та міжнародних питань шляхом регулярних політичних консультацій, приєднання України до зовнішньополітичних позицій ЄС та участь України в зусиллях ЄС із врегулювання криз.** Лідери ЄС висловили глибоку подяку за роль України в операціях ЄС із врегулювання криз.

Лідери України та ЄС підтвердили свої наміри далі розвивати співробітництво з урегулювання регіональних конфліктів і нерозповсюдження зброї масового знищення, а саме в рамках Ініціативи «великої вісімки» стосовно **Глобального партнерства проти розповсюдження матеріалів та зброї масового знищення, боротьби з тероризмом, запобігання надзвичайним ситуаціям, знищення застарілої та надлишкової легкої та стрілецької зброї та боєприпасів.**

Лідери також обговорили становище в Білорусі та відносини з Росією.

Лідери України та ЄС підтвердили їхній спільний стратегічний інтерес до енергетичного співробітництва. Вони відзначили значний прогрес, досягнутий у реалізації пріоритетів Меморандуму про взаєморозуміння між Україною та ЄС у сфері енергетики від 1 грудня 2005 року, як відображено в представленому на саміті звіті про прогрес у його виконанні. Вони домовилися продовжувати співробітництво для поглиблення реформ енергетичного сектора України та забезпечення безпечного, надійного та прозорого енергетичного транзиту енергоресурсів через Україну. Лідери ЄС підтримали наміри України отримати статус спостерігача в рамках Договору про Енергетичне Співтовариство та запевнили у сприянні з боку ЄС її зусиллям стосовно набуття членства. Сторони відзначили великий прогрес у двосторонньому співробітництві стосовно зміни клімату й наголосили на необхідності започаткування переговорів стосовно глобальної та всеосяжної угоди на період після 2012 року в рамках Конференції ООН зі зміни клімату в грудні цього року та завершити їх до 2009 року.

Сторони наголосили на важливості виконання оновленого Плану дій у сфері юстиції, свободи та безпеки, затвердженого Радою з питань співробітництва Україна – ЄС 18 червня 2007 р., та Плану-графіка його імплементації. Сторони висловили сподівання на швидке завершення переговорів стосовно Стратегічної угоди між Україною та Європолом. Сторони позитивно відзначили підписання Робочих домовленостей про започаткування оперативного співробітництва між Державною прикордонною службою України та агентством ФРОНТЕКС, а також налагодження контактів між відповідними українськими органами влади та Європейським центром моніторингу проблем наркотиків та наркоманії.

На саміті було відзначено підписання угод про спрощення візового режиму та реадмісію і погоджено вжити всіх необхідних заходів для їхньої швидкої ратифікації та повної імплементації.

Очікуючи на їхню ратифікацію та подальшу імплементацію, Україна звернулася з проханням до держав – членів ЄС щодо подальшого вдосконалення процедури розгляду звернень стосовно видачі віз українським громадянам. Сторони відзначили спільну декларацію про технічну та фінансову допомогу, укладену в рамках угоди про реадмісію. Сторони висловили твердий намір далі розвивати співробітництво у сфері юстиції, свободи та безпеки в контексті майбутньої нової посиленої угоди.

Лідери ЄС відзначили європейський вибір України та наголосили, що подальші внутрішні реформи і запровадження європейських стандартів сприятимуть наближенню України до ЄС.

09.09. 2008 рік (Париж¹)

Основні висновки саміту

План дій – новий спільний інструмент

Лідери України та ЄС привітали тіснішу співпрацю, досягнуту в минулому році, особливо через План дій Україна – ЄС, і сподіваються на подальше поглиблення відносин у майбутньому. Вони підтвердили свою готовність до виконання Плану дій, включаючи додаткові заходи, погоджені на засіданні Ради з питань співробітництва Україна – ЄС у березні 2008 року, а також підтвердили рішення розробити новий практичний інструмент на заміну Плану дій у березні 2009 року.

Зовнішня і безпекова політика

Обговорюючи питання зовнішньої політики і безпеки, сторони підтвердили повну та щиру відданість чіткому дотриманню та повазі визнаних міжнародних принципів суверенітету, територіальної цілісності та непорушності кордонів. Вони висловили своє задоволення розвитком співробітництва між Україною та ЄС у цій сфері у напрямку до дедалі тіснішої політичної конвергенції.

Особливо було відзначено подальшу конвергенцію позицій з регіональних та міжнародних питань в існуючих рамках політичних консультацій, приєднання України до заяв та позицій ЄС, а також залучення України до зусиль ЄС з врегулювання криз. Сторони відзначили нові горизонти практичного співробітництва у цій сфері, що відкрилися із набуттям чинності Рамкової угоди про визначення участі України в операціях з врегулювання криз, що здійснюються під егідою ЄС.

Саміт привітав започаткування та заохотив подальший розвиток регулярного діалогу між військовими органами, а саме - Військовим Комітетом ЄС та Генеральним Штабом Збройних сил України. Сторони висловили свої наміри вивчити потенціал військового та технічного співробітництва. Україна та Європейське оборонне агентство встановлять

---

¹ Саміт Україна – ЄС: поглиблення співробітництва між Україною та ЄС
<http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/news/detail/15264.htm>

тісні контакти для обговорення питань удосконалення військових спроможностей.

Співробітництво у сфері енергетики

Сторони підтвердили спільний стратегічний інтерес в енергетичній співпраці та підкреслили, що потреби в енергетичній безпеці України та ЄС нерозривно пов'язані між собою. Сторони привітали наміри України забезпечувати прогрес у реформуванні газового сектору та встановити дієві фінансові механізми модернізації газотранспортної системи України. У цьому контексті Сторони привітали майбутню конференцію з модернізації газотранспортної системи України.

Вони також привітали значний прогрес, який був досягнутий в імплементації пріоритетів Меморандуму про взаєморозуміння щодо співробітництва у сфері енергетики між Україною та ЄС від 1 грудня 2005 року, як це відображено у Третьому Спільному звіті про виконання Меморандуму, представленою на Саміті. Вони домовилися продовжувати співпрацю з метою поглиблення реформи українського енергетичного сектору та забезпечення безпечної, надійної і прозорої системи транзиту енергоносіїв територією України. Лідери відзначили прогрес в інтеграції України до енергетичної системи ЄС, зокрема стосовно очікуваного початку переговорів із вступу України до Договору про Енергетичне Співтовариство та підготовчих досліджень із синхронізації об'єднаної електричної системи України з відповідною системою Союзу для координації передачі електроенергії. Вони також привітали подальший прогрес у сфері ядерної безпеки.

Юстиція, свобода та безпека

Лідери України та ЄС обговорили імплементацію угод щодо спрощення видачі віз та реадмісії. Лідери підкреслили необхідність повного та ефективного впровадження угод щодо спрощення видачі віз та реадмісії компетентними органами держав-членів ЄС та України, визнаючи те, що Україна надала громадянам ЄС право безвізового в'їзду. Українська сторона наголосила на важливості вдосконалення процедур видачі віз.

Лідери ЄС та України закликали максимально використовувати можливості, що надаються в рамках законодавства ЄС щодо малого прикордонного руху. Вони підкреслили переваги угод щодо малого прикордонного руху та заохотили інтенсифікацію співробітництва, спрямованого на скоріше набуття чинності відповідними угодами між Україною та суміжними державами-членами ЄС - у повній відповідності до законодавства ЄС щодо малого прикордонного руху - з метою заохочення міжлюдських контактів та економічного розвитку в прикордонних регіонах.

Лідери закликали Україну та держави-члени ЄС, що межують з нею, вивчити можливості запровадження спільного контролю на пунктах пропуску на спільному кордоні як ефективного засобу, що спрощуватиме транскордонний рух і торгівлю, із дотриманням вимог безпеки та відповідного законодавства.

З метою започаткування діалогу щодо запровадження безвізового режиму для короткострокових подорожей між ЄС та Україною у довгостроковій перспективі, лідери закликали експертів розпочати цей діалог якомога швидше у цьому році.

Особлива увага буде приділена таким аспектам як безпека документів, нелегальна міграція, включаючи реадмісію, громадський порядок та безпека, а також зовнішні відносини.

Навколишнє середовище

ЄС та Україна погодилися щодо важливості здійснення подальших практичних кроків з метою реалізації зобов'язань у рамках конвенцій Еспо (Espoo), Аарус (Aarhus) та інших відповідних багатосторонніх угод з питань довкілля, а також визначення та здійснення заходів для досягнення повної відповідності зобов'язанням.

Сторони підтвердили свої наміри й надалі поглиблювати співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища, у тому числі шляхом проведення зустрічей на високому рівні, особливо, що стосується розробки та виконання національної природоохоронної стратегії України. Вони привітали прогрес в удосконаленні

адміністративної домовленості з питань цивільного захисту, зокрема щодо її поширення на оцінку впливу стихійних лих на навколишнє середовище. У цьому зв'язку вони підкреслили важливу роль, яку відіграв Інформаційний та моніторинговий центр Європейської Комісії під час нещодавніх повеней в Україні. Вони також відзначили значний прогрес у двосторонньому співробітництві щодо змін клімату та наголосили на необхідності завершити протягом 2009 року переговори щодо глобальної та всеохоплюючої угоди зі зміни клімату після 2012 року.

Торгівля, економіка та транспорт

Сторони обговорили питання щодо можливого майбутнього поширення на Україну Європейської хартії для малих підприємств, яка покликана робити ділове середовище більш сприятливим для малих та середніх підприємств та сприяє їх встановленню та розвитку. Вони відзначили, що Хартія може стати успішним інструментом для формування політики щодо малих та середніх підприємств, обміну кращим досвідом, встановлення системи критеріїв та оцінки прогресу. Вони домовились, що такий підхід має стати основою діалогу між Україною та ЄС у сфері підприємництва.

Лідери привітали значний прогрес у забезпеченні більш передбачуваного і безпечного інвестиційного клімату та наголосили на необхідності подальшого поліпшення ділового середовища, зокрема стосовно регуляторних та наглядових механізмів у сфері фінансових ринків та послуг, що має розглядатися як пріоритет. Враховуючи важливість фінансового сектору як локомотиву зростання, вони дійшли згоди щодо визначальної важливості продовження регуляторної апроксимації у цій сфері у контексті створення зони вільної торгівлі, що становитиме невід'ємну частину Угоди про асоціацію, на основі чітких цілей, пріоритетів та часових рамок. Вони зобов'язалися сприяти більш тісному співробітництву в цій сфері, у тому числі шляхом належного рівня співпраці між регуляторними органами України та ЄС.

Саміт відзначив започаткування у грудні 2007 року переговорів між Україною та ЄС щодо Спільного авіаційного простору та визнав важливість якомога скорішого завершення переговорів. Вони підкреслили

важливість питань безпеки та прийняття проекту нового Повітряного кодексу України.

Вони постановили активніше співпрацювати над вдосконаленням української наземної транспортної інфраструктури, відповідно до Доповіді Групи високого рівня щодо розширення трансєвропейських транспортних мереж, із особливим наголосом на забезпеченні розбудови якомога досконалішої транспортної системи до часу проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році.

Євро-2012

Україна та ЄС привітали факт призначення України та Республіки Польща країнами-господарями проведення фінальної частини Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році.

Рішення про проведення в Україні частини фінальних матчів Євро-2012 є додатковим стимулом для притоку інвестицій в українську економіку, що, у свою чергу, здатне позитивно вплинути на розвиток інфраструктури в Україні.

Сторони погодилися використовувати там, де можливо, діючі форми співробітництва задля сприяння підготовці української сторони до проведення на своїй території фінальної частини Євро-2012.

Молдова/Придністров'я

Сторони висловили свій інтерес у відновленні переговорів у форматі «5+2» з метою прискорення процесу врегулювання конфлікту. Вони висловили особливе задоволення щодо триваючого позитивного співробітництва з Місією ЄС з надання допомоги Україні та Молдові у питаннях кордону. ЄС привітав прогрес, досягнутий на цей час у демаркації державного кордону між Україною та Молдовою і підтвердив готовність підтримувати цей процес.

Аналіз рішень самітів «Україна-ЄС» свідчить про високу ефективність об'єднаних зусиль сторін щодо практичного вирішення Україною складових критеріїв вступу до Євросоюзу. Підтвердженням цієї тези є приклад вирішення проблем на шляху України до Світової організації торгівлі.

2.4. План дій «Україна-ЄС» як інструмент Європейської політики сусідства

Потреба у масштабній та цілісній політиці стосовно свого оточення (особливо східноєвропейських держав колишнього СРСР) визнавалася ЄС задовго до появи концепції Європейської політики сусідства (ЄПС). Так, перші Спільні стратегії ЄС 1999 року присвячувалися Росії та Україні. Щоправда, на думку дослідників, потенціал Спільних стратегій так і не був реалізований. На противагу Спільним стратегіям виникла концепція політики сусідства як "змішаний" інструмент політики ЄС, який спирався б на повноваження Співтовариства та на можливості і ресурси його держав-членів. Уперше ця ідея була озвучена колишніми керівниками зовнішньополітичних відомств Великої Британії та Швеції у 2002 році. На той час ця політика мала спрямовуватися передусім на східних сусідів розширеного ЄС: Україну, РФ, Білорусь та Молдову. Вже тоді в Києві висловлювали невдоволення з приводу того, в яку компанію намагалися записати Україну.

Наступний крок щодо її впровадження був зроблений, коли група країн на чолі з Францією наполягла на розширенні політики сусідства за рахунок середземноморських сусідів ЄС. Так, у березні 2003 року виникла програма Wider Europe ("Ширша Європа"). Це не найгірша назва, оскільки вона свідчила принаймні про те, що йдеться саме про європейські країни. На цьому етапі європейські лідери пропонували ЄПС як концепцію стосунків із східними сусідами на середньострокову перспективу у 10 років, протягом яких Союз мав абсорбувати нових членів, а пострадянські країни Східної Європи – остаточно визначитися з парадигмою свого подальшого розвитку.

Проте через рік "сусідський" пакет став іще важчим за рахунок країн Південного Кавказу, і Wider Europe по суті трансформувалася в European Neighbourhood Policy (Європейську політику сусідства). Чим керувалися в Брюсселі, проводячи такий ребрендинг, незрозуміло, але ясно одне – навіть противники членства України в Євросоюзі нині визнають: Україна є європейською країною, а не сусідом Європи, як випливає з назви ЄПС. Отже, певне протиріччя було закладено в ЄПС іще в зародку¹.

Європейська політика сусідства (ЄПС) виступає в якості так званої стратегії партнерства з «сусідами» Євросоюзу, що покликана охопити на основі єдиного підходу співпрацю із суміжними державами ЄС. ЄПС

---

¹ Гетьманчук О. Європейська політика для невдах // Дзеркало тижня. – 2007. – 15-21 вересня. – С. 6.

спрямована на втілення тих політико-економічних можливостей з посилення міжнародної співпраці, що виникли внаслідок розширення ЄС. ЄПС сприяє зміцненню регіональної стабільності, безпеки та добробуту, служить допоміжним механізмом підтримки політичного діалогу, економічної та культурної кооперації. ЄПС запобігає взаємовідчуженню між розширеним ЄС та його сусідами.

Європейська політика сусідства була ініційована у травні 2004 року. Сьогодні ЄПС охоплює 16 держав. З точки зору ЄС з 12-ма з них співпраця розвивається успішно. З урахуванням цього ЄС було запропоновано План дій в розрізі кожної з цих держав. Така політика пропонує державам-сусідам «привілейовані відносини», які мають будуватися на взаємному визнанні спільних цінностей, принципів ринкової економіки та сталого розвитку.

На сьогодні політичний механізм ЄПС переживає період трансформації. За задумом, ЄПС мав надавати рівні можливості для співпраці як державам, які прагнуть членства, так і тим, які не ставлять собі такої мети. Зрозуміло, що з боку перших така рівність була політично «неприйнятною». Крім того, ЄПС не могла забезпечити реалізацію політико-економічних інтересів ЄС у ширшому геополітичному контексті. Це викликало нинішній спільний перегляд змісту ЄПС у напрямі здійснення регіональної та секторальної диференціації.

У справі посилення механізмів ЄПС в грудні 2006 року у стратегії «Посилюючи Європейську політику сусідства» були визначені пропозиції щодо її вдосконалення (де також були викладені основні переваги та недоліки ЄПС). Для матеріально-фінансового забезпечення діяльності в рамках ЄПС у січні 2007 року на період 2007-2013 рр. було запроваджено механізм **Європейського інструменту сусідства й партнерства (ЄІСП)**, який прийшов на зміну механізму програм технічної допомоги ТАСІС (простір Східної Європи, Кавказу, Центральної Азії, Росії) і МЕБА (простір держав Середземномор'я). Окремо потрібно зазначити, що в рамках Європейського інструменту сусідства і партнерства започаткована програма для держав басейну Чорного моря, яка включає підтримку громадянського суспільства та співробітництво на місцевому рівні, розвиток співробітництва приморських міст та створення в майбутньому Зони вільної торгівлі.

У рамках ЄІСП на період 2007-2010 рр. було виділено € 12,4 млрд для втілення цілей, визначених у згаданій стратегії, з яких: € 8,7 млрд на Середземноморський регіон та € 3,7 млрд на Східну Європу, Південний

Кавказ та Росію. Також у рамках ЄІСП були розроблені національні індикативні програми на 2007-2010 рр. Основними пріоритетами української програми є сприяння:

- розвитку транспортних та енергетичних мереж;
- охороні навколишнього середовища;
- прикордонному та міграційному менеджменту, митній справі, боротьбі з організованою злочинністю;
- культурному обміну, міжлюдським зв'язкам, обміну інформацією;
- протидії нелегальному поширенню зброї.

Згідно з відповідною програмою, в період за 2007-2010 рр. ЄС планує надати Україні € 494 млн на підтримку подальшого процесу реформ та впровадження Плану дій, тобто € 123,5 млн на рік. Це суттєве підвищення допомоги у порівнянні з попереднім періодом (2004-2006рр.), коли з запланованих € 212 млн Україна отримувала в середньому по € 70,7 млн на рік. Однак ця допомога не відповідає потребам України щодо інтенсифікації політико-правового та соціально-економічного наближення до рівня Євросоюзу, а також стосовно прискорення взаємної секторальної інтеграції та вступу України до ЄС. Є очевидним, що наближення України до рівня соціально-економічного, інфраструктурного та гуманітарного рівня Євросоюзу пов'язане з необхідністю зростання обсягів іноземних інвестицій в українську економіку, розвитком міжнародної економічної кооперації.

Крім того, аналіз сфер та статей витрат, передбачених Європейським інструментом сусідства та партнерства, вказує на те, що ЄІСП є передусім не засобом забезпечення економічного розвитку, а засобом запобігання політико-економічної нестабільності у відповідних регіонах. Серед іншого, ця обставина додатково підсилює вплив ЄІСП на динаміку відносин Україна-ЄС.

Для розвитку цих відносин ефективно втілення національних індикативних програм на 2007-2010 рр. буде особливо важливим, передусім в частині використання виділених коштів (що пов'язане з організацією моніторингу їх «акуратного освоєння»), і стане одним з індикаторів спроможності України підтримувати високий рівень довіри та партнерства з ЄС. Зокрема, в супровідному рекомендаційному документі Євросоюзу Стратегія для України (Country Strategy Paper Ukraine; який є додатком до ЄІСП), було зазначено: «...відносини України з ЄС будуть залежати від внутрішньої ситуації та розвитку України. Зважаючи на те, що Україна досягла значного прогресу у впровадженні внутрішніх реформ

та адаптації європейських стандартів, відносини між Україною та ЄС будуть поглиблюватись і зміцнюватись»¹.

У контексті такої політичної тенденції виступає Німеччина, яка є чільним виразником східної політики Євросоюзу. У 2006 р. ФРН ініціювала оновлення Східної політики ЄС, яка мала б змістовно та інституційно доповнити ЄПС, посприяти долученню до ЄПС Росії, а також активізувати політику ЄС на Кавказі та в Центральній Азії. Для України щодо таких зовнішньополітичних цілей-завдань, як лібералізація візового режиму та створення зони вільної торгівлі, характер зазначеного процесу утворює доволі сприятливу політичну кон'юнктуру.

Німеччиною пропонується втілити наведену концепцію у вигляді ініціативи «ЄПС+», яка зокрема передбачає запровадження механізму «розширеної асоціації» для тих держав, які прагнуть набути членства в ЄС. Проте німецька ініціатива «ЄПС+» (як і ЄПС), не передбачає визначення перспективи членства в ЄС. Зокрема, щодо політики євроінтеграції України пропонується нова форма відносин - «тісна співпраця», як проміжна фаза між діючою нині «політикою сусідства» і повноправним членством у ЄС. З урахуванням критики, якій піддається в Україні така ініціатива, необхідно зазначити, що «ЄПС+» загалом відповідає поступальному характеру розвитку відносин України з ЄС. Єдине, що можна зауважити стосовно ризиків, які несе в собі асоційоване членство (асоціація), так це «мінорний прецедент» у випадку з Туреччиною, коли цей механізм створив передумови для політичної стагнації інтеграційного процесу.

Очевидно, що головними факторами, які сприяли появі Європейської політики сусідства, були саме прагнення визначити відносини ЄС зі східноєвропейськими сусідами, запобігти створенню розподільчих ліній внаслідок розширення ЄС та уникнути вакууму безпеки, стабільності і процвітання в сусідньому до ЄС регіоні. На думку колишнього представника України при ЄС Романа Шпека, на заваді утвердженню східноєвропейського виміру цієї політики став консенсусний порядок прийняття рішень ЄС. На догоду цьому порядку остаточна версія ЄПС набула універсалістського формату, яка однаково ефективно мала б застосовуватися до будь-якої країни-сусіда. Однак саме консенсусний характер ЄПС став її основним слабким місцем. Навряд чи країни від Касабланки до Мурманська (це підтвердила Росія, відмовившись вважати

---

¹ Україна в 2007 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку: Монографія/ За ред. Ю.Г.Рубана. – К.: НІСД, 2007. – С.409-410.

себе учасником ЄПС), з різними політичними, економічними, культурними особливостями, різними цінностями та амбіціями (як і з кінцевими цілями розвитку відносин з ЄС) із задоволенням сприймуть "єдиний гребінець" політики сусідства. Такий підхід неприйнятний хоча б з внутрішньополітичної точки зору цих країн, кожна з яких має право вважати свої відносини з ЄС унікальними¹.

Тому у такій формі ЄПС не змогла стати дієвою альтернативою політиці розширення. Коли зайшлося про певне відновлення ЄПС, Україна спробувала донести до Єврокомісії своє бачення, підготувавши відповідні пропозиції. Проте відповідь із Брюсселя була більш ніж однозначна: Європейська політика сусідства — одностороння політика Євросоюзу. А з цього видно, що він не збирається обговорювати шляхи її вдосконалення з окремими країнами-сусідами.

Останнім часом почастишала критика на адресу ЄПС не тільки з боку України, а й багатьох європейських експертів. Недостатню ефективність ЄПС як інструменту сприяння демократизації та економічній модернізації країн-сусідів усвідомлювали і в Європейському Союзі. Тому в 2006 році Європейська Комісія таки подала нові пропозиції щодо вдосконалення Європейської політики сусідства, перетворюючи її на так звану «ЄПС+».

Аналізуючи ці пропозиції, слід звернути увагу на деякі важливі моменти. По-перше, перспективи, які випливають з ЄПС, є нечіткими і розмитими. Єврокомісія пропонує кінцевим результатом співробітництва у рамках політики сусідства укладення так званих "угод про сусідство". Проте не конкретизується форма цих угод.

По-друге, залишилася незмінною інша фундаментальна риса ЄПС — її альтернативність процесу розширення. Ідеологи ЄК вважають можливим поєднати її з компромісною формулою про те, що участь європейських країн у ЄПС "не визначатиме наперед перспективу їхніх відносин з ЄС у майбутньому, відповідно до положень Договору про ЄС".

Викликає сумніви щирість цієї формули, оскільки не всі країни-члени ЄС у захваті від неї. Крім того, її розпливчастість навряд чи може задовольнити суспільства європейських країн-учасниць ЄПС, для яких європейська інтеграція є невід'ємним базовим елементом національної ідеї та фундаментом відносин з ЄС. Повною мірою це стосується України. Саме розкриття інтеграційного потенціалу ЄПС може підвищити привабливість та довіру до неї з боку європейських країн-партнерів.

---

¹ Р.Шпек. *Європейська політика сусідства очима європейського сусіда*. Джерело: <http://www.ukraine-eu.mfa.gov.ua/eu/ua/news/detail/3850.htm>

Україну більше цікавить не "європейська політика сусідства", а "європейська політика інтеграції". Саме на цей чинник мають звернути увагу автори та ідеологи ЄПС.

В Україні також з жалем констатують, що переважна більшість конкретних кроків, запропонованих Єврокомісією для посилення ЄПС, уже виконана або реалізується у відносинах з ЄС. Як відомо, у пропозиціях про посилення ЄПС головним інструментом полегшення міжлюдських контактів між ЄС та країнами-сусідами є угода про спрощення візового режиму. Однак українська сторона вже успішно завершила переговори щодо укладення такої угоди. Водночас можливість подальшої лібералізації режиму подорожей (аж до скасування віз взагалі) відкидається ідеологією ЄПС взагалі. Інший принциповий інструмент посилення ЄПС — створення зони вільної торгівлі як першого етапу економічної інтеграції сусідів до єдиного ринку ЄС найближчим часом буде винесений на розгляд у рамках переговорів щодо нової рамкової угоди між Україною та ЄС.

Беручи до уваги викладені вище моменти, важко не погодитись з думкою, що **"...всі ці пропозиції Європейської Комісії не можуть становити для України значну додану вартість посиленої ЄПС. Більше того — це знов суперечить базовим основам ЄПС, які передбачають, що ця політика "повинна мати додану вартість і виходити далеко за рамки існуючої співпраці"**¹.

Тому Україна не може вважати ЄПС в її сучасному вигляді адекватною своїм національним інтересам та прагненням, зокрема – курсові на європейську інтеграцію. Сьогодні як ніколи актуальними залишаються міркування президента Віктора Ющенка, висловлені під час виступу в Європарламенті у лютому 2005 року: "Політика сусідства не сприймається нами в якості адекватної основи для подальших відносин з ЄС. Формат наших відносин повинен виходити з визнання України невід'ємною частиною об'єднаної Європи"². Цілком очевидно, що ЄПС не є засобом досягнення членства в ЄС.

Проте, з іншого боку, на думку європейських функціонерів, саме завдяки Європейській політиці сусідства, яку критикують в нашій державі, Україні вдалося досягти значного зближення з ЄС. Тим часом експерти відзначають, що політика сусідства саме щодо України ставить перед

---

¹ Р.Шпек. *Європейська політика сусідства очима європейського сусіда*. // Джерело: <http://www.ukraine-eu.mfa.gov.ua/eu/ua/news/detail/3850.htm>

² <http://www.president.gov.ua/news/data/print/159.html>

Києвом ті самі політичні завдання, що і перед країнами-кандидатами в Євросоюз. Як концепція Європейська політика сусідства сприймається добре в самому Євросоюзі, але самі її учасниці хочуть більшого. Для України це, зокрема, її кінцева мета – набуття повноправного членства. Про час не йдеться, основне — коли обидві сторони будуть до цього готовими, з урахуванням і сьогодишнього стану в Україні та в Європейському Союзі, і стану двосторонніх стосунків. Проте наразі ЄС не готовий дати більшого, а натомість пропонує співпрацювати в рамках ЄПС, щоб принаймні наблизитись до ситуації, сприятливої для досягнення поставлених цілей. Голова Єврокомісії Жозе Мануель Баррозу з цього приводу наголосив, що головним принципом Європейської політики сусідства залишатиметься диференціація і пообіцяв, що ЄС більше підтримуватиме певні країни. "Чим ближче до Євросоюзу хоче бути країна, чим більша її відданість реформам, тим більше ми запропонуємо їй допомоги, аби досягти ці цілі і можливості, аби збільшити і поглибити наші відносини", – пообіцяв Жозе Мануель Баррозу¹.

Тому поки що основні зусилля потрібно спрямовувати на виконання Плану дій Україна-ЄС – основного інструменту здійснення Європейської політики сусідства, який є так званою "дорожньою картою" європейської інтеграції. Зазначений документ був підписаний в 2005 році, а термін його виконання – три роки.

Аналізуючи План дій Україна-ЄС, можна помітити, що він схожий на певне "домашнє завдання" для України. Причому надскладне завдання. Оскільки важко уявити повноцінну реалізацію в трирічний період того переліку зобов'язань, що можуть бути покладені на Україну згідно з цим Планом. Водночас, на думку ЄС, лише належне виконання завдань дозволить Україні сподіватися на подальший прогрес у двосторонніх відносинах.

Серед євроскептиків уже тоді лунали думки про те, що, обумовлюючи поглиблення співробітництва дотриманням нових вимог, Європейський Союз намагається забезпечити собі максимальний "простір для маневру" та утриматися від зайвих обіцянок. Причому відсутність будь-яких конкретних гарантій щодо надання преференцій нашій державі розглядається як недружня поведінка з боку європейських партнерів. Проте слід розуміти, що і Європейський Союз, і Україна перебувають у процесі глибоких внутрішніх трансформацій з переважно невизначеним

---

¹ <http://www.ji-magazine.lviv.ua/kordon/ostpolitik/2006/r104-05.htm>

кінцевим результатом. За таких умов досить складно робити довгострокові прогнози стосовно майбутнього двосторонніх відносин, що призводить до вироблення європейськими елітами вкрай обережної позиції по відношенню до країн-партнерів та здійснення двостороннього співробітництва у форматі короткотермінових планів дій.

Відомо, що подібні до українського плани дій були запропоновані також низці інших партнерів, з якими Євросоюз проводить політику "Ширша Європа – сусідство", зокрема: Йорданії, Ізраїлю, Молдові, Марокко, Палестинській Автономії, Тунісу. Таким чином ЄС демонструє однакове ставлення до країн, які, згідно з установчими документами об'єднання, мають право набуття членства у Євросоюзі (хоча наразі і не мають потенційної можливості), проголосивши своєю метою повноцінну європейську інтеграцію, і країн, які не мають перспективи вступу та не декларують відповідних намірів.

Тим не менше, Україні слід належним чином виконувати положення Плану дій, оскільки його ефективне виконання має великий ступінь важливості в кількох аспектах.

По-перше, рівнем виконання Плану дій Євросоюзом вимірюється рівень реформування України. Це важливо для нашої країни, особливо в умовах відсутності програми дій уряду. Отже, моніторинг Плану дій є чи не єдиним на сьогодні інструментом, за допомогою якого можна спостерігати реформи або їх відсутність у динаміці.

По-друге, ефективність його виконання є лакмусовим папірцем для європейської сторони стосовно реальної зацікавленості України в інтеграції до ЄС, готовності впроваджувати радикальні реформи, а не оперувати лише проєвропейською риторикою.

По-третє, виходячи з результатів виконання, ЄС має можливість надавати або стримувати подальші стимули для України. Цей аспект набуває надзвичайного значення у світлі розпочатих переговорів України з ЄС щодо нової посиленої угоди.

По-четверте, рівень виконання Плану дій на момент закінчення трирічного строку в лютому 2008 року великою мірою мав визначити зміст цієї майбутньої угоди і шанси України покласти в її основу щось більше, ніж просту угоду про вільну торгівлю. Безумовно, позитивні результати виконання Плану дій були б переконливими аргументами української сторони на цих переговорах¹.

---

¹ Пашков М., Чалий В. Куди веде Україну «дорожня карта» євроінтеграції// Дзеркало тижня. – 2007. – 17-23 березня. – № 10 (639). – С. 5.

* * *

Центр Разумкова спробував відповісти на це запитання, провівши в рамках проекту «Громадський моніторинг Плану дій Україна—ЄС», підтриманого Міжнародним фондом «Відродження» і швейцарським агентством з розвитку і співробітництва, серію експертних і соціологічних досліджень 2006-2007 рр.)¹. Загалом результати мають такий вигляд.

По-перше, на думку експертів, досвідчених у перипетіях євроінтеграції (а їхні позиції практично збігаються з оцінками пересічних громадян), Україні вдалося досягти певних успіхів у сфері демократизації країни. 46% відзначили значний прогрес у забезпеченні свободи ЗМІ (у грудні цей показник становив 55%). 27% зафіксували помірний прогрес. Переважно позитивно оцінюється ситуація із забезпеченням прав національних меншин: 30% респондентів переконані, що вдалося досягти значного прогресу (у грудні - 31%), 31% обрали оцінку «помірний прогрес» (у грудні — 39%).

Експерти вважають, що за час виконання Плану дій Україні вдалося домогтися певних успіхів на шляху будівництва громадянського суспільства (18% опитаних відзначили значний прогрес, 32% помірний). Досить оптимістичні оцінки щодо забезпечення прав людини і основних свобод (значний і помірний прогрес на цьому напрямі побачили відповідно 13% і 34% опитаних).

Проте більш ніж стримано представники експертних кіл оцінюють боротьбу з корупцією, забезпечення незалежності судової гілки влади, зрушення в соціально-економічній сфері.

З грудня 2006-го по квітень 2007 року кількість респондентів, які не побачили жодних втішних результатів боротьби з корупцією, зросла з 66% до 76%. До речі, і європейські експерти зазначають, що саме корупція в Україні, яка «набула характеру епідемії», є головною перешкодою соціально-економічного розвитку.

Презентуючи восени 2007 року на координаційній нараді керівників правоохоронних органів чергові антикорупційні ініціативи, Віктор Ющенко поскаржився, що «жити в такій корупції неможливо, це не дає розвиватися країні».

Схожа невтішна динаміка спостерігається і в оцінках забезпечення незалежності судової влади — у грудні 2006 року цілковиту відсутність прогресу в цій сфері зафіксували 57%, у квітні

---

¹ Чалий В., Пашков М. (Центр Разумкова). Україна-ЄС: деякі міркування напередодні київського саміту/Дзеркало тижня. – 2007. – 8-14 вересня. – № 33(662) /http: www.dt.ua/1000/1600/60388

2007 року — 72%. Дивуватися таким оцінкам не варто, оскільки в країні нині діє розбалансована, напівзруйнована судова система, точиться відверта боротьба за контроль над судами. У справи української Феміди втручаються владні і політичні інституції.

Так само не вселяють оптимізму й оцінки соціально-економічних досягнень. Мотиви подібного скепсису зрозумілі з ряду причин. По-перше, не забезпечено безпеку бізнесу і права інвесторів. Адміністративний і податковий тиск уже став притчею во язицех. За словами президента, «ми маємо найгіршу у світі податкову систему». (За оцінками міжнародних експертів, із 175 національних податкових систем українська перебуває на 174-му місці).

По-друге, високий рівень тінізації економіки. Посилаємося знову ж на главу держави. За його оцінками, майже 50% національної економіки працює «у тіні».

По-третє, небезпечних масштабів досягло соціальне розшарування суспільства. Вже не перший рік фіксується критичне співвідношення доходів найбагатших і найбідніших громадян України — 30:1 (у країнах ЄС ця пропорція становить 5,7:1, у Китаї — 7:1, у Японії — 4,3:1). Нинішня ситуація в сфері екології й охорони здоров'я загальної картини не поліпшує.

Загалом ще є підстави говорити про те, що План дій при всіх позитивах і очевидних досягненнях реалізується. Але на тлі перманентної внутрішньополітичної нестабільності загрожує дезорієнтацією країни, «всиханням» проєвропейських настроїв у суспільстві і, нарешті, профанацією самої ідеї руху України в Європу.

Хотілося б, щоб новий базовий договір між Україною та ЄС, який сьогодні, по суті, є серцевиною переговорного процесу, виконувався ефективніше, ніж згаданий План дій. **Але для цього необхідні принаймні чотири умови.**

1. Політична воля державного істеблішменту, готовність національної еліти жити й керувати країною за європейськими правилами і стандартами. За результатами квітневого дослідження 2007 року, 70% наших співгромадян такої готовності серед можновладців не бачать. І експерти, у свою чергу, вважають цю проблему однією з головних перешкод на шляху євроінтеграції. (До речі, поряд із цією проблемою вони зазначають також нездатність лідерів країни визначати і реалізувати на практиці стратегічні пріоритети).

2.Євроінтеграційний курс має знаходити стабільну суспільну легітимізацію, тобто широку підтримку громадян країни. На жаль, у суспільстві поки що не склався консенсус з приводу того, що ідея євроінтеграції може стати загальнонаціональною, об'єднавши міста і села країни. Наведемо (без коментарів) лише кілька цифр із соцдосліджень Центру Разумкова. У вересні 2005 року 36% громадян позитивно відповіли на запитання про те, чи зможе інтеграція в ЄС стати загальнонаціональною ідеєю, яка об'єднає всі регіони України, 39% — негативно. У квітні 2007 року ця пропорція змінилася не в кращий бік — 31% і 44% відповідно.

3. Потрібні високопрофесійні кадри активних євроінтеграторів на середньому рівні управлінського ланцюжка. З цим теж поки що якось не складається. На різних форумах і конференціях, присвячених проблемам відносин Україна — ЄС, тільки ледачий не говорить про кадровий дефіцит.

4. Потрібні ресурси, причому значно більші, аніж ті, які виділялися в минулі роки. Лише один штрих: у 2006 році із скромних 5,2 млн. бюджетних гривень, спрямованих на реалізацію Державної програми з інформування громадськості про євроінтеграцію, 4,4 млн. було витрачено на проведення першого міжнародного **медіафоруму** «Україна на інформаційній карті світу», який мав, м'яко кажучи, дещо непряме відношення до євроінтеграційного процесу. Проте, за великим рахунком, необхідно, нарешті, на бюджетному рівні чітко усвідомити, що не паперовий, а реальний рух до європейських стандартів — річ дуже і дуже витратна.

Нарешті, пригадаймо, що План дій підписувався в ситуації євроєйфорії, а новий документ готується в інших реаліях. І європейські партнери вже дивляться на Україну зовсім іншими очима...

* * *

Можемо констатувати, що українській стороні під час реалізації Плану дій вдалося досягти важливих, але локальних успіхів, а не системного прогресу у всіх сферах відносин з ЄС. Це загалом викликає сумніви стосовно повноти реалізації Плану дій на момент його завершення.

11 березня 2008 року у Брюсселі відбулось дванадцятье засідання Ради з питань співробітництва Україна – ЄС. Делегацію України на засіданні очолювала Прем'єр-міністр України Ю.В.Тимошенко. До складу делегації України увійшли віце-прем'єр Г.М.Немиря, міністр економіки Б.М.Данилишин, Міністр палива та енергетики Ю.В. Продан, перший

заступник міністра юстиції Є.В.Корнійчук, заступник міністра закордонних справ України К.П.Єлісєєв, заступник міністра економіки В.Т.П'ятницький.

У ході засідання сторони привітали прогрес, досягнутий у двосторонніх відносинах з часу попереднього засідання Ради з питань співробітництва.

Обговоривши на засіданні Ради стан виконання Плану дій Україна – ЄС за три роки його чинності, делегації України та ЄС відзначили успішне виконання переважної більшості закріплених у ньому пріоритетів, передусім прогрес у зміцненні інститутів демократичного правління, свободи слова, поваги до основоположних прав людини. Європейською стороною було констатовано, що Україна твердо рухається вперед у напрямі зміцнення верховенства права, викорінення корупції та поліпшення підприємницького та інвестиційного клімату. Було також відзначено динамізм політичного діалогу між Україною та ЄС, співпрацю у сфері зовнішньої політики та безпеки, енергетики, транспорту та низки інших актуальних сфер.

Сторони ухвалили відповідний звіт про оцінку прогресу реалізації Плану дій Україна – ЄС, спільно підготовленому сторонами напередодні засідання Ради.

Звітом були також закріплені попередні домовленості між Україною та ЄС щодо продовження терміну реалізації Плану дій максимум на один рік. Важливим елементом пролонгації Плану дій стала низка додаткових пріоритетних заходів співробітництва у 2008 році. До них належать, зокрема: продовження переговорів щодо укладення нової посиленої угоди, включаючи поглиблену та посилену зону вільної торгівлі; тісне співробітництво у виконанні угод про спрощення візового режиму та реадмісію; сприяння Україні в укладенні двосторонніх угод про малий прикордонний рух з сусідніми державами-членами ЄС; продовження консультацій щодо угоди з питань спільного авіаційного простору; інтенсифікація співробітництва з метою приєднання України до Угоди про Енергетичне співробітництво тощо.

Важливим набутком Ради стало рішення про опрацювання наприкінці 2008 - початку 2009 року нового політичного інструменту на заміну Плану дій Україна-ЄС, який базуватиметься на погоджених на той момент положеннях нової посиленої угоди. Рада привітала набуття з 1 січня 2008 року чинності угодами між Україною та ЄС про спрощення видачі віз та

реадмісію і наголосила на необхідності їхньої повної імплементації. Було обговорено подальші перспективи співпраці з метою зміцнення енергетичної безпеки Європи, зокрема проведення конференції щодо модернізації газотранспортної системи України¹.

* * *

Наведені оцінки загалом взаємопов'язані з рейтингом головних перешкод на шляху України до ЄС. Основною проблемою вважається неспроможність влади здійснювати євроінтеграційний курс, тобто нездатність лідерів держави визначити і практично втілювати стратегічні пріоритети. Друге місце посідає проблема конфронтації між гілками влади, що заважає здійсненню ефективних скоординованих дій у сфері зовнішньої політики, зокрема на європейському напрямі. Третім гальмуючим чинником є неготовність владної еліти здійснювати врядування за нормами і стандартами ЄС. Фактично в цьому "трикутнику" зосереджені ключові проблеми євроінтеграції.

Експертні оцінки дають підстави говорити про те, що стан забезпечення українською стороною умов для ефективної інтеграції до ЄС не цілком задовільний. Сучасна євроінтеграційна політика України містить істотні недоліки. Висловлюються претензії стосовно її прозорості та відкритості, реалістичності, послідовності та виваженості, а також зрозумілості як для європейських партнерів, так і для громадян України.

Ще однією проблемою є те, що громадяни відчувають гострий дефіцит повної, об'єктивної інформації про ЄС. Влада, проголосивши курс на приєднання до ЄС, фактично залишила поза увагою інформаційну складову процесу євроінтеграції. Цікавим є те, що більшість громадян прагнуть знати більше про Європейську спільноту, проте не мають широкого доступу до цієї інформації. Що стосується рівня виконання Державної програми інформування громадськості з питань європейської інтеграції України, то, на думку більшості експертів, вона виконується або частково (так вважають 58% опитаних експертів), або взагалі не виконується (38%)². Натомість всередині ЄС постійно закликають країни, що співпрацюють в рамках ЄПС, поширювати серед людей інформацію як про діяльність Європейської спільноти, так і про участь самих держав у

---

¹ Про дванадцятьте засідання ради з питань співробітництва Україна-ЄС //Джерело: Прес-служба МЗС України /<http://www.ukraine-eu.mfa.gov.ua/eu/ua/news/print/11275.htm>

² Пашков М., Чалий В. Куди веде Україну «дорожня карта» євроінтеграції// Дзеркало тижня. – 2007. – 17-23 березня. – № 10 (639). – С. 5.

здійсненні євроінтеграційної політики та досягнення ними успіхів у цій сфері.

Оскільки моніторинг виконання основного інструменту здійснення ЄПС все ж таки здійснюється Європейською Комісією, то нам слід і надалі виконувати План дій Україна – ЄС, адже попередні оцінки, здійснені Єврокомісією, свідчать про те, що План дій між Україною і ЄС виконується успішно, і в більшості випадків Україна є прикладом для інших країн, які належать до так званого сусідства. А в свою чергу успішне виконання Україною зазначеного плану позитивно вплине і на загальний стан справ всередині самої держави, до того ж послужить ще одним аргументом на нашу користь під час переговорів про підписання нової посиленої угоди між ЄС та Україною.

Попри критику, на сьогодні лише План дій дасть Україні можливість закласти підвалини нової угоди й підготуватися до переговорів стосовно її проекту. Однак результативним План дій буде лише тоді, коли його ядром стане стратегічно продуманий та погоджений із ЄС комплекс заходів щодо європейської адаптації визначених галузей законодавства України, у результаті яких Україні відкриється доступ до єдиного ринку ЄС.

2.5. Вступ України до СОТ – важливий крок на шляху євроінтеграції

5 лютого 2008 року на засіданні в Женеві Генеральна Рада Світової організації торгівлі затвердила протокол про прийом України в члени цієї організації. Протокол приєднання підписали Президент України Віктор Ющенко і генеральний директор СОТ Паскаль Ламі¹.

Світова організація торгівлі – міжнародна організація, міждержавний форум для врегулювання проблем багатосторонніх торговельних відносин і реалізації домовленостей Уругвайського раунду багатосторонніх торгових переговорів (1986-1994 рр.), мета діяльності якої полягає у регулюванні торговельно-економічних відносин учасників, сприянні лібералізації світової торгівлі, створенні умов для стабільного і передбачуваного розвитку світової економіки, забезпеченні справедливих умов конкуренції між виробниками товарів та послуг різних країн. Основні принципи СОТ передбачають: взаємне надання режиму найбільшого сприяння в торгівлі, взаємне надання національного режиму товарам і послугам іноземного походження, регулювання торгівлі переважно тарифними методами, відмову від використання кількісних та інших обмежень, відкритість торговельної політики, розв'язання торговельних суперечок шляхом переговорів. Утворена в 1995 році.

Отже, після отримання статусу країни з **ринковою економікою** Україна пододала ще один важливий етап на шляху своїх інтеграційних прагнень до Європейського Союзу. Складаються сприятливі умови для реалізації наступних завдань — **поступового підключення до Зони вільної торгівлі, а відтак і до Митного Союзу та Спільного ринку ЄС.**

Поряд з цим членство в СОТ зобов'язує нашу країну виконувати умови багатосторонніх угод, близько 50 яких регулюють 97% світового торговельного обігу. Тому **дослідження і прогнозування наслідків вступу до СОТ для України** пояснює актуальність проблематики **євроінтеграційного поступу.**

Саме цим пояснюється велика увага до дослідження проблематики Світової організації торгівлі. Багато цінного із зазначеної проблематики міститься у монографії **“Іноземні інвестиції в Україні”²**, в якій досліджені багатовекторні аспекти інвестиційної привабливості економіки

¹ СОТ сказала «так». <http://www.dt.ua/2000/2020/61958/>

² Іноземні інвестиції в Україні. - К.: Редакційно-видавниче відділення УкрІНТЕІ, 2004. – 248с.

України, розкрито систему інвестиційного клімату та законодавче забезпечення процесу залучення інвестицій.

Досить змістовно проблематика інтеграційних процесів розгорнута в монографії **“Міжнародні інтеграційні процеси сучасності”**¹. Автори роботи зуміли збалансовано подати об’єктивний аналіз інтеграційних намірів України як по **“західному”**, так і **“східному”** зовнішньополітичному вектору регіонального співробітництва.

Інтеграційним перспективам України до СОТ присвячене аналітичне видання **“Критерії членства в СОТ, ЄС та НАТО”**², де згруповані **“позитиви”** та **“негативи”** кожного із критеріїв вступу в названі організації з часів отримання незалежності нашої держави до 2005 року.

Різносторонні аспекти, форми та методи реалізації євроінтеграційного курсу України знайшли своє місце у роботах вчених, що друкуються у випусках **“Аналітичного щоквартальника”**³ за редакцією О.В. Дергачова. Цікавими, зокрема, є публікації І.Бураковського, О.Ковальової, Г.Яворської, О.Плотнікова, С.Фоміна, О.Сушка, В.П’ятницького.

Універсальним, з нашої точки зору, є підручник для студентів вищих навчальних закладів з проблематики, що розглядається, — **«Світова організація торгівлі»**⁴, в якому детально досліджуються складові процесу і етапи підготовки до вступу в СОТ, переваги і недоліки членства України в цій організації.

Достатньо широко питання зазначеної проблематики аналізуються у щорічних **монографіях**, що їх видає Національний інститут стратегічних досліджень, — **“Україна: Актуальні проблеми, стратегічні пріоритети”**.

Враховуючи актуальність СОТівської проблематики, постійну увагу їй приділяють **тижневики «Дзеркало тижня»**⁵, **«2000»**⁶, **електронні засоби інформації** та інші джерела.

---

¹ Міжнародні інтеграційні процеси сучасності: Монографія / А.С. Філіпченко (керівник авт. кол.). – К.: Знання України, 2004.-304 с.

² Критерії членства в СОТ, ЄС та НАТО: інтеграційні перспективи України. – К., 2004. – 32 с.

³ Аналітичний щоквартальник / За ред. О.П.Дергачова. – 2003.- № 3-4.

⁴ Осика С.Г., П’ятницький В.Т. Світова організація торгівлі: Підручник. – К.: «К. І.С.», 2004. – 516 с.

⁵ Бураковський І. Шлях України до СОТ: суб’єктивні нотатки про українську економічну політику // Дзеркало тижня. – 2005. – №39(567). <http://www.dt.ua/1000/1030/51475/>; Загоруйко Ю. Втрачаємо навіть те, чого не маємо // Дзеркало тижня. – 2006. – 7 жовтня. – С.7; Зовнішньополітичний квартет: какофонія тактики, гармонія стратегії? // Дзеркало тижня. – 2006. – 30 грудня. – С.5; Вступ України до СОТ: фінішна пряма чи крива? // Дзеркало тижня. – 2006. – №49(628). <http://www.dt.ua/2000/2020/55438/>; Спочатку вступіть до СОТ // Дзеркало тижня. – 2007. – №34(663). <http://www.dt.ua/1000/1550/60467/>; СОТ сказала «так» // Дзеркало тижня. – 2008. – №5(684). <http://www.dt.ua/2000/2020/61958/>

⁶ Виктор Никонов. Размышления на пути в ВТО: прогноз потерь Украины // «2000». – 2008. – 25 января. – С.3.

Спираючись на значний обсяг джерел, монографічної, інформативно-аналітичної літератури та даних щодо СОТівської проблематики, вважаємо за можливе спрогнозувати наслідки вступу до СОТ для держави в цілому та виробників продукції різних галузей народногосподарського комплексу України зокрема.

Відомо, що СОТ є міжнародною організацією, діяльність якої у той чи інший спосіб сприяє запровадженню принципів вільної торгівлі в усьому світі. Вона спонукає країни-члени до скасування імпорتنих тарифів та інших перешкод у торгівлі. Завдяки своїй діяльності СОТ стала одним із символів глобалізації. Справді, це єдина міжнародна організація, яка переглядає правила міжнародної торгівлі з метою їх лібералізації, здійснює нагляд за виконанням країнами-членами чинних торговельних угод, а також проводить переговори щодо розробки та прийняття нових угод у сфері подальшої лібералізації торговельних відносин між країнами-членами. **Поряд з цим СОТ:**

- **допомагає** підтримувати стабільні міжнародні відносини та сприяє конструктивному врегулюванню торговельних суперечок, забезпечує країнам-членам конструктивний та справедливий механізм для залагодження суперечок у сфері міжнародної торгівлі;
- **сприяє** лібералізації торгівлі в рамках СОТ, зменшує вартість проживання громадян. Протекціонізм у торгівлі коштує дорого для громадян, оскільки призводить до зростання цін. Глобальна система СОТ зменшує бар'єри в торгівлі завдяки проведенню переговорів та застосуванню принципу недискримінації торговельних відносин;
- **надає** споживачам більший вибір товарів та послуг. Зростання торгового обороту забезпечує споживачам зростаючий вибір як товарів, так і послуг. Конкуренція з імпортом призводить до покращення якості товарів та послуг, що виробляються в країні. Це спонукає до розширення асортименту продукції та збільшення кількості технологій;
- **скорочує** торговельні бар'єри, дає змогу збільшувати міжнародні торговельні потоки, що призводить до збільшення доходів країн та, відповідно, їх громадян. За підрахунками СОТ, внаслідок впливу угод, досягнутих країнами-членами в рамках багатосторонніх переговорів уругвайського раунду, що завершився в 1994 році, світові доходи від торгівлі збільшилися на суму від \$109 до \$510 млрд. (залежно від припущень при проведенні розрахунків та можливої похибки);

- **стимулює економічне зростання.** Міжнародна торгівля не лише збільшує інтегровані доходи країн, а й надає додаткові можливості для збільшення зайнятості населення країни;
- є надзвичайно впливовою організацією, **змушує** суверенні держави змінювати національне законодавство, проголошуючи його таким, що не відповідає правилам вільної торгівлі.

Разом з цим складність адаптаційного періоду для економіки України, яка «занурюється» в море світової конкуренції та квотування, як і раніше, полягає в об'єктивних реаліях процесу глобалізації, які визначатимуться впливом таких чинників, як:

- **подорожчання енергоносіїв**, яке є основним негативом для економіки України. Інфляційні наслідки його ще не виявилися, та воно, поза сумнівом, спричинює «шлейф» зростання вартості регульованих енергетичних та транспортних тарифів; такий розтягнутий у часі інфляційний шок вимагатиме допущення певної адаптаційної інфляції;
- **підвищення тарифів природних монополій**, що може стати акселератором інфляційних процесів;
- **вагомі ризики з боку бюджетно-фінансової сфери.** Переважне спрямування видаткової частини бюджету на поточне споживання (поточні видатки бюджету становлять понад 90% від загального обсягу) формує загрози макроекономічного розбалансування та зростання бюджетного дефіциту, що може позначитися на окремих сегментах грошово-кредитного ринку;
- **від'ємне сальдо поточного рахунку платіжного балансу**, що в I кв. 2006 р. вже досягло 769,1 млн. грн., та надалі згідно з прогнозами зростатиме; це зумовило зменшення надходження іноземної валюти на валютний ринок України, яке не компенсувалося навіть активним зростанням припливу іноземних інвестицій, які за січень-березень 2006 р. збільшилися в 2,9 раза порівняно з відповідним періодом 2005 р.;
- **висхідна цінова динаміка на світових ринках** металургійної та хімічної промисловості, яка здійснюватиме суперечливий вплив: хоча це дозволить наростити обсяги експорту і забезпечити належний приплив іноземної валюти, проте підтримуватиме імпорту інфляції зі світових ринків;
- зростання пропозиції інвалюти внаслідок **приходу в Україну великих закордонних інвесторів**, збільшення зовнішніх державних та приватних запозичень і трансфертів від працюючих за кордоном, що підтримає стабільність на валютному ринку, навіть за наявності помітних

інфляційних тенденцій;

- **коливання інфляційних настроїв**, які визначатимуть чутливість готівкового валютного ринку та його вплив на ситуацію міжбанківського валютного ринку¹.

Виходячи з наведеного вище, надзвичайно цікавими і аргументованими є думки, висновки та прогнози фахівців з СОТ, зокрема відомого експерта з питань СОТ, директора Інституту економічних досліджень і політичних консультацій **Ігоря Бураковського**, який відмітив: «Дуже хочеться, щоб вступ до СОТ сприяв наповненню новим змістом дискусій про конкурентоспроможність України. На практиці це означає чітке виокремлення виключної сфери відповідальності самого бізнесу за результати своєї діяльності, виключної сфери відповідальності держави за створення рівних сприятливих умов для компаній і сфери, де бізнес і держава цивілізовано об'єднують свої зусилля для розв'язання тих чи інших економічних проблем»².

Світова організація торгівлі оприлюднила умови вступу до неї України, зокрема мита й терміни їх запровадження.

Як повідомляє «Інтерфакс-Україна» з посиланням на прес-реліз СОТ, середні імпорتنі мита при поставках товарів в Україну становлять 10,66% — для сільськогосподарських продуктів і 4,95% — для промислових товарів.

Загалом мита встановлено в діапазоні від 0 до 50%, при цьому за деякими позиціями передбачається їх поетапне скорочення до 2013 року.

Найвищими тарифами, які може застосувати Україна, є тарифи на цукор — 50% і соняшникову олію — 30%. Інші групи товарів із граничним рівнем тарифів у розмірі 25% включають деякі різновиди радіоприймальної апаратури, синтетичні нитки й конвеєрні/приводні ремені.

У категорію товарів зі зниженими митами, які скасують на початковому етапі або в перспективі, входять цивільні літаки, будівельне устаткування, дистильований алкоголь, деякі види риби, деякі хімічні речовини, нафтові мастила, медобладнання, медпрепарати, деревина, целюлозно-паперові вироби, деякі різновиди пряжі й тканин, деякі різновиди основних металів, сталь, IT-продукти, меблі та іграшки.

---

¹ Україна: Стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки / За ред. О. Власюка — К.: Знання України, 2005. — С.248.

² Бураковський І. СОТ сказала «так» // Дзеркало тижня. — 2008. — №5 (684). <http://www.dt.ua/2000/2020/61958/>

Україна погодилася не застосовувати інших податків і мит, крім своїх звичайних мит, зазначається в прес-релізі.

Відповідно до нього, в сільському господарстві Україна погодилася не субсидіювати експорт. Крім того, країна обмежить свою підтримку внутрішнього сільгоспвиробника, яка впливає на торгівлю, сумою 3,04 млрд. грн. (приблизно 613 млн. дол.), або 5% від валової вартості внутрішнього сільгоспвиробництва.

Як і для усіх членів СОТ, в Україні не буде лімітів за витратами на внутрішні програми підтримки, які не впливають або мінімально впливають на торгівлю, за умови, що ці програми відповідають критеріям, викладеним у договорі щодо сільського господарства.

Досягнуто домовленості про те, що Україна відкриє тарифну квоту на цукор-сирець обсягом 260 тис. тонн на рік і збільшить її до 267 тис. тонн до 2010 року. Цю квоту буде адміністровано за принципом «першим прийшов – першим обслуговується» протягом трьох років після вступу до СОТ.

Інший фахівець – міністр економіки України **Богдан Данилишин** вважає, що вступ України в СОТ сприятиме додатковому зростанню реального валового внутрішнього продукту за рахунок додаткового збільшення експорту української продукції в обсязі щонайменше 1,5-2 млрд. дол. США, а за сприятливих умов – до 4 млрд. дол. США¹.

Світова організація торгівлі – це правова та інституціональна основа міжнародних торговельних відносин, основними функціями якої є нагляд за виконанням багатосторонніх угод; оцінка торговельної політики кожної країни-члена. СОТ також є форумом для проведення багатосторонніх міжнародних торговельних переговорів. В рамках питань розвитку глобальної економіки Світова організація торгівлі здійснює співробітництво з іншими міжнародними організаціями та надає технічну допомогу країнам, що розвиваються, найменш розвиненим країнам та країнам з перехідною економікою.

Членство України у СОТ, крім довіри інвесторів, яка, за різними оцінками, може принести до 500 млн. дол. США додаткових іноземних інвестицій щорічно, сприятиме додатковому підвищенню добробуту населення на 3%.

---

¹ Богдан Данилишин: Вступ України до СОТ сприятиме зростанню реального ВВП за рахунок додаткового збільшення експорту української продукції. <http://www.kmu.gov.ua>

Україна має можливість претендувати на інвестиції транснаціональних компаній, які зараз працюють в країнах Центральної та Східної Європи, що стали членами ЄС. Членство в СОТ є фактором привабливості для залучення інвестицій цих компаній, оскільки членство в організації полегшить доступ продукції, виробленої в Україні, на ринки 151 країни світу.

Вступ України до СОТ активізував громадську думку щодо подальших першочергових дій по відношенню до Світової організації торгівлі, а також дискусію щодо «позитивів» і «негативів» для України її членства в цій організації. Але перш за все необхідно:

по-перше, усім гілкам влади організувати процес імплементації зобов'язань України перед СОТ. Виконання вимог СОТ передбачає реформування регуляторної політики, яка буде значною мірою визначати конкурентоспроможність національних секторів економіки і підприємств щодо іноземних конкурентів. Тепер ці зміни відбуватимуться під зовнішнім контролем, а це зовсім інша якість контролю за адаптацією економіки України до вимог СОТ;

по-друге, українським товаровиробникам вести пошук шляхів підвищення конкурентоспроможності товарів і послуг. На практиці це виокремлення виняткової сфери відповідальності бізнесу за результати своєї діяльності, сфери відповідальності держави за створення рівних сприятливих умов для представників різних сегментів економіки. Іншими словами, є гостра необхідність об'єднання зусиль для розв'язання економічних проблем. При цьому слід звернути увагу як на позитиви, так і на негативи вступу України до СОТ.

Зокрема, до позитивів вступу до СОТ можемо віднести такі чинники:

а) для виробників: отримання полегшеного доступу до світових ринків товарів, послуг, технологій, капіталів; отримання міжнародно-визнаних прав для захисту національних економічних інтересів на цих ринках (відповідно до норм і правил СОТ); поживлення виробництва в окремих експортоорієнтованих галузях економіки внаслідок лібералізації режиму доступу до зовнішніх ринків; зменшення витрат українських експортерів від дискримінаційних заходів; зменшення транспортних витрат внаслідок гарантування свободи транзиту товарів територією країн-членів СОТ та інші;

б) для споживачів: розширення асортименту та якості пропонованих товарів та послуг, зниження їхньої ціни; зміни в обсягах і структурі споживання та інші;

в) для макроекономічного стану країни: поява вже в короткостроковій перспективі додаткових стимулів для проведення необхідних внутрішніх реформ, створення передумов для захисту конкурентного середовища та боротьби з корупцією; розвиток нових технологій; поліпшення інвестиційного клімату; зниження рівня тінізації імпорту.

Високу ймовірність переважання позитивних наслідків вступу України до СОТ матимуть металургійна та хімічна промисловість, телекомунікації, туристичні послуги, фондовий ринок, трубопровідний транспорт, банківські послуги та інші.

Поряд з цим до негативних наслідків вступу в СОТ слід віднести:

а) **для виробників:** загострення існуючих внутрішніх економічних проблем; неготовність вітчизняних виробників в окремих випадках до жорсткої конкуренції; зменшення прямої підтримки з боку держави для окремих галузей; проблеми реструктуризації, очевидно, чекатимуть і на український аграрний сектор; певне витіснення вітчизняних постачальників авіаційних і, деякою мірою, морських транспортних послуг; можлива криза нездатності національних виробників щодо дотримання міжнародних стандартів;

б) **негативом для держави** сьогодні є і те, що, відкривши свій ринок для більшості іноземних товарів, Україна не прийняла документів, необхідних для власного доступу на ринки інших країн на таких самих умовах. У результаті маємо падіння сальдо торгового балансу, значне перевищення імпорту над експортом.

Іншим проблемним питанням в контексті вступу до СОТ, як свідчать наведені дані, залишається сільське господарство та цукрова промисловість. Існуючий сьогодні в Україні порядок і обсяг сільськогосподарських субсидій погано узгоджується з правилами СОТ. Застосування імпорتنих ставок щодо цукру-сирцю суперечить нормам СОТ. Якщо узагальнити позитиви і негативи вступу України до СОТ, вони матимуть такий вигляд¹:

---

¹ Манько В. В очікувані СОТ: чи зможе Україна скористатися перевагами від вступу до клубу Світової торгівлі // Дзеркало тижня. – 2005. – 10 грудня.

ПРОГНОЗОВАНІ ПЕРЕВАГИ ВСТУПУ ДО СОТ	
Зростання у сфері торгівлі імпортом	Більш стабільні правила в економіці всередині країни
Розвиток транспортної інфраструктури, пов'язаний із збільшенням перевезень	Збільшення можливостей зростання експорту з України
Додаткові обсяги іноземних інвестицій	Споживачі отримують більший вибір
Обмеження повноважень Кабміну, президента та Верховної Ради на адміністративне управління економікою	Ширше включення імпортних матеріалів і комплектуючих у вітчизняні виробництва, що спричиняє зростання конкурентоспроможності

Прогнозовані недоліки вступу до СОТ	
Зростання безробіття	Експансія імпортової продукції
Скорочення внутрішнього виробництва	Порушення експортно-імпортного балансу й тиск на курс нацвалюти
Ускладнення відносин із партнерами й сусідами в зв'язку з перерозподілом ринків товарів і послуг	Остаточна втрата неконкурентоспроможних галузей і підприємств у сфері машинобудування й переробки

Саме тому слід зазначити необхідність перегляду усієї системи взаємовідносин по осях: **Виробник—Держава, Держава—СОТ, СОТ—Україна**, підвищення дієвості кожної з них.

Виходячи з цього, актуальним завданням для нашої країни є *розробка стратегічної програми адаптації та реалізації потенціалу членства в СОТ*, яка передбачатиме:

- спеціальні заходи, спрямовані на **компенсацію** очікуваних короткострокових негативних наслідків від вступу до СОТ, зокрема у сфері зайнятості;

- умови та терміни системного захисту пріоритетних галузей економіки з максимальним використанням механізмів, дозволених СОТ;
- подолання дискримінаційних обмежень щодо українських компаній на зовнішніх ринках;
- підготовку спеціалістів, здатних використовувати правові норми СОТ і діючу систему вирішення суперечок для обстоювання інтересів України на зовнішніх ринках.

Для зменшення негативних наслідків вступу України до СОТ, на наш погляд, слід:

- *по-перше*, більш детально відпрацювати комплекс нормативно-правового забезпечення процесу приєднання до СОТ з урахуванням особливостей імпорто-експортного потенціалу України;

- *по-друге*, врахувати недоліки і упущення, які мали місце в Польщі, країнах Балтії, ближніх сусідів – Польщі, Румунії, Словаччині та Угорщині. Адже сьогодні в цих країнах чітко й конкретно постали проблеми щодо компенсації Європейським Союзом збитків **сільськогосподарському** виробництву (Угорщина); **вугільній** галузі (Польща); **рибопереробній галузі** (країни Балтії) та **великий** (у Польщі і Словаччині до 18%) рівень незадіяного працездатного населення;

- *по-третє*, підвищити рівень підготовки професійних кадрів з проблематики СОТ в Україні;

- *по-четверте*, вести постійний моніторинг проблеми і мати об'єктивну оцінку можливих наслідків вступу в СОТ для кожної ланки господарського механізму.

Розв'язувати зазначені та інші проблеми доведеться найближчим часом. Вступ України до СОТ може і повинен стати своєрідною межею відліку, від якої розпочнеться реальна перебудова економіки. Країна буде орієнтована на "вмонтування" до глобальної економіки, використовуючи цей процес для підвищення ефективності виробництва і підвищення рівня життя громадян України.

Слід чітко усвідомлювати, що без створення відповідних умов для зростання конкурентоспроможності продукції національного виробництва, передусім на внутрішньому ринку, **ми не зможемо протистояти експансії більш досвідчених гравців на міжнародних ринках товарів, послуг і технологій, насамперед розвинених країн і транснаціональних компаній.**

Аналіз соціально-економічних процесів в Україні, у тому числі в зовнішньоекономічній діяльності, що відбувалися протягом останнього десятиліття, дає можливість зробити висновок: **подальший розвиток країни залежатиме від узгодженості тенденцій внутрішнього економічного розвитку із загальносвітовими тенденціями.** Цьому має сприяти приведення національного законодавства у відповідність до норм та стандартів СОТ.

Оцінюючи процеси, пов'язані зі вступом до СОТ, можна зробити висновок, що **неналежна підготовка органів виконавчої влади та суб'єктів господарювання до цього важливого кроку провокує загрози національним інтересам України.** Сьогодні для цього є підстави.

По-перше, не поліпшилася ситуація з інформаційним забезпеченням вступу України до СОТ і ЄС. Про необхідність поліпшення ситуації з інформаційним забезпеченням процесу вступу до СОТ наголошувалося на усіх нарадах, науково-практичних конференціях і "круглих столах", що проходили до 2007 року. **Нагальною є потреба інформаційно-роз'яснювальної роботи в регіонах, навіть на окремих підприємствах.** Для прикладу, в Китаї вийшло понад 6 тисяч найменувань різних книг, посібників тощо з проблем СОТ, що сприяло динамічному адаптуванню населення до норм і вимог Світової організації торгівлі.

По-друге, загострюється проблема кадрового забезпечення. В Україні навряд чи набереться достатня кількість фахівців, здатних стратегічно мислити і обстоювати національні інтереси в СОТ. До прикладу, в Росії в центрі та в регіонах ще у 2006 році розпочато навчання менеджерів з проблем СОТ.

По-третє, вступ до СОТ не завжди супроводжується реальними заходами щодо реформування національної економіки, підвищення конкурентоспроможності продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках. Зважаючи на досвід Киргизстану, Грузії, Молдови та Китаю, які стали членами СОТ в останні роки, можна зробити висновок, що **негативні наслідки відкриття ринків товарів та послуг зводяться до мінімуму лише за умови узгодженості економічних реформ, які реалізуються відповідно до стратегічного курсу держави, з реформами, спрямованими на гармонізацію національної економічної політики відповідно до норм і правил угод СОТ.**

По-четверте, загострюються проблеми державного регулювання зовнішньоекономічної сфери. Вступ до СОТ у найближчі рік-два унеможливить використання більшості традиційних прямих і непрямих форм підтримки експорту, зокрема тих, що суперечать нормам і правилам угод СОТ. Проти товарного експорту України поки що застосовуються квоти, ліцензії, антидемпінгові і компенсаційні мита. У перспективі можна очікувати використання таких інструментів, як розслідування порушень прав інтелектуальної власності, невідповідність міжнародним стандартам і фітосанітарним нормам тощо.

Слід визнати, що після вступу України до СОТ необхідним є **коригування стратегії і тактики реалізації економічної політики держави, формування адекватного механізму регулювання, що в кінцевому підсумку дозволить зменшити негативний вплив зовнішніх чинників на економіку України в процесі вступу до СОТ, поліпшити конкурентні позиції на зовнішніх ринках.**

Проблема кадрів

Надзвичайно актуальною проблемою щодо реалізації Україною СОТівських переваг залишається **проблема кадрів.**

Кабінет Міністрів України на 2008 р. планує заходи щодо поліпшення соціального захисту студентів. Міністерство праці й соціальної політики висловлює стурбованість станом нелегальної еміграції населення України, зокрема у країни Європейського Союзу. За кордоном зараз працює від 3 до 3,5 млн. українців. При цьому тільки 2 % трудових мігрантів, що становить 60 тис. осіб щорічно, працевлаштовуються легально.

Втім, сьогодні вченим не потрібно їхати за кордон, щоб працювати на іноземні держави. **Наш потенціал значною мірою використовується для виконання зарубіжних науково-дослідних замовлень.** Досить навести такий факт: НДІ Міністерства промислової політики фінансуються з-за кордону більше, ніж усередині країни. Таким чином, галузева наука більше, ніж наполовину, працює на іноземні замовлення. Київ щорічно виконує їх майже на 600 млн. грн. Аналогічна ситуація з наукою в Харкові, Дніпропетровську, Запоріжжі, Миколаєві. Тобто в українських регіонах, де є наукомісткі галузі економіки, найбільш високотехнологічна частина науки працює не на них.

Талановиті молоді люди закінчують передові вузи і влаштовуються на зарубіжні фірми продавати в Україні іноземну високотехнологічну продукцію. І замість того, щоб націлити молодий мозок країни на створення української продукції, яка могла б конкурувати на ринках,

наші таланти фактично інвестують робочі місця в США, Європі, Росії, Ізраїлі...

За відсотком відволікання наукового потенціалу на роботи за кордоном ми випереджаємо всі країни світу. Навіть у Євросоюзі, де зроблено серйозні спроби об'єднати наукові дослідження різних країн — членів ЄС, для чого створено Сьому рамкову програму, спільні розробки займають лише 15—20 відсотків національного наукового потенціалу. Це значно менше за наш!

Все це не від хорошого життя. Якби наші вчені й технологи не пробилися на західний ринок, вони змушені були б піти торгувати на базар чи вмирати з голоду, тому що в країні фактично ліквідовані всі види інноваційної діяльності. Так, якщо в США витрачають у півтора разу більше коштів на підтримку науки, ніж на бюрократію та силові структури, то в нас — у десять разів менше.

Можна скільки завгодно лаяти НАНУ, але на дві третини реформування академії залежить від того, наскільки буде затребувана наука в себе в країні, наскільки держполітика зможе змінити структуру нашої економіки, відмічає в інтерв'ю тижневику «Дзеркало тижня» директор Центру досліджень науково-технічного потенціалу ім. Г.Доброва проф. Б.Малицький¹.

На ринку не запитують: хто винайшов, тут важливо — хто замовив. Результат такого недалекогоглядної політики дається взнаки — із кожним роком зменшується частка високотехнологічної складової в нашому експорті. Поки що основним джерелом наповнення нашого бюджету залишається металургія — найбільш малонаукоємна галузь. Структура української економіки майже не потребує науки. А це дуже небезпечно — у такій ситуації вона може бути фактично знищена, і її важко буде відновити навіть у тому разі, якщо черговий уряд захоче взятися за її розвиток. Наприклад, ЄС ухвалив рішення збільшити до трьох відсотків фінансування науки до 2010 року (за рахунок бюджету та приватного бізнесу). Однак вони не можуть це реалізувати, тому що європейська структура промисловості... недостатньо наукоємна. Це яскравий приклад того, як важливо вчасно змінювати структуру промисловості.

У нас економіка працює на видобування сировини та її продаж. Це створює певний тип підприємців, котрим не потрібно сушити голову

---

¹ Рожан О. Країні, в якій служителів культу більше, ніж учених, буде дуже важко у СОТ// Дзеркало тижня. – 2008. – 21 червня.

над тим, як із допомогою наукових удосконалень випередити конкурентів, не потрібно ризикувати, упроваджувати. Досить організувати багато в чому корумпований доступ до сировини, і все...

От ми копаємо й продаємо, копаємо й знову продаємо. А це не потребує ні великого розуму, ні високих наукових досягнень. Хоч би як ми прикрашали металургію із допомогою інформатики та кібернетики, вона залишиться технологією XVIII століття. Тому державною політикою має стати зміна структури нашої економіки. Не потрібно знищувати металургію, необхідно використовувати її як локомотив для переходу на більш високі технології.

Приміром, металообробка в нас у країні починає відновлюватися. Звичайно, це теж не дуже передова галузь як на нинішній час. Це XIX століття. Однак усе-таки це наступна сходинка промислового розвитку. Ситуація в країні така, що якщо нічого не робити, ми дуже швидко досягнемо межі зростання валового продукту на душу населення. А з нашою нинішньою економічною структурою не можна вийти навіть на 12 тис. дол. на рік на душу населення.

«Я не закликаю розвивати лише космічні ракети, — пояснює свою позицію Б.Малицький, — але те, що ми робимо, повинно мати якісь властивості, які вирізняли б його у світі й приваблювали покупця. Так, китайці привабили всіх ціною. І якщо ми вийдемо на ринок бодай з українською праскою, вона повинна мати якісь унікальні властивості, котрі робили б її конкурентоспроможною. Однак поки що наша техніка продається тільки в Росію та деякі інші країни СНД. Ось чому нам так важливо зберігати східні ринки. Якщо їх обвалимо, це шлях у безпросвітну дикість — залишимося на видобуванні сировини»¹.

Чи врятує нас університетська наука? Серед журналістів і політиків побутує думка, що західна модель науки — це університетська модель. Посилаються при цьому на досвід США. Та це не більш ніж міф. Ось цифри: обсяг наукових досліджень, які проводяться американськими університетами, становить усього... 11 відсотків загального обсягу досліджень у цій країні. Водночас 89 відсотків таких робіт виконується поза університетами. Для порівняння: в Україні в університетах виконується 13

---

¹ Рожен О. Країні, в якій служителів культу більше, ніж учених, буде дуже важко у СOT// Дзеркало тижня. – 2008. – 21 червня.

відсотків. Виходить, ми ближче до тієї моделі, яку збираємося розвивати, ніж американці! Чого ж ми списи ламаємо?¹

Так, у них є університети, у яких на тисячу студентів... п'ять тисяч професорів і науковців. Зрозуміло, що за таких умов можна робити науку — майже всі випускники залишаються працювати в цьому вузі. І якщо раніше у професора заняття наукою було хобі, то нині в нього віддушиною є викладацька діяльність. Тому стверджувати, що наука в університетах приведе до ривка, це чергова помилка...

І ще на одну важливу обставину, яка дедалі сильніше заважає нашій науці, звернув увагу український дослідник, — наука не має бути провладною. Якщо вона стане такою, це безвихідь.

Визнання дипломів України в ЄС — важлива складова входження у європейський простір освіти. Україна приєдналася до Болонського процесу 2005 року, зобов'язавшись внести відповідні зміни у національну систему освіти та приєднатися до роботи над визначенням пріоритетів у процесі створення єдиного європейського простору вищої освіти до 2010 року.

Проте існує низка проблем на шляху запровадження Болонської системи в Україні, серед них:

- ◇ Відсутня остаточно сформована законодавча база.
- ◇ Збільшення розриву зв'язків між сферою освіти і ринком праці.

Насторожуючою є тенденція міграції з держави. Так, у 2007 році за кордоном працювало від 3,5 млн. до 4 млн. українців, які переказали на Україну 8,5 млрд. дол. (іноземні інвестиції в економіку держави становили лише 4,8 млрд. дол. США).

В той же час в умовах “відпливу мізків” з України спостерігається дефіцит кадрів в окремих секторах економіки (у 2007 р. потреба у робочій силі становила 1,5 млн. вакансій у високотехнологічних секторах економіки).

Взаємне визнання дипломів — важливий чинник, що забезпечує побудову та функціонування єдиного ринку праці Європейського Союзу. Всередині ЄС взаємне визнання дипломів забезпечує гарантовані Маастрихтським договором свободу руху осіб, свободу надання послуг. За своєю метою визнання дипломів поділяють на два типи: визнання для академічних цілей і професійне визнання.

---

¹ Рожан О. Країні, в якій служителів культури більше, ніж учених, буде дуже важко у СОТ// Дзеркало тижня. – 2008. – 21 червня.

Оскільки кожна держава — член Європейського Союзу сама вирішує, яким чином організовано її систему освіти, та встановлює вимоги до якості навчальних програм, на рівні ЄС визнання дипломів не відбувається. Дипломи визнають на рівні університетів. Навчальні заклади ЄС висувають свої вимоги до закордонних дипломів, а саме:

- врахування попиту ринку праці за фахом;
- усунення невідповідності ряду дисциплін ВУЗів України до програм навчальних закладів країн ЄС;
- необхідність перепідготовки (до 1 року) із перескладанням іспитів з дисциплін, що не вивчались в Україні.

Проблеми зовнішнього боргу

Значне занепокоєння викликають інші проблеми, які слід вирішувати Україні як члену СОТ. Особливо це стосується **проблеми зростання валового зовнішнього боргу України.**

Валовий зовнішній борг (ВЗБ) України в січні-березні 2008 року зріс на \$8 млрд - до \$92,5 млрд.

Таким чином, **ВЗБ** досяг 61% валового внутрішнього продукту (ВВП) у порівнянні з 60,2% ВВП за підсумками минулого року.

"Приріст зовнішніх зобов'язань у першому кварталі 2008 року відбувся, як і в попередні роки, у результаті істотного зростання боргу в банківському секторі - на \$3 млрд, або 9,8% та інших секторах економіки - на \$4,6 млрд, або 12%", - вказується в повідомленні НБУ на його веб-сайті.

Усього на заборгованість приватних секторів економіки за підсумками березня цього року припадало 83,3% ВЗБ України, що становить \$77 млрд.

Нацбанк нагадує, що в 2006 році валовий зовнішній борг виріс на 37,6%, або \$14,9 млрд, в 2007 році - на 55%, або \$30 млрд.

За його даними, співвідношення ВЗБ до експорту товарів і послуг на кінець березня 2008 року зросло до 135,7% з 132,1%.

НБУ вказує, що за підсумками першого кварталу 2008 року зовнішній борг банківського сектора досяг \$34 млрд, інших секторів економіки - \$43 млрд і держсектора - \$15,1 млрд.

Нацбанк нагадує, що на початку 2004 року борг приватного сектора перевищував державний лише в 1,2 раза, тоді як зараз - вже у п'ять разів.

У першому кварталі обсяги депозитів і залишків на лоро-рахунках нерезидентів збільшилися на \$0,9 млрд - до \$4,4 млрд, кредити нерезидентів зросли на \$2,2 млрд - до \$22,7 млрд, тоді як зобов'язання по єврооблігаціях і облігаціях знизилися на \$0,1 млрд - до \$6,9 млрд.

В інших секторах економіки в січні-березні 2008 року ріст боргу відбувся за рахунок нарощування товарних кредитів на \$3,3 млрд - до \$16,5 млрд, негарантованих кредитів - на \$1,3 млрд, до \$23,8 млрд, тоді як обсяг боргу по боргових цінних паперах залишився на рівні \$2 млрд.

Прострочена заборгованість по негарантованих кредитах збільшилася на \$0,1 млрд, або 10,2%¹.

Висновки

Проведений аналіз стану євроінтеграційного поступу України дозволяє зробити окремі висновки щодо удосконалення процесу інтеграції економіки України в систему Світової організації торгівлі, а саме:

- незважаючи на гостру необхідність прискорення інтеграції, слід **забезпечити об'єктивну оцінку можливих наслідків** приєднання України до СОТ;
- з метою максимального використання переваг членства в СОТ та мінімізації можливих негативних наслідків в період адаптації **вжити комплексних заходів щодо забезпечення конкурентоспроможності** національної економіки;
- завершити процес **внесення змін і доповнень до відповідних законів** України. Створити ефективний механізм **моніторингу** за відповідністю українського законодавства нормам СОТ;
- здійснити всебічний аналіз **ефективності використання наявних ресурсів** (фінансових, кадрових та інших) для реформування торговельної політики з метою досягнення критеріїв членства в СОТ;
- **забезпечити перепідготовку кадрів** з питань діяльності СОТ, які відстоюватимуть інтереси держави;
- **вивчити можливості більш широкого залучення іноземної технічної допомоги** для вирішення питань підготовки фахівців у сфері діяльності СОТ.

---

¹ <http://www.epravda.com.ua/news/485b7be4c7cae/>

2.6. Угода про вільну торгівлю між Україною та ЄС: очікування і ризику

Відомо, що одним із чергових кроків України на шляху інтеграції до ЄС після набуття членства в СОТ є створення поглибленої зони вільної торгівлі. Тому, виступаючи на спільній конференції по завершенню 12-го засідання ради з питань співробітництва України з ЄС 11 березня 2008 року, прем'єр-міністр Ю.Тимошенко заявила, що Україна готується до нового етапу співпраці, зокрема зосередившись на переговорах щодо актуальних положень нової посиленої Угоди, значною змістовною частиною якої будуть положення про створення поглибленої зони вільної торгівлі¹.

В цьому контексті привертає увагу актуальна робота Міжнародного центру перспективних досліджень «Оцінка наслідків угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС»². Цей документ підготовлено в рамках проекту «Підтримка проведення громадських консультацій щодо запровадження Зони вільної торгівлі між Україною і ЄС», що здійснювався Міжнародним центром перспективних досліджень (МЦПД).

На наш погляд, авторам вдалося у доступній формі подати читачеві серйозні аналітичні викладки проаналізованих проблем для України на шляху впровадження в життя угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС, оцінити її наслідки для держави.

Враховуючи новизну і актуальність проблеми щодо наслідків створення поглибленої зони вільної торгівлі, незначний тираж названої роботи, автор використав (з відповідним посиланням) окремі матеріали зазначеного видання, а саме:

- пріоритети співпраці з ЄС;
- сприяння торгівлі між ЄС та Україною в рамках ЗВТ+;
- бачення структури Угоди про державні закупівлі між Україною та ЄС і деякі інші.

"Поглиблена вільна торгівля" (або ЗВТ+), окрім скасування митних тарифів, передбачатиме лібералізацію сфери послуг та увідповіднення регуляторного середовища до європейського. Отже, хоча "поглиблений" варіант угоди і потребуватиме чималих фінансових і людських ресурсів, а

---

¹ Витяги з виступу Ю.Тимошенко на спільній прес-конференції по завершенню 12-го засідання ради з питань співробітництва Україна-ЄС. <http://www.ukraine-eu.mfa.gov.ua/eu/ua/news/print/11565.htm> 11 березня 2008 р

² Оцінка наслідків угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС / Міжнародний центр перспективних досліджень. — Київ, 2007, — С. 11-12

також інституційних і законодавчих змін, він може стати основою для нової економічної стратегії країни та підсилити інтеграцію України з ЄС.

Пристаювання до нових стандартів і правил гри потребуватиме від українських виробників збільшення витрат у короткостроковій перспективі. Однак у довгостроковій перспективі це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності національної продукції та, як наслідок, збільшенню її експорту на світові ринки. Крім того, поліпшення якості продукції зміцнить позиції вітчизняних виробників на внутрішньому ринку. Своєю чергою, українські споживачі матимуть доступ до більш якісних і дешевих товарів і послуг. Зобов'язання уряду зі здійснення реформ, потрібних для укладення угоди про вільну торгівлю з ЄС, підвищить довіру іноземних компаній до української економіки, а відтак збільшить приплив іноземних інвестицій і сприятиме інтеграції України у світову економіку.

Пріоритети співпраці з ЄС

Україна та ЄС вже активно співпрацюють в енергетичній сфері. Недавно оприлюднено перші результати роботи п'яти спільних робочих груп щодо ядерної безпеки, транзиту та постачання вуглеводнів, реформування енергоринку, інтеграції ринків електроенергії та газу, питань енергоефективності, зміни клімату та відновлюваних джерел енергії.

Найбільш перспективні напрями співпраці між Україною та ЄС в енергетичному секторі¹, а саме:

1. Інтеграція ринків електроенергії. Поступове формування єдиного енергетичного ринку або розвиток транскордонних ринків електроенергії через спільне фінансування пріоритетних інфраструктурних проектів і гармонізацію регуляторного середовища.

2. Безпека атомної енергетики. Залучення інвестицій на подовження терміну дії блоків АЕС і підвищення безпеки їхнього функціонування згідно з міжнародними стандартами.

3. Реструктуризація вугільної промисловості. Надання державної допомоги галузі у спосіб, що не порушуватиме міжнародних зобов'язань України та відповідатиме інтересам регіонального розвитку.

4. Транзит і постачання газу та нафти. Підвищення ефективності та надійності транзиту російського газу територією України, а також

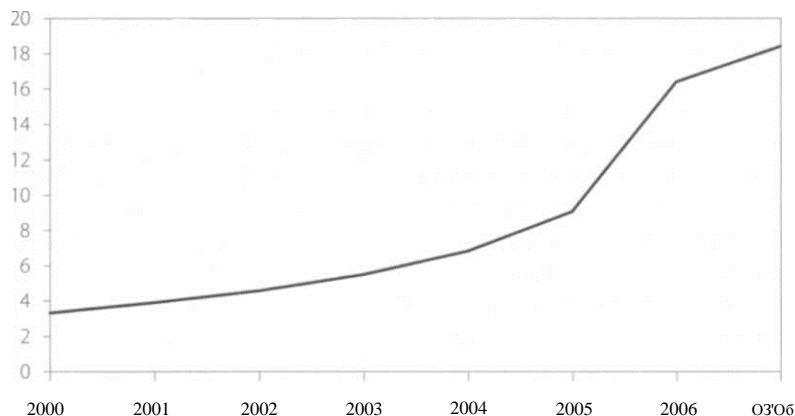
¹ Оцінка наслідків угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС / Міжнародний центр перспективних досліджень. — Київ, 2007, — С. 169

реформування внутрішнього ринку газу через гармонізацію регуляторного середовища, подібно до ринку електроенергії.

Створення зони поглибленої вільної торгівлі (ЗВТ+) та запозичення Україною енергетичних аспис ЄС сприяло б не тільки поглибленню двостороннього партнерства та розвитку торгівлі енергоносіями, а й здійсненню реформ, які б зробили сектор більш ефективним і конкурентоспроможним. Так, на відміну від Меморандуму про взаєморозуміння між ЄС та Україною щодо співпраці в енергетичній сфері, який "відображає лише політичні наміри та не передбачає будь-яких правових зобов'язань", формат Угоди про ЗВТ+ передбачатиме чіткі часові рамки та інші умови реалізації відповідних положень.

Інвестиційна активність в Україні

Від початку 2005 року в Україні суттєво зросли прямі іноземні інвестиції. Обсяг чистих прямих іноземних інвестицій (ПП), що надійшли в період з 1 січня 2005 року до 1 липня 2006 року, перевищує обсяг чистих ПП, вкладених в економіку за весь попередній період історії незалежної України. Якщо наочно відобразити структуру прямих іноземних інвестицій *в економіку України* в млрд. дол. США, на початок періоду, вона матиме наступне графічне зображення (наводиться за названою працею, С.185).

Джерело: Держкомстат України

Найбільшу зацікавленість іноземних інвесторів становлять:

- металургія;
- фінансовий сектор;
- оптова торгівля;
- харчова промисловість і переробка сільськогосподарських продуктів;
- сектор нерухомості.

Прямі інвестиції до економіки України надійшли зі 116 країн світу, причому 85% їх обсягу надійшли з десяти таких країн і територій: Австрія, Велика Британія, Віргінські Острови, Кіпр, Нідерланди, Німеччина, Російська Федерація, Сполучені Штати Америки, Франція, Швейцарія.

Попри загалом позитивну динаміку надходження прямих іноземних інвестицій, існує низка проблем, які є причиною того, що рівень ПП набагато нижчий потенційного, а їхня якість не завжди висока.

Стрімке зростання обсягів прямих іноземних інвестицій 2005 року відбулося передусім внаслідок продажу двох великих об'єктів, сумарна вартість яких — близько 5,9 млрд. дол. США, що становить близько 75% загального обсягу чистих прямих інвестицій в економіку України 2005 року. Зростання іноземних інвестицій 2005 року не набуло системного характеру і відбулося передусім завдяки здійсненню разових операцій. Аналіз структури прямих іноземних інвестицій виявляє, що переважну їхню частину спрямовують не на розбудову нових підприємств, а на купівлю вже наявного бізнесу. Частка інвестицій, спрямованих на створення бізнесу та впровадження нових технологій, залишається невисокою, хоча має вагомий потенціал для зростання в процесі поліпшення бізнес-середовища в Україні та вкладення новими власниками коштів у розвиток придбаних об'єктів.

Вагома частка прямих іноземних інвестицій надходить в Україну з офшорних зон, тобто великою мірою здійснюється за рахунок коштів, раніше виведених з країни вітчизняним бізнесом. З 922,5 млн. дол. США, що надійшли в економіку України в I кварталі 2006 року, 466,4 млн. дол. США, що перевищує 50% загального обсягу, надійшли з Кіпру¹. Незадовільною є динаміка інвестицій національного капіталу в економіку України. Реальне валове нагромадження основного капіталу 2005 року скоротилося на 0,3%. Окрім зменшення інвестицій державного сектору, причиною також стало погіршення інвестиційного клімату й обережність українського бізнесу в умовах спроб здійснення реприватизації та недостатньої захищеності прав інвесторів.

Один з головних інструментів, що може позитивно вплинути на інвестиційну активність в Україні, — впровадження зони поглибленої вільної торгівлі між Україною та ЄС. Крім очевидного поліпшення умов доступу економіки України до потужних інвестиційних ресурсів Європи, ЗВТ+ матиме вагомий позитивний ефект через здійснення реформ і

---

¹ Оцінка наслідків угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС. — С. 186

законодавчих змін, спрямованих на загальне поліпшення інвестиційного клімату та бізнес-середовища в Україні. Тим більше, що Україна має чудові пропозиції пріоритетних інвестиційних проектів, таких, як:

- розвиток портів Одеси та Іллічівська;
- побудова залізничного тунелю між Бескидами та Скотарським;
  - створення та розбудова логістичних центрів і відповідної інфраструктури в Чопі;
  - модернізація секцій Київ — Жашків та Червонознам'янка — Одеса автомагістралі Київ — Одеса;
  - створення та розвиток логістичних центрів і відповідної інфраструктури в Усатовому (Одеська область), Дніпропетровську та Харкові.

Повне використання можливостей транспортних коридорів передбачатиме:

- забезпечення адекватної транспортної інфраструктури (дороги, термінали та ін.) на території України й ліквідацію вузьких місць на кордонах за рахунок підвищення їхньої пропускної спроможності;
- гармонізацію нормативно-законодавчого середовища, що регулює міжнародні та внутрішні перевезення і контроль перетинання кордонів;
- запровадження ключових норм і стандартів ЄС.

У рамках ЗВТ+ також має бути забезпечено співпрацю між уповноваженими організаціями щодо безпеки руху під час транспортування небезпечних вантажів, включаючи енергоресурси (нафта, бензин, газ та ін.) на всіх видах транспорту.

Можливі способи співпраці/заходи в рамках зони поглибленої вільної торгівлі¹

Заходи України	Заходи ЄС
<i>Концентрація ресурсів на ключових проектах, розташованих на міжнародних транспортних коридорах, що належать до Транс'європейських транспортних мереж (TEN-T)</i>	<i>Запропонувати Україні додаткове фінансування інвестицій для розвитку транспортних коридорів (наприклад, через позики Європейського інвестиційного банку)</i>
<i>Зближення та гармонізація нормативно-законодавчого середовища, що регулює міжнародні та внутрішні перевезення і контроль перетинання кордонів</i>	
<i>Приєднання до Європейської системи управління залізничним рухом</i>	
<i>Ліквідація перешкод (зарегульовані оформлення вантажів, митні процедури та ін.), що дасть змогу повністю використовувати наявні можливості</i>	
<i>Ухвалення щодо лібералізації автовантажних</i>	

¹ Оцінка наслідків угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС / Міжнародний центр перспективних досліджень. — Київ, 2007, — С. 148

<i>перевезень</i>	
<i>Залучення іноземних операторів до модернізації інфраструктури та підвищення її ефективності через запровадження відповідних змін у законодавство</i>	
<i>Активніша участь Мінтрансз'язку в роботі керівних органів Пан'європейських транспортних коридорів</i>	

Аналіз за групами інтересів

Суб'єкти	Позитивні наслідки	Негативні наслідки
<i>Український бізнес</i>	<p>Зростання можливостей для комерційної кооперації в країні та за її межами, розвиток туризму</p> <p>Зростання інвестиційної привабливості регіонів України</p> <p>Зростання обсягів ринків, суміжних до транспортного (заправки, готельний бізнес)</p> <p>Поліпшення можливостей для використання високотехнологічних транспортних засобів і зменшення їх зношеності, спричиненої поганим станом транспортних магістралей</p> <p>Зниження корупції через спрощення процедур у міжнародних перевезеннях і збільшення прозорості операцій</p> <p>Зниження витрат, пов'язаних із несумісністю транспортних документів, стандартів оформлення та перевезення вантажів</p>	<p>Зростання конкуренції та можливе витіснення з ринку або поглинання європейськими конкурентами</p> <p>Зростання витрат, пов'язаних із виконанням стандартів безпеки, охорони праці та довкілля, прав споживачів</p>
<i>Українські виробники транспортних засобів і устаткування</i>		<p>Посилення конкуренції внаслідок кращих можливостей для експлуатації високотехнологічних транспортних засобів</p>
<i>Уряд/органи регулюванн</i>	<p>Зростання доходів бюджету внаслідок більших обсягів перевезень</p> <p>Формування комплексних систем регулювання та контролю</p> <p>Поліпшення умов для інтеграції в європейські структури і впровадження європейських стандартів безпеки й охорони довкілля</p> <p>Можливість використання ресурсів міжнародних та європейських організацій для вирішення внутрішніх питань</p>	<p>Можливе витіснення з ринку неконкурентоспроможних підприємств із участю держави у власності</p> <p>Витрати на гармонізацію правового поля з нормами ЄС</p>
<i>Населення-споживачі в Україні та за кордоном</i>	<p>Розширення спектра та якості послуг</p> <p>Посилення захисту прав і безпеки споживачів відповідно до європейських стандартів</p> <p>Підвищення мобільності робочої сили</p> <p>Створення нових робочих місць</p>	<p>Можливі додаткові витрати, пов'язані, з користуванням модернізованою транспортною інфраструктурою (платні автодороги)</p> <p>Загроза скорочення робочих місць внаслідок конкуренції з компаніями з ЄС</p>

Щодо перспектив розвитку в умовах ЗВТ+ морського транспорту, який забезпечує невелику частку в перевезеннях вантажів між Україною та ЄС, він важливий для транзитної торгівлі й ефективності загальної мультимодальної системи. Україна повинна розробити комплексну стратегію щодо портів, зокрема плани з розвитку інфраструктури, поліпшення вузлів взаємодії з наземним транспортом, а також зміст регуляторних та інституційних реформ.

Група високого рівня визнала Одеський порт пріоритетним для морських магістралей; він є важливою вузловою точкою Центрального напрямку. Європейська Комісія недавно запропонувала Другий пакет щодо портів, який передбачає запровадження більшого рівня конкуренції в портових послугах у ЄС. Правила, що містяться в ньому, можуть стати взірцем для таких реформ в Україні. І, нарешті, оскільки Україна є однією з країн з найбільшою кількістю моряків (близько 50 тис.) у світі, ЄС прагне пожорсткішання трудового законодавства країни та дисципліни його виконання.

Українська система внутрішніх водних шляхів завдовжки 4 400 км відіграє незначну роль у перевезеннях між Україною та ЄС¹. Країна має обмежений доступ до найважливішого європейського внутрішнього водного шляху: коридору Рейн — Майн — Дунай, що простягається на 3 500 км від Роттердама на Північному морі до Суліни (Румунія) на Чорному морі. Україна підписала Меморандум про порозуміння щодо розвитку Пан'європейського коридору VII (Дунай) та є членом організаційного комітету.

Однак Дунай прилягає до України лише вздовж південного кордону з Румунією, і тільки маленька частина його дельти розташована на українській території. Більшість перевезень обходять Україну через територію Румунії. Водночас плани Міністерства транспорту та зв'язку знову відкрити замулений канал Прорва від Дунаю до українського узбережжя Чорного моря порушують міжнародні зобов'язання України щодо збереження дельти Дунаю — нестійкої біосфери, яку занесено до Списку світової спадщини ЮНЕСКО 1991 року.

Ще одним важливим транскордонним річковим шляхом є Дніпро, який поєднує Білорусь та Україну і також є частиною визначеного Групою високого рівня Центрального напрямку.

Специфічний вид транспорту, важливий для транспортування нафти та газу на великі відстані, — трубопроводи. Близько трьох чвертей

---

¹ Названа праця. — С. 150

експорту газу з Росії до ЄС здійснюються через транзитні трубопроводи України. Тому питання державної політики, пов'язані з трубопроводами, стосуються більше сфери енергетики.

Кожному з нас відома необхідність стабільності в галузі зв'язку. Телекомунікаційний сектор виконує важливу роль у забезпеченні вільного руху товарів і послуг та становленні економіки знань (knowledge-based economy). У деяких галузях (фінанси, послуги аутсорсингу, ЗМІ) телекомунікації стали принциповим засобом формування відповідних глобальних ринків. Аби український телекомунікаційний сектор повною мірою виконував функцію "інтегратора - зв'язувальної ланки", крім вирішення питання модернізації інфраструктури, потрібна інтеграція acquis до національного законодавства.

Нині законодавство України великою мірою відповідає пакету Законодавства ЄС 1998 року в галузі телекомунікацій. Крім того, на відміну від транспортного сектору, де Україна практично не має міжнародних зобов'язань через відсутність вимог у рамках процесу приєднання до Світової організації торгівлі, країна взяла на себе зобов'язання забезпечити відкриття всіх форм електрозв'язку та виконувати деякі міжнародні вимоги щодо принципів регулювання сектору. Тому головним питанням, яке потрібно буде вирішити в рамках формування ЗВТ+, треба вважати практичну імплементацію відповідних acquis через посилення інституційної спроможності національного регулятора та впровадження норм і стандартів ЄС щодо загального забезпечення конкурентного середовища. Це має створити однакові можливості доступу до повного спектра послуг на території України та сприяти надходженню інвестицій.

Загалом вплив ЗВТ+ на сектор телекомунікацій буде досить обмеженим, але гармонізація законодавства в рамках угоди не лише дасть змогу підвищити привабливість сектору для європейських інвесторів, а й створить умови для зростання конкурентоспроможності України на загальноєвропейському ринку телекомунікацій.

Законодавчі зміни та гармонізація правил провадження бізнесу в Україні з європейськими, що відбудуться в процесі створення зони поглибленої вільної торгівлі з ЄС, матимуть суттєвий вплив на вирішення цілої низки гострих питань, що заважають ефективному провадженню бізнесу в Україні і мають негативний вплив на інвестиційний клімат. У процесі вступу до ЗВТ+ з ЄС буде врегульовано важливі проблемні питання, що існують у сферах корпоративного управління та прав

акціонерів, земельних відносин і нерухомості, оподаткування та валютного регулювання.

Адаптація законодавства України до вимог ЄС

У процесі впровадження поглибленої вільної торгівлі між Україною та ЄС буде здійснено адаптацію законодавства України до вимог *acquis communautaire*. Особливо важлива, в контексті поліпшення інвестиційного клімату, гармонізація законодавства за напрямками **корпоративного управління та податків**.

Питання корпоративного управління та захисту прав міноритарних акціонерів врегульовано в таких законодавчих актах України¹:

1. Цивільний кодекс № 435-ІУ від 16 січня 2003 року.
2. Господарський кодекс № 436-ІУ від 16 січня 2003 року.
3. Закон № 1576-ХІІ "Про господарські товариства" від 19 вересня 1991 року.
4. Закон № 1775-ІІІ "Про ліцензування певних видів господарської діяльності" від 1 червня 2000 року.
5. Закон № 959-ХІІ "Про зовнішньоекономічну діяльність" від 16 квітня 1991 року.
6. Закон № 755-ІУ "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців" від 15 травня 2003 року.
7. Закон № 1255-ІУ "Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень" від 18 листопада 2003 року.

Фундаментальні засади регулювання діяльності компаній і підприємницької діяльності в європейському праві закріплено в Розділі III "Про вільне пересування осіб, послуг і капіталу" Договору про заснування Європейського Союзу.

Загальний рівень адаптації законодавства України за напрямом **корпоративного управління та захисту міноритарних акціонерів** до вимог ЄС високий. Для подальшої адаптації законодавства України до законодавства ЄС буде здійснено:

а) Приведення у відповідність до вимог *acquis communautaire*:

- Положення Цивільного кодексу щодо переліку відомостей, що повинні міститися в статуті акціонерного товариства, через доповнення цього переліку для увідповіднення до положень Регламенту № 2157/2001/ЕЕС і положень, передбачених статтею 9 Першої Директиви № 68/151.
- Положення Закону "Про господарські товариства" щодо терміну скликання загальних зборів, який повинен бути не пізніше шести місяців

---

¹ Оцінка наслідків угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС / Міжнародний центр перспективних досліджень. — Київ, 2007. — С. 187

після закінчення фінансового року, на основі положень статті 59 Регламенту № 2157/2001.

- Положення Закону "Про господарські товариства" щодо перших загальних зборів, які можна проводити в будь-який час упродовж 18 місяців з дня реєстрації товариства відповідно до вимог статті 54 Регламенту № 2157/2001.

б) Врахування таких положень *acquis communautaire*:

- Внесення до статті 37 Закону "Про господарські товариства" зміни або ухвалення Закону "Про акціонерні товариства" з доповненням переліку відомостей, які повинні міститися в статуті акціонерного товариства.
- Положення про скликання загальних зборів за наказом судового або адміністративного органу відповідно до частини третьої статті 55 Регламенту № 2157/2001.
- Внесення змін до законодавства України або до проекту Закону "Про акціонерні товариства" щодо викупу товариством власних акцій (статті 18 – 24 Другої Директиви № 77/91/ЕЕС).

Адаптацію законодавства буде здійснено за напрямками оподаткування, а саме:

- пряме оподаткування;
- пільгові умови оподаткування;
- непрямі податки: податок на додану вартість;
- непрямі податки: акцизний збір.

Рівень адаптації законодавства України за напрямом **прямого оподаткування**, де основним нормативно-правовим актом є Закон "Про оподаткування прибутку підприємств" 1994 року, низький. Це зумовлено тим, що на рівні ЄС у цій сфері врегульовано міжнародні аспекти оподаткування прибутку підприємств, відображення яких у законодавстві України до досягнення взаємних домовленостей з ЄС недоцільне. Принципи оподаткування прибутку малих і середніх підприємств України відповідають принципам, що містяться в актах *acquis communautaire*.

Рівень адаптації законодавства України за напрямом **пільгових умов оподаткування**, пов'язаний з питанням регулювання державної допомоги, низький. Закон "Про податок на додану вартість" 1997 року загалом не суперечить вимогам *acquis*, проте не враховує низки положень, які регулюють адміністрування ПДВ. У процесі адаптації до вимог *acquis* сфера застосування закону буде розширена з урахуванням вимог ЄС і потреби вироблення чітких правил відшкодування ПДВ.

Законодавство України за напрямом **непрямих податків (акцизний збір)** побудовано на принципах, що відповідають вимогам *acquis*. Адаптації підлягають окремі розрізнені правила, які будуть увідповіднені до вимог *acquis* через ухвалення Закону "Про внесення змін до Закону України "Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв і тютюнових виробів".

Сучасне бізнес-середовище України характеризується **низкою проблем, які створюють сприятливий клімат для корпоративних війн і силового перерозподілу власності на користь потужних фінансово-промислових груп (ФПГ)**. Права інвесторів — і вітчизняних, і іноземних — часто порушують, якщо вони не мають "силової" підтримки своїх корпоративних інтересів представниками владних структур.

Поліпшення бізнес-клімату потребує вдосконалення законодавчого регулювання низки питань, які стосуються захисту прав міноритарних акціонерів і корпоративного управління, і буде здійснено в процесі укладення Україною Угоди про вільну торгівлю з ЄС.

Стан торгівлі України з країнами ЄС

2005 року експорт сільськогосподарської продукції України до ЄС становив 20,6% усього експорту України до країн ЄС. Проти 2004 року експорт сільськогосподарської продукції до країн ЄС збільшився на 24,3%, тоді як загальний експорт до цієї групи країн скоротився на 5,9%.

Частка сільськогосподарської та харчової продукції в імпорті з ЄС до України 2005 року становила 35,2%. Проти 2004 року імпорт сільськогосподарської продукції збільшився на 43,5%, тоді як загальний експорт — на 26,6%. **2005 року Україна стала нетто-імпортером сільськогосподарської та харчової продукції у торгівлі з країнами ЄС.**

2005 року найсуттєвіше збільшився імпорт готових харчових продуктів (на 49,1%). Натомість їхній експорт скоротився на 11,9%. Основні чинники швидкого зростання імпорту цієї продукції — зниження імпорتنих тарифів та зростання попиту українських споживачів на відповідну продукцію внаслідок суттєвого зростання їхніх доходів. Чинники зниження експорту цієї продукції — низька конкурентоспроможність українських товарів.

Така сама тенденція відбувалася у торгівлі живими тваринами та продукцією тваринного походження. Додатковим чинником зниження експорту продукції тваринництва було зростання попиту на неї на

внутрішньому ринку. Обмежувальним чинником імпорту є також заборона на імпорт до ЄС живих тварин.

Продукція рослинництва залишається основним товаром експорту до ЄС. 2005 року експорт рослинницької продукції збільшився в 1,6 разу. Зернові становлять більше половини відповідної торгівельної групи. 2005 року експорт зернових до ЄС збільшився в 1,9 разу.

У торгівлі сільськогосподарською та харчовою продукцією між Україною та ЄС існують такі основні перешкоди:

- нерозвинена інфраструктура (зерносклади, дороги, транспорт);
- зарегульовані та задовгі митні процедури;
- недорозвинена інформаційна система про ринок/слабкий доступ до інформації;
- низька частка у виробництві високоякісних продуктів (зокрема твердих сортів пшениці);
- невідшкодування ПДВ експортерам;
- експортні/імпортні мита на деякі види продукції;
- заборона на імпорт української продукції до ЄС внаслідок невідповідності її якості стандартам ЄС.

Способи співробітництва України та ЄС у рамках ЗВТ+

З 14 листопада 2005 року імпорт пшениці до ЄС відбувається за нульовим тарифом. Це означає, що Україна вже має умови вільної торгівлі з ЄС. Як зазначено вище, зернові — основний вид сільськогосподарської продукції, яку Україна експортує до ЄС. Наразі головним обмежувальним чинником щодо збільшення експорту зернових до ЄС є порівняно низький випуск зернових в Україні проти потенційних можливостей. Інший чинник — невідповідність пшениці міжнародним стандартам за показниками якості та параметрами безпеки.

Найбільш дієвими формами співпраці України з Євросоюзом можуть стати такі балансуючі заходи¹:

Заходи України	Заходи ЄС
Забезпечення більш сталих урожаїв зернових	Закріплення вільного режиму торгівлі
Збільшення урожаю зернових (збільшення урожайності, зменшення втрат)	Сприяння залученню європейських інвестицій задля розвитку сільськогосподарської інфраструктури в Україні
Поліпшення якості зерна (розвиток нових сортів, збільшення частки зерна вищої якості)	Збільшення продажу високоякісного насіннєвого матеріалу, технологій і сільськогосподарської техніки в Україну

¹ Оцінка наслідків угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС / Міжнародний центр перспективних досліджень. — Київ, 2007, — С. 67

Гнучкіша реакція на потреби зовнішнього ринку (розвиток транспорту, зерносховищ, вивчення попиту на різні види зернових)	Запровадження програми навчання українських сільгоспвиробників
Увiдповiднення стандартiв якостi та безпеки пшеницi до мiжнародних вимог	
Ухвалення державної програми, спрямованої на збільшення врожаю зернових	
Диверсифікація продукції	
Виділення цільових державних субсидій на закупівлю в ЄС високоякісного, стійкого до хвороб насінневого матеріалу, технологій і сільськогосподарської техніки	

Аналіз за групами інтересів

Суб'єкти	Позитивні наслідки	Негативні наслідки
Українські виробники зернових	Розширення ринків збуту Зростання якості продукції Підвищення ефективності виробництва Збільшення доступу до фінансових ринків (у тому числі іноземних)	Зростання конкуренції за деякими видами зернових Додаткові витрати на збільшення випуску, диверсифікацію, поліпшення якості зерна
Зернотрейдери	Збільшення прибутків внаслідок розширення ринків збуту	
Європейські сільгоспвиробники	Розширення ринків збуту (зокрема продукції борошномельно-круп'яної продукції) з огляду на швидке зростання доходів українських громадян	Зростання конкуренції
Уряд/чиновники		Потреба ухвалення відповідної державної програми розвитку підгалузі Зменшення непрозорих державних видатків з огляду на збільшення вимог цільового фінансування
Українські споживачі/ економіка України загалом	Збільшення пропозиції на ринку Поліпшення якості продукції Більш ефективне використання державних коштів на підтримку сільського господарства	Зернові є групою товарів із низькою доданою вартістю, збільшення експорту зернових не поліпшує структуру експорту у бік зростання експорту продукції з високою доданою вартістю
Європейські споживачі/ економіка ЄС	Збільшення пропозиції на ринку	Збільшення видатків з бюджету ЄС на технічну допомогу Україні
Фінансовий сектор	Розширення можливостей для фінансування	

Якщо говорити про продукцію тваринництва, слід пам'ятати, що Україна не входить до списку країн, які можуть експортувати живих тварин і м'ясо до ЄС. Імпорт свіжого м'яса домашніх тварин, м'ясних продуктів, свіжого м'яса диких тварин, імпорт живих тварин і худоби, живих свиней і птиці з України до ЄС не дозволяється. Україні дозволено експортувати до ЄС лише живих коней і віслюків.

Основна перешкода для українського експорту до ЄС – невідповідність продукції стандартам якості, прийнятим в ЄС. На цей час лише 52% українських стандартів для сільськогосподарської продукції гармонізовано з міжнародними, для харчової промисловості показник становить 29%. Наразі лише птахівництво здатне задовольнити потреби внутрішнього ринку, тоді як на ринку свинини та яловичини існує дефіцит. Відновлення поголів'я свиней почалося у другій половині 2005 року, тоді як зменшення поголів'я великої рогатої худоби та корів, за нашим прогнозом, припиниться лише після 2008 року.

В той же час українське птахівництво має добрі перспективи виходу на європейський ринок у разі зняття обмежень щодо експорту відповідної продукції. Чинники зростання експорту продукції українського птахівництва до країн ЄС наступні:

- високі темпи зростання підгалузі та насичення внутрішнього ринку;
- високий рівень рентабельності виробництва, що забезпечить належні кошти для сертифікації та просування товару на закордонному ринку;
- високий рівень консолідації галузі та потужне лобі, що допоможе заручитися державною підтримкою в лобіюванні інтересів виробників щодо виходу на європейський ринок

Якщо зробити аналіз за групами інтересів, він буде такий:

Суб'єкти	Позитивні наслідки	Негативні наслідки
Українські виробники продукції птахівництва	Розширення ринків збуту Зростання якості продукції Підвищення ефективності виробництва	Зростання конкуренції Додаткові витрати на збільшення випуску, сертифікацію
Європейські виробники продукції птахівництва	Розширення ринків збуту	Зростання конкуренції
Українські споживачі/ економіка України загалом	Збільшення пропозиції на ринку Поліпшення якості продукції Зменшення ціни продукції птахівництва Відсутність державних видатків у разі	

	приватних інвестицій у сертифікацію продукції птахівництва Розширення експорту продукції з високою доданою вартістю	
Європейські споживачі/ економіка ЄС	Збільшення пропозиції на ринку Зменшення ціни продукції	

Внаслідок зменшення поголів'я корів виробництво молока в Україні упродовж останніх років зростало дуже повільно. 2005 року експорт молока та молочної продукції з України до ЄС зменшився на 48,8%. Перешкодами розвитку експорту молока та молочної продукції до країн Євросоюзу є:

- невідповідність якості української молочної продукції стандартам ЄС;
- високі потреби внутрішнього ринку;
- високий попит на українську молочну продукцію у країнах СНД, де вимоги до якості менш жорсткі.

У торгівлі з ЄС Україна є нетто-імпортером молочної продукції. Із 2005 року імпорт молока та молочної продукції з ЄС до України збільшився в 1,6 разу. Імпорт молочної продукції в Україну з ЄС зростатиме швидкими темпами і надалі. Це зумовлюватимуть такі чинники:

- стагнація у виробництві молока в Україні;
- швидке зростання доходів громадян і збільшення попиту у високоціновому сегменті ринку (зокрема на сири).

Процес досягнення стандартів якості та відповідної сертифікації продукції буде довготривалим, отже, на початкових етапах дії угоди про вільну торгівлю експорт молочної продукції з України буде вилучений з режиму вільної торгівлі. Співробітництво з ЄС на початкових етапах обмежуватиметься виконанням вимог ЄС щодо досягнення відповідної якості. Найвірогідніше, на цьому етапі митні тарифи на імпорт молочної продукції будуть збережені на теперішньому рівні. На пізніших етапах можливе відкриття європейського ринку для продукції тих підприємств, які отримали відповідні сертифікати якості. Відповідною вимогою Європейського Союзу буде встановлення нульових митних тарифів.

Можливі способи співпраці/заходи у рамках ЗВТ+

Заходи України	Заходи ЄС
Розроблення поетапного плану впровадження стандартів якості ЄС в Україні (лабораторії, сертифікація)	Надання технічної допомоги для реформування підгалузі тваринництва та впровадження лабораторій для нагляду за санітарними та

	фітосанітарними стандартами
Розроблення та впровадження програми реформування галузі тваринництва (спрямованої, зокрема, на укрупнення сільськогосподарських підприємств)	Укладення угоди на дозвіл експорту до ЄС продукції, яка задовольнятиме вимогам якості ЄС (через кілька років після підписання основної угоди про ЗВТ+)
	Сприяння приватним інвестиціям у підгалузь задля швидшого досягнення потрібних стандартів якості
	Сприяння продажу європейських технологій
	Запровадження допомоги українським підприємствам задля виходу на європейський ринок

Аналіз за групами інтересів

Суб'єкти	Позитивні наслідки	Негативні наслідки
Українські виробники молочної продукції	Зростання якості продукції внаслідок збільшення кількості підприємств, продукція яких відповідатиме стандартам якості ЄС (короткострокова перспектива) Розширення ринків збуту (довгострокова перспектива) Підвищення ефективності виробництва (довгострокова перспектива)	Зростання конкуренції внаслідок збільшення імпорту продукції з ЄС Додаткові витрати на збільшення випуску, сертифікацію (короткострокова перспектива)
Європейські виробники молочної продукції	Розширення ринків збуту	Зростання конкуренції (довгострокова перспектива)
	Збільшення пропозиції на ринку Поліпшення якості продукції Розширення експорту продукції з високою доданою вартістю (довгострокова перспектива)	Можливе збільшення ціни молочної продукції у разі зменшення конкурентоспроможності вітчизняних виробників Збільшення державних видатків на потреби сертифікації
Уряд/чиновники	Ухвалення державних рішень/впровадження політики у галузі, яка відповідає європейським стандартам	Потреба створювати відповідні регуляторні норми Зменшення непрозорих державних видатків
Європейські споживачі/економіка ЄС	Збільшення пропозиції на ринку, зменшення ціни продукції (довгострокова перспектива)	Збільшення видатків на технічну допомогу Україні задля досягнення відповідних стандартів якості

Проведений моніторинг проблем щодо наслідків ЗВТ+ показує, що ринок цукру, найімовірніше, залишатиметься захищеним у рамках угод із СОТ. Україна залишатиме свій ринок закритим для імпорту цукру з огляду на потужні групи інтересів, які захищають вітчизняне виробництво цукру та цукрових буряків. Для збереження симетрії ЄС найімовірніше триматиме свій ринок закритим для українського цукру. Утім, навіть за відкритості ринку ЄС український цукор, що

виробляється переважно з цукрового буряка, буде за ціновим параметром неконкурентним із цукром, що виробляється з тростинної сировини.

Відомо, що одним із найважливіших складових ефективності при запровадженні ЗВТ+ залишається автомобільний і залізничний транспорт. Пріоритет розвитку наземного транспорту, який забезпечує основну частину вантажних і пасажирських перевезень між Україною та ЄС, у контексті ЗВТ + полягає у забезпеченні фізичного руху товарів і послуг, що відбувається і в рамках торгово-економічних відносин між Україною та ЄС, і транзитних потоків з використанням можливостей транс'європейських транспортних коридорів, що пролягають територією України.

Особливе значення для країн — членів ЄС має використання транзитного потенціалу України для забезпечення доступу на ринки Росії, Закавказзя та Середньої Азії. Зокрема, для деяких країн — нових членів ЄС (Угорщина, Чехія) транзит через територію України є практично єдиною можливістю для цього. До того ж Польща зацікавлена в організації мультимодального сполучення між Варшавою та Києвом, а Австрія, Словаччина та Чехія — у забезпеченні зв'язку між українським кордоном та індустріальним регіоном Зліна.

Для розвитку фізичної інфраструктури України, що забезпечуватиме зв'язок між Україною та ЄС, а також транзитні перевезення, пріоритетним визнано центральний напрямок¹.

Бачення структури Угоди про державні закупівлі між Україною та ЄС²

Окрім усунення юридичних несумісностей між українським законодавством та європейськими і міжнародними нормами, українській владі потрібно провести ретельний аналіз структурних складників майбутньої угоди про вільну торгівлю з ЄС.

У разі укладення Угоди про вільну торгівлю між Україною та Євросоюзом країни ЄС не повинні будуть жодним чином змінювати свою систему державних закупівель. Натомість Україна муситиме увідповіднити свою систему до принципів Угоди про державні закупівлі (УДЗ). Міра цієї відповідності визначатиметься результатами двосторонніх переговорів. Утім, потрібно продумати певні деталі, завдяки яким Україна могла б отримати додаткові вигоди згідно з положеннями УДЗ для країн, що розвиваються. Іншою важливою метою переговорів повинно стати

---

¹ Оцінка наслідків угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС / Міжнародний центр перспективних досліджень. — Київ, 2007. — С. 146-151

² Там само. — С. 217

забезпечення доступу продукції, товарів і послуг українських підприємств на ринок державних закупівель ЄС.

Тривалість перехідного періоду для оптимальної адаптації нашого законодавства й інституційної структури до стандартів ЄС та УДЗ **не повинна перевищувати трьох-п'яти років**. Саме на такий максимальний термін треба орієнтуватися під час обговорення перехідного періоду для України.

Підготовка та впровадження зони вільної торгівлі між Україною та ЄС є потужним за своїм впливом процесом, який торкатиметься інтересів багатьох суб'єктів економіки. **Наведемо найбільш суттєві імовірні наслідки, що матиме поглиблена вільна торгівля для національних закупівельників, національних та іноземних учасників, громадян і суспільства України.**

Вплив впровадження зони вільної торгівлі України з ЄС на інтереси суб'єктів економіки в частині ринку державних закупівель¹

Суб'єкти		Позитивні наслідки	Негативні наслідки
Національні закупівельники	Державні органи центрального та субцентрального рівнів	Зручніша і стабільніша система державних закупівель	
	Державні підприємства	Ефективніше використання державних коштів внаслідок зростання конкуренції	
Національні учасники	Малий бізнес	Зростання рівня прозорості тендерів, зменшення дискримінації учасників (у частині тендерів, покритих ЗВТ) Легший доступ до тендерів ЄС	Загострення конкуренції між національними та іноземними учасниками
	Великий бізнес	Зростання рівня прозорості тендерів, зменшення дискримінації учасників Легший доступ до тендерів ЄС	Загострення конкуренції між національними та іноземними учасниками
	Українські виробники, що використовують працю неповноправних громадян і	За збереження принципів, що діють зараз у законі щодо цих категорій виробників, шкода повинна бути мінімальною або нульовою	

¹ Названа праця. — С. 221

	громадян, які відбувають покарання	
Учасники з ЄС	Ефективніша участь в українських тендерах	
Суспільство України	Зменшення корупції у здійсненні державних закупівель Ефективніше використання бюджетних коштів внаслідок зростання конкуренції Зниження ціни отримуваних послуг від державних/ комунальних підприємств	

Окрім зазначених груп, існують певні "приховані групи інтересів", під якими розуміють осіб/групи осіб, які отримують зиск від наявних хиб системи державних закупівель. Очікується спротив таких груп гармонізації системи закупівель згідно з принципами ЄС і СОТ.

Свобода руху осіб у ЄС

Вільний рух працівників

Вільний рух осіб — одна з чотирьох фундаментальних свобод ринку ЄС. Мета вільного руху осіб — створення єдиного ринку праці і виробництва на всій території Європейського Союзу, необмеженого кордонами держав-членів. Вільне пересування людей забезпечує їм кращі можливості використовувати свою кваліфікацію. Водночас ця свобода має сприяти швидшому зростанню економіки окремих держав-членів і європейської економіки загалом. **Вільний рух осіб стосується працівників, а також працедавців та осіб, які самі працевлаштовуються.** Вільний рух працівників регулюється на цей час десятьма нормами Маастрихтської угоди (1992 рік). Шість з них стосуються європейського громадянства, яке ми не розглядатимемо в рамках цього дослідження, а чотири — вільного руху працівників (статті 39 — 42)¹.

Нині свобода руху осіб найбільш обмежена в Європейському Союзі. Спільний ринок праці неефективний і негнучкий внаслідок політики держав-членів, спрямованої на захист власних ринків праці і підтримуваної численними профспілками. Інші перешкоди на шляху цієї свободи — недостатнє знання мов і культури інших країн-членів, формальні складнощі, такі, як втрата допомоги з безробіття в разі виїзду за кордон чи хиб системи виплати пенсій. Єврокомісія визнала, що без

¹ Оцінка наслідків угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС / Міжнародний центр перспективних досліджень. — Київ, 2007, — С. 225

знання мов інших країн-членів працівники ЄС не зможуть використовувати свободу руху осіб і можливості великого ринку праці. Тому ухвалено рішення, що молоді європейці повинні опанувати три мови ЄС: власну, першу іноземну мову, яку мають вчити ще в дошкільному закладі освіти, і другу іноземну мову, яку вивчатимуть у школі. Крім того, рекомендовано, аби у вищих освітніх закладах деякі фахові предмети викладалися першою іноземною мовою.

Користуватися цією свободою мають можливість такі категорії працівників — громадян країн ЄС:

- наймані працівники;
- майбутні працівники, студенти чи особи, які проходять фахові тренінги;
- колишні працівники (пенсіонери, непрацездатні);
- члени родин усіх зазначених груп осіб.

Свобода руху працівників складається з чотирьох основних прав:

- 1) право на пошук роботи і працевлаштування;
- 2) право на пересування;
- 3) право на перебування;
- 4) право залишитися.

Крім того, вільний рух працівників означає обов'язок однакового ставлення до всіх громадян ЄС. Заборонено будь-яку дискримінацію на підставі громадянства у сфері доступу до праці, умов праці, винагороди.

Вільний рух працівників може обмежуватися в односторонньому порядку країнами-членами лише в трьох випадках, якими є громадський порядок, громадська безпека і громадське здоров'я. Свобода руху працівників також поширюється на членів Європейської економічної зони (Ісландія, Ліхтенштейн і Норвегія). Право на вільний рух реалізується завдяки системам координації схем соціального захисту та забезпечення взаємного визнання дипломів.

Інший аспект свободи пересування працівників — свобода здійснення економічної діяльності, яка стосується свободи пересування працедавців та їхніх фірм. Цю свободу регулюють шість норм Маастрихтської угоди (статті 81 — 89).¹

Свободу здійснення економічної діяльності від свободи руху працівників відрізняє лише статус людей, стосовно яких її застосовують:

---

¹ Оцінка наслідків угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС / Міжнародний центр перспективних досліджень. — Київ, 2007, — С. 226

вони не наймані працівники, які виконують чийсь вказівки і за це отримують винагороду. Вони є водночас і працівниками, і працедавцями.

Від свободи надання послуг свобода здійснення економічної діяльності відрізняється головним чином тим, що надавачі послуг на території іншої держави функціонують лише тимчасово, тоді як здійснення економічної діяльності має сталий характер. Приклад того: повна ліквідація фірми в країні громадянства і перенесення її до іншої країни-члена або ж отримання там більшості доходів компанії. Право на свободу здійснення економічної діяльності мають:

- **фізичні особи**, які набули громадянства однієї з країн — членів ЄС;
- **юридичні особи**, створені в одній з країн — членів ЄС.

Фізичні особи можуть користуватися цим правом незалежно від місця проживання. Тобто якщо вони мають громадянство країни — члена ЄС, то можуть користуватися цієї свободою і тоді, коли проживають у країні громадянства, і тоді, коли проживають в іншій країні ЄС або навіть поза територією ЄС. Самостійну економічну діяльність провадять, наприклад, ремісники, митці, особи вільних професій (лікарі чи адвокати). Такі особи мають це право, якщо працюють на умовах самозайнятості.

Юридичні особи — це товариства або фірми цивільного чи торгового права, а також кооперативи і всілякі інші юридичні особи публічного або приватного права. Право вільного здійснення економічної діяльності не надається фундаціям, тобто організаціям, метою яких не є отримання прибутку. Умова користування цим правом — юридична адреса або штаб-квартира на території ЄС. Право на здійснення економічної діяльності складається з права на:

- доступ до самопрацевлаштування;
- утворення підприємства;
- провадження підприємництва.

Діє також принцип національного ставлення, який виключає дискримінацію або обмеження у здійсненні економічної діяльності. Забороні підлягає пряма дискримінація, наприклад, заборона придбання нерухомості особами, які не є громадянами цієї країни ЄС, і непряма, наприклад, вимога знання мови стосовно іноземців.

Лише фізичні особи мають право провадити самостійну підприємницьку діяльність на основі самопрацевлаштування. Натомість і фізичні, і юридичні особи можуть утворювати підприємства, а також агенції, відділи і філії. Вони мають також право фінансової участі в капіталі компаній, що діють у цій країні, а також на працевлаштування громадян

цієї країни. Згідно з Директивою 75/34/ЕЕС, особи, які самопрацевлаштувалися, можуть лишитися проживати на території країни-члена разом з родиною, якщо досягли 65 років, стали непрацевдатними або почали працювати на території іншої країни-члена, але надалі проживають у країні попереднього здійснення підприємницької діяльності. **Винятки з цієї свободи становлять лише:**

- здійснення публічної влади (причому цей принцип діє не щодо посади, а щодо функцій);
- громадський порядок;
- громадська безпека;
- громадське здоров'я.

Рух людей між ЄС та Україною регулюється в рамках Європейської політики сусідства (ЄПС). Повідомляючи про створення ЄПС у комюніке "Ширша Європа...", Європейська Комісія задекларувала поширення всіх чотирьох свобод на сусідів ЄС як кінцеву мету співпраці:

"Росія, західні країни СНД і країни Середземномор'я мають отримати перспективу участі у Спільному ринку ЄС і подальшої інтеграції та лібералізації для просування свободи руху осіб, товарів, послуг і капіталу (чотирьох свобод)"¹.

Проте в Стратегічному документі ЄПС, виданому через місяць, ця мета зводиться до перспективи пом'якшення візового режиму та підтримки традиційних контактів між мешканцями прикордонних регіонів. В останньому комюніке Європейської Комісії щодо зміцнення ЄПС ключовими елементами ЄПС є запровадження глибокої вільної торгівлі та полегшення мобільності. Хоча у цих пропозиціях безпосередньо не згадується рух працівників, але запровадження вільної торгівлі товарами і послугами та наближення законодавства у перспективі відкриють більші можливості для українських працівників і компаній, що прагнуть вийти на європейські ринки.

В УПС між Україною та ЄС є дві глави, що регулюють умови праці та умови, що впливають на створення та діяльність компаній. **Принцип недискримінації за громадянством поширюється лише на громадян України, які легально працюють у країнах ЄС.** На відміну від угод з країнами-кандидатами, **право доступу до ринку праці не поширюється на членів родини працівника, які легально мешкають на території**

---

¹ Оцінка наслідків угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС / Міжнародний центр перспективних досліджень. — Київ, 2007, — С. 231

ЄС. Відповідно виплати соціального забезпечення стосуються лише працівника. Поширення доступу до ринку праці на членів сім'ї працівника — одне із завдань наступної угоди між Україною та ЄС.

Закріплюючи загальний принцип недискримінації, в УПС наголошено на тому, що деталі доступу на ринки праці та захисту прав іноземних працівників регулюють національні законодавства ЄС. Незважаючи на це, Європейський суд ухвалив кілька рішень, які йдуть врозріз з нормами національного законодавства і захищають права іноземних працівників в ЄС від дискримінації на основі національності.

Візова політика ЄС щодо України¹

Свободу пересування суттєво обмежує вимога для громадян України мати візу під час перетину зовнішнього кордону ЄС. Питання скасування візового режиму вирішує Рада ЄС за поданням Європейської Комісії і з урахуванням позиції Європейського парламенту. Це питання не регулюється міжнародними договорами і не залежить від статусу третьої країни для ЄС. Так, наприклад, Македонія, Туреччина і Хорватія розпочали переговори про вступ до ЄС, але громадян Хорватії звільнено від віз до ЄС, тоді як на громадян Македонії і Туреччини поширюється візовий режим.

Поряд з Україною у списку країн, чії громадяни повинні мати візи для подорожування до ЄС, — країни СНД і Монголія, західнобалканські країни (за винятком Хорватії), середземноморські країни — учасники Барселонського процесу (окрім Ізраїлю).

Після того, як 2005 року Україна безстроково скасувала візи для громадян ЄС і країн Європейського економічного простору, між Україною та ЄС діяв асиметричний візовий режим. **ЄС пов'язує питання відкриття кордонів для громадян третіх країн з питаннями безпеки кордонів і протидії нелегальній міграції.** Тому на перспективу скасування віз для короткострокового перебування громадян України вплине імплементація Угоди про реадмісію осіб між Україною та ЄС і здатність України захищати кордони ЄС від нелегальної міграції. На рівні офіційних представників ЄС вже лунали заяви про те, що про подальшу лібералізацію візового режиму з Україною йтиметься після оцінки перших наслідків імплементації Угоди про спрощення видачі віз та Угоди про реадмісію між Україною та ЄС.

---

¹ Оцінка наслідків угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС / Міжнародний центр перспективних досліджень. — Київ, 2007, — С. 234

Угода про спрощення видачі віз стосовно всіх українських громадян передбачає уніфікацію візової процедури в усіх консульських установах країн ЄС і збереження консульського збору на рівні 35 євро. Крім того, безплатні багаторазові п'ятирічні візи зможуть отримати такі категорії громадян, як офіційні особи центральних і місцевих органів влади, постійні члени офіційних делегацій, журналісти, батьки чи діти громадян України, які проживають на території Євросоюзу на законних підставах, а також бізнесмени — за плату. У категорії осіб, яким оформлятимуть однорічні багаторазові візи, — діячі науки і культури, спортсмени, члени екіпажів поїздів, професіональні перевізники. Політичним досягненням угоди є визнання впровадження безвізового режиму для українців як довгострокової мети.

Ця угода заступить усі двосторонні угоди про візовий режим з країнами — членами ЄС, тобто угоди, підписані з країнами Центральної Європи, з якими Україна зараз має преференційний візовий режим і безоплатні візи. На практиці це означатиме впровадження жорсткіших умов в'їзду до цих країн. Полегшити наслідки від впровадження цієї угоди мають додаткові двосторонні угоди щодо безвізового в'їзду мешканців прикордонних регіонів на означений термін, які Україна має укласти з Польщею, Словаччиною та Угорщиною.

Навіть за умови пом'якшення візового режиму для поживлення руху працівників Україна та ЄС мають вирішити низку проблем, пов'язаних з визнанням професійної кваліфікації, працевлаштуванням "ключового персоналу" в рамках свободи здійснення економічної діяльності, координацією систем соціального забезпечення. Програма сприяння руху людей між Україною та ЄС може містити деякі цілі чинних програм прикордонної співпраці: зменшення адміністративних та інституційних перепон, підтримка розвитку міжнародної підприємницької діяльності.

Після набуття чинності Угоди про спрощення видачі віз, підписаної Україною та ЄС у жовтні 2006 року, передбачалось, що досить широке коло громадян України матиме полегшений доступ до отримання шенгенських віз завдяки спрощеній процедурі аплікування, у тому числі на багаторазові візи, та звільненню від сплати візових зборів. На жаль, це поки що не сталося. За 2006-2007 роки кількість виїздів за кордон з України скоротилась у 24 рази.

Політика регулювання національного ринку праці належить до компетенції урядів країн — членів ЄС. Серед країн Європейського Союзу існують різні підходи і правові норми щодо регулювання

працевлаштування громадян третіх країн. Загальним підходом є те, що країна-член вимагає від працедавця доказу, що пропозиція внутрішнього ринку не задовольняє вимогам вакансії.

Лібералізація ринку праці ЄС матиме суттєві наслідки і для України. Можлива її класифікація така:

Позитивні наслідки¹

- **Політичні:** демократизація України, підтримка курсу на європейську інтеграцію. Українські туристи, студенти та працівники матимуть змогу бачити, як функціонують демократичні стандарти та вільна ринкова економіка в країнах ЄС, які життєві стандарти населення. Вертаючись додому, вони підтримуватимуть їх впровадження в політичне та суспільне життя України.

- **Гуманітарні:** поживлення міжособистісних контактів між українцями та громадянами країн ЄС, яке сприятиме руйнуванню численних стереотипів і в Україні, і в ЄС, ментальне і культурне зближення громадян України та ЄС, інтеграція українського культурного простору в загальноєвропейський, збільшення знання про Україну в Європі і про Європу в Україні.

- **Економічні:** найбільш очевидним наслідком буде поліпшення соціальних стандартів праці внаслідок наближення законодавства.

- **Залучення додаткових трудових ресурсів і поживлення підприємницької діяльності.** Для країн походження мігрантів, якою в разі взаємної лібералізації ринку праці між Україною та ЄС буде Україна, міграція приносить додаткові прибутки у вигляді грошових переказів мігрантів додому. Грошові перекази, як свідчать дослідження Світового банку, можуть сприяти зростанню країни загалом, якщо їх витрачають на фінансування освіти, охорони здоров'я та капіталовкладень. Вони також сприяють збільшенню доходів на особу, зменшуючи бідність і нерівність у доходах. Дослідження, проведені у Тернопільській області 2001 року, свідчать, що від заробітчан Тернопілля щороку надходить близько 100 млн. дол. США, або в середньому 4 — 6 тис. дол. США на особу на рік. Ця сума у багато разів перевищує обсяги іноземних інвестицій у Тернопільську область.

Для України особливим викликом є створення сприятливого інвестиційного клімату, аби зароблений капітал і нові навички та вміння мігрантів стимулювали українських громадян повертатися до України і

---

¹ Оцінка наслідків угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС / Міжнародний центр перспективних досліджень. — Київ, 2007, — С. 238

започатковувати власний бізнес, створювати нові робочі місця, тим самим стимулюючи довгострокове економічне зростання.

ЗБІЛЬШЕННЯ освітнього ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ: здобуття освіти європейського зразка та професійного досвіду українцями (у тому числі знання іноземних мов), поліпшення якості освіти внаслідок зближення норм і стандартів України до європейських.

За даними Міністерства освіти, нині 37 тис. українських студентів здобувають освіту за кордоном. Наближення стандартів в освіті, імплементація положень Болонської декларації, полегшення доступу до інформації про можливості освіти, спрощення видачі віз студентам і науковцям сприятиме збільшенню цієї кількості.

Українські експерти пропонують державі перетворити "відплив мізків" на "експорт кадрів", що дасть змогу максимально ефективно використати науковий потенціал країни і підтримати її систему освіти. Привабливою особливістю моделі "експорту кадрів" є створення "наукової діаспори": своєрідної організації вихідців з України, які працюють за кордоном, які допомагали б українським студентам та аспірантам, що їдуть навчатися за кордон, а також давали консультаційну допомогу українським науковим і державним інституціям.

Після скасування Україною віз для іноземців суттєво зросла кількість туристів в Україну. Одразу ж після впровадження безвізового режиму для громадян ЄС і Швейцарії кількість відвідувачів з цих країн у травні — червні 2005 року зросла в 2,3 разу проти відповідного періоду попереднього року. Однак потенціал цієї галузі ще не вичерпано.

Негативні наслідки. Передусім це зменшення кількості населення. У найближчі 70 років чисельність населення в Україні зменшиться більш як на 20%¹.

Політика відкритості країни щодо торгівлі й інвестицій також може мати свій внесок у виконання планів економічного розвитку, стимулюючи перехід до прогресивних технологій і систем управління. У негативному сенсі торгівля може сприяти переміщенню через кордони товару, що, з екологічного погляду, краще взагалі не надходив би у торгівельний оборот країн, які не мають відповідних технічних або адміністративних можливостей, а часто не здатні оцінити прийнятність ризику. Торгівля також може призвести до надмірної експлуатації певних ресурсів,

---

¹ Оцінка наслідків угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС / Міжнародний центр перспективних досліджень. — Київ, 2007, — С. 239

поставивши їх на межу знищення, — внутрішній попит досить зрідка веде до таких наслідків.

Вплив технологій є наслідком впливу лібералізації торгівлі на передачу технологій і виробничі процеси, які використовують у виробництві експортної продукції. Позитивний вплив технологій існує тоді, коли їхнє застосування знижує інтенсивність забруднення. Економічне зростання, стимульоване торгівлею, і ринкова конкуренція через лібералізацію торгівлі можуть повсюдно прискорити модернізацію основних фондів і технологій. Теоретично нові ринки забезпечують надходження в бюджет і доходи, що дають змогу фірмам прискорити оборот капіталу і вкладати кошти в більш чисті й ефективні підприємства, технології і виробництва.

З іншого боку, лібералізація торгівлі і розширення ринків можуть негативно позначитися на більш екологічно чистих і соціально спрямованих традиційних технологіях. Лібералізація торгівлі може також сприяти поширенню і використанню небезпечних, менш екологічно чистих технологій. Загалом те, чи матиме технологічний вплив, зумовлений лібералізацією торгівлі, позитивні або негативні наслідки для довкілля, великою мірою визначають інші ринкові чинники, від яких залежать прийнятність і вибір таких технологій (наприклад, ціни і національне екологічне законодавство).

Зростання масштабів виробництва, створюючи додаткове багатство, може позитивно впливати на довкілля і розвиток. **По-перше**, підвищення ефективності економіки може безпосередньо впливати на стан довкілля, оскільки фірми, що ефективно працюють, мають потребу в меншій кількості природних ресурсів і створюють менше забруднення і відходів. **По-друге**, підвищення ефективності економіки може чинити і непрямий вплив на довкілля: з підвищенням добробуту населення починає активніше вимагати посилення охорони довкілля. Водночас більшість видів економічної діяльності мають руйнівний вплив на довкілля (добування природної сировини, нагромадження відходів, забруднення). Зростання економічної активності супроводжується посиленням негативних впливів на довкілля, якщо тільки чинна нормативно-правова база не гарантує, що додаткова господарська діяльність не завдасть якого-небудь збитку, а це малоімовірно.

Лібералізація торгівлі може призвести до зміни структури національної економіки. Позитивний вплив торгівлі на довкілля відчутний тоді, коли в структурі економіки скорочується частка забруднювальних

галузей. Торгівля з країнами, споживачі яких мають попит на екологічно чисту продукцію, також може змінити структуру економіки за умови, що експортери у відповідь на цей попит почнуть створювати нові товари. Потенційні сприятливі наслідки для довкілля тут очевидні. Позитивним наслідком лібералізації торгівлі може стати скасування субсидій, квот і інших обмежувальних заходів, що спотворюють спеціалізацію в економіці. З іншого боку, лібералізація торгівлі може мати і негативні наслідки. Так, якщо країна спеціалізується на продукції, в основі якої лежать природні ресурси, як це є в Україні, або забруднювальні технології, то їхня частка в економіці зросте. Без відповідної екологічної політики це означатиме зростання забруднення або надмірну експлуатацію природних ресурсів.

Державна допомога — важливий складник угод про вільну торгівлю¹

Включення положень щодо державної допомоги та антимонопольної політики у двосторонні торгівельні угоди — поширена практика, адже дотепер не існує єдиної системи врегулювання питань політики у СОТ. Спробу створити таку систему зроблено під час Сінгапурської міністерської конференції 1996 року. Проте розбіжності серед країн-членів, особливо спротив країн, що розвиваються, унеможливили досягнення згоди щодо більшості сінгапурських питань під час п'ятої міністерської конференції в Канкуні.

Зазвичай ЄС вимагає від країн — торгівельних партнерів наближення їхніх політик до європейської практики. У наявних угодах про ЗВТ інколи міститься посилання на правила ГАТТ щодо надання державної допомоги, а інколи — безпосередньо на Угоду про створення ЄС. Повсюдно поширені перехідні періоди надання державної допомоги, запровадження специфічних правил надання допомоги (наприклад, якщо вона призводить до життєздатності компанії, яка отримує підтримку) у певних сферах. Відповідність допомоги умовам угоди про ЗВТ в окремих випадках вирішує спеціально створена сторонами рада співробітництва.

Надання державної допомоги — найбільш нерегульоване питання у сфері антимонопольної політики між Україною та ЄС. Більшість типових стандартів і вимог ЄС щодо гармонізації законодавства у сфері надання

---

¹ Оцінка наслідків угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС / Міжнародний центр перспективних досліджень. — Київ, 2007, — С. 204

державної підтримки вже виписано в спільних домовленостях між Україною та ЄС. Це передусім такі вимоги¹:

- Законодавче визначення державної допомоги, що відповідатиме прийнятому в ЄС.
- Забезпечення прозорості надання допомоги. Виконання цієї вимоги потребує визначення переліку інституцій, що надають державну допомогу, створення незалежного наглядового органу та підготовку регулярних доповідей про типи, обсяги й отримувачів державної підтримки.
- Включення принципу заборони державної допомоги, якщо вона призводить до погіршення умов торгівлі між Україною та ЄС.

Створення подібних до ЄС інституцій у сфері надання державної допомоги — лише перший крок, що його мусить зробити Україна. Логічним завершенням перетворень має стати гармонізація практики надання допомоги. Це означатиме не так скорочення обсягів допомоги (що відбулося 2005 року), як зміну її структури. Це довгостроковий процес, про що свідчить досвід країн — нових членів ЄС, структура державної допомоги яких ще суттєво відрізняється від ЄС-15.²

Нині обсяги та структура державної допомоги в Україні та ЄС відрізняються. Загальний обсяг державної допомоги, наданої в ЄС-25 2004 року, становив 62 млрд. євро, або 0,6% ВВП. Обсяги підтримки промисловості в Україні (а це — лівова частка всієї допомоги) становили 2002 року близько 4,3 млрд. грн., або 2% ВВП. Якщо частка горизонтальної допомоги становила в ЄС близько 41% (без урахування сільського та рибного господарства і транспорту), то в Україні — лише 3%.

Галузева допомога в ЄС 2004 року становила лише 24% всієї допомоги: її було розподілено між вугільною промисловістю (12%), галузями обробної промисловості (9%) та сферою послуг (3%).

Тому слід пам'ятати і те, що ряд країн пройшли цей шлях. Досвід розроблення антимонопольного законодавства та його запровадження в країнах Центральної Європи буде корисний для України. Ці країни мали виконати майже такі самі вимоги ЄС щодо системи надання державної допомоги, що й Україна, оскільки у всіх країнах Центральної Європи угода про ЗВТ з ЄС передувала їхньому вступу до ЄС.

---

¹ Оцінка наслідків угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС / Міжнародний центр перспективних досліджень. — Київ, 2007. — С. 205

² Там само. — С. 206

Створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС запропонує і модель, і стимул для проведення реформи державної допомоги. Наявність таких інституцій і правил дасть урядам обох сторін змогу ефективніше узгоджувати політику у цій сфері та вирішувати проблемні питання. Маючи формальні зобов'язання за угодою про ЗВТ, уряд зможе успішніше відстоювати інтереси всієї країни, опираючись лобі традиційних галузей промисловості. Нарешті, наслідком реформи держпідтримки, проведеної за прикладом ЄС, має також стати підвищення ефективності та результативності її надання.

Запровадження стандартів ЄС

Актуальним питанням, що постало перед Україною після вступу в СОТ, є запровадження європейських стандартів галузевим методом, з широким залученням асоціацій виробників.

На цю проблему звертають увагу автори роботи «Оцінка наслідків угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС»¹.

Вони роблять акцент на необхідність гармонізації, пропонують скласти **графік зміни стандартів** — почати з галузей, стандарти продукції яких максимально наближені до європейських (або галузей, в яких частина виробників вже самостійно пройшла європейську атестацію), і відстрочити для галузей, стандарти в яких суттєво відрізняються. Чіткі терміни завершення процесу гармонізації стандартів дадуть змогу виробникам адаптувати виробничі процеси до нових, переважно жорсткіших вимог до якості продукції, а саме:

- **забезпечити перехід від обов'язкової до добровільної сертифікації продукції.** Це потребуватиме тісної співпраці з виробниками, яких треба навчити самостійно впроваджувати системи контролю якості, одночасно зі зменшенням передринкового контролю державними органами; важливим стане виховання споживацької культури — пересвідчення в якості товарів, звертання до державних контрольних органів у разі виявлення неякісної продукції. Технічна допомога ЄС дасть змогу набути потрібні навички не тільки працівникам державних органів сертифікації, а й незалежним агентствам, що розширить мережу таких закладів в Україні;
- **запровадити взаємне визнання сертифікатів, що спростить експортно-імпортні операції;**
- **провести широку інформаційну кампанію (створення спеціального веб-сайту), яка ознайомлювала б виробників з поточними та запланованими змінами стандартів продукції, надавала адреси закладів,**

¹ Оцінка наслідків угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС. – Київ, 2007. – С. 44-52.

що займаються сертифікацією та оцінкою відповідності, та електронні копії всіх потрібних документів з прикладами їхнього оформлення. Це суттєво спростить взаємодію виробників з відповідними органами, знизить витрати на супровідні процедури та прискорить процес експорту продукції.

Для визначення оптимального ступеня гармонізації українських стандартів з європейськими доцільно використовувати такі критерії:

- сприяння поглибленій ринковій інтеграції;
- відповідність закону або стандарту ЄС кращій світовій практиці;
- сприяння реформуванню економіки.

Для мінімізації затрат на гармонізацію та швидкої трансформації до нової системи доцільно застосувати простий переклад без модифікацій норм ЄС українською мовою. Такий спосіб гармонізації стандартів використовувала Польща. Україні не слід переходити на обов'язкові європейські або міжнародні стандарти, які в самому ЄС добровільні. Краще надати виробникам можливість добровільно застосовувати стандарти, якщо вони мають наміри вийти на європейські ринки або конкурувати з європейськими товарами на українських. Таким чином, відбудеться перехід від обов'язкової стандартизації Держстандарту СРСР до переважно добровільного європейського підходу. Українські компанії зможуть також продовжувати виробництво продукції для ринків СНД за старими стандартами.

Підготовка та переговори щодо приєднання України до Угоди про оцінку відповідності та прийнятності промислової продукції (АСАА) з широким полем охоплення промислових товарів є стратегічним рухом у сфері технічних стандартів. Часові межі, запропоновані Європейською Комісією в Плані роботи в напрямі АСАА (2005 – 2011 роки), реалістичні з погляду глибини реформ, потрібних для адаптації системи стандартів. Водночас імплементація цього плану дасть змогу гармонізувати українські стандарти з європейськими перед підписанням угоди ЗВТ+, що збільшить вигоди безмитної торгівлі між країнами безпосередньо після набуття чинності Угоди про поглиблену вільну торгівлю.

Світовий банк у своєму аналізі торгівельної політики України здійснив дослідження регуляторних перешкод, які відчувають українські експортери, зокрема щодо митних процедур. **Результати інтерв'ю 500**

експортерів виявили, що основними перешкодами для їхньої експортної діяльності є такі складники торгівельного режиму:

- повернення ПДВ;
  - митне оформлення в Україні (документи);
  - митний контроль;
  - ціна митних послуг;
  - дозвіл митної служби на переробку сировини за межами України;
  - тимчасове зберігання товарів на митниці;
  - встановлення індикативних цін на товари;
  - ліцензування експортної діяльності;
  - транспортування товарів територією України;
  - реєстрація експортного контракту;
  - обов'язкове страхування;
  - митне оформлення за кордоном (документи);
  - переказ грошей;
- отримання сертифіката походження.

Відповідаючи на запитання про основні причини негативної оцінки режиму торгівлі, експортери навели такі взаємопов'язані причини:

- часта необхідність неофіційних платежів;
- довільне тлумачення правил посадовими особами;
- часті зміни вимог;
- суперечності у митних правилах і нечіткість їхнього формулювання;
- занадто тривале ухвалення рішення;
- висока вартість дотримання нормативних вимог.

Основними причинами негативного ставлення українських експортерів до співпраці з органами митного контролю виявилися необґрунтовані вимоги щодо оформлення товарів, висока вартість і повільне виконання процедур та високий рівень корупції на митниці. Визначення цін на товари та призначення кодів товарів для реєстрації експортних операцій відбувається досить суб'єктивно. **Крім того, експортерів часто змушують користуватися непотрібними митними послугами, за які вони пізніше повинні платити надмірно високі ціни.** Згідно з результатами дослідження Світового банку, 2004 року одне митне оформлення тривало в середньому 3,2 дня та коштувало 156,6 дол, США (без урахування митних зборів та експортних податків).

Нинішній режим експорту також характеризується численними вимогами – обов'язкової попередньої реєстрації, дозволу для підприємств, які планують здійснювати експортну діяльність. Ці адміністративні вимоги

мають вибірковий характер, і велика частина респондентів їх уникає. Реєстрація експортерів охоплює найбільшу частку респондентів: 73,8% респондентів зверталися до митних органів для такої реєстрації. Далі йде частота реєстрації експортних контрактів (24%) та отримання експортних ліцензій (21%). Крім того, 41% респондентів мали отримати інші види дозволів на експорт (хоча кожний з видів дозволів окремо був потрібний для порівняно незначної частки респондентів). Ці реєстраційні вимоги створюють досить суттєвий регуляторний тягар для експортерів, адже середня вартість різних дозволів і ліцензій сягає 40 — 180 дол. США.

Дослідження також виявило, що українські експортери стикаються з численнішими проблемами удома, аніж за кордоном (див. графік 1).

Вступ до СОТ означатиме, що Україна відповідає стандартам щодо митного кодексу та митного оцінювання. Однак це не обов'язково означає швидкість та ефективність митного обслуговування. Європейська Комісія розробила в робочих групах з країнами-сусідами вказівки до кращої методики дій на пунктах перетину кордону і внесла пропозиції щодо "простого та безпаперового клімату для митниць і товарообігу" у контексті інтегрованого менеджменту зовнішніх кордонів. Ці пропозиції містять складні програми модернізації та комп'ютеризації торгівельних процедур — наприклад, використання електронних декларацій і перевірки рентгеном товарів у пунктах перетину кордону.

Графік 1. Оцінка українських і закордонних бар'єрів експорту на 2004 рік
0-відсутність проблем; 10-дуже серйозні проблеми

Для ефективного функціонування Зони вільної торгівлі (ЗВТ+) потрібна рішуча боротьба з корупцією на прикордонних пунктах. Два пункти перетину кордону між Польщею та Україною вже започаткували програму співробітництва, за якою дві групи з обох країн працюють у безпосередній близькості одна від одної — із Зосін-Устилуг (біля Замосців) і Кросьценко-Смольніці на південному сході Польщі. Українські та польські митники перевіряють пасажирів і вантажі незалежно одні від одних, проте у зоні взаємної видимості. Як виявилось, такий психологічний прийом допомагає зменшити корупцію.

Питання спрощення митної процедури надзвичайно актуальне в самому Європейському Союзі. Один з найважливіших кроків — створення єдиної електронної бази даних, що зробила б митний контроль "безпаперовим". Крім того, наголошується потреба розділити функціональні обов'язки митних служб; безпосередньо на кордоні треба перевіряти лише якість продукції, тоді як фіскальні функції (збір мита та інших податків) краще виконувати в інших місцях. У рамках створення ЗВТ+ Україна могла б скористатися досвідом ЄС з оптимізації митного оформлення товарів, спрямувавши свої реформи на митниці в тому самому напрямі. Входження України до єдиної європейської бази даних дало б українським експортерам безперечні переваги перед імпортерами з третіх країн.

Правила походження товарів поділяють на такі, що стосуються преференційного та неприференційного ставлення. Правила, що стосуються неприференційного ставлення, застосовують для здійснення заходів торгівельної політики (квот, антидемпінгових розслідувань) і збору статистичних даних. Преференційне ставлення отримують товари, що задовольняють преференційним правилам походження. Саме ці правила застосовуватимуть до українських товарів у разі укладення Угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС.

Використовуючи правила походження, ЄС має на меті захистити свої ринки від безмитного ввезення товарів з країн, які не користуються преференціями, через митну територію країн-бенефіціарів. Головна хиба правил походження — вони накладають додаткові кошти на учасників зони вільної торгівлі, особливо в країнах з погано розвиненими митними службами, що знижує цінність преференційних угод з ЄС.

2.7. Розширення Шенгенського простору та наслідки введення візового режиму для України

Відомо, що Шенгенські угоди стали важливим етапом на шляху до створення єдиної Європи і заклали принципи, на основі яких має відбуватися переміщення людей, транспорту та товарів як усередині Шенгенського простору, так і між країнами, де діють угоди. Скасування внутрішніх кордонів неминуче призводить до посилення режиму кордонів зовнішніх, і сусіднім з ЄС країнам, зокрема Україні, довелося сприймати це як реальний факт¹.

Звідси і постає одне з проблемних питань для України – введення на її західних кордонах візового режиму з новими членами Європейського Союзу, що є необхідним, оскільки «вступ до ЄС автоматично передбачає запровадження візового режиму з країнами, де такий режим вже застосовується іншими членами ЄС»².

Експерти передбачають, що зазначена проблема може спричинити певні негативи, а саме:

- по-перше, власне введення візового режиму – як фінансової проблеми для пересічних громадян України;
- по-друге, зменшення обсягів прикордонної торгівлі, зменшення масштабів та обсягів "човникового" бізнесу, і в зв'язку з цим збільшення і без того високого рівня кількості безробітних у прикордонні України;
- по-третє, зростання масштабів нелегальної міграції, посилення безпеки на новому зовнішньому кордоні ЄС вимагатиме впровадження нових механізмів боротьби з нелегальною міграцією³.

На національному рівні українські дипломати вже досить довго і впевнено прямують до введення безвізового режиму між Україною та Європейським Союзом. Першим кроком на цьому шляху було саме те суперечливе скасування Україною в травні 2005 року візового режиму

---

¹ Мітряєва С. Коментар. Вплив розширення Євросоюзу на соціально-економічний розвиток та прикордонну співпрацю України з сусідніми державами. Мінімізація негативних наслідків введення візового режиму // Безпосереднє сусідство України з ЄС: закриті кордони чи нові імпульси до співпраці? – Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2002. – С. 72-75.

² Хомра О.У. Трансформація прикордонного режиму західних сусідів України у зв'язку з їх вступом до ЄС: наслідки для України // Стратегічна панорама: Щоквартальний науково-практичний журнал РНБО України. – 2004. – №4. – С.121.

³ Кіш Є. Коментар. Вплив розширення Євросоюзу на соціально-економічний розвиток та прикордонну співпрацю України з сусідніми державами. Мінімізація негативних наслідків введення візового режиму. // Безпосереднє сусідство України з ЄС: закриті кордони чи нові імпульси до співпраці? – Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2002. – С.80.

для громадян ЄС, США, Японії, Швейцарії. Наступним кроком була плідна робота над веденням переговорів щодо підписання Угоди про спрощення візового режиму для громадян України. Внаслідок переговорів сторін така угода була парафрована в жовтні 2006 року на саміті Україна-ЄС в Гельсінкі.

Олексій Коломієць, виконавчий директор Центру "Україна – європейський вибір", з цього приводу вважає, що "це рішення ЄС – суто технічне питання. Фактично Україна пішла традиційним, але екстенсивним шляхом країн, котрі пізніше приєднувалися до ЄС і які порушували питання про спрощення візового режиму. Як один з прикладів – Польща. Це така собі маленька, але приємна технічна перемога України"¹.

Щодо "перемоги" з ним згоден і директор міжнародних програм Центру ім. Разумкова Валерій Чалий. Він вважає, що "парафування угоди про спрощення процедури оформлення віз для громадян України – перший крок для того, щоб у майбутньому досягти скасування віз для українців з боку ЄС. Це вияв того, що Євросоюз, хоч і не готовий прийняти Україну, усе ж розуміє, що Європа й Україна зближуються, а наша співпраця і справді розвивається. Це також відповідь на скасування українською стороною віз щодо громадян Євросоюзу, а з іншого боку – розуміння, що не можна створювати додаткових бар'єрів для обміну людей, їх контактів. Це лише початок шляху"².

Після парафування угода нарешті була підписана 18 червня 2007 року за підсумками засідання Ради з питань співробітництва в Люксембурзі. З української сторони угоду підписав міністр закордонних справ України Арсеній Яценюк, від ЄС – віце-президент Єврокомісії, відповідальний за питання юстиції, свободи та безпеки, Франко Фраттіні та міністр закордонних справ головуючої в ЄС Німеччини Франк-Вальтер Штайнмаєр³.

Угода про спрощення візового режиму містить наступні важливі положення:

* право спрощеного оформлення короткотермінових віз до ЄС матимуть учні, студенти й аспіранти, які збираються до країн ЄС із навчальною чи освітньою метою, учасники наукових, культурних і мистецьких обмінів, міжнародних спортивних змагань, делегації

---

¹ Стаховський Д. /<http://civicua.org/eu-summit/166.html>

² Там само.

³ Інтернет-джерело: <http://ua.korrespondent.net/main/77306/>

споріднених міст, члени офіційних делегацій, бізнесмени, журналісти, водії та екіпажі, що беруть участь у міжнародному транспортному русі, близькі родичі громадян України – мешканців країн ЄС, а також особи, що їдуть на похорон, для відвідання могили чи на лікування;

* багаторазові візи з терміном чинності до п'яти років видаватимуть державним і місцевим урядовцям для службових поїздок, найближчим родичам громадян України – мешканців країн ЄС, бізнесменам і журналістам;

* багаторазові візи на термін до року зможуть отримати водії та екіпажі, що беруть участь у міжнародному транспортному русі, постійні члени офіційних делегацій, учасники наукових, культурних і мистецьких обмінів, міжнародних спортивних змагань, офіційних програм обміну споріднених міст;

* за цими візами на території країн ЄС можна перебувати не більш як 90 днів протягом 180-денного періоду;

* дипломати, народні депутати та інші власники дипломатичних паспортів зможуть здійснювати короткотермінові поїздки до країн ЄС узагалі без віз;

* для решти українців вартість розгляду прохання про візу залишається на рівні 35 євро (для громадян більшості країн світу ця сума вдвічі більша);

* ще для деяких категорій українських громадян цей розгляд буде безплатний: для близьких родичів громадян України – мешканців країн ЄС, членів офіційних делегацій, урядовців, учнів, студентів і аспірантів, які збираються до країн ЄС із навчальною чи освітньою метою, інвалідів, пенсіонерів, учасників наукових, культурних і мистецьких обмінів, міжнародних спортивних змагань, офіційних програм обміну споріднених міст, журналістів, водіїв та екіпажів, що беруть участь у міжнародному транспортному русі, дітей до 18 років (або до 21, якщо вони перебувають на утриманні), а також для осіб, що збираються їхати з гуманітарною метою – на лікування, похорон чи до тяжко хворого родича;

* також запровадять чіткі терміни розгляду візових заяв – як правило, до десяти днів, в у термінових випадках – до двох днів¹.

За словами экс-міністра закордонних справ України Б.Тарасюка, "... вдалося включити до тексту декларацію ЄС, якою закріплюється

---

¹ Зілгалов В. Як довго чекати українцям спрощення оформлення віз після сьогоденного підписання угоди між Україною та ЄС? // Незалежний культурологічний журнал // <http://www.ji-magazine.lviv.ua/kordon/vizy/2007/rl18-06.htm>.

зобов'язання консула повідомляти причину відмови в оформленні візи, а також окрему декларацію щодо забезпечення прозорості та доступності візових процедур для аплікантів. Таким чином, український громадянин, звертаючись до консульства країни ЄС з проханням про візу, буде більш захищеним. Одна справа, коли консул, не пояснюючи причини, відмовляє апліканту у візі, а інше, коли для відмови консул повинен буде вказати обґрунтовану причину"¹. Це означає фактичне впровадження інституту апеляційного оскарження відмови у видачі візи.

У цілому підписання Угоди можна розглядати як перший конкретний результат довготривалого співробітництва між Україною та Євросоюзом, прямий ефект від якого відчує на собі значна частина українських громадян, а не лише державні установи або окремі економічні суб'єкти. В той же час слід враховувати, що згадана угода встановлює лише загальні рамки спрощення процесу видачі віз та містить ряд певних застережень. Оскільки конкретними виконавцями угоди з боку ЄС виступають країни-члени (через власні дипломатичні представництва в Україні), не варто очікувати, що порядок видачі в'їзних віз на їх територію (компетенція, яка входить до сфери "суверенних" прерогатив кожної держави) буде повністю уніфікований у всіх посольствах. Певні технічні параметри та окремі специфічні вимоги можуть залишатись досить відмінними, що не виключає виникнення непорозумінь і в подальшому. Сумнівною залишається також практична реалізація можливості оскарження відмови у видачі візи через відсутність відповідних правових механізмів.

Експерти по-різному оцінюють значення підписання Угоди. Так, наприклад, В.Чалий вважає, що "це питання не таке, яке можна вважати проривом у візовій політиці. Україна зробила суттєвий крок, скасувавши візи для громадян ЄС. Поки що цей крок ЄС не є адекватним, на мій погляд. І сьогодні це повинно сприйматися саме так, що наші офіційні чиновники повинні наполягати і здійснювати тиск на країни ЄС задля дійсного полегшення оформлення віз і взагалі скасування візового режиму для всіх громадян України, а не виключно для якихось категорій, хоча я належу до цієї категорії. Але я думаю, що це неправильний підхід. Я завжди виступав за те, що треба не п'яти відсоткам населення кращу робити ситуацію, а говорити про спрощення візових процедур для всіх громадян України"².

---

¹ Тарасюк Б./ <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/content/5130.htm>

² Інтернет-джерело: <http://www.ji-magazine.lviv.ua/kordon/vizy/2007/r118-06.htm>.

Водночас критики нової угоди застерігають від надмірних сподівань та висловлюють сумніви, що підписання документа призведе до конкретних результатів. На думку експерта Центру європейської політики Аманди Акчакочі, принципи нової угоди мають бути повною мірою запроваджені в консульських установах держав ЄС в Україні, якщо Євросоюз справді хоче змінити візову політику стосовно цієї країни. Це потрібно зробити, якщо Київ та Брюссель бажають побудувати взаємодовіру і поліпшити відносини, зауважує експерт. Брюссель має не лише на папері зробити так, щоб українці швидше та без зайвих перепон могли виїхати до держав Євросоюзу: "Залишається сподіватися, що якщо країни ЄС вирішили запропонувати Україні полегшення візового режиму, то в них є добрі наміри справді коректно запровадити ці нововведення. Адже це є дуже важливим для відносин Києва та Брюсселя. Сподіваймося, що головні принципи цієї угоди не будуть зведені нанівець у посольствах на місцях. Саме держави ЄС мають вплинути на роботу своїх посольств у Києві". Експерт зауважує, що співробітники консульських установ мають зрозуміти – багатогодинні черги та постійні вимоги нових підтверджень та довідок не відповідають основним принципам нової угоди про спрощення візового режиму між Україною та ЄС¹.

З іншого боку, віце-президент Єврокомісії Франко Фраттіні переконаний, що Угода має велику вагу. Він навіть вважає це першим кроком на шляху до скасування Шенгенських віз для громадян України. На великому значенні документа наголошує і міністр закордонних справ головної нині в ЄС Німеччини Франк-Вальтер Штайнмаєр: "Ця угода робить можливими більш глибокі контакти між українцями та співгромадянами з держав ЄС. Адже це завдання політики – зближувати людей та робити внесок у справу поліпшення взаєморозуміння".

Що стосується регіонального рівня, на якому власне безпосередньо здійснюється транскордонне співробітництво, тут потрібно виокремити ще одну актуальну проблему, спричинену введенням візового режиму. Мова іде про серйозну етнополітичну проблему, що постає перед національними меншинами Закарпаття, є майбутні труднощі з перетинанням державного кордону після приєднання країн-сусідок України до Шенгенської угоди, що ускладнить для них не тільки спілкування з рідними та близькими по той бік кордону, а й заробітчанські поїздки до західних сусідів. Питання зв'язків з історичними батьківщинами

---

¹ Інтернет-джерело: <http://www.ji-magazine.lviv.ua/kordon/vizy/2007/r118-06.htm>.

є актуальними для всіх етнічних груп, але для етнічних спільнот, які проживають у прикордонні Закарпаття, воно є особливо важливим.

У контексті процесів, що супроводжують розширення Європейського Союзу, з метою полегшення підтримування контактів прикордонних регіонів керівництвом нашої держави та області спільно з урядами сусідніх держав вживаються конкретні заходи щодо поновлення спрощеного переходу. Це є сприятливим чинником, оскільки більша частина закарпатських угорців, словаків, румунів проживає саме у прикордонних регіонах¹.

Як в ЄС, так і в Україні визнають необхідність сприяння так званому "малому руху" через кордон. Європейська Комісія вже розробила конкретні пропозиції щодо стимулювання "місцевого руху" на нових кордонах ЄС, зокрема передбачила можливість перетину кордону на основі спеціальних документів. Запропоновано запровадити новий тип віз для населення держав-сусідів, яке проживає на прикордонній території. Цей документ дозволить багаторазово в'їжджати до сусідньої країни ЄС на термін не більше семи днів, при цьому не віддаляючись від кордону більш ніж на 50 кілометрів².

Відповідно до пропозицій ЄС 18 вересня 2007 року в Ужгороді колишній міністр закордонних справ України Арсеній Яценюк та міністр закордонних справ Угорської Республіки Кінга Гьонц підписали міжурядову Угоду про правила місцевого прикордонного руху.

Укладення цього документу з Угорщиною – першою серед сусідніх країн Євросоюзу – є особливо важливим у контексті приєднання цієї країни з 1 січня 2008 року до Шенгенської зони. Понад 150 тисяч – саме стільки угорців за останнім всеукраїнським переписом мешкає у Закарпатті, і майже всі вони мають родинні зв'язки в Угорщині, а тому вже давно переймаються єдиним питанням: як спілкуватимуться із закордонними родичами після вступу Угорщини у Шенген³.

Відповідно до Угоди мешканці 384 закарпатських населених пунктів, що знаходяться на відстані не більше 50 км від угорського кордону, матимуть змогу перетнути його без візи, за спеціальним

---

¹ Євчак Ю. Особливості реалізації регіональної політики в районах компактного проживання національних меншин в умовах розширення ЄС // Регіональна політика і транскордонне співробітництво в євроінтеграційній стратегії України. – Ужгород: Ліра, 2007. – С. 205-216.

² <http://www.niss.gov.ua/book/ec/content/s3/16.htm>.

³ <http://www.kolyba.org.ua/content/view/1525/128>

дозволом, який коштуватиме близько 20 євро терміном на 5 років. Безоплатно отримуватимуть дозвіл діти, студенти та пенсіонери.

Видачу дозволів будуть здійснювати консульства на основі внутрішнього паспорта громадянина України з відміткою про проживання на цій території. На перших порах це буде просто відмітка в закордонному паспорті, дозвіл на перетин кордону, який діятиме від 1 до 5 років. А далі – документ на зразок пластикової картки з фотографією та усіма даними¹.

За угодою закарпатці мають право рухатися Угорщиною теж у межах найближчих до кордону 50 кілометрів. Будапешт, наприклад, не входить до 244 населених пунктів цієї зони.

За словами Кінги Гьонц, подібних прецедентів щодо таких розширених умов перетину кордону на умовах малого прикордонного руху в Євросоюзі не існує, так само як досі не існувало у Європі такого поняття, як "місцевий прикордонний рух". Зазвичай країни обмежуються тридцятью, а то й десятикілометровою зоною. Але Угорщина наполягла саме на таких умовах, і вони були прийняті².

Арсеній Яценюк після підписання зазначив: "Це знакова угода, яка наближає Україну до безвізового в'їзду усіх її громадян на території ЄС"³.

На жаль поки, що наближення України до безвізового режиму не відбувається. Як свідчать реалії, навпаки – замість спрощення візового режиму для українців відбувається загальне ускладнення процедур оформлення віз, що приводить до погіршення стану справ переміщення громадян України за кордон.

Сьогодні стан справ такий: за п'ять місяців 2008 року число європейців, котрі в'їжджають на територію України, збільшилося на 24 відсотки, а кількість українців, які виїжджають у країни Європейського Союзу, зменшилася в 2,6 рази.

Ці цифри, які більш ніж промовисто ілюструють практичний бік реалізації візової угоди з ЄС, навів заступник глави Державної прикордонної служби України, директор міжнародно-правового департаменту **О.Мельников** на засіданні парламентського комітету з питань європейської інтеграції⁴.

---

¹ <http://ua-reporter.com/novosti/22072/>

² <http://www.kolyba.org.ua/content/view/1525/128>

³ <http://www.ji-magazine.lviv.ua/kordon/vizy.htm>

⁴ СилінаТ. Спростили //Дзеркало тижня. – 2008. – 21 червня.

Візової угоди чекали довго і з нетерпінням. Її підписання було піднесене вищим керівництвом країни як значний зовнішньополітичний успіх, як великий крок на шляху євроінтеграції. За свідченням заступника міністра закордонних справ України **К.Єлисеєва**, документ охоплює близько двох третин активного населення нашої країни — представників органів державної влади та місцевого самоврядування, суддів, членів офіційних делегацій, близьких родичів громадян, які мають дозвіл на проживання в країнах — членах ЄС, журналістів, науковців, міжнародних перевізників та ін., котрі отримали преференції при оформленні шенгенських віз. Як уже повідомлялося, було зафіксовано розмір єдиного консульського збору — 35 євро (тоді як громадяни інших країн змушені платити 60 євро), а строк розгляду документів на отримання візи скорочено до десяти днів у звичайних випадках і до двох — в екстрених. Але це на папері...

На жаль, реалізація цієї угоди накульгує, причому «переважно на єєсівську ногу». Порухення, яких найчастіше припускаються консульські установи країн — членів Євросоюзу, можна класифікувати таким чином:

- перевищення консульського збору за розгляд візового клопотання, залучення фірм-посередників (Бельгія, Іспанія, Нідерланди, Італія, ФРН);
- порушення строків розгляду візових клопотань (ФРН, Іспанія, Словаччина, Італія);
- вимога подавати додаткові документи для підтвердження мети поїздки (Італія, Словаччина);
- невідповідна процедура видачі багаторазових п'ятирічних і річних віз (консульські установи всіх країн — членів ЄС);
- неприпустиме ставлення, яке порушує елементарні етичні норми, працівників диппредставництв до українських громадян;
- ухиляння від мотивування відмов у видачі віз (Чехія, Словаччина, Італія).

Подібні порушення представники європейських посольств, як правило, пояснюють браком досвіду виконання візової угоди з Україною, поширеним візовим шахрайством, напливом бажаючих отримати візу. Що ж до останнього, то українська сторона пропонує дуже просте вирішення проблеми: значно збільшити кількість багаторазових п'ятирічних і річних віз.

Як повідомив на засіданні комітету народний депутат **С.Шевчук**, у Верховній Раді вже зібралася критична маса депутатів, не

задоволених станом виконання угод між Україною і ЄС про спрощення оформлення віз і про реадмісію.

За його словами, очікується депутатська ініціатива у вигляді постанови ВР, котра порушила б питання про скасування безоплатного в'їзду в Україну громадян країн, які порушують положення цих документів. Крім того, підкреслив С.Шевчук, в українському парламенті вже почалася атака і на ці дві угоди. Першим «залпом» стала реєстрація у ВР проекту постанови про скасування результатів голосування при ратифікації угоди між Україною і Данією про реадмісію.

А наступним етапом цілком може стати денонсація угоди про реадмісію з ЄС, припускає С.Шевчук. І це, на його думку, «криє в собі велику небезпеку». «Але підставою для подібних дій парламентарів є не депутатське нерозуміння, — пояснив член комітету з питань європейської інтеграції, — а велика кількість звернень українських громадян, у яких вони розповідають про часом просто нелюдське ставлення до них із боку європейських посадовців, про корупцію в посольствах країн ЄС у Києві»¹.

На підтвердження думок високопосадовців щодо існуючих проблем для громадян України при поїздках за кордон красномовними є дані про стан справ у Закарпатській області. Відомо, що Закарпаття, межуючи з Угорщиною, Польщею, Румунією і Словаччиною, є з'єднуючою ланкою України з Євросоюзом. Саме тому фактичний стан справ в регіоні, де проживає значна кількість представників національних меншин, зокрема угорців, румунів, словаків, є віддзеркаленням реалій щодо виконання угоди про спрощений візовий режим з боку країн ЄС.

Так, за даними Регіонального відділення Національного інституту стратегічних досліджень України, останнє розширення Шенгенського простору *призвело до суттєвого зменшення надання віз громадянам України для в'їзду до Європейського Співтовариства*².

При цьому важливо зазначити, що умови отримання дозволу на пересування через кордон в межах малого прикордонного руху зі Словаччиною суттєво відрізняються від аналогічної угоди з Угорщиною. За інформацією Генерального консульства Словацької Республіки в м. Ужгороді, мешканець Закарпаття повинен надати запрошення від словацької сторони, підтвердження родинних зв'язків між закарпатцями і

---

¹ СилінаТ. Спростили //Дзеркало тижня. – 2008. – 21 червня.

² Мітряєва С. Розширення Шенгенського простору до кордонів з Україною: наслідки та перспективи// Європейська та євроатлантична інтеграція України: стан і перспективи: Збірник наукових праць. – Ужгород: Ліра, 2008. – 374 с. (Серія “Євроінтеграція: український вимір”; Вип. 10).

словаками, які запрошуюють, наявність паспорта, що дійсний більше ніж на 15 місяців. Від сплати за отримання дозволу (20 євро) звільнятимуться діти до 15 років (в угорській дипломатичній установі від аналогічного дозволу звільнені особи віком до 18 років). За дозвіл не платитимуть громадяни, вік яких перевищує 60 років (в угорському консульстві – особи, які офіційно є на пенсії, незалежно від віку, а також інваліди та особи до 21 року, які перебувають на утриманні). Всі ці умови почнуть діяти від дня ратифікації угоди про малий прикордонний рух між Україною та Словаччиною з вересня 2008 року.

**Видача віз Генеральними консульствами
Угорщини та Словаччини в м. Ужгороді***

<i>Тип візи</i>	<i>Генеральне консульство Угорщини в м. Ужгороді</i>	<i>Консульство Угорщини в м. Берегово</i>	<i>Генеральне консульство Словаччини в м. Ужгороді</i>
<i>Шенгенські</i>			
<i>грудень 2007 р.</i>	183	762	59
<i>січень-квітень 2008</i>	4190	2258	7364
<i>Дозволи малого прикордонного руху</i>			
<i>грудень 2007 р.</i>	152	2341	-
<i>січень-квітень 2008 р.</i>	3969	6380	

* Наведено за джерелом: Мітряєва С. Розширення Шенгенського простору до кордонів з Україною: наслідки та перспективи// Європейська та євроатлантична інтеграція України: стан і перспективи: Збірник наукових праць. – Ужгород: Ліра, 2008. – 374 с. (Серія “Євроінтеграція: український вимір”; Вип. 10).

Аналіз офіційних даних європейської статистики свідчить:

- кількість виданих **Угорщиною** віз у січні 2008 року зменшилася у 4,6 раза у порівнянні з січнем 2006 року і у 3,2 раза порівнянні з січнем 2007 року;

- кількість виданих **Угорщиною** віз у лютому 2008 року зменшилася у 3,7 раза у порівнянні з лютим 2006 року і у 2,4 раза у порівнянні з лютим 2007 року;

- кількість виданих *Польщею* віз у січні 2008 року зменшилася у 2,8 раза у порівнянні з січнем 2006 року і у 3,5 раза у порівнянні з січнем 2007 року.

При цьому слід відмітити незначні коливання аналогічних показників для країн, що *увійшли до Шенгенського простору раніше*.

Враховуючи, що основне зменшення кількості виданих віз стосується країн, що безпосередньо межують з Україною (Угорщина, Словаччина, Польща), *найбільших обмежень на право в'їзду до ЄС зазнали мешканці прикордонних областей, які до входження країн-сусідів України до Шенгенського простору це право мали*.

З одного боку, в цьому контексті дещо поліпшує ситуацію введення з 1 серпня 2008 року угорською стороною спрощеної процедури оформлення та видачі Шенгенських віз *представникам угорської національної меншини України, які раніше отримали посвідчення закордонного угорця*. Такі особи лише подають *це посвідчення та лист підтримки від голови партії «КМКС - Партії угорців України» або голови Демократичної партії угорців України*. Про це було повідомлено на прес-конференції в Генеральному консульстві Угорської Республіки в м. Ужгороді 31 липня 2008 року¹. Але, з іншого боку, це свідчить про певну дискримінацію громадян України за етнічною ознакою у візовій політиці Угорської Республіки.

За даними Західного регіонального управління Державної прикордонної служби України, *за січень–березень ц.р. кількість людей, які перетнули західний кордон України, зменшилася на 11% у порівнянні з аналогічним періодом минулого року*².

Експерти пояснюють таку тенденцію введенням шенгенських віз. Причому поляків, які перетнули українсько-польський кордон, *наразі вдвічі більше, ніж українців*. Ще рік потому це співвідношення було на користь українців. Але відносно транспортного потоку, то за даними прикордонників, він, навпаки, *за перші три місяці ц.р. збільшився на 9%*. Це зростання зафіксовано *на угорській та румунській ділянках Державного кордону України*. Фахівці пояснюють це тим, що транспортний потік таким чином оптимізувався за рахунок черг і страйків *на польському кордоні, які суттєво ускладнювали його перетин*.

Наявна інформація свідчить, що Євросоюз запроваджує нові, більш

---

¹ Tárczy Andor. Magyar vízum: kiváltható az anyagi fedezet. // "Kárpáti Igaz Szó", 2 augusztus, 2008. - # 89 (61-62).

² Інтернет-джерело: <http://www.vengria.com>

жорсткі правила переміщення територією Об'єднаної Європи, посилюючи контроль за в'їздом та виїздом іноземців. Зміни передбачають створення у всіх країнах ЄС єдиної електронної бази даних стосовно осіб, що перетинають кордони Євросоюзу. Для цього планується у консульських установах європейських країн оснастити автоматичні пункти, які будуть розраховані на використання біометричних технологій. У консульствах країн ЄС поступово відбуватиметься перехід на біометричні візи, що, на думку іноземних експертів, може стати ефективним заходом боротьби з нелегальною міграцією у країнах Європи.

Наступні два роки, з метою захисту зовнішніх кордонів ЄС та боротьби з тероризмом, нелегальною міграцією та організованою злочинністю, розпочнеться запровадження європейської системи прикордонного контролю та впровадження нової візової інформаційної системи, яка передбачає створення електронного реєстру біометричних даних осіб, що в'їжджають в ЄС. Так званий "Пакет Фраттіні", запровадження якого наразі обговорюється у Європейській Комісії, готується до очікуваного ухвалення Європейським Парламентом. Передбачається, що в першу чергу до бази будуть внесені дані про мешканців прикордонних з Європейським Союзом регіонів, які звертатимуться до консульських установ для отримання в'їзних документів, **користуючись можливостями малого прикордонного руху**. [За даними Генерального консульства Угорської Республіки в м. Ужгороді, з моменту введення малого прикордонного руху наразі відбулося затримання трьох осіб із Закарпатської області на шляху до Будапешту, які були депортовані]¹.

Більш того, буде створено систему спостереження (Eurosur), яка використовуватиме сучасні технології, включаючи супутники спостереження з високою розподільчою здатністю та безпілотні літаки, для того, щоб здійснювати моніторинг віддалених районів, які перетинають шляхи нелегальних мігрантів. Для інших видів діяльності буде також залучатися прикордонне агентство ЄС Frontex. За словами п.Фраттіні, ці реформи, якщо вони будуть ухвалені всіма державами-членами ЄС, будуть впроваджені між 2010-2015 рр.²

Не можна не побачити також, що наразі порушується **вільне та інтенсивне спілкування суспільств**: українсько-польського, українсько-

---

¹ Інтернет-джерело: <http://www.vengria.com/index.php?page=news&set=month&id=3230>

² Європейська комісія посилить контроль – курс на створення «Фортеці Європи»? // www.sdla.gov./contro/uk/publish

словацького, українсько-угорського, яке вибудовувалося упродовж десятиліть і завдяки чому вдалося зняти багато стереотипів, вирішити багато застарілих історичних проблем.

Наступною проблемою є *проблема чисельних в Україні національних меншин: польської – 144,1 тис., угорської – 156,6 тис., румунської – 151 тис.* (за переписом 2001 р.). Компактно проживаючи біля кордону, вони вже мають ускладнення з спілкуванням зі своїми родичами безпосередньо за лінією кордону. Спробою вирішити це питання стало визнання за ними, громадянами України, *статусу етнічного угорця, поляка, словака тощо.* Відповідні законодавчі органи цих країн прийняли ухвали щодо цього. Цей статус дозволить їм отримувати шенгенські візи на пільгових умовах, проживати і працювати без того, щоб зголошуватися до відповідних служб, користуватися пільговим проїздом, навчанням і навіть медичним обслуговуванням. Такі пільги, за оцінками експертів, могли б охопити 2% населення України, однак у цьому разі постає законне питання про *рівність всіх громадян України безвідносно до національності.* Реакція українців на таке правове урегулювання може бути неадекватною. Бо вже сьогодні йде мова про 900 тис. етнічних поляків.

Певним врегулюванням цих питань є Угода про малий прикордонний рух з полегшеною формою отримання віз. Хоча малий прикордонний рух мінімізує деякі виклики Шенгену, але у загальній картині ми бачимо *чітку тенденцію на обмеження в'їзду громадян України на територію Європи.*

2.8. Проблеми міграції і біженців у контексті Угоди про реадмісію України з ЄС

Проблемою, яка потребує постійної уваги, контролю та активних дій з боку органів влади, у тому числі на місцях, залишається проблема трудової міграції і біженців на кордонах України. Особливо гостро вона постала після розширення Шенгенського простору до західних кордонів України.

Сучасні тенденції трудової міграції з України

За останні 10 років Україна перетворилася на вихідний пункт потужної трудової міграції, ставши країною-донором робочої сили для країн Європейського Союзу. Там працює щонайменше два мільйони українських громадян, причому в деяких країнах, зокрема Польщі, наші співвітчизники стали однією з найбільших груп працівників-іноземців.

Водночас, за даними звіту Світового банку «Міграція і грошові надходження у Східній Європі та колишньому Радянському Союзі» (2007р.), Україна посідає 4 місце у світі за кількістю іммігрантів. Вона потрапила до першої десятки країн світу - її випередили лише Сполучені Штати, Росія і Німеччина. Проте маємо визнати, що структура імміграції в на даному етапі є нераціональною. Станом на 1 січня 2005 р. кількість біженців в Україні становила 2459 осіб, з яких: з Європи — 201, Азії — 1933, Африки — 318. В'їзд іммігрантів в Україну відбувається найчастіше з країн ризикової міграції (Туреччина, Китай, Іран). Серед основних категорій нелегальних мігрантів за громадянством основну кількість становлять громадяни Китаю — 25 %; Індії — 25 %; Пакистану — 7 %; Афганістану — 7 %; Іраку — 6 %; В'єтнаму — 5 %; Ірану — 4 %; Сирії — 3 %; інших країн — 13 %¹.

Зовнішня трудова міграція є природною реакцією населення на негативні зміни у соціально-економічному житті суспільства в період структурних перетворень в економіці, за умови нерозвиненості та деформованості внутрішнього ринку праці, масового галузевого і регіонального безробіття. У той же час значні масштаби, динамізм, залучення до трудової міграції населення більшості регіонів та різних

---

¹ Україна в 2007 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку: Монографія / За заг. ред. Ю.Г.Рубана. – К.: НІСД, 2007. – С. 299

соціальних груп, тривале збереження негативних тенденцій у розвитку внутрішнього ринку праці створили умови для перетворення цього явища з природно-адаптаційного та внутрішньорегіонального на системне та загальнодержавне. Причому найбільші потенційні загрози для національних інтересів України це явище містить саме з огляду на стратегічну перспективу — через проблеми забезпечення національної економіки якісним людським капіталом, збереження та відтворення демографічного потенціалу нації.

На жаль, сьогодні держава практично не має довгострокової стратегії та дієвих механізмів, які б могли принципово змінити ситуацію на внутрішньому ринку праці, вплинути на мотивацію трудових мігрантів, передусім збільшити конкурентоспроможність національного ринку праці. План дій щодо реалізації в 2007-2008 роках «Основних напрямів проведення державної політики зайнятості на період до 2009 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2007 року № 156-р, має по своїй суті лише декларативний характер та передбачає серед основних заходів «доопрацювання законопроектів...», «активізацію роботи...», «підготовку пропозицій...», «вивчення питання...» тощо.

Україна до останнього часу не приєднувалася до жодної з конвенцій щодо захисту прав трудящих-мігрантів (Конвенція Міжнародної організації праці «Про зловживання у сфері міграції та про забезпечення трудящим-мігрантам рівних можливостей» від 24 червня 1975 року, Європейська конвенція захисту трудящих-мігрантів від 24 листопада 1977 року та інші). Підписані ж з окремими країнами двосторонні домовленості (у т. ч. з Польщею 16 лютого 1996 р.) часто є лише деклараціями, в яких не враховуються реальні проблеми трудових мігрантів.

Між тим тривожними тенденціями 2006 року на внутрішньому ринку праці стали зменшення попиту на кваліфікованих спеціалістів та зростання — на низькокваліфіковану працю, дефіцит робочої сили в окремих галузях, зокрема в будівництві, серед окремих робітничих професій. При збереженні подібної тенденції сегмент ринку низькокваліфікованої праці в Україні у майбутньому може бути заповнений нелегальними трудовими мігрантами з країн Азії, Африки, сусідньої Молдови, інших країн СНД.

Некерованість, стихійність процесу, відсутність достовірної інформації стосовно загальної кількості та якісного складу громадян України, які працюють за кордоном, ускладнюють можливість оцінки масштабів зовнішньої трудової міграції та прогнозування її наслідків. Складність дослідження цього явища пов'язана з існуванням двох якісно різних площин: з одного боку — це легальна трудова міграція, яка є нечисленною, з іншого — масова нелегальна трудова міграція. Кількість заробітчанин-нелегалів та легалізованих мігрантів може бути визначена лише досить приблизно за різними методиками соціологічних опитувань та експертними оцінками, пілотними обстеженнями Міністерства праці та соціальної політики, громадських організацій.

Чинники, які зумовлюють зовнішню трудову міграцію українців, передусім мають економічний характер. Якщо в 90-х роках мотивація трудових мігрантів визначалася насамперед неможливістю знайти будь-яку роботу, то на початку XXI ст. основним мотивом стало бажання поліпшити рівень добробуту у зв'язку із значним подорожчанням життя в Україні.

Внутрішні чинники мають як загальнодержавний, так і регіональний рівень. Серед них основні:

- високий рівень галузевого та регіонального безробіття в умовах структурних трансформацій в економіці, довготривале зниження попиту на окремі спеціальності;
- суттєве зниження рівня добробуту, фактичне зубожіння більшої частини населення в окремих регіонах, у сільській місцевості, серед окремих соціальних груп, потреба в коштах на придбання житла, освіти дітей, відкриття власного бізнесу, які неможливо реально та легально заробити в Україні;
- невідповідність між рівнем оплати праці та фактичною вартістю життя в Україні;
- суттєво нижчий рівень оплати праці в Україні, ніж у країнах можливого працевлаштування (фактично кваліфікована праця в Україні оплачується нижче, ніж низькокваліфікована в країнах-реципієнтах);

- монополне становище роботодавців, які зацікавлені у збереженні низької оплати праці, тінізації значного сегменту ринку праці в Україні, незабезпеченні соціальних гарантій для працівників;

- неефективна політика держави щодо формування конкурентних переваг національного ринку праці, створення умов для легальної зайнятості, формування потреби в соціальних гарантіях на основі реальної оплати праці.

Зовнішні чинники визначають переважно стан та особливості зовнішнього ринку праці:

- зростання попиту на низькокваліфіковану працю в будівництві, сільському господарстві, сфері послуг у більшості країн Європи, який не задовольняється власною робочою силою;

- значно вищі рівні оплати праці, ніж в Україні, та вигідніші умови працевлаштування;

- наявність різного за обсягом тіньового сектору економіки в приймаючих країнах, що робить можливим поширення нелегальних форм трудової міграції (в Росії, Греції, Іспанії, Італії, Португалії, Німеччині, країнах Центральної та Східної Європи);

- можливість легалізації з метою подальшої зміни місця постійного проживання;

- сталий попит на українських заробітчан на ринку як нелегальних, так і легальних трудових мігрантів в приймаючих країнах (професійні, культурні, ментальні, расові ознаки).

Останніми роками у зовнішній трудовій міграції набувають розвитку тенденції залучення до неї дедалі більшої кількості сільського населення, молоді, жителів малих міст, поширення цього явища в цілому на усі регіони; зміна характеру міграції із «човникового» на «гастарбайтерський»; розширення географії приймаючих країн; зростання терміну перебування за кордоном; збільшення частки жінок серед трудових мігрантів. **Основним чинником, який сприяє формуванню наведених тенденцій, залишається низька оплата праці в Україні та безробіття.** В масштабах України регіони з найвищим рівнем безробіття досі є основними

«експортерами» робочої сили. Принагідно зазначимо, що у 2006 р. погодинна оплата праці в Україні складала 0,8 євро проти 5 євро в Польщі, і 30 євро у Німеччині і Франції. Трудові мігранти у Польщі, які працюють на сезонних роботах чи на будівництві, отримують набагато вищі зарплати, які сягають близько 40 дол. за годину, тобто до 1000-1300 дол. за місяць. Цей показник набагато перевищує дохід, який отримують громадяни України в Росії (360-700 дол.).

Умовно структура трудової еміграції громадян України може бути представлена трьома групами, що суттєво відрізняються за умовами, статусом та тривалістю працевлаштування, професійною, статеві-віковою, освітньою структурою мігрантів, сферами зайнятості, географією країн-реципієнтів:

- офіційна (легальна) трудова міграція, за якої українські громадяни виїжджають за кордон з метою участі в трудовій діяльності та є легальними трудовими мігрантами для країн-реципієнтів; переважна більшість знаходить роботу за кордоном за допомогою комерційних бюро, агентств, інших організацій, які здійснюють в Україні ліцензовану посередницьку діяльність щодо працевлаштування;

- неофіційна (прихована) легалізована трудова міграція, за якої цілями виїзду за кордон декларуються туризм, відвідування родичів тощо; більшість таких мігрантів фактично працевлаштовуються та згодом легалізуються в приймаючих країнах і набувають офіційного статусу трудових мігрантів;

- неофіційна (прихована) нелегальна трудова міграція, за якої при виїзді за кордон також декларуються цілі туризму, відвідування родичів, тощо, проте фактично громадяни України в приймаючих країнах працевлаштовуються нелегально; серед цієї категорії мігрантів значна частка осіб, які нелегально працюють у тіньовому секторі економіки країн-реципієнтів, передусім це сфера особистих господарств, протизаконна економічна діяльність та цілком законна економічна діяльність, в якій країна зацікавлена, але не має дієвих механізмів щодо виведення її із тіні; до цієї групи можна віднести також міграцію кримінальної природи — торгівлю людьми та примусову працю.

Загальна кількість українських трудових мігрантів, які працюють за кордоном, оцінюється, за різними джерелами, в середньому від 3 до 7 млн осіб. Ця кількість включає нелегальних, легалізованих та легальних трудових мігрантів. За експертними оцінками, **легальні** трудові мігранти становлять не більше 1 % загальної кількості громадян України, які виїжджають за кордон з метою працевлаштування. Незважаючи на формування стійкої тенденції збільшення чисельності цієї категорії мігрантів, останніми роками вона залишається нечисленною в масштабах України. Так, кількість громадян України, які легально були працевлаштовані за кордоном, у 1998 році становила 24 397 осіб, у 2002 році — 40 683 особи, а у 2006 році — 63 369 осіб. Як свідчить статистика, більша частина легальних трудових мігрантів з України — це моряки, спеціалісти з суднобудування та судноремонту, які працюють за професією.

За експертними оцінками Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, загальна чисельність громадян України, які бодай один день на рік працювали за кордоном, становила (станом на 2005 рік) 2-2,7 млн. При цьому понад 1 млн осіб — в Росії, 300 тис. — у Польщі, від 200 до 800 тис. — в Італії, до 200 тис. — у Чехії, 65-150 тис. — у Португалії, від 100 до 400 тис. — в Іспанії, 35 тис. — в Туреччині тощо¹.

Серед нелегальних та легалізованих мігрантів переважна більшість зайнята в будівництві та сільському господарстві (для чоловіків), у сільському господарстві та у домашній прислузі (для жінок).

За категоріями працівників серед нелегальних мігрантів основну частку становлять особи, які працюють не за професією, на робочих місцях, які не потребують високої кваліфікації чи спеціальної професії. З-поміж них переважають особи, які мають загальну середню та середню спеціальну освіту (майже 80 %), тоді як серед легальних — навпаки, особи з вищою освітою.

У статевій структурі всіх категорій трудових мігрантів суттєво переважають чоловіки (їхня частка — понад 90 %). Для нелегальних мігрантів частка жінок є дещо вищою, ніж для легальних, і становить 7-

---

¹ Україна в 2007 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку: Монографія / За заг. ред. Ю.Г.Рубана. — К.: НІСД, 2007. — С. 303.

10%. Аналіз вікової структури свідчить, що серед нелегальних мігрантів найвищою є частка осіб у віковій групі від 28 до 40 років. Ця вікова група найбільш економічно активного населення становить до 50 % загальної чисельності нелегальних заробітчан. Серед легальних мігрантів (чоловіків) чисельно переважають особи старші 40 років, що зумовлено орієнтацією роботодавців на певний рівень досвіду та професійної кваліфікації.

Наслідки трудової міграції з України та основні засади державної політики у цій сфері

Зовнішня трудова міграція має й матиме неоднозначні та довгострокові наслідки в економічній та соціальній сфері країни, які є як позитивними, так і негативними: Серед позитивних слід відзначити такі:

- зовнішня трудова міграція надлишкової на певний момент робочої сили може розглядатися як один із способів використання надлишкового трудового потенціалу, зменшення рівня безробіття та соціального напруження на національному ринку праці;

- надходження в Україну значних коштів, зароблених за кордоном, дозволяє говорити про формування специфічного виду інвестування економіки країни (за різними оцінками, від 1 до 5 млрд дол. щороку);

- накопичення досвіду життя та роботи в іншому соціально-економічному середовищі, в ринкових умовах, формування європейської системи цінностей;

- формування нових осередків української діаспори, розширення їх географії.

Водночас негативними наслідками та загрозами національним інтересам є викладені нижче.

Погіршується вікова структура населення - зростає чисельність населення похилого віку і скорочується - молоді. Демографічний прогноз на 2010 р. визначає, що для України кількість громадян, старших 65 років, досягне 22,8 % кількості осіб віком 15-64 років.

Погіршується співвідношення між працездатним і непрацездатним населенням. Зменшується також кількість економічно активного населення працездатного віку (у 2006 р. — 20,5 млн осіб проти 21,2 млн осіб у 2000 р.), що призводить до глибоких незворотних деформацій у демографічній структурі людського капіталу, сферах зайнятості й освіти. За експертними оцінками, упродовж найближчого десятиріччя співвідношення між чисельністю осіб працездатного віку та осіб віком понад 60 років зміниться з 3:1 до 2:1.

Порушується морально-психологічний клімат у суспільстві та підривається такий важливий соціальний інститут, як сім'я. Бажання заробити на поточне споживання та утримання сім'ї, забезпечення дітей освітою, квартирою, побутовими зручностями супроводжується «соціальним сирітством», або проблемою ще одного «втраченого покоління».

Відбувається «відплив інтелекту», що є однією з найвагоміших проблем у контексті перспектив науково-технічного прогресу. Довготривалі стажування та контракти поступово переростають у право на постійне проживання, а в окремих випадках — і в отримання громадянства країни перебування. Це стосується вчених, висококваліфікованого технічного персоналу та інших громадян України, які виїхали і продовжують виїжджати через неефективну мотиваційну політику на всіх рівнях. Вже на сьогодні за кордоном працює до 30 % українських вчених. Втрати у сфері науки, зумовлені «відпливом інтелекту», оцінюються в сумі більше 1 млрд дол. США на рік. Відбувається подальше старіння наукових кадрів. За даними 2005 р., середній вік науковця в установах НАН України становив 50,3 року, у т.ч. кандидата наук — 51,3, доктора наук — 60,2.

Наростає нестача на вітчизняному ринку праці висококваліфікованих фахівців. Попит на висококласних фахівців, зокрема лікарів, менеджерів середньої та вищої ланки, технічного персоналу, програмістів та інших, залишається актуальним для багатьох країн. Перевага одноразової інвестиції у відносно «недорогого» за західними мірками готового фахівця над вартісним і тривалим процесом його підготовки є цілком економічно обґрунтованою. Водночас тривала занятість у сфері низькокваліфікованої праці у приймаючих країнах призводить до втрати кваліфікації, професій, набутих раніше в Україні.

Найбільшу загрозу становить зовнішня міграція кримінальної природи, пов'язана з поширенням впливу міжнародного криміналітету - за приблизними даними, близько 400 тис. українських жінок потрапили до сфери нелегальної секс-індустрії через насильство чи обман злочинних угруповань, які постачають нелегалів з України.

Викладені негативні наслідки та подальше поглиблення диспропорцій призведуть до погіршення інтегрованих показників соціально-економічного розвитку держави, подальшої втрати конкурентоспроможності країни та погіршення стану національної безпеки загалом. Водночас, враховуючи ситуацію на внутрішньому ринку праці, передусім рівень оплати праці в Україні, збільшення розриву між рівнем заробітної плати та вартістю життя, збереження високого рівня безробіття в окремих регіонах, Україна не може ефективно впливати на масштаби зовнішньої трудової міграції своїх громадян. Тому практичні заходи можуть бути спрямовані на зменшення **негативних наслідків** цього явища¹.

Проблеми нелегальної міграції

На сьогодні **незаконна міграція як вид організованої транснаціональної злочинності** набула в Україні розмірів явища, котре реально загрожує її національній безпеці, економічним та політичним інтересам, стимулює відтік коштів у тіньовий сектор, викликає напруженість у відносинах із суміжними країнами. Кількість мігрантів у країнах Європи в середньому не перевищує 0,1% від її населення. Отже, Україна може прийняти лише 52 тис. іноземців. Реальна ж кількість мігрантів у нашій країні, за оцінками фахівців Міжнародної організації з міграції, перевищує загальноприйняті європейські стандарти майже у 25 разів. При цьому переважна більшість мігрантів на території України знаходиться нелегально².

Збільшення неконтрольованої нелегальної міграції призвело до значного посилення криміналізації суспільства у прикордонних районах. Зростає кількість затримань громадян України – мешканців

---

¹ Україна в 2007 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку: Монографія / За заг. ред. Ю.Г.Рубана. – К.: НІСД, 2007. – С. 205-208.

² Товт М. Нелегальна транзитна міграція та біженці на новому східному кордоні ЄС //Регіональна політика і транскордонне співробітництво в євроінтеграційній стратегії України: Збірник наукових праць / (Відп. ред. І.В.Артюмов). – Ужгород: Ліра, 2007. – С. 193-194.

прикордонних населених пунктів – посередників, переправників та помічників нелегальних мігрантів. Для значної частки населення, особливо на угорській ділянці українського кордону, підсобництво порушникам кордону стало традицією й основним засобом для існування.

За даними правоохоронних органів та чисельних публікацій, плата за переправку однієї особи з країни виходу до країни призначення сягає до 30 тисяч доларів США. При таких розцінках діяльність кількох злочинних угруповань, що організують і контролюють нелегальну міграцію через Україну, не може бути збитковою. І надалі за межами України система перекидання нелегальних мігрантів до Західної Європи діє налагоджено, ціни на послуги залишаються відносно стабільними. Організатори нелегального переселення до високорозвинутих країн уже настільки збагатилися (світові доходи від контрабанди людьми оцінюються від 5-7 до 10-15 млрд доларів на рік), що можуть собі дозволити переправляти нелегалів у кредит¹.

Міжнародні "заправили" нелегальної міграції беруть за доставку на Захід із кожної "голови", за різними оцінками, від 3 до 5 тисяч доларів. Місцеві ж мешканці, які переховують у себе нелегалів, заробляють на кожному в середньому по 5 доларів за добу. Доставка нелегалів до кордону йде партіями (бувало, прикордонники затримували й по 100 чоловік відразу), гроші беруться наперед, тому тіньовики оперують величезними сумами. Не гребують цим видом "підзаробітку" й окремі наші правоохоронці².

Зазначені небезпеки посилюються через те, що в останні роки поширюється тенденція поступового перетворення України з країни-транзитера на країну-накопичувача нелегальних мігрантів. Ситуація загострюється також тому, що значна кількість нелегальних мігрантів – вихідці з регіонів, охоплених військовими конфліктами, де тероризм і гроші наркобізнесу – шлях для досягнення політичної влади (Афганістан, Пакистан, Бангладеш, Шрі-Ланка, північні штати Індії). Дані прикордонників свідчать, що більшість мігрантів в Україну переправляється саме з Росії, куди вони прибувають з країн проживання або транзитом через Казахстан, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан, Азербайджан. Затримані іноземці нерідко вже мають досвід бойових дій

---

¹ Товт М. Нелегальна транзитна міграція та біженці на новому східному кордоні ЄС //Регіональна політика і транскордонне співробітництво в євроінтеграційній стратегії України: Збірник наукових праць /Відп. ред. І.В.Артюмов. – Ужгород: Ліра, 2007. – С. 193-194.

² В.Павлюх. <http://www.dt.ua/1000/1050/34298>

або брали участь у партизанських операціях чи збройних нападах. Такі мігранти створюють потенційну небезпеку для України¹.

Аналіз статистичних відомостей, результатів оперативно-службової діяльності Прикордонних військ України за період новітньої історії України протягом 1991–2002 років по периметру західного кордону України та її порівняння зі "східним" виміром щодо нелегального перетинання кордону свідчить про те, що основним способом виїзду мігрантів на Захід залишається незаконне перетинання кордону поза пунктами пропуску (переважно на українсько-словацькій, українсько-угорській та українсько-польській ділянках кордону). Порівняльний аналіз затримань нелегальних мігрантів свідчить, що найбільш привабливими для незаконного проникнення на Захід є українсько-словацька та українсько-угорська ділянки кордону, де затримано понад 70% від загальної кількості нелегалів.

Нині основну кількість незаконних мігрантів, які намагалися використати територію України для незаконного проникнення до країн Заходу, становлять переважно громадяни країн Південно-Східної Азії (59,5%), Близького та Середнього Сходу (38,7%), зокрема, Афганістану, Індії, Китаю, В'єтнаму, Шрі-Ланки та Африки².

Таким чином, незважаючи на зменшення кількості мігрантів, які намагалися незаконно перетнути державний кордон України, вони становлять третю частину порушників, а на кордоні зі Словаччиною та Угорщиною – переважну більшість (70%). Оцінка затримань мігрантів на кордонах України свідчить про транзитний характер міграції: РФ – Україна – країни Західної Європи.

На прикладі Закарпаття цілком очевидно, що подальша нерегульованість цієї проблеми може призвести до поширення нетипових для України інфекційних та особливо небезпечних карантинних захворювань, зміцнення організованих кримінальних угруповань, що спеціалізуються на контрабандному перевезенні людей, корупції посадових осіб, створення "чорного ринку" фальшивих документів, житла, транспорту та інших послуг. На думку фахівців, нелегальна міграція виступає провокативним конфліктогенним фактором. Вона створює

---

¹ А.В.Платонов. Чинники впливу на міграційну складову національної безпеки України // Стратегічна панорама: Щоквартальний науково-практичний журнал РНБО України. – 2004. – №4. – С. 128.

² Кіш Є.Б. Питання безпеки на нових східних кордонах Європейського Союзу // Стратегічна панорама: Щоквартальний науково-практичний журнал РНБО України. – 2004. – №1. – С. 46.

додаткові умови для конфліктів: між місцевим населенням та нелегальними мігрантами, між нелегальними мігрантами та владою, між представниками різних національно-етнічних груп мігрантів, всередині та між злочинними угрупованнями. Конфліктогенність явища транзитної та нелегальної міграції не обмежується лише внутрішньою ситуацією у країні.

Україна пішла на серйозні поступки Євросоюзу та дуже суттєві витрати, підписавши 18 червня 2007 року Угоду про реадмісію, яка передбачає, зокрема, облаштування спеціальних центрів для нелегальних мігрантів. Безумовно, створення єдиного реадмісійного простору з ЄС та іншими сусідніми країнами потрібне. Але, з огляду на те, які умови висуває міжнародне співтовариство для утримання нелегалів (а їх нині, за деякими даними, щороку затримується в Україні близько п'яти тисяч чоловік, це дуже і дуже значне навантаження на національний бюджет України, просторами якої поневіряються 130 тисяч її бездомних малолітніх громадян.

Зазначена Угода за своєю суттю є зобов'язанням України ділити з ЄС відповідальність за безпеку спільного європейського дому, частиною якого Україна прагне стати, в обмін на відкриття кордонів та усунення перешкод у вільному русі людей, що є довгостроковою метою України та ЄС. У короткостроковій перспективі угода про реадмісію з ЄС – передумова спрощення візового режиму ЄС для громадян України. **Угода про реадмісію передбачає, що Україна та країни-члени ЄС прийматимуть назад своїх громадян, які незаконно потрапили або незаконно перебувають на території однієї зі сторін, а також незаконних мігрантів – громадян третіх країн та осіб без громадянства, які потрапили на територію однієї сторони через територію іншої сторони.**

Ситуація на краще не змінилась після набуття чинності підписаної з ЄС Угоди про спрощення оформлення віз і підписання відповідних документів з Польщею, Словаччиною та Угорщиною. Питання реадмісії є дуже дискусійним в Україні. Хоча ЄС запевняє, що допомагатиме Україні фінансово впоратися із нелегалами, навіть за таких умов впровадження реадмісії у багатьох викликає стурбованість. Дехто з фахівців вважає, що це є занадто високою ціною за спрощений візовий режим лише для окремих категорій громадян. Адже Україна, як вважають, може перетворитися на

так званий "відстійник" для нелегалів, не маючи достатньо коштів і можливостей, аби повертати їх додому.

Відомо, що середня вартість повернення одного нелегала на батьківщину походження становить 600–700 дол. США, а його проживання в Україні протягом року коштує державі до 800–1000 дол. США, оскільки він споживає національний продукт, користується соціальними благами і таке інше, створеними працею і за рахунок податків, що сплачує корінне населення України.

Причини цих проблем полягають передусім у недосконалості системи управління міграцією в Україні. Відповідальність за реалізацію цієї політики розпорошено між кількома органами державної влади. Ці інституції не завжди відповідають сучасним викликам. Державну прикордонну службу України не трансформовано у повноцінний правоохоронний орган: вона досі лишається структурою воєнізованого типу. Реформа, спрямована на перетворення МВС з міністерства міліції на орган вироблення внутрішньої політики держави, зокрема у сфері управління міграційними процесами, досі не відбулася. Без створення єдиного органу виконавчої влади, який би відповідав за вироблення та координацію міграційної політики в Україні, вирішувати інші проблеми технічного характеру не вдасться. Крім інституційних, Україна повинна ухвалити низку змін до законодавства для вдосконалення системи надання статусу біженця і притулку в Україні. Хиби системи притулку в Україні призводять до того, що Україна не може виконувати свої міжнародні зобов'язання і є постійним об'єктом критики правозахисних організацій.

Україна мусить також поліпшити рівень охорони державного кордону, щонайбільше на східній і північній ділянках, де за радянських часів зовнішнього кордону не існувало. Створення інтегрованої системи захисту кордону неможливе без технічного оснащення прикордонної служби сучасними засобами спостереження, транспорту та комунікацій. Крім того, в Україні потрібно створити мережу центрів для тимчасового перебування нелегальних мігрантів, а також пунктів їх тимчасового затримання при прикордонних загонах і відділеннях міліції. Окремі з них уже облаштовані в Закарпатській і Чернігівській областях.

Ця проблема вже давно набула загальноєвропейських масштабів. У цьому зв'язку цілком логічним і зрозумілим є бажання європейських країн поставити надійний заслін потоку незаконної міграції, але якщо країни Євросоюзу прагнуть зміцнити свої нові кордони на сході, зокрема з

Україною, то вони повинні подбати і про те, як допомогти Україні у розв'язанні проблем нелегальної міграції та шукачів притулку на її території. Це й було б проявом спільної європейської відповідальності, про яку так часто говорять представники ЄС.

Україна має право звернутися до ЄС з проханням розділити фінансовий тягар технічного оснащення спільного з ЄС кордону, кадрової підготовки службовців, зміцнення інституційної спроможності українських служб, як це відбувалося в країнах-членах ЄС. Україна та Європейський Союз повинні також об'єднати дипломатичні зусилля для створення єдиного реадмісійного простору – ланцюга двосторонніх угод між країнами призначення, транзиту та постачання нелегальних мігрантів.

Доки Україна не здійснить перелічених інституційних, законодавчих, організаційних змін, виконання Угоди про реадмісію в повному обсязі неможливе. Набрання чинності норм Угоди стосовно громадян третіх країн та осіб без громадянства може настати лише після перехідного періоду, під час якого Україна, об'єднавши зусилля з ЄС, повинна ретельно підготуватися до їх виконання. Відповідно до Угоди такий перехідний період повинен тривати два роки.

Що стосується участі місцевих органів влади у здійсненні згаданих організаційних змін, то Закарпатською міграційною службою спільно з представництвом МЗС України в Ужгороді у лютому 2007 року були надіслані пропозиції до проекту Плану заходів Кабінету Міністрів по виконанню Угоди між Україною та Європейським Союзом про реадмісію осіб, які зокрема передбачають:

1. Створення єдиної Державної міграційної служби з широким колом повноважень, які включатимуть повноваження всіх міністерств, відомств і служб України, котрі сьогодні займаються вирішенням питань, пов'язаних з нелегальною міграцією. Новостворений державний орган доцільно наділити всіма повноваженнями, необхідними для реалізації положень Угоди між Україною та Європейським Союзом про реадмісію осіб.

2. У прикордонних регіонах України, суміжних з країнами-членами ЄС, розширити мережу та збільшити потужність пунктів тимчасового тримання (ПТТ) іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають на території України, а також пунктів тимчасового

розміщення біженців (ПТРБ). З цією метою вжити необхідних заходів для залучення відповідних джерел фінансування Євросоюзу.

3. Із залученням коштів ЄС розробити і провести комплекс заходів із технічного облаштування та укріплення південної, східної і північної ділянок державного кордону України з тим, щоб мінімізувати можливість проникнення на територію нашої держави нелегальних мігрантів.

4. Ініціювати перед Верховною Радою України питання про необхідність внесення змін до КК України в частині посилення кримінальної відповідальності осіб – організаторів і посібників нелегальної міграції.

5. Спільно з компетентними структурами Європейського Союзу розробити механізм моніторингу і контролю з боку визначених для цієї мети міжнародних організацій за дотриманням країнами-членами ЄС, зокрема тими, які мають спільний кордон з Україною, положень Дублінської конвенції 1990 року щодо процедури подання і оформлення статусу біженця¹.

З метою більш ефективної протидії нелегальній міграції в Закарпатській області створено позаштатні групи протидії нелегальній міграції, що дозволяє забезпечити більш повне і послідовне розслідування обставин проникнення та пересування у прикордонних регіонах груп нелегальних мігрантів, встановлення та притягнення до відповідальності організаторів і посібників нелегальній міграції.

Міжнародний досвід вказує на те, що значно краще і дешевше поставити надійний заслін на шляху незаконної міграції, ніж потім вирішувати низку проблем, пов'язаних з виявленням нелегалів, їх утриманням та видворенням. Можна і потрібно суттєво зменшити обсяги нелегальної міграції через введення жорсткого контролю при в'їзді, через перегляд візової політики держави по відношенню до країн, що поставляють нелегальних мігрантів в Україну.

Міграційна ситуація на континенті, так само як і міграційна політика європейських країн, має безпосередній вплив на міграції населення України. **По-перше**, від них залежить інтенсивність, характер, склад та спрямованість міграційних потоків з України, транзитної міграції

---

¹ Товт М. Нелегальна транзитна міграція та біженці на новому східному кордоні ЄС //Регіональна політика і транскордонне співробітництво в євроінтеграційній стратегії України: Збірник наукових праць /Відп. ред. І.В.Артёмов. – Ужгород: Ліра, 2007. – С. 201-202.

через Україну. По-друге, формування єдиного міграційного та правового європейського простору, до якого Україна невідворотно належатиме, робить Європу прикладом вирішення міграційних проблем, джерелом важливого досвіду у сфері регулювання міграцій, урахування якого обов'язкове для інтеграції в європейське співтовариство. З цього випливає потреба у щонайтіснішому співробітництві між Україною та європейськими країнами у сфері міграції.

Очевидним і беззастережним фактом є те, що успішне регулювання міграції потребує комплексного підходу, широкої різносторонньої співпраці між країнами походження, транзиту та призначення мігрантів. У свою чергу, це відкриває додаткові можливості для транскордонного співробітництва у міграційній сфері між Україною та європейськими країнами.

2.9. Стан і особливості підготовки нової Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС

Наразі відносини між Україною та Європейським Союзом регулюються Угодою про партнерство і співробітництво (УПС). Її було підписано сторонами в 1994 році, однак вона набула чинності тільки в 1998 році після її ратифікації парламентами країн-членів ЄС та Верховною Радою України. УПС заклала правову основу для розвитку співпраці України та ЄС у багатьох сферах – від політичної та економічної до секторальної. Для молодій Українській державі це означало якщо не прорив, то великий крок уперед до утвердження себе на загальноєвропейському просторі.

Однак варто відмітити, що УПС є лише міжнародним договором, і без наявності відповідної політичної волі належна його імплементація є або неможливою, або суто формальною. Не варто також перебільшувати значення УПС, оскільки вона є лише першим етапом на шляху до повноцінної інтеграції в систему відносин, що склалися на теренах Західної та Центральної Європи. Імплементація УПС є своєрідним індикатором, що свідчить про готовність країни до нового, більш змістовного діалогу з Європейським Союзом. Результатом такого діалогу має стати тісніше співробітництво та поступова галузева інтеграція з потенційною можливістю асоціації та набуття членства в ЄС.

Офіційно термін дії УПС закінчився у березні 2008 року. Тому сторонами було прийнято рішення про доцільність укладення нової, посиленої угоди на зміну УПС, оскільки українські та європейські експерти зійшлися на думці, що немає сенсу продовжувати термін дії старої угоди в старому варіанті, зважаючи на стрімкий розвиток відносин між сторонами за останні роки, та зміни, які відбулися як в ЄС, так і в Україні.

Останнім часом лави євrorомантиків помітно порідшали. Одних уже немає на політичній арені, інші заклопотані електоральним самовиживанням, треті записалися в песимісти, а четверті (на чолі з президентом) зміцнили ряди європрагматиків.

Обидві сторони почали підготовку до переговорів ще восени 2006 року, після ювілейного десятого саміту Україна – ЄС (відбувся 27 жовтня 2006 року у м. Гельсінкі), на якому було відзначено готовність Євросоюзу розпочати обговорення формату нової Угоди між Україною та ЄС, яку планується укласти на заміну діючої УПС. Європейська Комісія розробила директиви для проведення переговорів над новою посиленою угодою з

Україною, які затвердила Рада Міністрів ЄС. Зі свого боку, Президент України своїм указом створив делегацію України для участі у переговорах з ЄС на чолі з заступником міністра закордонних справ (нині представник України в ЄС) Андрієм Веселовським, та доручив розробити український проект нової угоди.

Позиція України в питанні нового базового документа загальновідома: за своїм значенням навантаженням це має бути угода про асоціацію з ЄС європейського типу. І якщо євросоюзівські чиновники у відповідь на такі міркування української сторони нині лише поблажливо розводять руками, провідні євроінтеграційні уми країни у своїх заявах відштовхуються від того, що коли Київ і Брюссель підійдуть до конкретних формулювань, ситуація і в Україні, і в Євросоюзі може істотно змінитися.

Офіційно ж переговори розпочалися на початку 2007 року. На сьогодні вже проведено 8 раундів переговорів, на яких послідовно обговорювалися основні положення по укладенню нової угоди.

Перший раунд розпочався 5 березня 2007 року в Брюсселі. Сторони обговорили та погодили структуру і організацію переговорного процесу за тематичними напрямками. Також було узгоджено графік переговорів на 2007 рік. Під час переговорів відбувся обмін думками стосовно основних елементів угоди, її принципів та цілей. Сторони дійшли згоди, що угода має вивести відносини між Україною та ЄС на якісно новий рівень. Велику увагу було приділено питанню створення "поглибленої" зони вільної торгівлі (ЗВТ+), переговори щодо якої мали початися після вступу України до Світової організації торгівлі¹. Цікавим є те, що входження до СОТ і початок переговорного процесу про створення ЗВТ з ЄС юридично ніде не пов'язані, проте ЄС ставить членство в СОТ обов'язковою умовою початку переговорів. Сьогодні це питання, як відомо, не стоїть – Україна вже у СОТ.

Другий раунд було проведено 2-3 квітня 2007 року в Києві. В рамках раунду було проведено розширене пленарне засідання делегацій та окремі засідання трьох робочих груп. Сторони визначили структуру подальшого ведення переговорного процесу та створили чотири робочих переговорних групи. Особливу увагу на другому раунді сторони присвятили політичній складовій співробітництва. Україна та ЄС погодилися включити до тексту угоди положення про поглиблення політичного діалогу, посилення в Україні інституцій, що гарантують дотримання демократії, верховенства права, прав людини та фундаментальних свобод і правосуддя. Сторони також погодилися поглиблювати співпрацю в сфері зовнішньої політики

---

¹ Ольга Шумило. – http://www.ea-ua.info/main.php?parts_id=5&news_id=10629&news_show_type=1&

та політики безпеки, насамперед у забезпеченні стабільності у регіоні та у боротьбі з глобальними викликами. Делегації Європейської Комісії та України також обговорили питання співпраці у протидії нелегальній міграції та боротьбі з транскордонною й організованою злочинністю. Було піднято питання лібералізації візового режиму та сприяння міжлюдським контактам. І останнє, проте не менш важливе: сторони обговорили можливість поступової економічної інтеграції країни з ЄС через наближення регуляторного середовища України до євросоюзівського та співпрацю у багатьох сферах економіки.

Третій раунд відбувся 23-24 травня 2007 року. Профільні робочі групи узгодили позиції сторін щодо розділів нової угоди.

До членства в ЄС в Україні ставляться дедалі більш прагматично, оскільки європейська спільнота наразі може запропонувати українцям лише партнерство¹. Хоча вибір на користь членства в Євросоюзі вже зроблений, і треба вигідно для себе реалізувати прагнення стати його частиною, вважає голова української делегації на переговорах з ЄС про нову посилену угоду Андрій Веселовський.

Представники делегації кажуть, що майбутня посиленна угода між Україною і ЄС не змінить статусу відносин України з Євросоюзом. Наша країна і надалі залишатиметься для Євросоюзу зовнішнім партнером. Такий шлях інтеграції до ЄС вони називають важким, але не схожим на будь-який інший, зокрема на шлях Польщі, яка лобіює інтереси України в Євросоюзі.

Польща головуватиме в Євросоюзі у 2011 році. Саме тоді українці можуть сподіватися на реальні зрушення в питанні про членство України в ЄС. Тоді ж обговорюватиметься і новий бюджет Європейського Союзу, куди українські політики сподіваються вписати і витрати на підтримку трансформації в Україні.

Четвертий раунд пройшов 2-4 липня 2007 року в Києві. Переговори відбувалися в рамках трьох робочих груп. Під час засідань було продовжено узгодження позицій щодо політичного діалогу та співробітництва у сфері зовнішньої політики та політики безпеки; свободи, безпеки та юстиції. Сторони обговорили розділи угоди щодо секторальної співпраці, а саме — енергетики, транспорту, телекомунікацій та інформаційного суспільства, досліджень та розвитку технологій, освіти та навчання, соціальної політики. Окрему увагу робочої групи з питань економічної та секторальної співпраці було приділено питанням

---

¹ Новий базовий договір: кінцева мета — членство в ЄС? <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/print/>

макроекономічного співробітництва, транскордонного та регіонального співробітництва, політики у сфері промисловості та підприємництва¹. Тому варто зазначити, що цей раунд був продуктивний і вагомий для України в контексті транскордонного і регіонального співробітництва з країнами Європейського Союзу.

Офіційний Київ дав недвозначно зрозуміти, що від предметної розмови з Брюсселем із приводу європерспектив він зовсім не відмовляється. На зустрічі у серпні 2007 р. з послами президент, розмірковуючи про важливість переговорів стосовно нової базової угоди, зазначив, що «наша мета – чітко сформулювати європейську перспективу в цій угоді».

Слід також згадати проведення одинадцятого саміту Україна – ЄС, який відбувся 14 вересня 2007 року в Києві напередодні проведення позачергових парламентських виборів. За результатами саміту політичні лідери ЄС та України ухвалили Спільну заяву, в якій ще раз було наголошено на успішному початку переговорів стосовно нової посиленої угоди між Україною та ЄС. Також було заплановано проведення п'ятого раунду переговорів на середину жовтня 2007 року.

13 вересня 2007 року Європейська Комісія підготувала проект директив (мандату) на переговори з Україною стосовно нової рамкової угоди. Розпочалося його обговорення державами-членами ЄС.

Україна та ЄС поділяють думку, що нова угода повинна стати амбіційним та далекосяжним документом, який дасть змогу вивести наші відносини на якісно новий рівень. Центральним елементом угоди повинна стати розширена зона вільної торгівлі. Вона передбачатиме не лише лібералізацію торгівлі товарами, але й розширення взаємного доступу на ринки послуг та капіталу, а також усунення нетарифних бар'єрів у вигляді відмінностей у правилах технічних стандартів та вимог і т.д. Така ЗВТ повинна сприяти поступовій інтеграції України до Єдиного ринку ЄС.

Україна також розраховує, що нова угода сприятиме переходу від принципів партнерства та співробітництва, встановлених УПС, до принципів політичної асоціації та економічної інтеграції. Слід докласти всіх зусиль, щоб забезпечити включення до угоди визнання перспективи членства України в ЄС. Українська сторона готова вести з ЄС відкритий, конструктивний та гнучкий діалог з цього приводу.

12-14 березня 2008 року у Брюсселі відбувся сьомий раунд переговорів щодо нової посиленої угоди (НПУ) на заміну Угоди про партнерство та

---

¹ Ольга Шумило http://www.ea-ua.info/main.php?parts_id=5&news_id=10629&news_show_type=1&

співробітництво¹. Українську делегацію очолював заступник міністра закордонних справ К.П.Єлісеєв, делегацію ЄС – заступник генерального директора з питань зовнішніх відносин Європейської Комісії Ю.Мінгареллі.

Переговори відбулись у звичному форматі пленарного засідання та сесій трьох робочих груп у сфері зовнішньої та безпекової політики, юстиції та внутрішніх справ, економічної та секторальної співпраці. Групи продовжили працювати над проектами відповідних частин консолідованого тексту угоди.

За результатами раунду було досягнуто значного прогресу у погодженні консолідованого тексту угоди у частині юстиції, свободи та безпеки. Результативними виявилися обговорення проектів відповідних частин тексту угоди, що стосуються секторального співробітництва.

Сторони обмінялися першими думками щодо преамбули, головних цілей та принципів майбутньої угоди.

Однак той, хто вважає, що вже у 2008 році на зміну УПС прийде нова посилена угода, швидше за все глибоко помиляється. Подібні документи, готуються роками. Але якщо навіть Україні і ЄС вдасться продемонструвати небачену досі дипломатичну майстерність і документ буде підготовлено протягом року, ніхто не може сказати, скільки часу знадобиться для його ратифікації в країнах-членах ЄС. Далеко по приклади ходити не треба: між підписанням Угоди про партнерство і співробітництво та набуттям нею чинності минуло чотири роки.

Переговори щодо нового договору проходять зовсім непросто. Американський політолог Фред Ікле якось зауважив: **"Щоб переговори відбулися, потрібні дві умови: спільність інтересів і розбіжність інтересів. Без спільності інтересів ні про що домовитися не можна; без розбіжності інтересів домовлятися нема про що"**².

Що стосується позиції ЄС, то у Брюсселі не приховують, що укладення нової угоди дасть змогу конкретизувати ідеї, закладені у Європейській політиці сусідства (ЄПС), свого часу поширеної на Україну. Як відомо, на момент оприлюднення ЄПС розглядалася як альтернатива членству в ЄС, тому, обговорюючи майбутню угоду з Україною, Брюссель навряд чи відмовиться від використання принципів ЄПС.

---

¹ Про 7-й раунд переговорів щодо нової посиленої угоди на заміну Угоди про партнерство та співробітництво Україна – ЄС. <http://www.ukraine-eu.mfa.gov.ua/eu/ua/news/print/11276.htm>

² Пашков М., Чалий В. Куди веде Україну «дорожня карта» євроінтеграції// Дзеркало тижня. – 2007. – 17-23 березня. – № 10 (639). – С. 6.

Україна натомість бачить у припиненні чинності УПС великий шанс переглянути принципи співробітництва з ЄС і зробити перший серйозний крок назустріч членству. Нашим головним "призом" у переговорних змаганнях залишатиметься питання асоційованого статусу та договірне закріплення перспективи членства в ЄС. При укладенні нової угоди важливо не стільки отримати від ЄС визнання європейської перспективи України, скільки забезпечити створення таких механізмів співробітництва, які максимально відповідають потребам економічного розвитку країни. Поява таких механізмів, по-перше, дасть змогу виявити перспективи подальшої інтеграції України в ЄС, і по-друге, дієвіше заохочуватиме політикум та суспільство продовжувати курс на європейську інтеграцію.

Важливим принципом угоди має стати вже згадувана "додана вартість" у всіх напрямках двостороннього співробітництва:

- у політичній галузі ця додана вартість полягає у визнанні перспективи членства України в ЄС та підтвердженні відкритості ЄС для України;

- у торговельно-економічній галузі – створення поглибленої та всебічної Зони вільної торгівлі (ЗВТ) між Україною та ЄС як важливого етапу на шляху інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС та запровадження так званих трьох свобод – свободи руху товарів, капіталів та послуг;

- у секторальній галузі – поступова інтеграція України до відповідних ринків та програм ЄС;

- у сфері юстиції та внутрішніх справ – просування до лібералізації режиму пересування людей шляхом поступового запровадження безвізового режиму між Україною та ЄС при адекватному дотриманні вимог безпеки та контролю над міграційними потоками.

Україна і Європейський Союз домовилися продовжити трирічний План дій, розрахований на 2005-2007 роки, на 2008 рік у зв'язку з підготовкою нової посиленої угоди між Україною і ЄС¹.

Про це на прес-конференції повідомили прем'єр-міністр Юлія Тимошенко, а також представники Європейського Союзу за наслідками 12-го засідання Ради із співпраці Україна - ЄС. Тимошенко, зокрема, відзначила, що за наслідками засідання ради сторони утвердили сумісний звіт про виконання трирічного Плану дій Україна - ЄС, відзначивши позитивну динаміку розвитку відносин між Україною і Євросоюзом.

---

¹ <http://www.ricardo.com.ua/news/politics/34144>

Крім рішення про продовження на рік плану дій, як відзначила Тимошенко, сторони також домовилися утвердити 23 додаткових пункти. За її словами, ці додаткові пункти передбачають нові напрями співпраці між Україною і ЄС, зокрема створення сумісного авіапростору, розробку сумісної транспортної стратегії, співпрацю митних органів.

Загалом положення нового договору мають бути максимально конкретні, що забезпечить чіткість їхньої реалізації і зрозумілість для населення країни. Слід зважити на уроки реалізації попереднього Плану дій (зокрема уникнути розпливчастих формулювань, які відкривають широкий простір для формальних звітів).

У договір потрібно закласти прагматичні цілі і дійовий механізм контролю за його виконанням, тобто передбачити регулярний моніторинг (у т.ч. суспільний), розробити відповідну методику та створити механізми зворотного зв'язку на рівні уряд – громадськість.

Цікавим є те, що наразі діє новий проект "Підтримка виконання Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС" (з 15 вересня 2007 року), що фінансується програмою ТАСІС. Проект розрахований на 2 роки. Основним бенефіціаром проекту є Секретаріат Кабінету Міністрів України, хоча підтримку в рамках проекту отримають всі урядові установи, що відповідають за виконання як Угоди про партнерство та співробітництво (УПС), так і Спільного Плану Дій Україна – ЄС. Метою проекту є підтримка України у виконанні положень УПС між Україною та ЄС та Плану Дій Україна – ЄС¹.

Доречно згадати слова Президента України В.Ющенка на саміті в Гельсінкі: "...Суть нового базового договору між Україною і ЄС – перехід від партнерства і співпраці до політичної асоціації та економічної інтеграції. Для України дуже важливо, щоб новий договір не перетворився на модернізований договір про партнерство і співпрацю. Положення документа мають містити конкретні цілі і строки їх досягнення, а також чітко мають бути визначені терміни дії"². Тобто не потрібно забувати про так звану "додану вартість" і сутнісну місткість посиленої угоди, для того, щоб її положення дійсно поглиблювали сфери та суть відносин України з Європейським Співтовариством.

Іншими словами, прагматизм буває різний. Здоровий прагматизм – це серія послідовних конкретних і успішних дій, які просувають країну

---

¹ http://www.delukr.ec.europa.eu/press_releases_uk.html#44281

² <http://www.dt.ua/1000/1600/54928/>

вперед, це жорстке відстоювання своїх національних інтересів. Про останнє в діалозі з ЄС ми іноді скромно забуваємо.

Цілком справедлива теза, висловлена Андрієм Фіалком на «круглому столі», організованому Центром Разумкова напередодні Київського саміту 2007 р.: «Нам не потрібно соромитися, якщо ми в чомусь не згодні з Європейським Союзом... Потрібно чітко уявляти реальні можливості співробітництва з ЄС, щоб прораховувати свої кроки й уміти відстоювати свої національні інтереси».

Безумовно, підписання нової посиленої угоди — найбільш актуальна справа сьогодні, коли закінчилась дія УПС. В той же час євроінтеграційні процеси надзвичайно динамічні і потребують послідовного і чіткого планування.

На сьогодні українська дипломатія намагається домогтися принципової згоди ЄС на закріплення в новій посиленій угоді (НПУ) можливості майбутнього членства України¹. Програмою-максимум було б зазначення в преамбулі НПУ, що «кінцевою метою України є набуття членства в Європейському Союзі» і що «ця асоціація, на думку Сторін, сприятиме досягненню цієї цілі» (як це було зроблено в Європейських угодах, укладених в 1990-х роках з постсоціалістичними країнами Східної Європи).

Наразі ЄС відмовляється розглядати питання про можливість членства України. Саме в цьому контексті тлумачаться директиви Ради ЄС для переговорної делегації європейської сторони, що «нова посилена угода не повинна наперед визначати будь-який можливий майбутній розвиток відносин між ЄС і Україною». Також посадовці ЄС послідовно і за будь-якої нагоди наголошують на «сусідському» статусі України в рамках Європейської політики сусідства (ЄПС), яка охоплює країни, які не мають перспективи членства.

Напевно, від ЄС і надалі слід очікувати категоричної відмови розглядати питання про можливість надання Україні перспективи членства. Ця позиція ґрунтується на кількох базових тезах, що відображають нинішнє ставлення ЄС до України.

Зазначені тези аргументовано викладені експертною групою, створеною за ініціативи Інституту євроатлантичного співробітництва та Представництва фонду Конрада Аденауера в Україні, в рекомендаціях і

---

¹ О.Сушко, Р.Хорольський, О.Шумило та ін. Новий базовий договір між Україною та ЄС: пропозиції українських експертів//<http://www.ieac.org.ua/>

пропозиціях стосовно підготовки нового базового договору (НБД) між Україною та ЄС.¹

Теза перша: місце України вже остаточно визначено – сусідка ЄС у рамках ЄПС. Ця політика охоплює країни, що не мають перспективи членства в ЄС, а їх переважна більшість такої перспективи не може мати навіть гіпотетично (оскільки не є «європейськими»). Незважаючи на публічно висловлену Україною незгоду з поширенням на неї ЄПС, Україна офіційно прийняла правила гри, підписавши «План дій Україна – ЄС» в рамках ЄПС.

В аспекті укладання НБД Україна не може допустити формального закріплення зв'язку між НБД і ЄПС. Це не дозволить створити правову підставу для твердження, що новий договір є реалізацією ЄПС, тим самим фіксуючи на невизначену перспективу перебування України поза зоною очікування/підготовки до членства в ЄС.

Українська сторона може використовувати суто формально-юридичний аргумент. За своїм статусом ЄПС є односторонньою політикою, а тому лише ЄС може вирішувати, на які країни її поширювати. Очевидно, що як суверенна держава Україна, що не має на даний момент статусу кандидата і не веде переговори про членство, не зобов'язана діяти в рамках окремих політик ЄС, якщо вони не в повній мірі відповідають її національним інтересам. І хоча на даному етапі Україна бере участь в ЄПС, посилення в такому довгостроковому документі, як НБД, на саму ЄПС та на інститути чи інструменти, що спрямовані на її реалізацію, слід розглядати як невідповідні стратегічному баченню України і тому неприйнятні для двосторонніх документів.

Теза друга: делегація ЄС на переговорах щодо НБД вже має чіткі директиви, що забороняють розгляд питання про можливість членства України. На наш погляд, таке, здавалось би безальтернативне, прочитання формули «нова посилена угода не повинна наперед визначати будь-який можливий майбутній розвиток відносин між ЄС і Україною» є невірним трактуванням..

По-перше, оскільки вказаний документ прямо не згадує ні ЄПС, ні перспективи членства України, то залишається місце й для інших трактувань. По-друге, це тлумачення не закріплено в жодному офіційному

---

¹ О.Сушко, Р.Хорольський, О.Шумило та ін. Новий базовий договір між Україною та ЄС: пропозиції українських експертів//<http://www.ieac.org.ua/> – С.11/28

документі, тому може бути змінене чи відкинута ЄС в будь-який момент без виконання надмірних формальностей (достатньо політичного рішення Ради ЄС чи Європейської Ради). По-третє, ця формула є логічно суперечливою: будь-яка угода для того й укладається, щоб якимось чином визначати «майбутній розвиток відносин»; укладання ж будь-якої угоди з Україною порушуватиме цю директиву.

Звідси може бути обґрунтоване наступне трактування: **новий базовий договір не гарантує і навіть не передбачає перспективу членства, але і жодним чином не заперечує такої можливості.** Отже, укладання НБД жодним чином не зобов'язує Україну утримуватись від здійснення процедур, необхідних для початку процесу набуття членства, насамперед, подання офіційної заявки на членство в ЄС.

Якщо слідувати букві європейських директив, то НБД не регламентує і навіть не згадує перспективу членства, виносячи це питання “за дужки”, тобто жодним чином НБД не трактується як заміник чи протилежність стратегії набуття членства, зафіксованої в законодавстві України. Цей підхід, якщо інше буде неможливим, має знайти відображення в компромісному тексті угоди з тим, щоб її укладання та імплементація за жодних обставин не могли трактуватися як згода чи зобов'язання України розглядати себе поза контекстом розширення ЄС на невизначену перспективу, чи навіть на термін дії НБД.

Якщо ЄС наполягатиме на уникненні згадування про перспективу членства для України, в угоді може бути зафіксоване положення, де сторони визнають, що її укладання жодним чином не зобов'язує Україну утримуватись в майбутньому від здійснення кроків, передбачених статтею 49 ДЄС, що надає право кожній європейській країні претендувати на членство в ЄС.

Кроком в правильному напрямку могло б бути і використання в тексті угоди по відношенню до України (в будь-якому контексті) терміну “європейська держава”, що міститиме в собі смислову конотацію із вищезгаданою статтею 49.

Теза третя: досвід вступу постсоціалістичних країн Східної Європи свідчить, що Союз не здатен «перетравити» вступ України. ЄС не бажає закріплення в НБД клаузули про перспективу членства, саме тому, що на прикладі європейських угод з країнами Східної Європи склалася однозначна практика, якими для Союзу будуть наслідки такого кроку.

Тобто ЄС може легко потрапити в пастку: з одного боку, виходячи з принципу недискримінації, Україна матиме право (в політичному і моральному сенсі) вимагати від Союзу такого самого ставлення, як і до згаданих країн, а, з іншого боку, ЄС не буде здатен виконати цю вимогу.

Отже, на сьогодні очевидно, що ЄС та Україна не мають консенсусу щодо кінцевої мети договірно-правових відносин і співпраці загалом. Якщо для України такою метою є набуття повноправного членства в ЄС, то ЄС, згідно з мандатом на ведення переговорів щодо НБД, не вважає за можливим визначати наперед майбутній формат відносин.

За умов, коли ЄС не погоджується фіксувати в угоді перспективу членства України, а Україна наполягає на цьому, постає необхідність пошуку компромісної формули, що задовольнить обидві сторони.

На думку названих вище експертів, такий компроміс може бути знайдено за наступного підходу:

1. Відсутність посилянь в НБД на Європейську політику сусідства (ЄПС). НБД має спиратися не на односторонню політику, якою є ЄПС, а на фактичну спадщину відносин Україна-ЄС, сукупність досягнень та обоюсторонніх практик, що мають місце станом на дату укладання нової угоди.
2. Максимальне використання термінології зі сфери Копенгагенських критеріїв, аж до їх прямого цитування, але без вказівки на те, що це є саме критерії членства в ЄС.
3. Використання моніторингових механізмів з метою визначення рівня відповідності України принципу (критерію) «стабільності інституцій, що гарантують демократію, верховенство права, права людини та повагу і захист меншин»¹.

Українська та європейська сторони наголошують, що НБД з Україною стане *новим* типом угод ЄС, що буде правити за взірць при укладанні базових договорів з іншими країнами-сусідами (колишніми республіками СРСР). У чому полягатиме ця *новизна і у порівнянні з чим?* Навряд чи вдалою є формула «відносини політичної асоціації та економічної інтеграції», що наразі активно просувається українською

---

¹ О.Сушко, Р.Хорольський, О.Шумило та ін. Новий базовий договір між Україною та ЄС: пропозиції українських експертів//<http://www.ieac.org.ua/>

стороною. Насправді ця формула виражає суть будь-якої угоди про асоціацію.

Так звані “асоціативні угоди третього покоління”, до яких відносяться “європейські угоди” ЄС з країнами ЦСЄ 90-х років, передбачали значний обсяг взаємних зобов’язань та реформ в асоційованих країнах. Однак на практиці їхнє значення було обмеженим тим фактом, що у більшості випадків за введенням в дію такої угоди вже у короткостроковій перспективі (2-3 роки) слідувало подання офіційної заявки на членство із подальшим отриманням статусу кандидата та початком переговорів про набуття членства. Тож період, коли саме європейська угода виконувала роль провідного правового інструменту відносин, був доволі обмеженим.

У випадку України НБД буде виконувати свої безпосередні функції триваліший час, оскільки отримання статусу кандидата в перспективі 3-5 років не є реалістичним очікуванням. Відповідно, НБД має бути наповнений інструментарієм, що не втратить актуальності і в більш тривалій перспективі (5-10 років).

Як показує практика, угоди про асоціацію зазвичай слугують засобом надання допомоги країнам, що перебувають на нижчому, ніж ЄС, щаблі цивілізаційного розвитку. Тому такі угоди передбачають значну кількість *односторонніх* зобов’язань держав – контрагентів ЄС (хоча формально вони можуть бути виражені як взаємні зобов’язання), виконання яких має сприяти їхньому розвитку за західноєвропейським взірцем. Таким чином, справжню специфіку НБД слід шукати в тому *наборі інструментів*, за допомогою яких здійснюються суспільні трансформації в цих державах. У свою чергу він визначається специфікою відповідної країни.

Що стосується України, то ключовою виглядає *проблема вкрай низької ефективності української держави*. Ми є свідками, що українська влада часто-густо не здатна виконати не лише свої міжнародні зобов’язання, але й навіть власні закони та зобов’язання перед громадянами. Тому існує небезпека, що реформи, передбачені в НБД, так і залишаться на папері. З іншого боку, на сьогодні рушійною силою, зацікавленою в реформуванні України за європейським взірцем, є бізнес (насамперед малий і середній) й організоване громадянське суспільство. На наш погляд, НБД має посилити, насамперед інституційно, саме ці суспільні сили.

Відповідно, інструментарій НБД повинен забезпечувати ефективний контроль за виконанням Україною взятих на себе зобов’язань, що

передбачатиме в тому числі кооперацію ЄС з українськими суспільними силами, зацікавленими в проведенні реальних реформ. Наприклад, цьому сприятиме встановлення коротко- та середньострокового планування виконання Україною своїх зобов'язань і його постійний моніторинг. У цьому процесі активну роль має відігравати і українське організоване громадянське суспільство (зокрема, через максимальний доступ до інформації стосовно виконання НБД й участі в моніторинговому процесі). Ще одним важливим інструментом мають стати ефективні процедури вирішення суперечок, які виникатимуть у зв'язку з виконанням договору (приміром, арбітраж).

З іншого боку, договір повинен дозволяти українському бізнесу й організованому громадянському суспільству реалізовувати свій реформаторський потенціал *без посередництва держави*. У цьому аспекті *ключовим* є надання українським фізичним і юридичним особам можливості користуватися перевагами НБД через *пряму дію* його норм. Українські громадяни та українські підприємства повинні мати можливість захищати права, надані їм НБД, безпосередньо в судових органах держав-членів чи ЄС. І в цьому повинна бути зацікавлена не лише Україна, але і ЄС. Можливо, якнайшвидша інтеграція українського бізнесу в європейську економіку і є найкоротшим шляхом до ухвалення Верховною Радою законів, необхідних для реалізації передбачених у НБД реформ, а також найдієвішою протидією від знаменитої «багатовекторності» української зовнішньої політики.

НБД з Україною має стати асоціативною угодою “четвертого покоління”, що спиратиметься на попередній досвід ЄС, але виходитиме за його межі у частині сприяння політичним та економічним реформам, необхідним для досягнення Україною європейських стандартів, які значною мірою співпадатимуть із критеріями членства в Європейському Союзі¹.

---

¹ О.Сушко, Р.Хорольський, О.Шумило та ін. Новий базовий договір між Україною та ЄС: пропозиції українських експертів//<http://www.ieac.org.ua/>

ІНСТИТУТИ ЄС І НАТО: ГЛОСАРІЙ ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ І ПОНЯТЬ

Асоційовані з ЄС країни –

держави, що уклали з Європейським Союзом договір про асоціацію, який передбачає розширені рамки співробітництва у сфері політики, торгівлі, культури, безпеки тощо, має бути ратифікований усіма країнами-членами ЄС та передбачає відкриття безтарифного доступу до усіх чи деяких ринків ЄС, надання фінансової та технічної допомоги. На сьогодні, асоційованими з ЄС країнами є: Албанія (2006), Алжир (2005), Андорра (1991), Чилі (2003), Хорватія (2005), Єгипет (2004), Фарерські острови (1997), Ізраїль (2000), Йорданія (2002), Ліван (2006), Македонія (2004), Мексика (2000), Марокко (2000), Сан Марино (2002), ПАР (2000), Туніс (1998), Туреччина (1963).

Військова структура НАТО –

інтегрована військова структура, що складається із частин збройних сил, які надаються державами-членами Альянсу військової структури згідно з певними правилами. Складається з Сил негайного і швидкого реагування, Основних оборонних сил та Резервних сил.

Генеральна асамблея ООН –

один з головних органів ООН, що складається з представників усіх країн-членів ООН та уповноважений розглядати питання, що входять до компетенції ООН, за винятком віднесених до спеціальної компетенції Ради Безпеки ООН. Резолюції Генеральної асамблеї приймаються простою більшістю.

Генеральна угода про тарифи і торгівлю (General Agreement on Tariffs and Trade GATT / ГУТТ) –

багатостороння міжурядова угода про режим торгівлі і

торгової політики, що діє з 1948 року. У рамках ГУТТ проводяться переговори про взаємне зниження митних тарифів і регулювання застосовуваних нетарифних бар'єрів у торгівлі.

Декларація –

заява одного або декількох урядів, політичних партій, міжнародних, громадських організацій, що доводить до загального відома програмний акт, закон тощо.

Договір про непоширення ядерної зброї (ДНЯЗ) –

комплексний документ, що відображає підтримку і виконання принципів нерозповсюдження ядерної зброї, суворе виконання його положень, посилення запобіжних механізмів Міжнародної агенції з атомної енергії (МАГАТЕ), подальшого ядерного роззброєння. Підписаний у 2000 році у Нью-Йорку.

Економічний комітет НАТО (ЕС) –

дорадчий орган з економічних питань при Північноатлантичній раді, що працює на рівні представників делегацій країн-членів НАТО (радники з економічних питань).

Європейська безпека –

комплекс заходів і зобов'язань, спрямованих на забезпечення взаємовигідного співробітництва на принципах мирного співіснування, інших гарантій миру в Європі, завданням якої є створення та підтримка надійної системи безпеки на основі Гельсінкського процесу, скорочення всіх видів озброєння тощо.

Європейська економічна зона (European Economic Area / ЄЕЗ) –

зона вільної торгівлі, що включає в себе ЄС та країни **Європейської асоціації вільної торгівлі (ЄАВТ)**, крім Швейцарії; не поширюється на риболовлю та сільське господарство. Угода про європейську економічну зону

(ЄЕЗ), згідно з якою країни ЄАВТ-ЄЕЗ (Норвегія, Ісландія та Ліхтенштейн) запроваджують до національних законодавств правовий **доробок Європейської Спільноти** в усіх галузях, на які поширюється ЄЕЗ, набула чинності 1994 року (підписана 1992 року). Керівним органом ЄЕЗ є Рада, що збирається двічі на рік.

Європейська Рада (European Council) –

орган управління ЄС, міжнародна політична організація, що має консультативний характер, виробляє та ухвалює рішення у вигляді відповідних політичних висновків головуючої сторони (Presidency conclusions) як політичні документи та правові акти і рішення, що приймаються відповідними інститутами ЄС. Утворена в 1974 році. До складу ЄР входять глави держав і урядів країн-членів ЄС, а також голова Європейської Комісії.

Європейське Економічне Співтовариство (European Economic Community, ЄЕС) –

регіональна міжурядова економічна та політична організація, головною метою якої є формування спільного ринку шляхом створення умов для вільного руху товарів, послуг, робочої сили та капіталів; поступове скасування між країнами-членами митних тарифів та кількісних обмежень на імпорт і експорт товарів; введення загального митного тарифу та спільної торгівельної політики щодо третіх країн; проведення спільної політики в галузі сільського господарства і транспорту; гармонізація законодавства і технічних норм та координація економічної, соціальної та валютної політики. Заснована у 1957 році. (м. Рим). В результаті ухвалення Договору про Європейський Союз у 1992 р. (Маастрихтський договір), відповідно до його положень ЄЕС було реорганізовано і перейменовано в Європейське Співтовариство.

Європейське співтовариство вугілля і сталі (European Coal and Steel Community, ЄСВС) –

регіональна міжурядова економічна організація, що об'єднала кам'яновугільну, залізорудну, металургійну галузі промисловості країн-учасниць (Німеччина, Франція, Італія, Бельгія, Нідерланди, Люксембург) з метою координації і модернізації виробництва заради зростання його обсягів, зниження цін шляхом скасування торгівельного мита та кількісних обмежень на рух товарів. Заснована в 1951 році (м. Париж). Припинила існування у 2002 році у внаслідок вступу у дію Договору про заснування Європейського Співтовариства.

Європейський банк реконструкції і розвитку (European Bank for Reconstruction and Development, EBRD / ЄБРР) –

міждержавна фінансова установа, основною метою якої є сприяння процесам розвитку відкритої ринкової економіки, розвиток приватної і підприємницької ініціативи в країнах Центральної і Східної Європи та Співдружності незалежних держав (СНД). ЄБРР здійснює інвестування регіонів, проектне фінансування банків, підприємств і компаній, працює з державними компаніями у сфері підтримки процесів приватизації і структурної реорганізації, вдосконалення комунального господарства тощо. Створений в 1991 році.

Європейський інвестиційний банк (European Investment Bank)

некомерційна фінансова установа (інститут) ЄС, що фінансує проекти, які розвивають збалансовану європейську інтеграцію, сприяють економічному і соціальному єднанню, сприяють прогресу інноваційної наукоємної економіки. ЕІВ фінансується за допомогою отримання позик на фінансових ринках і за рахунок акціонерів (держави-члени ЄС, які спільно підписуються на капітал банку, поділяючи між собою долі участі). ЕІВ бере і надає позики, ґрунтуючись на

економічній політиці, визначеній ЄС, керується Радою керівників, Радою директорів, Адміністративним комітетом, Аудиторським комітетом. Створений в 1958 році відповідно до Римського договору.

Європейський митний союз –

інституція ЄС, що вирішує питання торгівлі усіма товарами, заборони встановлення між державами-членами імпорتنих та експортних мит, скасування кількісних обмежень у внутрішній торгівлі між країнами-членами, встановлення єдиного зовнішнього тарифу відносно товарів третіх країн, запровадження спільної торгівельної політики. Створений в 1968 році в рамках Європейського Економічного Співтовариства.

Європейський омбудсмен –

посада, встановлена Угодою про ЄС ("Маастрихтська угода") і являє собою незалежного посередника в конфліктах між виконавчими і законодавчими гілками влади в ЄС. Будь-яка фізична або юридична особа, що проживає або має законне постійне місце перебування в країнах-членах ЄС може поскаржитися Омбудсмену на структури ЄС. Омбудсмен призначається після кожних виборів до Європейського Парламенту строком на п'ять років. Резиденція в Страсбурзі. Має помічників – секретаріат, директора, якого призначає сам. Юрисдикція Омбудсмена не розповсюджується лише на Європейський Суд і Суд першої інстанції.

Європейський Союз (European Union / ЄС) –

консолідоване багатонаціональне утворення, міжурядове об'єднання країн Європи, що через створення спільного ринку, економічного та валютного союзу, а також шляхом реалізації спільної політики та діяльності має на меті забезпечення безперервного економічного зростання, соціального розвитку і згуртованості країн-учасниць. На даний час ЄС представляє собою домінуюче інтеграційне

угруповання в Європі, що складається з наднаціональної Європейської Спільноти і міжурядових інститутів, які забезпечують співпрацю в галузі **правосуддя, внутрішніх справ, формування і реалізацію спільної зовнішньої та безпекової політики**. Держави-члени Європейського Союзу створили спільні інституції, яким делегували частину своїх національних повноважень так, що рішення в певних сферах загальних інтересів можуть ухвалюватись демократичним шляхом на загальноєвропейському рівні. Європейський Союз запроваджено 1993 року відповідно до **Маастрихтського договору** (Договір про Європейський Союз). Європейський Союз не є юридичною особою.

Європейський суд з прав людини –

основний правозахисний інститут Ради Європи, обов'язкову юрисдикцію якого відповідно до ратифікованої Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод визнали більше 40 держав-членів Ради. Будь-яка людина, що вважає, що по відношенню до неї порушуються права, що гарантуються Конвенцією, може подати скаргу до Європейського Суду з прав людини, який стежить за дотриманням Конвенції, відповідно до якої він розглядає як індивідуальні скарги, так і позови з боку держав-членів.

Європейський центральний банк (European Central Bank / ЄЦБ) –

фінансова інституція ЄС, головним завданням якої є цінова стабільність у зоні єдиної **європейської валюти** (євро). ЄЦБ відповідає за монетарну політику, валютні операції та управління валютними резервами країн зони євро, і не повинен підпадати політичному впливу. Європейський центральний банк створено 1998 року згідно з Договором про ЄС у рамках кінцевого етапу формування **Економічного та монетарного союзу**. Керівними органами ЄЦБ є Керівна рада та

Виконавчий комітет, що координують діяльність
Європейської системи центральних банків

Єврорегіон (Euroregion) –

одна з інституційних форм співробітництва адміністративно-територіальних одиниць європейських держав, що здійснюється відповідно до двосторонніх або багатосторонніх угод про транскордонне співробітництво.

Євроюст –

структурний підрозділ організацій ЄС, завданням якого є підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів держав-членів ЄС в області розслідування і судового переслідування особливо небезпечних міжнародних злочинів, організованого криміналу. Сформований в 2002 році.

Західноєвропейський союз (Western European Union / ЗЄС) –

замкнене воєнно-політичне угруповання країн Європи, що пов'язане з НАТО, має оперативні повноваження у сфері оборони та головною функцією якого є забезпечення та підтримка колективної безпеки. До складу ЗЄС входять країни-члени, асоційовані члени, асоційовані партнери, спостерігачі. Створений в 1955 році відповідно до Паризьких угод строком на 50 років.

Збройні сили ООН –

військові формування, за допомогою яких Рада безпеки ООН може здійснювати примусові воєнні заходи від імені ООН з метою підтримання або відновлення миру і безпеки, та які створюються з контингентів збройних сил країн-членів ООН.

Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України –

науково-дослідна установа у системі Національної Академії наук України, що має за мету дослідження проблем сталого розвитку в умовах

глобалізації, зовнішньополітичних вимірів, здійснення економічних реформ і переходу до стабільного розвитку в євроатлантичному регіоні на основі формування концептуального фундаменту світового досвіду забезпечення національних інтересів методами зовнішньої політики і дипломатії, дослідження основних тенденцій розширення Європейського Союзу на Схід, перспектив та наслідків вступу України до СОТ, впливу євроінтеграційних процесів на соціально-економічний розвиток в Україні. Створена в 1991 році.

Інститути Європейського Союзу –

інституційна структура ЄС, елементи якої формуються з осіб, що діють як офіційні представники держав-членів та з осіб, які пропонуються національними урядами, але діють від імені всього Співтовариства. Головними органами управління ЄС є: Європейська Рада; Рада ЄС; Європейська Комісія; Європейський парламент; Європейський Суд. Допоміжні і консультативні органи: Економічний і соціальний комітет; Комітет регіонів; Рахункова палата (або Палата аудиторів).

Інтерпол –

неурядова міжнародна організація кримінальної поліції, основним завданням якої є співробітництво в боротьбі зі злочинністю (торгівля наркотиками, тероризм тощо). Створена у 1923 році.

Коллективна безпека –

співробітництво країн, їх спільні зусилля з підтримання миру, відвернення загрози війни, ліквідації актів агресії, що може здійснюватися в межах загальної міжнародної організації (ООН), або в межах регіональних організацій або угод.

Комісія Україна-НАТО –

формат, в якому Північноатлантична рада відповідно

до Хартії НАТО-Україна періодично проводить засідання з Україною. Членами Комісії є усі країни-члени НАТО та Україна. Головою Комісії є Генеральний секретар НАТО. Консультації з політичних питань здійснюються в рамках Комісії Україна-НАТО та РЄАП. Комісія збирається для загальної оцінки стану розвитку відносин, огляду за процесом планування та розробки пропозицій щодо шляхів поліпшення або подальшого розвитку співробітництва між Україною та НАТО.

Комітет з питань політики та безпеки ЄС (Political and Security Committee) –

інститут європейської безпекової та оборонної політики, а також **спільної зовнішньої й безпекової (СЗБП) політики**, підпорядкований **Раді міністрів**. Комітет здійснює стратегічне керівництво та політичний контроль за операціями з подолання кризових ситуацій, стежить за розвитком міжнародних подій у царині СЗБП, допомагає визначати напрями цієї політики та наглядає за її втіленням. До складу Комітету входять по одному представникові від кожної держави-члена, Військово-політична група (Politico-Military Group), Комітет з цивільних аспектів врегулювання кризових ситуацій (Committee for Civilian Aspects of Crisis Management), Військовий комітет (Military Committee) та Військовий персонал (Military Staff).

Комітет постійних представників ЄС (Coreper / Корепер) –

об'єднання глав (послів) і членів постійних представництв країн ЄС, що відіграє важливу роль у системі ухвалення рішень Європейської Спільноти та завданням якого є підготовка засідань **Ради міністрів**, ведення переговорів щодо порядку денного Ради (пропозиції та проекти рішень готує **Європейська Комісія**) і попередній розгляд питань; форумом представників та національних урядів їх країн), і

органом політичного контролю, що керує роботою експертних груп і наглядає за їхньою діяльністю. Комітет здійснює діяльність на рівні заступників постійних представників та голів постійних представництв.

Комітет регіонів (Committee of the Regions / CoR) –

консультативний орган, який виступає гарантом участі місцевих і регіональних органів влади в діяльності інститутів влади Європейського Союзу з питань економічної і соціальної єдності, транс'європейського транспорту, телекомунікацій і енергетичних мереж, охорони здоров'я, освіти, культури, політики трудової зайнятості, професійного навчання, соціальної політики тощо, має автономну організаційну структуру і власні процедурні правила. Основна роботи комітету полягає в оцінці з погляду інтересів регіонів пропозицій Європейської Комісії. В структурі комітету шість комісій: Комісія з єдиної територіальної політики (COTER), Комісія з економічної і соціальної політики (ECOS), Комісія з життєздатного розвитку (DEVE), Комісія з культури і освіти (EDUC), Комісія з питань Конституції і європейського управління (CONST), Комісія із Зовнішніх відносин (RELEX). Створений в 1994 році.

Конвенція –

угода, назва міжнародного договору, як правило, багатостороннього.

Ліга –

союз, спілка, товариство, асоціація, об'єднання окремих осіб, організацій або держав.

Меморандум –

один з видів дипломатичного листування, в який вкладається фактична, юридична або документальна частина питання, з приводу якого він надсилається як додаток до дипломатичної ноти або як окремий документ.

Мирні договори –

міжнародні угоди про припинення стану війни і відновлення офіційних відносин, врегулювання територіальних та інших питань між країнами, що перебували в стані війни.

Митний союз –

об'єднання країн для проведення спільної митної політики, що передбачає скасування митних кордонів, сплати мита між країнами-учасниками, утворення єдиної митної території, встановлення загального митного тарифу відносно третіх країн та метою якого є підвищення конкурентоспроможності товарів країн-учасниць, захист внутрішніх ринків тощо.

Міжнародна безпека –

стан міжнародних відносин, що виключає порушення загального миру або створення загрози безпеки народів у будь-якій формі. Основними принципами міжнародної безпеки є прийняття колективних заходів для запобігання і усунення загрози миру, недопущення або придушення актів агресії, незастосування сили або погрози силою, розв'язання міжнародних спорів мирним шляхом, міжнародне співробітництво у розв'язанні міжнародних проблем економічного, соціального, культурного характеру тощо.

Міжнародне агентство з атомної енергії (International Atomic Energy Agency / МАГАТЕ) –

міжнародна установа, яка встановлює стандарти ядерної безпеки і захисту довкілля, надає країнам-членам технічну допомогу, заохочує обмін науковою і технічною інформацією щодо ядерної енергії, здійснює контроль за мирним використанням атомної енергії. МАГАТЕ надає поради і практичну допомогу урядам різних країн щодо здійснення програм використання атомної енергії, збирає інформацію стосовно кожного аспекту ядерних технологій і поширює її за допомогою

своєї Міжнародної ядерної інформаційної системи у м. Відні. Створене у 1956 році.

Міжнародне право –

система правових принципів і норм, створених шляхом угод між країнами, що регулюють відносини між ними та іншими суб'єктами міжнародного права (держави, міжнародні організації, специфічні політико-територіальні одиниці), основою якої є принцип мирного співіснування. Джерелом міжнародного права є міжнародні договори. Серед основних норм міжнародного права виділяються принципи незастосування сили або погрози силою, мирного розв'язання міжнародних спорів, рівноправності держав, принцип невторчання тощо, які виконуються за допомогою міжнародних організацій.

Міжнародні (міждержавні) організації –

постійні об'єднання держав для співробітництва у сфері міжнародних відносин. Відповідно до завдань існують міжнародні організації загальної компетенції (ООН), спеціальні (МАГАТЕ), універсальні (ООН) або регіональні.

Міжнародні сили сприяння безпеці (ISAF / ІСАФ) –

об'єднанні військові частини, створені за підсумками Боннської конференції (2001 р.) після повалення режиму талібів і діючи під мандатом ООН (не є силами ООН, діють з санкції Ради безпеки ООН) і НАТО (з 2003 р.), що складаються з 35 тисяч військовослужбовців з 37 країн та 25 Груп відбудови провінцій (ГВП). Основні військові завдання ІСАФ: сприяння зміцненню влади афганського уряду на всій території країни, проведення операцій по забезпеченню стабільності та безпеки у взаємодії з афганськими силами безпеки; проведення інструктажу та підтримка Афганської національної армії; допомога в реалізації програм афганського уряду, спрямованих

на роззброєння незаконних озброєних формувань. Політичне керівництво та координацію місії Міжнародних сил сприяння безпеці здійснює Північноатлантична рада (командування, координація та планування сил). Стратегічне управління здійснює головний оперативний штаб НАТО – штаб Верховного головнокомандуючого об'єднаними збройними силами НАТО в Європі (штаб ВГК ОВС НАТО). Фінансування забезпечують держави, що надають військові контингенти.

Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР) –

міжнародна фінансова організація, головна установа Світового банку, завданням якої є скорочення бідності в країнах з середнім рівнем доходів, а також бідних платоспроможних країн шляхом сприяння сталому розвитку за рахунок надання позичок, гарантій, інструментів управління ризиками і (некредитних) аналітичних і консультаційних послуг. Членами МБРР є 184 країни, які виступають акціонерами банку. Вищий орган МБРР – рада управляючих, що збирається щорічно та кожна країна в якій представлена національним управляючим (міністр фінансів або голова центробанку). Заснована у 1944 році.

Міжнародний валютний фонд (МВФ) –

міжурядова спеціалізована установа ООН, метою якої є координація валютно-фінансових політики країн-членів і надання короткострокових, середньострокових, частково – довгострокових позик для врегулювання платіжних балансів, підтримки валютних курсів. Капітал МВФ складається з внесків країн-членів відповідно до наданих їм квот. Заснований в 1944 році.

Місія України при НАТО –

закордонна дипломатична установа України, представництво України при міжнародній організації,

що заснована з метою забезпечення постійного співробітництва України з НАТО та участі в Раді Євроатлантичного Партнерства з метою забезпечення реалізації державної політики України щодо співробітництва з НАТО, представництва України при НАТО, її органах та підтримання з цією організацією офіційних відносин, забезпечення постійних контактів з політичними і військовими структурами НАТО, представництва України в РЄАП та її органах, прийняття участі у роботі органів РЄАП, Програмі НАТО “Партнерство заради миру”, Комісії Україна-НАТО та інших спільних органів. Засновано в 1997 році.

НАТО (Організація Північноатлантичного договору / North Atlantic Treaty Organization / NATO) –

воєнно-політичний блок країн Європи і Північної Америки. Вищий керівний орган НАТО – сесія Ради НАТО. Між сесіями діяльністю Ради керують Постійна рада і Військовий комітет. Організація діяльності керівних органів НАТО покладена на Генерального секретаря НАТО, який очолює Міжнародний секретаріат. Створена в 1949 році.

Національний інститут стратегічних досліджень –

державний науковий заклад, що надає Президентові України, органам державної влади наукові рекомендації щодо прийняття конкретних рішень, здійснює наукову експертизу законопроектів, правових актів та державних заходів соціально-політичного спрямування, у тому числі у сфері дослідження основних тенденцій розвитку українських громад на території країн-членів ЄС, впливу розширення Європейського Союзу на транскордонне співробітництво України з центральноєвропейськими країнами тощо. Заснований у 1992 році.

Національний центр з питань євроатлантичної інтеграції України – консультативно-дорадчий орган при Президентові

України, метою якого є забезпечення послідовної реалізації курсу України на євроатлантичну інтеграцію, підготовки пропозицій щодо координації діяльності органів виконавчої влади у цій сфері. Створений в 2006 році.

Об'єднані збройні сили НАТО –

збройні сили НАТО, їх основна частина, що складається з об'єднань, з'єднань і частин сухопутних військ і ВПС країн-учасниць блоку. Керуються верховним командуванням НАТО в Європі.

Організація безпеки та співробітництва в Європі (Organization for Security and Co-operation in Europe / OSCE / ОБСЄ) –

найбільша регіональна організація з безпеки, метою якої є запобігання виникненню конфліктів в регіоні, врегулювання кризових ситуацій, ліквідація наслідків конфліктів. ОБСЄ покликана здійснювати контроль над поширенням озброєнь, економічною і екологічною безпекою, приймати дипломатичні зусилля по запобіганню конфліктів, здійснювати заходи з побудови відносин довіри і безпеки, захисту прав людини тощо. До ОБСЄ входять держави Європи, Центральної Азії і Північної Америки, які мають рівний статус. Рішення ОБСЄ приймаються на основі консенсусу і не носять обов'язкового характеру. Структура ОБСЄ складається з самміту (зустріч на вищому рівні), Ради міністрів іноземних справ, Вищої ради, Постійної ради під керівництвом Голови.

Організація Об'єднаних Націй (ООН) –

міжнародна організація, завданням якої є підтримання і закріплення миру та розвиток співробітництва між країнами. Членами ООН є 191 держава. Головні органи ООН: Генеральна асамблея та Рада безпеки. До складу Генеральної асамблеї входять представники усіх держав-членів ООН, її рішення мають рекомендаційний характер. Очолює ООН Генеральний

секретар. До системи ООН входить більше 30 міжнародних організацій. Діяльність ООН має на меті ліквідацію злиднів та голоду, забезпечення загальної початкової освіти, заохочення рівності чоловіків та жінок, розширення прав і можливостей жінок, скорочення дитячої смертності, поліпшення охорони материнства, боротьба з ВІЛ/СНІД, малярією та іншими захворюваннями, забезпечення сталого екологічного розвитку, формування глобального партнерства з метою розвитку.

Основні оборонні сили НАТО –

діючі й такі, що можуть бути мобілізованими, сухопутні, військово-повітряні і військово-морські сили, спроможні забезпечити стримування і захист від примусу або агресії, мають національні й багатонаціональні формування різних рівнів готовності. Складаються з чотирьох багатонаціональних корпусів основних оборонних сил: датсько-німецький (1), голландсько-німецький (1) і німецько-американських (2). Може поповнюватись Європейським корпусом (підрозділи Бельгії, Франції, Німеччини, Люксембургу та Іспанії) у підпорядкуванні НАТО в часи кризи.

Основоположний акт НАТО-Росія –

підписаний в 1997 році в Парижі Генеральним секретарем і главами держав і урядів Північноатлантичного альянсу та президентом Російської Федерації Б.М.Єльциним документ про поглиблення й розширення взаємин між НАТО і Росією та створення структури, необхідної для їх подальшого розвитку. Являє собою зобов'язання про взаємну допомогу в спільній розбудові стабільного, мирного і неподільного континенту на основі партнерства і взаємних інтересів, який описує принципи і механізми партнерства між НАТО і Росією, зокрема є основою створення Постійної Спільної ради НАТО-Росія (ПСР).

Офіс зв'язку НАТО в Україні –

міжнародне представництво НАТО в Україні, відкрите у квітні

1999 р. з метою сприяння участі України у програмі “Партнерство заради миру” (ПЗМ) із максимально повним використанням можливостей, закладених у цьому механізмі, а також поглиблення співпраці між НАТО та державними структурами України. Офіс зв’язку має завданням підтримку контактів з різними українськими установами та відповідними структурами НАТО, які опікуються розробкою та виконанням заходів співробітництва між Україною та НАТО у рамках ПЗМ та відповідно до Хартії Україна-НАТО, надання консультацій відповідним органам України та НАТО щодо поточних заходів та галузей можливого поглиблення співпраці, прийняття участі у виконанні практичних заходів (військові навчання або проведення курсів з питань НАТО при Національній академії оборони України) тощо.

Паризький клуб –

міжнародна неформальна група країн-кредиторів, метою якої є пошук координованих рішень стосовно труднощів з виплатою зовнішніх боргів країн-боржників. Паризький клуб проводить перепланування боргів (полегшення умови виплати боргу шляхом надання відстрочок або списання боргових зобов’язань) та функціонує на основі “Правил і принципів”, дотримуватися яких зобов’язуються країни-члени. До складу паризького клубу входить 19 держав: Австрія, Австралія, Бельгія, Канада, Данія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Ірландія, Італія, Японія, Нідерланди, Норвегія, Росія, Іспанія, Швеція, Швейцарія, Велика Британія, США. Участь у переплануванні боргів можуть брати на тимчасовій основі інші держави-кредитори, які зобов’язуються дотримуватися “Правил і принципів” Паризького клубу.

Парламентська асамблея ради Європи (ПАРЄ) –

інституція, дорадчий орган Ради Європи, покликаний сприяти європейському співробітництву на якнайширшій основі та складається з Комітету міністрів (до нього входять міністри закордонних справ), а також Асамблеї. Діяльність базується на повазі до фундаментальних засад

плюралістичної демократії, прав людини та верховенства права. Роботу ПАРЄ забезпечують Комітети, серед яких Об'єднаний комітет, Моніторинговий комітет та Комітет у справах правил процедур та недоторканності, спеціалізовані комісії з питань політичних, правових, захисту прав людини, соціальних, охорони здоров'я та сім'ї, культури та освіти, охорони навколишнього середовища, регіонального планування та місцевих влад, науки і техніки, сільського господарства та розвитку сільської місцевості, економічного розвитку, зв'язків з країнами, що не є членами Ради Європи, міграцій, біженців і демографії, парламентських та громадських зв'язків.

Партнерство заради миру (ПЗМ) –

ініціатива, що запропонована НАТО на **Брюссельському саміті Північноатлантичної ради** в 1994 році, метою якої є зміцнення стабільності та безпеки в усій Європі. У ПЗМ беруть участь держави-учасниці Ради північноатлантичного співробітництва (**РПАС**) та держави-учасниці Наради з безпеки та співробітництва в Європі (**ОБСЄ**). ПЗМ зосереджена на співпраці в оборонній галузі, спрямована на досягнення реального партнерства, допомогу у розширенні та інтенсифікації політичного і військового співробітництва в Європі. Сприяє посиленню стабільності, зменшенню загрози миру та розбудові зміцнених відносин безпеки. Учасники ПЗМ є також і членами (**РЄАП**), яка створює загальні рамки співпраці між НАТО та її партнерами. Партнерство заради миру ґрунтується на двосторонніх відносинах між НАТО і кожною країною, яка приєдналась до ПЗМ.

Рада безпеки ООН –

один з головних постійно діючих органів ООН, відповідальний за підтримання міжнародного миру і безпеки. Діяльність спрямована на мирне врегулювання, розробку планів створення системи регулювання озброєнь, розв'язання питань про створення і функціонування Збройних сил ООН, встановлення наявності акта агресії тощо. Діє на основі принципу одноголосності постійних членів.

Рада євроатлантичного партнерства (РЄАП) –

міжнародна організація, що представляє собою форум для проведення регулярних консультацій і співпраці на рівні послів, міністрів закордонних справ та міністрів оборони з питань політики та безпеки (регіональні питання, контроль за озброєннями, міжнародний тероризм, підтримка миру, питання оборонної економіки, цивільне планування на випадок надзвичайних ситуацій, наука і екологія тощо). У РЄАП беруть участь 19 країн-членів НАТО і 27 країн-партнерів. Утворена у 1997 році.

Рада Європейського Союзу (Рада Міністрів / Council of the European Union) –

найвищий законодавчий орган ЄС, що володіє правом ухвалення рішень, наділений владними повноваженнями в сфері законодавчої і виконавчої влади, має зовнішньополітичні повноваження, повноваження по формуванню органів і призначенню посадових осіб ЄС, забезпечує координацію загальної економічної політики держав-членів, здійснює загальне керівництво бюджетом (спільно з Парламентом), укладає міжнародні угоди. Складається з представників держав-членів ЄС в ранзі міністрів національних урядів. До складу Ради ЄС входять: Рада із загальних питань (міністри іноземних справ) і Галузева (спеціальна) Рада (міністри держав-членів в залежності від предметної компетенції – Рада з питань сільського господарства, Рада з економічних і фінансових питань, Рада з питань навколишнього середовища, Рада з питань транспорту і комунікацій, Рада з питань зайнятості і соціальної політики, Рада з питань рибальства, Рада з питань промисловості та енергетики, Рада з питань правосуддя, внутрішніх справ і захисту прав, Рада по внутрішньому ринку, справах споживачів і туризму, Рада у справах науки, Бюджетна рада, Рада з питань культури, Рада з питань розвитку, Рада з питань освіти і молоді, Рада з питань охорони здоров'я).

Римський клуб –

міжнародна неприбуткова та неурядова організація, що

об'єднує науковців, бізнесменів, міжнародних чиновників високого рангу, голів держав та екс-голів держав та основними напрямками діяльності якої є аналіз стратегій розвитку цивілізації, обґрунтування небезпечності неоколоніалізму та гонки озброєнь, пошук альтернатив розвитку людства, об'єднання зусиль світової громадськості заради збереження довкілля й досягнення соціальної справедливості у світі. Заснована у 1968 році.

Світова організація торгівлі (СОТ) –

міжнародна організація, міждержавний форум для врегулювання проблем багатосторонніх торгівельних відносин і реалізації домовленостей Уругвайського раунду багатосторонніх торгових переговорів (1986-1994 рр.), мета діяльності якої полягає у регулюванні торгівельно-економічних відносин учасників, сприянні лібералізації світової торгівлі, створенні умов для стабільного і передбачуваного розвитку світової економіки, забезпеченні справедливих умов конкуренції між виробниками товарів та послуг різних країн. Основні принципи СОТ передбачають: взаємне надання режиму найбільшого сприяння в торгівлі, взаємне надання національного режиму товарам і послугам іноземного походження, регулювання торгівлі переважно тарифними методами, відмова від використання кількісних та інших обмежень, відкритість торгівельної політики, розв'язання торгівельних суперечок шляхом переговорів. Утворена в 1995 році.

Світовий банк –

об'єднання міжнародних фінансових організацій з єдиним керівництвом, до якого входять Міжнародний банк реконструкції і розвитку (IBRD), Міжнародна фінансова корпорація (IFC), Міжнародна асоціація розвитку (IDA), Міжнародна агенція з інвестиційних гарантій (MIGA), Міжнародний центр врегулювання інвестиційних суперечок (ICSID), що функціонує як форум спілкування інвесторів та країн, що потребують інвестицій. Входить до системи ООН. Головною метою Світового банку є сприяння економічному

зростанню та соціальному розвитку країн, що розвиваються. Членами організації є 184 країни.

Сили швидкого реагування НАТО (СШР) –

оперативно сумісні, здатні до швидкого переміщення й розгортання військові підрозділи, до складу яких входять військово-повітряні частини.

Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова –

неприбуткова громадська організація, що здійснює дослідження в сфері зовнішньої та внутрішньої політики; соціально-економічного розвитку України; енергетики; державного управління; міжнародної економіки; національної безпеки і оборони; військового будівництва; міжнародної і регіональної безпеки; миротворчої діяльності. Основними цілями Центру є розробка моделей соціально-економічного розвитку України та механізмів їх реалізації; сприяння конструктивній взаємодії гілок влади; розбудова ефективної, економічно необтяжливої Воєнної організації держави; підвищення ефективності взаємодії держави і суспільства, обґрунтованості державних рішень, результативності власної участі в процесі їх прийняття; налагодження плідної співпраці з міжнародними аналітичними центрами тощо. Заснована в 1994 році.

Хартія про особливе партнерство між НАТО та Україною –

документ, в якому країни-члени НАТО підтвердили свою підтримку суверенітету та незалежності України, її територіальної цілісності, демократичного розвитку, економічного процвітання, статусу без'ядерної держави, принципу недоторканності кордонів. Підписана у 1997 році на Мадридському саміті глав держав та урядів НАТО, керівниками НАТО та Президентом України Л.Д.Кучмою.

Центр миру, конверсії та зовнішньої політики України –

недержавний заклад, метою якого є проведення досліджень у

галузях зовнішньої політики, національної безпеки, європейської та євроатлантичної інтеграції України, європейських та трансатлантичних політичних процесів, українсько-російських відносин, здійснення наукових досліджень з питань реалізації ефективної політики кордонів України, демократичної трансформації в процесі наближення до членства в НАТО, становлення нових відносин між країнами ЄС та Україною, регулювання процесу міграції робочої сили. Заснований у 1992 році.

Ядерні сили НАТО –

сили гнучкого реагування, інтегровані у загальну структуру сил НАТО, метою яких є забезпечення Альянсу політичними та військовими варіантами запобігання широкомасштабній війні у Європі. До складу Ядерних сил НАТО входять спеціальні частини наземного, морського базування (нестратегічні / субстратегічні системи), підводного базування та авіаційного забезпечення (у тому числі морська авіація подвійного призначення).

Список рекомендованої літератури

Нормативно-правові і законодавчі акти

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К., 1997.
2. Європейський вибір: Послання Президента України до Верховної Ради України. 2002 р. – К.: Преса України, 2002. – 96 с.
3. Послання Президента України до Верховної Ради України “Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2005 р.” – К., 2006. – С. 145-146.
4. Амстердамский договор / Европейский Союз: прошлое, настоящее, будущее. - М.: Международная издательская группа "Право", 1999.- 192с.
5. Ніццький договір та розширення ЄС // М-во юстиції України. Центр порівн. права; За наук. ред. С. Шевчука. - К.: Логос, 2001. -196 с.
6. Договір про Конституцію для Європи. Проект, ухвалений Європейським Конвентом 10.07.2003 (2003/С 169/01). - К.: Центр європейського та порівняльного права, 2004. - 147 с.
7. Договори об учреждении Европейских Сообществ / Европейский Союз: прошлое, настоящее, будущее. - М.: Международная издательская группа "Право", 1994. - 390 с.
8. Європейський Союз. Консолідовані договори / За наук. ред. В. Муравйова. - К., 1999. - 206 с.
9. Единый европейский акт: Договор о Европейском Союзе. -М.: Междунар.изд.группа „Право”,1994. -С.90.
- 10.Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями. – Страсбург, 1998. – С. 123.
- 11.Конвенція про статус біженців від 28.07.1951 р. (приєднання на підставі Закону України №2942-III від 10.01.2002 р.).
- 12.Закон України «Про біженців»// Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2001. – №47. – С.250.
- 13.Верховна Рада України. Комітет з питань європейської інтеграції: "Про взаємовідносини та співробітництво України з НАТО": Парламентські

слухання / Зарубінський О.О., Мисик І.І., Дворник С.О. та ін. - Київ, 2003. - 286 с.

- 14.Военна доктрина України // Національна безпека і оборона. -2004. - №8. - С. 2 - 7.
- 15.Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки. Послання Президента України до Верховної Ради. - К.: Преса України, 2002.-74 с.
- 16.Кабінет Міністрів України; Постанова від 17,12.2005 № 1214 "Про особливості діяльності Урядового комітету з питань європейської та євроатлантичної інтеграції".
- 17.Національна стратегія інтеграції України до ЄС (Указ Президента України, червень 1998) // Політика і час. - 2000. - № 3-4(спецвипуск). - С. 15-26.
- 18.Президент України; Розпорядження від 03.10.2005 № 1184/2005-рп. "Про деякі питання забезпечення конкурентоспроможності національної економіки в процесі європейської та євроатлантичної інтеграції // Урядовий кур'єр. – 2005. — 12 жовтня. - № 193.
- 19.Про державні програми з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України на 2004-2007 роки. Указ Президента України від 13 грудня 2003 р. № 1433.
- 20.Про забезпечення виконання Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом) і вдосконалення механізму співробітництва з Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом). Указ Президента України від 24 лютого 1998 року № 148/98.
- 21.Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу. Указ Президента України від 11 червня 1998 року № 615/98.
- 22.Про Програму інтеграції України до Європейського Союзу. Указ Президента України від 14 вересня 2000 року № 1072/2000.
- 23.Угода про партнерство та співробітництво. Повний текст угоди, підписаної між Європейським Союзом та Україною в Люксембурзі 16 червня 1994 року. - Делегація Європейської Комісії в Україні. - 89 с.

24.Ющенко В. Вибір остаточний і перегляду не підлягає: Виступ Президента України В. Ющенка в Європейському парламенті // Урядовий кур'єр. – 2005. – 25 лютого.

Монографії, навчальні посібники, довідкові видання

- 25.Артёмов І.В.. Проблеми і перспективи входження України в Європейський Союз: Навчальний посібник. – Ужгород: Ліра, 2007. – 310. (Серія “Євроінтеграція: український вимір”. Вип. 7).
- 26.Бжезинський З. Велика шахівниця: Пер. з англ. – Львів - Івано-Франківськ, 2000. – С.12-13.
- 27.Гальчицький Анатолій. Глобальні трансформації: концептуальні альтернативи. Методологічні аспекти: Наук. вид. — К.: Либідь, 2006. — 312 с.
- 28.Голуб Н.В., Клімкін П.А. Україна та міжнародні організації: Інф.-дов. видання. – К.: Кондор, 2003. – 212 с.
- 29.Гальчинський А.С. Помаранчева революція і Нова влада. – К.: Либідь, 2005. – 368 с.
- 30.Грушевський М. Твори у 50-томах. Серія: Суспільно-політичні твори (1894-1907) // Під ред. П.Сохань (гол. редколегії) та ін. Том 1. – Львів, Видавництво “Світ”, 2002. – С. 300.
- 31.Горенко О.М. Соціально-політичний вимір європейської інтеграції та Україна. – К.: Інститут історії України НАН України, 2002. – 154 с.
- 32.Державне управління в умовах європейської та євроатлантичної інтеграції України: історія, теорія, методологія (Моніторинг наукових досліджень і розробок): Навчальний посібник. – Ужгород: Ліра, 2007. – 343с. (Серія: “Євроінтеграція: український вимір”. Вип.2). Рекомендовано Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник.
- 33.Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: Монографія / За ред. З.С.Варналія. — К.: НІСД, 2007. — 768 с.
- 34.Державне управління процесами європейської та євроатлантичної інтеграції: Навчальний посібник. – За загальною ред. акад. НАН

- України, д.т.н. В.П.Горбуліна. – К.: ДП “НВЦ “Євроатлантикінформ”, 2006. – 197 с.
- 35.Європейський Союз: Словник-довідник / Ред. М.Марченко. – К.: “КУС”, 2006. – 140 с.
- 36.Інститути ЄС і НАТО. Глосарій основних термінів та понять: Навчальний посібник / Укладачі: І.В.Артюмов, Д.В.Вітер, Л.І.Загайнова, О.М.Казакевич, О.М.Руденко. – Ужгород: Ліра, 2007. – 282 с. – Бібліогр.: 272-282 с. (Серія “Євроінтеграція: український вимір”. Вип. 4). Рекомендовано Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник.
- 37.Історія, теорія і практика європейської та євроатлантичної інтеграції України: Енциклопед.довід. / С.О.Телешун (кер.творч.кол.). За заг.ред.В.Д.Бакуменка, С.О.Телешуна. – К.: Вид-во НАДУ, 2006. – 408 с.
- 38.Копійка В., Шинкаренко Г. Європейський Союз: заснування і етапи становлення: Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий дім “Ін Юре”, 2001. – 448 с.
- 39.Казакевич Г., Титаренко О. Європейська політика сусідства // Історія, теорія і практика європейської та євроатлантичної інтеграції України: Енциклопед. довід. /С.О.Телешун (кер. твор. кол.); За заг. ред. В.Д.Бакуменка, С.О. Телешуна. – К.: Вид-во НАДУ, 2006. – С. 91-92.
- 40.Кисинджер Г. Нужна ли Америке внешняя политика? – Москва: Ладомир, 2002.
- 41.Критерії членства в СОТ, ЄС та НАТО: інтеграційні перспективи України. – К., 2004. – 32 с.
- 42.Ковальова О.О. Стратегія євроінтеграції: як реалізувати європейський вибір України. – К.: Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2003. – 340 с.
- 43.Мадіссон В.В., Шахов В.А. Сучасна українська геополітика: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2003. – С. 21.
- 44.Малиновська О. Біженці у світі та Україні: моделі вирішення проблеми. – К.: Генеза, 2003.
- 45.Малиновська О. Україна, Європа, міграція: міграції населення України в умовах розширення ЄС. – Київ, 2004.

46. Мітряєва С.І. Європейська безпека і Україна: Навчальний посібник. – Ужгород: Ліра, 2008. – 222 с. (Серія “Євроінтеграція: український вимір”. Вип. 8).
47. Нормативно-правове забезпечення стратегічного курсу України на європейську та євроатлантичну інтеграцію: Навчальний посібник-хрестоматія. У 2 частинах /Уклад. і коментарі: І.В.Артюмов, Д.В.Вітер, Л.І.Загайна, О.М.Казакевич, О.М.Руденко. – Ужгород: Ліра, 2007. – Ч.1.: Нормативно-правове регулювання взаємовідносин між Україною та Європейським Союзом. – 452 с. (Серія “Євроінтеграція: український вимір”. Вип.5). Рекомендовано Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник.
48. Нормативно-правове забезпечення стратегічного курсу України на європейську та євроатлантичну інтеграцію: Навчальний посібник-хрестоматія. У 2 частинах /Уклад. і коментарі: І.В.Артюмов, Д.В.Вітер, Л.І.Загайна, О.М.Казакевич, О.М.Руденко. – Ужгород: Ліра, 2007. – Ч.2.: Нормативно-правове регулювання взаємовідносин між Україною та НАТО. – 346 с. (Серія “Євроінтеграція: український вимір”. Вип.5). Рекомендовано Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник.
49. Основи європейської та євроатлантичної інтеграції України: Навчальний посібник /За загальною редакцією акад. НАН України, д.т.н. В.П.Горбуліна. – К.: ДП “НВЦ “Євроатлантикінформ”, 2006. – 416 с.
50. Оцінка наслідків угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС. /Міжнародний центр перспективних досліджень. – Київ, 2007. – 320 с.
51. Осика С., П’ятницький В. Світова Організація Торгівлі: Посібник. – К.: К.І.С., 2004. – 506 с.
52. Посельський В. Конституційний устрій Європейського Союзу: Навч. посібник. – К., Таксон, 2005. – 208с.
53. Потульницький В. Україна і всесвітня історія: історіософія світової та української історії XVII-XX ст. – К.: Либідь, 2002.
54. Р.А. Офіцинський. Європейська та євроатлантична інтеграція України. Соціальний аспект: Навчальний посібник. – Ужгород: Ліра, 2007. – 220 с. (Серія “Євроінтеграція: український вимір”. Вип. 6).
55. Регіональна політика України: інституційно-правове забезпечення: Зб.офіц.док./За ред. З.Варналія; Упоряд.: З.Варналій, Є.Жемеренко,

В.Жук, А.Павлюк, О.Шевченко. — НІСД, 2004. — 521 с. — (Сер. «Регіональний розвиток»; Вип.6).

56.Україна: політична історія. ХХ — початок ХХІ ст. /Редрада: В.М.Литвин (голова) та ін. Редкол.: В.А.Смолій, Ю.А.Левенець (співголови) та ін. — К.:Парламентське вид-во, 2007. — 1028 с.

57.Україна-2006. Стратегічні пріоритети: Аналітичні оцінки / За ред. Власюка О.С. — К.: Знання України, 2006. — 556 с.

58.Україна в 2007 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку: Монографія / За ред. Ю.Г.Рубана. — К.: НІСД, 2007.

59.Шемятенков В.Г. Европейская интеграция: Учебное пособие. — М.: Международные отношения, 2003. — 400 с.

Збірники наукових праць

60.Актуальні проблеми реалізації євроінтеграційних прагнень України: Збірник наукових праць за матеріалами міжнародної наукової конференції (м. Ужгород, 29-30 листопада 2007 р.)/ Відп. ред. І.В.Артюмов. — Ужгород: Ліра, 2008. — 346 с. (Серія “Євроінтеграція: український вимір”; Вип. 9).

61.Європейська та євроатлантична інтеграція України: стан і перспективи: Збірник наукових праць. — Ужгород: Ліра, 2008. — 374 с. (Серія “Євроінтеграція: український вимір”; Вип. 10).

62.Карпатський регіон та його роль у забезпеченні безпеки і співробітництва в Європі: Матеріали міжнародної конференції /Гол.ред.С.І.Мітряєва. — Ужгород: Ліра, 2008. — 252 с.

63.Україна на перехресті геополітичних інтересів: актуальні аспекти проблеми: Збірник наукових праць /Відп. ред. І.В.Артюмов. — Ужгород: ЗакДУ, Ліра, 2007. — 346 с. (Серія: “Євроінтеграція: український вимір”. Вип.3).

64.Регіональна політика і транскордонне співробітництво в євроінтеграційній стратегії України: Збірник наукових праць за матеріалами міжнародної наукової конференції (м. Ужгород, 24-25 травня 2007 р.)/ Відп. ред. І.В.Артюмов. — Ужгород: Ліра, 2007. — 456 с. (Серія “Євроінтеграція: український вимір”; Вип. 1).

Статті в періодичних виданнях та Інтернет-джерела

65. Гельсінський саміт Україна–ЄС 27 жовтня 2006 р. (Інтернет-джерело: <http://www.Kmu.gov.ua//document/strategu-ukk>).
66. Спільна стратегія ЄС щодо України від 11 грудня 1999 р. (Інтернет-джерело: <http://www.Kmu.gov.ua//document/strategu-ukk>).
67. Спільна заява саміту Україна – ЄС. 14 вересня 2007 року // Джерело: <http://www.mfa.gov.ua>.
68. “План дій Україна - Європейський Союз”. Європейська політика сусідства: основні положення (Інтернет-джерела ЄС: www.arg.com.ua).
69. Шляхи інтеграції України до Європейського Союзу (Інтернет-джерела ЄС: www.arg.com.ua); “Про спеціальний режим інвестиційної діяльності у Закарпатській області”. Закон України №357-XIV від 24 грудня 1998 року; “Про спеціальну економічну зону “Закарпаття”. Закон України № 2322-ІІ від 28 березня 2001 року.
70. Шпек Р. Європейська політика сусідства очима європейського сусіда // “2000”. – 2007. – 2 березня.
71. Хюбнер Д. “Соединя разъединенное: нам нужны соседи” // “2000”. – 2007. – 11 травня.
72. Членство України в ЄС можливе // Джерело: <http://www.obozrevatel.com.ua>.
73. 11 мільярдів євро – на програми Європейської політики сусідства // Джерело: Вісник Представництва Європейської комісії в Україні. <http://www.delukr.ces.eu.int>.
74. Підсумки саміту Україна-ЄС в Києві 1 грудня 2005 р. // Прес-служба Президента України Віктора Ющенка (8 серпня 2006 р.) (<http://www.president.gov.ua>).
75. Гальчинський А. Нові можливості євроінтеграційної стратегії України // Політика і час. – 2003. - № 18. – С. 3-12.
76. А. Фіалко. Зовнішня політика України / Дзеркало тижня. – 2006. – 25 лютого.
77. Лидеры Германии, Франции и Польши хотят заключить новое соглашение с Украиной // Джерело: <http://www.unian.net/rus/news/06.12.2006>.

78. ЄС готовий з 2007 року обговорювати нову угоду з Україною // Джерело: <http://eu.prostir.ua>.
79. Україна та Євросоюз парафували погодження про спрощення візового режиму // Джерело: <http://eu.prostir.ua>.
80. Товт М. Проблема біженців на новому східному кордоні ЄС та шляхи її вирішення // Науковий вісник Закарпатського державного університету. Серія: Історія. Вип. 1(7). Міжнародні відносини та інтеграційні процеси в Україні: стан, проблеми, перспективи / Редактор І.В. Артёмов. – Ужгород: Закарпатський державний університет, 2006. – С. 90-91.
81. Безвізовий транзит у 27 країн ЄС для українців // Джерело: <http://www.korespondent.net>.
82. Радченко В. Країна перебуває у досить тяжкому становищі // Дзеркало тижня. – 2007. – 13 січня.
83. Юрчишин В. Економічні перспективи 2007-го та ризики державної експансії // Дзеркало тижня. – 2007. – 13 січня.
84. Толстанов М.К., Карташов П.І. Міграційні процеси в Європейському Союзі: минуле та сучасне // Стратегічна панорама: Щоквартальний науково-практичний журнал РНБО України. – №3. – 2005.
85. Черленяк І.І., Вашкеба І.М., Товт М.М. Питання природної, трудової та нелегальної міграції в прикордонній області: на прикладі Закарпаття // Стратегічна панорама: Щоквартальний науково-практичний журнал РНБО України. – №2. – 2004.
86. Україна – ЄС: деякі міркування напередодні київського саміту // Дзеркало тижня. – 2007. – 8 вересня.

ДОДАТКИ

КАБІNET МІНІСТРІВ УКРАЇНИ РОЗПОРЯДЖЕННЯ

від 15 березня 2006 р. № 149-р
Київ

Про схвалення Концепції Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2007—2010 роки

1. Схвалити Концепцію Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2007—2010 роки, що додається.

Визначити державним замовником Програми Мінекономіки.

2. Мінекономіки розробити та подати до 1 червня 2006 р. на розгляд Кабінету Міністрів України проект Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2007—2010 роки, передбачивши в ній, що замовниками проектів транскордонного співробітництва є Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські держадміністрації.

Прем'єр-міністр України

Ю. ЄХАНУРОВ

СХВАЛЕНО

розпорядженням Кабінету Міністрів України
від 15 березня 2006 р. № 149-р

КОНЦЕПЦІЯ

Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2007—2010 роки

Загальна частина

Транскордонне співробітництво як комплекс спільних дій, спрямованих на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав, здійснюється в рамках угод, укладених між такими суб'єктами транскордонного співробітництва.

На державних кордонах створено шість єврорегіонів — Буг, Верхній Прут, Нижній Дунай, Карпатський, Дніпро та Слобожанщина як організаційні форми

співробітництва адміністративно-територіальних одиниць європейських держав, до функціонування яких залучено Волинську, Закарпатську, Івано-Франківську, Львівську, Одеську, Чернівецьку, Чернігівську та Харківську області. Співробітництво у рамках єврорегіонів спрямоване на спільну розбудову адміністративно-територіальними одиницями європейських держав соціальної, інформаційної, виробничої та прикордонної інфраструктури, розвиток транспортної мережі, наукової та культурної сфери, охорону навколишнього природного середовища.

Після набуття членства у Європейському Союзі сусідніми з Україною державами розпочалося виконання програм сусідства “Польща — Білорусь — Україна”, “Угорщина — Словаччина — Україна” та “Румунія — Україна”, метою яких є поліпшення соціально-економічної ситуації у прикордонних адміністративно-територіальних одиницях країн — учасниць таких програм.

Основними джерелами фінансування транскордонного співробітництва є місцеві бюджети та міжнародна технічна допомога. Відсутність в українських суб'єктів транскордонного співробітництва можливості забезпечити необхідне співфінансування спільних проектів — комплексу заходів суб'єктів такого співробітництва, спрямованих на розв'язання завдань та задоволення інтересів територіальних громад, уповільнює темпи його розвитку.

Причини повільного розвитку транскордонного співробітництва та обґрунтування необхідності його активізації

Причинами повільного розвитку транскордонного співробітництва є:

- недостатній рівень самостійності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у прийнятті рішень щодо здійснення спільних із суб'єктами транскордонного співробітництва іноземних держав заходів;
- відсутність комплексного підходу до організації транскордонного співробітництва, у тому числі кваліфікованих кадрів, здатних забезпечити підготовку необхідних проектів транскордонного співробітництва та контактувати з представниками територіальних громад іноземних держав, з урахуванням відповідного фахового рівня та мовних знань;
- неможливість співфінансування проектів транскордонного співробітництва у сфері науки, освіти, культури, зв'язку, охорони здоров'я, туризму;
- низький рівень залучення недержавних підприємств, установ, а також громадських організацій до здійснення заходів у рамках транскордонного співробітництва;
- повільні темпи розбудови прикордонної інфраструктури і спрощення процедури митного контролю, що перешкоджає здійсненню швидкого транзиту товарів та переміщення людей.

Розвиток транскордонного співробітництва є важливим аспектом реалізації регіональної політики та необхідною передумовою для активізації зовнішньоекономічної діяльності регіонів.

Мета і завдання Програми

Мета Програми полягає в активізації розвитку соціально-економічних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших зв'язків між суб'єктами транскордонного співробітництва.

Основними завданнями Програми є:

- активізація зовнішньоекономічної діяльності регіонів;
- розвиток малого та середнього підприємництва;
- збереження навколишнього природного середовища;
- розвиток соціальної сфери.

Можливі варіанти розв'язання проблем розвитку транскордонного співробітництва

Перший варіант — стимулювання розвитку транскордонного співробітництва шляхом надання державної фінансової підтримки переважно проектам, які реалізуються в межах існуючих євро регіонів.

Збільшення обсягів фінансування та кількості проектів, що реалізуються в рамках євро регіонів, сприятиме активізації тісної співпраці з європейськими суб'єктами транскордонного співробітництва та зростанню обсягів фінансової підтримки таких проектів з боку Європейського Союзу.

Водночас незначні обсяги міжнародної технічної допомоги, спрямованої на реалізацію проектів транскордонного співробітництва в східних та центральних регіонах, створять нерівні умови порівняно із західними регіонами, що не відповідає принципам та засадам регіональної політики держави.

Другий варіант (оптимальний) — створення комплексної системи розвитку транскордонного співробітництва, відповідно до якої здійснюватиметься фінансування проектів транскордонного співробітництва по всій території країни за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, а також із залученням інших коштів, у тому числі тих, що виділяються в рамках міжнародної технічної допомоги.

Передбачається, що комплексна фінансова підтримка дасть можливість до 2010 року:

- поліпшити загальнодержавні зовнішньоекономічні показники, у тому числі збільшити обіг товарів та послуг, залучити нові інвестиції в національну економіку;
- підвищити рівень добробуту населення регіонів;
- залучити додаткові обсяги міжнародної технічної допомоги.

Шляхи і способи розв'язання проблем розвитку транскордонного співробітництва

Розвиток транскордонного співробітництва здійснюватиметься за такими пріоритетними напрямками:

модернізація і розвиток існуючої транскордонної транспортної мережі для збільшення її пропускної спроможності;

збільшення кількості пунктів пропуску через державний кордон з метою оптимізації переміщення товарів та людей;

розбудова виробничої та соціальної інфраструктури регіонів, спрямована на стимулювання їх економічного розвитку і поліпшення якості життя та добробуту громадян;

розвиток взаємодії у підприємницькій діяльності, туристичній галузі;

розроблення і створення спільної системи захисту навколишнього природного середовища;

заохочення транскордонного співробітництва у сфері культури, освіти, науки і соціальній сфері;

зміцнення інституціонального співробітництва;

активізація обміну інформацією;

розвиток взаємодії між територіальними громадами.

Реалізація зазначених напрямів здійснюватиметься шляхом розроблення та впровадження проектів транскордонного співробітництва.

Проекти транскордонного співробітництва розробляються суб'єктами такого співробітництва та за результатами проведення конкурсного відбору включаються до Програми.

Координацію діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади щодо виконання Програми здійснює Мінекономіки, яке щороку звітує

Кабінетові Міністрів України про стан виконання Програми та включених до неї проектів.

Очікувані результати

У результаті виконання Програми передбачається забезпечити:

активізацію зовнішньоекономічної діяльності регіонів, розвиток малого та середнього підприємництва, регіональних мереж транспорту та зв'язку, розбудову інфраструктури державного кордону;

розвиток соціальної сфери, здійснення заходів із забезпечення зайнятості населення, реалізацію узгодженої політики у сфері трудових відносин, охорони праці, соціального забезпечення та соціальних гарантій;

збереження навколишнього природного середовища та вжиття заходів, спрямованих на його відновлення, раціональне використання природних ресурсів, організацію екологічного контролю та запобігання забрудненню територій;

зменшення територіальних диспропорцій, наближення економічного та соціального рівня розвитку регіонів України до рівня регіонів країн Європейського Союзу;

розвиток існуючих єврорегіонів та утворення нових;
активізацію транскордонного співробітництва між територіальними громадами.

Виконання Програми значно посилить транскордонне співробітництво, що сприятиме підвищенню рівня життя населення регіонів, поліпшенню результатів зовнішньоекономічної діяльності, у тому числі за рахунок досягнення позитивної динаміки прикордонної торгівлі як складової частини зовнішньої торгівлі, залученню нових інвестицій у національну економіку.

Фінансове забезпечення Програми

Фінансове забезпечення Програми здійснюватиметься за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, інших джерел.

Обсяг бюджетних призначень на відповідний рік спрямовується на державну фінансову підтримку Програми згідно з проектами транскордонного співробітництва, перелік яких щороку формується Мінекономіки та затверджується Кабінетом Міністрів України.

ПЛАН ДІЙ
"Україна - Європейський Союз"
Європейська політика сусідства

Дата схвалення Кабінетом Міністрів України: [12.02.2005](#) р.

Дата схвалення Радою з питань співробітництва між Україною і Європейським Союзом: [21.02.2005](#) р.

1. Вступ

Розширення Європейського Союзу, яке відбулося 1 травня 2004 року, призвело до історичних змін політичних, географічних та економічних умов для України та Євросоюзу. Сьогодні Європейський Союз та Україна мають спільний кордон і як безпосередні сусіди будуть посилювати свою політичну та економічну взаємопов'язаність.

Розширення дає можливість для України та Європейського Союзу розвивати якомога тісніші відносини, що виходитимуть поза рамки співробітництва до поступової економічної інтеграції та поглиблення політичного співробітництва. Європейський Союз та Україна сповнені рішучості посилити свої відносини та сприяти утвердженню стабільності, безпеки і добробуту. Такий підхід заснований на спільних цінностях, спільній власності та диференціації. Це сприятиме подальшому зміцненню нашого стратегічного партнерства.

Європейський Союз та Україна сповнені рішучості працювати разом шляхом виконання цього Плану дій в рамках Європейської політики сусідства, щоб не допустити появи нових розподільчих ліній в Європі.

Україна та ЄС погодилися інтенсифікувати політичні, безпекові, економічні та культурні відносини, включаючи транскордонне співробітництво та спільну відповідальність у запобіганні та врегулюванні конфліктів.

Швидкість прогресу у відносинах буде повністю залежати від зусиль України та конкретних досягнень у виконанні зобов'язань щодо спільних цінностей.

Цей План дій є важливим новим кроком у цьому процесі. Він охоплює часові рамки у три роки. Його імплементація допоможе реалізації положень Угоди про партнерство та співробітництво ([998_012](#)) (УПС) як діючої основи співробітництва України та ЄС та сприятиме і підтримуватиме мету України щодо подальшої інтеграції до європейських економічних та соціальних структур. Імплементація Плану дій значно наблизить українське законодавство, норми та стандарти до законодавства Європейського Союзу. Він також закладе міцну основу для подальшої економічної інтеграції, включаючи через спільні зусилля у напрямку Зони вільної торгівлі ЄС - Україна після вступу України до

СОТ, на основі ухвалення та реалізації економічних та торговельних норм та правил, які сприятимуть посиленню торгівлі, інвестування та зростання.

План дій сприятиме розробці та реалізації стратегій та заходів, спрямованих на забезпечення економічного зростання та соціального зближення, зростання життєвого рівня та захисту навколишнього середовища, забезпечуючи тим самим досягнення довгострокової цілі сталого розвитку.

Україна та ЄС спільно працюватимуть з метою виконання Плану дій. Згідно з ухваленою Спільною Стратегією ЄС щодо України, Європейський Союз визнає європейські прагнення України та вітає її європейський вибір.

Нові перспективи для партнерства, економічної інтеграції та співробітництва

Європейська політика сусідства відкриває нові перспективи для партнерства, економічної інтеграції та співробітництва:

- Перспектива просування за рамки партнерства до значного рівня інтеграції, включаючи участь у внутрішньому ринку ЄС та можливість для України брати зростаючу участь у ключових аспектах політик та програм Європейського Союзу
- Розширення рамок та поглиблення політичного співробітництва

Можливість наближення законодавства в економічній сфері, відкриття економік одна одній та подальше зменшення кількості торговельних бар'єрів, що стимулюватиме інвестиції та зростання

Збільшена фінансова підтримка: надання ЄС фінансової допомоги Україні сприятиме виконанню заходів, які визначені у даному документі. Крім того, Європейська Комісія розробляє новий Європейський інструмент сусідства та партнерства (ЄІСП), який надаватиме допомогу Україні, у т. ч. у сфері транскордонного та міжрегіонального співробітництва між Україною та державами - членами ЄС. Також через Європейський інвестиційний банк надаватиметься підтримка проектам, що потребуватимуть інвестицій у інфраструктуру

Можливості поступового відкриття або збільшення участі у певних програмах Співтовариства, що сприятиме розвитку культурних, освітніх, технічних, наукових зв'язків, а також зв'язків у сфері охорони навколишнього природного середовища

Підтримка в адаптації законодавства до норм та стандартів ЄС включаючи через надання технічної допомоги, обмін досвідом між державними службовцями (twinning) та цільові консультації і підтримку через механізм обміну інформацією про технічну допомогу (ТАІЕХ)

Поглиблення торговельних та економічних відносин, включаючи перегляд передумов створення Зони вільної торгівлі після вступу України до СОТ

Буде розглянута можливість укладення нової посиленої угоди, рамки якої буде визначено за результатами досягнення цілей цього Плану дій та загального розвитку відносин Україна - ЄС. Доцільність нових договірних зобов'язань розглядатиметься у належний час

Пріоритети діяльності

Цей План дій встановлює комплексний перелік пріоритетів, як в рамках, так і поза рамками Угоди про партнерство та співробітництво (998_012). Серед цих пріоритетів, всі з яких мають важливе значення, особливу увагу слід приділити:

Подальшому посиленню стабільності та ефективності органів, що забезпечують демократію та верховенство права

Забезпеченню демократичного проведення президентських (2004р.) та парламентських (2006 р.) виборів в Україні у відповідності до стандартів ОБСЄ

Забезпеченню поваги до свободи засобів масової інформації та свободи слова

Розвитку можливостей для поглиблення консультацій між Україною та ЄС у сфері врегулювання кризових ситуацій

Посиленню співробітництва у сфері роззброєння та нерозповсюдження ядерної зброї

Посиленню співробітництва з питань нашої спільної сусідської та регіональної безпеки, зокрема щодо вироблення ефективного рішення Придністровського конфлікту в Молдові, включаючи вирішення прикордонних питань

Вступу до СОТ

Поступовій ліквідації обмежень та нетарифних бар'єрів, які перешкоджають двосторонній торгівлі, та реалізації необхідних регулятивних реформ

Покращенню інвестиційного клімату шляхом запровадження недискримінаційних, прозорих і передбачуваних умов ведення бізнесу спрощених адміністративних процедур та боротьби з корупцією

Податковій реформі, покращенню функціонування податкової адміністрації та ефективному використанню державних коштів

Започаткуванню конструктивного діалогу зі спрощення візового режиму між Україною та ЄС з метою підготовки до майбутніх переговорів щодо укладення угоди про спрощення візового режиму, беручи до уваги необхідність прогресу у триваючих переговорах щодо угоди про реадмісію між Україною та ЄС

Поступовому наближенню законодавства, норм та стандартів України до законодавства, норм та стандартів Європейського Союзу; подальшому посиленню дієздатності адміністративних та судових органів

Сприяння діалогу щодо питань працевлаштування та намагання у відповідності до УПС ([998_012](#)) забезпечити, щоб ставлення до працівників-мігрантів не було дискримінаційним на підставі громадянства

Повній імплементації Меморандуму про взаємопорозуміння щодо закриття Чорнобильської атомної електростанції, включаючи завершення будівництва та введення в дію ядерних реакторів Х2/Р4 відповідно до визнаних міжнародних стандартів щодо ядерної безпеки

Прогрес у виконанні зазначених пріоритетів буде контролюватись створеними згідно з УПС ([998_012](#)) органами.

2.1. Політичний діалог та реформування

Демократія, верховенство права, права людини та основні свободи

Відповідно до міжнародних зобов'язань України та її стратегічної мети щодо подальшої європейської інтеграції Україна продовжуватиме внутрішні перетворення на основі зміцнення демократії, верховенства права, поваги до прав людини, принципу розподілу влади та незалежності суду, демократичних виборів відповідно до норм і стандартів ОБСЄ та Ради Європи (політичний плюралізм, свобода слова та ЗМІ, повага до прав осіб, що належать до національних меншин, недискримінація за ознакою статі та політичної, релігійної та етнічної приналежності).

1. Посилення стабільності та ефективності інституцій, що забезпечують демократію та верховенства права

- Забезпечити демократичне проведення президентських (2004 р.) та парламентських (2006 р.) виборів відповідно до стандартів ОБСЄ та рекомендацій ОБСЄ та Бюро демократичних інститутів і прав людини, включаючи ті, що стосуються засобів масової інформації (ЗМІ)
- Забезпечити, щоб будь-які подальші законодавчі реформи проводилися відповідно до міжнародних стандартів
- Продовжити адміністративну реформу та посилювати місцеве самоврядування шляхом запровадження відповідного законодавства згідно зі стандартами, що містяться у Європейській хартії місцевого самоврядування ([994_036](#))

2. Подальше проведення судової та правової реформ для забезпечення незалежності судової влади та зміцнення її адміністративної дієздатності, а також забезпечення неупередженості та ефективності прокуратури

- Забезпечити реалізацію нещодавніх змін до Цивільного ([435-15](#)), Кримінального ([2341-14](#)) кодексів та Кодексу про адміністративні правопорушення ([80731-10](#), [80732-10](#)), а також відповідних процесуальних кодексів на основі європейських стандартів

- Продовжити реформування системи прокуратури згідно з відповідним Планом дій Ради Європи (та за підтримки Спільної програми ЄК та Ради Європи)
- Звернути увагу на повідомлені недоліки у роботі правоохоронних органів та прокуратури
- Завершити та втілити у життя реформу судової системи з метою забезпечення незалежності, неупередженості та ефективності судової влади
- Ефективно виконувати рішення Європейського Суду з прав людини
- Посилити навчання суддів, прокурорів та інших посадових осіб задіяних у сфері судочинства, державного управління, міліції та виправних закладів, зокрема, щодо захисту прав людини (та за підтримки Спільної програми ЄК та Ради Європи)
- Виконувати відповідні заходи, передбачені Планом дій ЄС щодо України у сфері юстиції та внутрішніх справ та реалізацію його Плану-графіка (див. нижче розділ 2.4)

3. Забезпечення ефективності боротьби з корупцією

- Приєднатися до Групи держав Ради Європи проти корупції (GRECO) та виконати відповідні рекомендації, у т. ч. щодо перегляду Національної програми боротьби з корупцією
- Сприяти прозорості та підзвітності органів державного управління, зокрема, шляхом реформування інституту державної служби на основі європейських стандартів
- Вжити відповідних заходів, передбачених Планом-графіком імплементації Плану дій ЄС щодо України у сфері ЮВС

4. Забезпечення поваги до прав людини та основних свобод у відповідності до міжнародних та європейських стандартів

- Сприяти дотриманню та забезпеченню виконання основних конвенцій та відповідних факультативних протоколів ООН та Ради Європи

5. Забезпечення розвитку громадянського суспільства

- Забезпечити дотримання права на свободу об'єднань та залучення громадян до процедури прийняття рішень, у тому числі через організації громадянського суспільства

6. Забезпечення поваги до свободи засобів масової інформації та свободи висловлювань

- Надалі покращувати та посилювати законодавчі та адміністративні умови для свободи ЗМІ, беручи до уваги відповідні рекомендації Ради Європи
- Забезпечити ефективне дотримання принципу свободи ЗМІ, у т. ч. прав журналістів

7. Забезпечення поваги до прав осіб, які належать до національних меншин

- Продовжити діяльність, спрямовану на створення відповідної законодавчої бази і дієвий захист прав осіб, що належать до національних меншин на основі європейських стандартів
- Продовжити тісну співпрацю між державними органами та представниками національних меншин

8. Запобігання неналежному поводженню з людьми та застосуванню тортур

- Подальше удосконалення законодавчої бази та практики у сфері утримання під вартою, зокрема, досудового утримання під вартою, з метою ефективного вирішення проблеми незаконного утримання під вартою, умов перебування під вартою та неналежного поводження з затриманими з боку правоохоронців, у тому числі шляхом забезпечення навчання. Виконання рекомендацій Європейського комітету щодо запобігання тортурам (СРТ)
- Посилити навчання міліції у сфері захисту прав людини

9. Забезпечення рівноправності

- Продовжити докладати зусилля для забезпечення рівності чоловіків і жінок у суспільному та економічному житті

10. Забезпечення поваги до прав дитини

- Впроваджувати рекомендації Комітету ООН з прав дитини від 2002 року
- Забезпечити повне виконання стандартів ювенальної юстиції згідно з відповідними міжнародними стандартами
- Обмінюватися інформацією щодо результатів імплементації в ЄС та Україні Конвенції ООН і Гаазьких Конвенцій про захист прав дитини

11. Забезпечення поваги до прав профспілок та основних стандартів праці

- Продовжити докладати зусилля з метою забезпечення прав профспілок та основних стандартів у сфері праці на основі європейських стандартів та відповідно до конвенцій МОП

12. Забезпечення міжнародного правосуддя

- Посилити співробітництво з метою сприяння міжнародному правосуддю та запобігання уникненню відповідальності, у т. ч. через подальшу підтримку Міжнародного кримінального суду та запровадження консультативного механізму щодо діяльності та функціонування МКС
- Започаткувати тісне співробітництво з метою розробки відповідних законопроектів, необхідних для ратифікації Римського Статуту (995_588)
- Підписати та ратифікувати Угоду про привілеї та імунітети МКС
- Підтримувати співробітництво у рамках Спеціальної робочої групи щодо злочинів агресії та інших спеціальних груп
- Регіональні та міжнародні питання, співробітництво у сфері зовнішньої та безпекової політики, нерозповсюдження зброї масового знищення та роззброєння, попередження конфліктів та врегулювання кризових ситуацій

13. Подальше посилення та зосередження політичного діалогу і співробітництва на питаннях зовнішньої та безпекової політики

- Удосконалити методи роботи у визначених форматах ведення політичного діалогу, у т. ч. за допомогою більш сконцентрованих та зорієнтованих на результат програм
- Співпрацювати з ЄС щодо забезпечення більш ефективної роботи багатосторонніх інституцій та конвенцій з метою посилення глобального управління, координації у боротьбі з загрозами у сфері безпеки та вирішення пов'язаних проблем розвитку
- Продовжити діалог щодо імплементації Європейської стратегії безпеки
- Розвивати можливості для поглиблених консультацій між Україною і ЄС щодо врегулювання кризових ситуацій

14. Посилювати співробітництво щодо регіональних та міжнародних питань, попередження конфліктів і врегулювання кризових ситуацій

Україна продовжуватиме докладати конструктивних зусиль як посередник у процесі врегулювання Придністровського конфлікту у

Молдові з метою його вирішення

- Подальше залучення Євросоюзу до підтримки ОБСЄ та посередників, у т. ч. України, у процесі врегулювання конфлікту у Придністров'ї з метою його ефективного врегулювання
- Україна буде розвивати співробітництво з Молдовою щодо прикордонних питань на усій протяжності українсько-молдовського кордону, включаючи ефективний обмін інформацією щодо потоків товарів і людей, які перетинають спільний кордон

- Активне залучення до проведення та практичної реалізації результатів тристоронніх експертних консультацій за участю України Молдови та Європейської Комісії
  - Подальше нарощування позитивного досвіду участі України у поліцейській місії Євросоюзу в Боснії та Герцеговині та у поліцейській місії Євросоюзу у Колишній Югославській Республіці Македонія. Спільно визначити можливості участі України у подальших операціях у рамках Європейської політики безпеки і оборони
  - Надалі застосовувати "Севільський механізм" консультацій та співробітництва між ЄС та Україною в операціях ЄС із врегулювання кризових ситуацій, включаючи участь України у відповідних навчаннях з врегулювання кризових ситуацій
  - Продовжити консультації щодо можливого використання Євросоюзом українських можливостей у сфері далеких авіатранспортних перевезень
  - Завершити переговори щодо укладення "Угоди з питань безпеки" між Україною та ЄС (процедури обміну таємною інформацією)
  - Завершити переговори щодо укладення Угоди між Україною та ЄС про визначення загальної схеми участі України в операціях ЄС із врегулювання кризових ситуацій (правові та фінансові умови можливої участі України в операціях ЄС із врегулювання кризових ситуацій)
  - Проводити консультації щодо санкцій, які накладаються ЄС
15. Надалі розвивати співпрацю у подоланні спільних загроз у сфері безпеки, включаючи боротьбу з тероризмом, нерозповсюдження зброї масового знищення і боротьбу з нелегальним експортом зброї
- Розвивати співробітництво між Україною та ЄС у сфері боротьби та запобігання тероризму, зокрема, шляхом виконання Плану дій у сфері юстиції та внутрішніх справ
  - Співпрацювати з метою посилення ролі ООН у багатосторонній боротьбі з тероризмом, у т. ч. шляхом виконання резолюцій РБ ООН 1373/01 ([995_854](#)) та 1267/01, а також імплементації та виконання Конвенції ООН про боротьбу з фінансуванням тероризму ([995_518](#))
  - Впроваджувати стандарти, які містяться у рекомендаціях ФАТФ, щодо боротьби з фінансуванням тероризму
  - Забезпечувати дотримання прав людини у боротьбі з тероризмом
  - Україна належним чином враховуватиме зміст та принципи Кодексу поведінки ЄС щодо експорту озброєнь
  - Надалі розвивати співробітництво у боротьбі з незаконною торгівлею зброєю та ядерними матеріалами
  - Співпрацювати щодо питань нерозповсюдження зброї масового знищення, у т. ч. щодо аспектів, пов'язаних з приєднанням до відповідних міжнародних інструментів та режимів експортного контролю та їх

імплементациєю згідно з Стратегією ЄС у сфері нерозповсюдження зброї масового знищення, ухваленою Європейською Радою в грудні 2003 року, а також висновками Ради міністрів ЄС з загальних питань та з питань зовнішніх зносин (17 листопада 2003 р.); надалі вдосконалювати ефективну систему державного експортного контролю, яка забезпечує нагляд за експортом та транзитом товарів, пов'язаних із зброєю масового знищення, включаючи контроль за технологіями подвійного використання щодо кінцевого використання зброї масового знищення

- Вжити заходів для завершення ратифікації Україною Конвенції про заборону використання, накопичення запасів, виробництва та передачі протипіхотних мін та їх знищення ([995_379](#)); спільно боротися з загрозами, які створюють українські склади застарілих боєприпасів, зокрема, протипіхотних мін для безпеки, здоров'я та навколишнього середовища
- Розвивати співробітництво України та ЄС у сфері митного контролю, що включає збереження та безпеку товарів, які імпортуються, експортуються чи переміщаються транзитом

2.2. Економічні та соціальні реформи і розвиток

Функціонуюча ринкова економіка

1. Подальший прогрес у створенні повністю функціонуючої ринкової економіки, включаючи ціноутворення, контроль за державною допомогою, законодавче середовище, яке забезпечує чесну конкуренцію між суб'єктами господарювання
2. Подальший прогрес у поступовому наблизненні законодавства до існуючого в ЄС, забезпечення його ефективної імплементациї
  - Імплементация стратегії адаптації законодавства в пріоритетних сферах, визначених у статті 51 УПС ([998_012](#)), включаючи удосконалення якості та послідовності законопроектної роботи
  - На основі спільного розуміння завершити спільну роботу з підготовки плану-графіка та визначення пріоритетів для моніторингу і сприяння імплементациї
  - Усунути протиріччя між чинними Господарським ([436-15](#)) і Цивільним ([435-15](#)) кодексами
3. Покращення інвестиційного клімату, включаючи забезпечення прозорості, передбачуваності та спрощення механізму його регулювання та застосування
  - Провести консультації з національними та іноземними суб'єктами господарської діяльності щодо розроблення робочої програми подальшого впровадження регуляторної реформи, спрямованої на зменшення адміністративних бар'єрів розвитку бізнесу

- Забезпечити однакове застосування регуляторних норм по всій Україні на центральному та регіональному рівнях
- Прийняти та впровадити систему оцінки впливу регуляторних заходів, консультацій із заінтересованими сторонами, попереднього інформування суб'єктів господарської діяльності про нормативні зміни з метою забезпечення прозорих умов (передбачуваності регуляторного середовища)
- Забезпечити повне застосування статті X ГАТТ ([995_264](#)) (посилання на яку робиться у статті 16 УПС ([998_012](#)), зокрема:
  - застосування органами державної влади України (включаючи усі адміністративні структури) законодавства у сфері торгівлі та інвестицій у єдиному порядку на всій території України без дискримінації суб'єктів господарювання
  - спрощення судового перегляду торговельних та інвестиційних справ, в першу чергу, шляхом збільшення матеріально-технічного забезпечення господарських судів і удосконалення кваліфікаційної підготовки суддів з метою забезпечення швидкого, об'єктивного і уніфікованого перегляду адміністративних дій та процедур подання апеляцій щодо торговельних та інвестиційних питань

Монетарна та фіскальна політика, політика обмінного курсу

4. Закріпити прогрес у реалізації політики макроекономічної стабілізації та зростання

- Посилити незалежність Національного банку України, у т. ч. у разі необхідності, внести зміни до Закону України "Про Національний банк України" ([679-14](#)) з метою приведення його у відповідність до стандартів ЄС
- Зміцнити стабільність фіскальної системи, у т. ч. шляхом проведення податкової реформи та реалізації заходів середньострокового характеру в пенсійній системі

Структурні реформи

5. Здійснення послідовної та довгострокової програми структурної реформи з метою подальшого зміцнення функціонування

ринкової економіки

- Впровадити програму приватизації, включаючи приватизацію великих підприємств, та підвищити прозорість процесу приватизації
- Зменшити участь держави у ціноутворенні з метою запобігання погіршенню умов торгівлі та функціонування економіки

- Підсилити регулювання та контроль банківської діяльності. Активізувати реформування фінансового сектору, включаючи покращення діяльності Державного ощадного банку України
- Розвивати внутрішній ринок цінних паперів, надалі вдосконалювати регуляторну та наглядову системи для небанківських фінансових установ
- Прийняти новий закон про акціонерні товариства з більш чітким визначенням відповідальності керівників, менеджерів, зборів акціонерів, посилення вимог стосовно розкриття інформації, посилення захисту прав дрібних акціонерів
- Прийняти супровідні акти законодавства, необхідні для ефективного застосування Земельного кодексу (2768-14). Скасувати існуючі обмеження, закріплені статтею 82 Земельного кодексу (2768-14), на володіння земельними ділянками несільськогосподарського призначення українськими юридичними особами із часткою іноземного капіталу, включаючи ті, в яких іноземний капітал становить 100 %

Соціальна сфера, зайнятість, зменшення бідності

6. Посилення діалогу та співробітництва з соціальних питань (як передбачено в статті 1 УПС ([998_012](#))); забезпечення наближення стандартів України до стандартів та практики ЄС

у сфері зайнятості та соціальної політики

- Розпочати діалог з питань зайнятості та соціальної політики для аналізу та оцінки ситуації, визначення основних проблемних питань і шляхів наближення політики та практики, що існує в Україні, до стандартів ЄС (соціально-громадський діалог, охорона здоров'я та безпека на виробництві, гендерна рівність, трудове законодавство, політика зайнятості, соціальний захист, включаючи питання соціального забезпечення та охоплення соціальними програмами)
- Здійснювати моніторинг відповідних законодавчих і політичних змін

7. Запровадження ефективних заходів зменшення бідності та збільшення зайнятості, спрямованих на суттєве зменшення кількості населення, що перебуває за межею бідності, та посилення соціальної інтеграції, включаючи стабільну систему освіти, охорони здоров'я та інших соціальних послуг для всіх верств населення

Регіональний розвиток

8. Зменшення розриву між рівнями розвитку регіонів та покращення можливостей для місцевого розвитку

- Запровадити стратегічне планування на державному та регіональному рівнях в Україні, розробити проект Державної стратегії регіонального

розвитку до 2015 року та створити нормативно-правову базу для стимулювання розвитку регіонів, включаючи депресивні території

Сталий розвиток

9. Сприяння сталому розвитку

- Вжити подальших заходів у напрямку завершення створення адміністративних структур і процедур для забезпечення стратегічного планування сталого розвитку та узгодженості дій між відповідними задіяними сторонами
- Завершити розробку та прийняти державну стратегію сталого розвитку та здійснити заходи для забезпечення її імплементації.
- Вжити заходів у напрямку виконання довготермінової стратегії
- Вжити подальших заходів щодо включення питань захисту навколишнього середовища до політики у інших сферах, зокрема у галузі промисловості, енергетики, транспорту, регіонального розвитку та сільського господарства

2.3. Торгівля, ринкові та регуляторні реформи

- Провести протягом 2005 року першу оцінку впливу розширення ЄС на торгівлю між ЄС та Україною та в подальшому проводити відповідні оцінки на регулярній основі за домовленістю

2.3.1. Рух товарів

Торговельні відносини

1. Повна імплементація зобов'язань за УПС ([998_012](#)) у сфері торгівлі товарами

- Поступово скасувати усі експортні та імпорتنі обмеження в дусі положень частини III УПС ([998_012](#)) та, після вступу України до СОТ, забезпечити відповідність, зокрема, положенням статей XI, XII, XIV, XIX, XX та XXI ГАТТ ([995_264](#))
- Поступова лібералізація торгівлі сталеливарними виробами та поступове скасування експортного мита на брухт чорних металів відповідно до двосторонньої Угоди між Україною та ЄС про торгівлю деякими сталеливарними виробами ([994_587](#)), ще до повної лібералізації з набуттям Україною членства в СОТ

2. Вступ до СОТ

- Виконання Україною двосторонніх зобов'язань та вимог норм СОТ (заходи визначені нижче в окремих пунктах)
- Вирішити окремі питання нетарифних заходів, висунутих ЄК, у т. ч. через виконання зобов'язань, що містяться у звіті Робочої Групи зі вступу України до СОТ

3. Прискорити та впровадити необхідні адміністративні та макроекономічні реформи, передбачені УПС ([998_012](#)) (розділи 2.2 та 2.3 Плану дій). Відповідно до статті 4 УПС ([998_012](#)) та в світлі прогресу реалізації економічних реформ і виконання зобов'язань за УПС ([998_012](#)) спільно розглянути питання економічних передумов створення Зони Вільної Торгівлі після вступу України до СОТ

- Провести перегляд спільного дослідження економічних передумов укладення угоди про створення ЗВТ між Україною та ЄС (1999 рік); розгляд прогресу виконання пріоритетних заходів (липень 2002 р.)
- Після здійснення цього перегляду провести консультації щодо узгодження подальших дій обох сторін для досягнення вищезазначеної мети та визначити пріоритети для поглиблення торговельно-економічних відносин між Україною та ЄС

Митні справи

4. Розробка та імплементація митного законодавства, що відповідає міжнародним стандартам та стандартам ЄС

- Завершити впровадження нормативно-правової бази, необхідної для імплементації Митного кодексу ([92-15](#)), у відповідності до міжнародно визнаних стандартів, особливо угод СОТ, зокрема що стосується митної вартості, а також у відповідності до митного законодавства ЄС
- Подальший перегляд Митного кодексу ([92-15](#)), враховуючи положення законодавства ЄС і раніше надані рекомендації
- Україна має прийняти та поновлювати чинну Гармонізовану систему з метою подальшого прийняття Комбінованої номенклатури, як це передбачено УПС ([998_012](#))
- Впровадити митний контроль, заснований на аналізі ризиків, та визначити необхідне організаційне забезпечення
- Підготовка та введення в дію законодавства у митній сфері: щодо митного контролю прекурсорів, контрафактної та піратської продукції, товарів подвійного призначення, предметів культури

5. Удосконалити функціонування митниці (Customs service); спростити та модернізувати митні процедури на кордонах і всередині держави

- Розробити підхід "одне вікно" для всієї документації, пов'язаної з зовнішньоторговельними операціями та контролем, у першу чергу, шляхом активізації співробітництва між усіма службами що працюють на кордоні
- Започаткувати механізм постійного інформування та надання консультацій суб'єктам ЗЕД щодо законодавства та процедур здійснення експортних та імпорتنих операцій

- Прийняти та впровадити Політику митної етики на основі визнаних в світі стандартів (Арушська Декларація)
- Забезпечити підвищення кваліфікації працівників митної служби, посилити комп'ютеризацію митної адміністрації, модернізувати митні лабораторії
- Стандарти, технічне регулювання та оцінка відповідності (гармонізовані з ЄС сфери)

6. Продовжувати приведення регуляторної та адміністративної практики України у відповідність до міжнародної та існуючої в ЄС, підготовка України до участі у внутрішньому ринку ЄС в окремих пріоритетних галузях промисловості

- Спільно визначити пріоритетні сфери для приведення їх у відповідність до міжнародної та існуючої в ЄС регуляторної практики і можливого приєднання до Угоди про оцінку відповідності та прийнятності промислових товарів (АСАА), у т. ч. шляхом проведення консультацій з виробниками та експортерами
- Гармонізувати необхідне рамкове та секторальне законодавство у пріоритетних сферах із системою технічного регулювання ЄС
- Забезпечити прозорість та передбачуваність регуляторного середовища для суб'єктів господарювання
- Продовжити перегляд існуючих в Україні стандартів, забезпечуючи їх гармонізацію з міжнародними та європейськими стандартами і добровільне застосування
- Зміцнити інституційне забезпечення сфери стандартизації, акредитації, оцінки відповідності, метрології та дослідження ринку, забезпечуючи інтеграцію, наскільки це можливо, інституцій України в європейські та міжнародні структури. Продовжити перегляд інституційної структури з метою запобігання концентрації функцій в рамках однієї інституції та пов'язаних з цим конфліктів інтересів
- Адаптувати законодавство щодо відповідальності за дефектну продукцію та загальну безпеку продукції
- Поступово спростити процедури оцінки відповідності промислових товарів згідно з вимогами Технічних регламентів (Директив ЄС) з метою запобігання обов'язковій сертифікації товарів з низьким рівнем ризику та багаторазових перевірок товарів.
- На основі найкращої практики держав - членів ЄС зміцнити та розвинути спроможності українських інституцій у сфері ринкового нагляду

Скасування обмежень та покращення управління
(негармонізовані сфери ЄС)

7. Спрощення руху товарів шляхом і) запобігання застосуванню кількісних обмежень, ii) поступового скасування ліцензування імпорту та iii) послідовного скасування і запобігання застосуванню нових дискримінаційних заходів. Удосконалення інституційного та адміністративного співробітництва

- Поступово скасувати вимоги неавтоматичного ліцензування окремих товарів, що не відповідають статті 20 УПС ([998_012](#)) або статтям XX та XXI ГАТТ ([995_264](#))
- Привести умови ліцензування імпорту та вимоги до реєстрації, які залишаються, у відповідність до існуючих в ЄС
- Проаналізувати законодавчі та адміністративні механізми з метою визначення та поступового усунення дискримінаційних положень щодо імпортової продукції. Розпочати з перегляду національних норм, що стосуються ваги, складу, маркування та опису продукції
- Забезпечити ефективну діяльність, навчання та підвищення кваліфікації виконавчих установ, включаючи центральний адміністративний підрозділ, відповідальний за рух товарів
- Забезпечити можливість участі заінтересованих сторін (імпортерів, експортерів, виробників) у визначенні проблемних питань та обговоренні законопроектів
- Визначити координаційний підрозділ (contact point) з метою сприяння співробітництву та покращенню обміну інформацією між Україною та ЄС щодо національних заходів та перепон, які можуть перешкоджати руху товарів.

Санітарні та фітосанітарні заходи

8. Підвищення безпеки продуктів харчування для споживачів та спрощення торгівлі шляхом проведення реформ та модернізації санітарної і фітосанітарної сфери

- Забезпечити імплементацію Угоди СОТ щодо застосування санітарних і фітосанітарних заходів після вступу України до СОТ, зокрема шляхом визначення центрального інформаційного підрозділу та створення оперативної системи інформаційного забезпечення
- Приєднатися до Комісії Кодексу Аліментаріус (Codex Alimentarius Commission) та міжнародної Конвенції про захист рослин ([995_805](#))
- Здійснити порівняльну оцінку системи санітарного та фітосанітарного контролю в Україні та ЄС
- Здійснити перегляд переліку заходів, що потрібно вжити для поступового наближення до норм законодавства ЄС у сфері санітарного та

- фітосанітарного контролю та відповідних інституцій, зі створенням часових графіків та механізму фінансування.
- Прискорити здійснення ефективних реформ в цій сфері (наприклад, чіткий розподіл повноважень між окремими інституціями, принципи Директиви 96/22 про заборону речовин та Директиви 96/23 про моніторинг залишкових речовин)
  - Провести порівняльний аналіз законодавства ЄС та України у сфері гігієни продуктів харчування, у т. ч. обробки харчових продуктів. У разі необхідності розробити заходи щодо гармонізації законодавства у зазначеній сфері, а також план їх фінансування
  - Забезпечити прогрес у наближенні до законодавства ЄС у сфері відстеження харчового ланцюга "від поля до столу"; загальних принципів та вимог до безпеки продуктів харчування (Регламент 178/2002/ЄС); ефективно імплементувати систему Hazard Analysis Critical Control Point на підприємствах та в органах контролю, включаючи галузь рибного господарства
  - Забезпечити перевірку мережі державних лабораторій та визначити державні метрологічні лабораторії у санітарній та фітосанітарній сфері з особливою увагою до забезпечення необхідним обладнанням і належними методами аналізу (тестування залишків), а також підготовці до їхньої акредитації відповідно до стандартів ISO
  - У світлі досягнутого прогресу по викладених вище заходах, спільно визначити кроки щодо угод по санітарії та фітосанітарії

2.3.2. Право щодо заснування; законодавство щодо діяльності компаній та послуг

Заснування компаній та законодавство про компанії

1. Повна імплементация частини IV розділу II УПС (998_012) та, зокрема, принципів режиму найбільшого сприяння та національного режиму (умови, що впливають на заснування та діяльність компаній)

а) Діяльність компаній:

- створити відповідне середовище для діяльності компаній, наприклад, прийняти та ефективно імплементувати законодавство щодо конкуренції та банкрутства
- скасувати дискримінаційні заходи, що впливають на діяльність компаній ЄС та України

б) Заснування компаній:

- Забезпечити повну та ефективну імплементацию режиму найбільшого сприяння та національного режиму

- Забезпечити збереження умов, за яких було здійснено інвестування
- Забезпечити, щоб дочірні компанії або філії ЄС та українські дочірні компанії або філії діяли в умовах не менш сприятливих, ніж ті, в яких діють національні компанії (національний режим)
  - Завершити перегляд Україною свого національного законодавства з метою визначення бар'єрів для заснування компаній з метою їхнього скасування
  - Поступово усунути обмеження щодо заснування компаній
  - Забезпечити ефективну діяльність центрального координаційного органу, що сприяє спрощенню процедури заснування компаній
- с) Законодавство України у сфері автомобілебудування:
  - Приведення законодавства України у сфері автомобілебудування у відповідність до положень УПС ([998_012](#)) з урахуванням відповідних зобов'язань України в рамках переговорного процесу зі вступу України до СОТ
- d) Законодавство про компанії:
  - Підвищити компетенцію та незалежність аудиторів
  - Адаптувати та забезпечити ефективну імплементацію основних принципів відповідних міжнародних правил та стандартів, а також правил і стандартів ЄС
    - Створити єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб - приватних підприємців та забезпечити публікацію інформації стосовно організації та фінансового стану компаній. Визначити та забезпечити ефективну діяльність адміністративного органу, який здійснює контроль за реєстрацією компаній або відповідності окремих актів законодавству
    - Сприяти прийняттю Кодексу корпоративного управління

Послуги

2. Поступове усунення обмежень, що сприятиме наданню послуг між ЄС та Україною в окремих галузях згідно з зобов'язаннями, які містяться в УПС в Частині IV Розділі III ([998_012](#)) (надання транскордонних послуг)
  - Підготовка до виконання зобов'язань України щодо послуг в рамках переговорного процесу зі вступу України до СОТ
    - Завершити перегляд законодавства України з метою визначення перешкод у сфері надання послуг. Усунути визначені перепони, беручи до уваги зобов'язання у сфері послуг у рамках СОТ
      - Забезпечити координацію між усіма відповідними адміністративними структурами з метою спрощення надання послуг та усунення бар'єрів у сфері торгівлі послугами
      - Забезпечити ефективну імплементацію законодавства, що визначає базові принципи недискримінації, шляхом запровадження, в разі необхідності, більш деталізованих підзаконних актів або галузевого законодавства
      - Фінансові послуги:

- Дотримуватись рекомендацій Програми МВФ щодо оцінки фінансового сектора (листопад 2003 р.)

- Запровадити та забезпечити ефективне впровадження системи пруденційного регулювання та нагляду за фінансовими ринками, відповідно до існуючої в ЄС

- Забезпечити ефективну діяльність незалежних та компетентних установ нагляду відповідно до міжнародно визнаних стандартів

- Створити та забезпечити ефективне впровадження відповідного законодавства щодо діяльності компаній, обліку та правил управління

2.3.3. Рух капіталу та поточні платежі

1. Повна імплементація зобов'язань у відповідності до частини V УПС (998_012) (поточні платежі та капітал)

- Забезпечити вільний рух капіталу, пов'язаного з прямими інвестиціями та іншими інвестиціями, здійсненими відповідно до положень про заснування компаній (розділ II, частина IV (998_012) та забезпечити застосування положень статті 48.3 УПС (998_012) щодо непогіршення умов

- Гарантувати захист іноземних інвестицій, а також ліквідацію або репатріацію цих капіталовкладень та будь-якого прибутку, отриманого з них

- Провести консультації з метою лібералізації руху інших видів капіталу відповідно до статті 48.4 УПС (998_012)

2.3.4. Пересування людей, у тому числі пересування працівників

Недискримінаційне ставлення до працівників-мігрантів (працевлаштування та умови праці)

1. Повна імплементація зобов'язань відповідно до статті 24 УПС (998_012) (Умови праці)

- Забезпечити повне виконання положень статті шляхом скасування усіх дискримінаційних заходів, що застосовуються до працівників-мігрантів за ознакою громадянства стосовно умов праці, оплати праці або звільнення

Координація систем соціального забезпечення

2. Повна імплементація положень щодо координації соціального забезпечення, які визначені статтями 25 (998_012) та 26 УПС (998_012)

- Продовжити процес укладання угод з державами - членами ЄС про повне застосування положень щодо координації соціального забезпечення, які визначені статтею 25 УПС (998_012) та як передбачено умовами статті 26 УПС (998_012)

2.3.5. Інші ключові сфери

Оподаткування

1. Розвиток та впровадження систем оподаткування та їхніх установ відповідно до міжнародних стандартів та стандартів ЄС.

- Провести податкову реформу, включаючи:

- Прийняття та імплементацію законодавства з питань ПДВ та акцизного збору, що відповідає положенням УПС ([998_012](#)) і нормам СОТ

- Забезпечення відповідності вільних економічних зон правилам СОТ відповідно до зобов'язань України щодо СОТ, розпочати процес приведення законодавства України про вільні економічні зони у відповідність до законодавства ЄС

- Вирішення питань щодо існуючої заборгованості з відшкодування ПДВ та запобігання накопиченню нової заборгованості, у т. ч. через забезпечення ефективних процедур і виділення достатніх ресурсів

- Скасування дискримінаційного режиму використання податкових векселів, у т. ч. за допомогою внесення відповідних змін до законодавства

- Впроваджувати комплексний стратегічний план для Державної податкової адміністрації з визначенням необхідних адміністративних структур та процедур та визначенням потреб Адміністрації у фінансових, людських, матеріально-технічних та інформаційних ресурсах

- Після наближення України до внутрішнього ринку - прийняття та дотримання принципів Кодексу поведінки у сфері оподаткування ЄС

Конкурентна політика

2. Виконувати зобов'язання щодо державної допомоги відповідно до статей 49.2.2 та 49.2.3 УПС ([998_012](#)) та діяти відповідно до них, а також розробити законодавство і режим контролю, що відповідають існуючому в ЄС

- Розробити та прийняти законодавство про державну допомогу, включаючи, зокрема:

- визначення поняття державної допомоги відповідно до того, що існує в ЄС;

- принцип заборони надання державної допомоги, яка призводить до погіршення умов торгівлі між Україною та ЄС

- встановлення прозорих умов надання державної допомоги в Україні (зокрема шляхом визначення переліку установ, що надають допомогу, та незалежного наглядового органу, регулярного звіту щодо типу, обсягів допомоги, а також її одержувачів)

3. Виконувати зобов'язання, визначені у статті 49.2.1 УПС ([998_012](#)), та діяти відповідно до них, шляхом забезпечення відповідності державного антимонопольного законодавства та режиму контролю, які існують в ЄС

- Оцінити повноту та відповідність законодавчої бази України тій, що існує в ЄС, зокрема, стосовно принципів недискримінації, прозорості та процесуальної справедливості

- Продовжувати посилювати незалежність Антимонопольного комітету, забезпечити відповідними повноваженнями та ресурсами; посилити підготовку кадрів

Права інтелектуальної та промислової власності

4. Забезпечити рівень захисту, подібний до того, що існує в ЄС включаючи ефективні засоби його впровадження відповідно до положень статті 50 УПС ([998_012](#))

- Забезпечити імплементацію та ефективне застосування законодавства, яке б відповідало Угоді TRIPS ([981_018](#)) після вступу України до СОТ

- Забезпечити застосування законодавства щодо торговельних марок і географічних зазначень

- Продовжити приведення законодавства України у сфері захисту прав інтелектуальної та промислової власності до законодавства ЄС

- Забезпечити ефективне впровадження санкцій за порушення прав інтелектуальної та промислової власності

- Сприяти створенню та ефективному функціонуванню необхідних асоціацій власників прав на об'єкти інтелектуальної власності та налагодити діалог між ними та користувачами об'єктами інтелектуальної власності

- Посилити спроможність правозастосовчих органів (адміністративних та судових) та забезпечити належний доступ до судового перегляду

- Удосконалити адміністративне співробітництво між відповідними національними органами України та органами третіх країн

- Вживати ефективні заходи у боротьбі з контрафактною/піратською продукцією в окремих визначених секторах

Державні закупівлі

5. Створити умови для відкритого та конкурентного укладення контрактів, зокрема шляхом проведення тендерів, у відповідності до положень статті 55 УПС ([998_012](#))

- Покращити функціонування існуючої системи шляхом підвищення рівня прозорості, інформації, навчання, обмеженого використання винятків, доступу до судового захисту та відповідного законодавчого регулювання

- Продовжити наближення до законодавства ЄС у сфері закупівель з метою забезпечення ефективної імплементації ключових принципів прозорості, недискримінації, конкуренції та доступу до засобів юридичного захисту. Ці принципи мають застосовуватись при закупівлях товарів, послуг та робіт усіма відповідними державними органами на всіх рівнях

- Забезпечити можливість вирішення спорів в судах або відповідних незалежних інстанціях

- Забезпечити належне інформування відповідальних за укладення договорів органів/учасників договору та представників бізнес-середовища щодо процедури державних закупівель, у тому числі шляхом опублікування відповідного законодавства та адміністративних рішень

- Ефективне поширення інформації щодо умов та строків проведення тендерів (понад встановлені мінімальні норми), що дозволить як

постачальникам з ЄС, так і національним постачальникам підготуватись та взяти участь у тендерах

- Удосконалення співробітництва шляхом обміну досвідом, інформацією про найкращі механізми діяльності та контролю

- Співробітництво з ЄС у впровадженні сучасних електронних тендерних систем у сфері державних закупівель

- Сприяти ефективному, взаємному та поступовому відкриттю ринків державних закупівель

Статистика

6. Впровадження статистичних методів, які повністю відповідають європейським стандартам в окремих сферах, та прискорення інституційного зміцнення Державного комітету статистики України.

- Розробити коротко- та середньострокову стратегію розвитку з метою гармонізації зі стандартами ЄС у відповідних сферах статистики

- Забезпечити включення до статистичного законодавства базових принципів об'єктивності, надійності, прозорості та конфіденційності персональних даних;

- Удосконалити якість та збільшити обсяг бізнес-реєстру шляхом включення до нього приватних підприємців

- Запровадити основні статистичні класифікації ЄС та застосувати їх у всіх галузях статистики

Фінансовий контроль

7. Надійне управління та контроль над державними фінансами

Системи обліку Казначейства (Treasury Accounting):

- Підвищити прозорість управління державними фінансами, включаючи розробку та імплементацію стратегії модернізації системи обліку Казначейства

- Здійснити подальші кроки в напрямку інтеграції позабюджетних фондів до бюджету

Державний внутрішній фінансовий контроль:

- Розроблення Концепції розвитку та реструктуризації системи урядового фінансового контролю та аудиту в Україні

- Створити нормативно-правову базу щодо державного фінансового контролю

- Поступова гармонізація з міжнародно визнаними стандартами (IFAC, ІА, INTOSAI) та методиками, а також з найкращою практикою ЄС щодо контролю та аудиту за державними надходженнями, витратами, активами та зобов'язаннями

Зовнішній аудит та контроль:

- Забезпечити відповідне функціонування вищого органу аудиту (Рахункової палати) у відповідності до міжнародно визнаних стандартів зовнішнього аудиту (Міжнародна організація вищих аудиторських установ)

- Сприяти розвитку ефективної адміністративної спроможності запобігання та боротьби з шахрайством та іншими порушеннями стосовно національних та міжнародних фондів, включаючи створення ефективно діючих структур співробітництва із залученням всіх відповідних національних суб'єктів

- Забезпечити ефективне співробітництво з відповідними інституціями та установами ЄС у сфері перевірок на місцях та перевірок, пов'язаних з управлінням та контролем фондів ЄС

Політика у сфері підприємництва

8. Налагодити діалог щодо політики у сфері підприємництва з метою удосконалення адміністративних та регуляторних умов діяльності компаній; розвинути законодавчу та адміністративну бази України з метою стимулювання розвитку малих та середніх підприємств (МСП) відповідно до статті 73 УПС ([998_012](#))

- Впровадити національну систему реєстрації компаній на основі досвіду країн - членів ЄС, що можливо призведе до приєднання України до Європейського бізнес-реєстру

- Започаткувати діалог за участю ЄК та органів влади України, суб'єктів підприємництва та наукових кіл з метою обміну інформацією, найкращим досвідом організації діяльності, визначення проблемних питань в окремих пріоритетних сферах політики у сфері підприємництва. Цей діалог має базуватись на спільній політиці, такій як Європейська хартія щодо малих підприємств

- Сприяти обміну досвідом та найкращою практикою щодо політики у сфері підприємництва з метою визначення пріоритетних завдань та оцінки заходів в окремих сферах (наприклад, навчання та тренінги у сфері підприємництва; сприяння доступу МСП до фінансових ресурсів, заохочення інвестицій та інновацій; вдосконалення адміністративного та регуляторного середовища)

- Сприяти обміну досвідом щодо реструктуризації промислових підприємств, особливо щодо соціальних наслідків реструктуризації та найкращої практики надання державної допомоги

- Вивчити можливість відкриття одного чи більше Європейських інформаційних кореспондентських центрів (Euro-Info-Correspondence Centres - EICC)

2.4. Співробітництво в сфері юстиції та внутрішніх справ

Окремий План дій ЄС в сфері юстиції та внутрішніх справ в Україні від 10 грудня 2001 року визначає цілі співробітництва в цій сфері. Як передбачено цим Планом, за результатами консультацій з українськими органами влади було прийнято План-графік імплементації положень Плану дій ЄС в сфері юстиції та внутрішніх справ в Україні як інструмент імплементації, моніторингу, оцінки та визначення щорічних пріоритетів

Співробітництво в сфері юстиції та внутрішніх справ в контексті Європейської політики сусідства буде базуватися на існуючому Плані дій ЄС в сфері юстиції та внутрішніх справ в Україні та Плані-графіку його імплементації.

Пріоритети співробітництва в сфері юстиції та внутрішніх справ визначаються щорічно в ході засідання міністрів юстиції та внутрішніх справ у форматі Україна - Трійка ЄС. В ході першого засідання у форматі Україна - Трійка ЄС (листопад 2002 року) міністри юстиції і внутрішніх справ України та Трійки ЄС підтвердили, що пріоритетними напрямками співробітництва у сфері юстиції та внутрішніх справ мають бути питання реадмісії та міграції, управління кордонами, боротьби з "відмиванням" коштів, торгівлею людьми та наркотичними засобами, так само, як і боротьба з корупцією, попередження та боротьби з сексуальною експлуатацією дітей і дитячою порнографією

В контексті процесу розширення ЄС та Європейської політики сусідства буде запроваджено конструктивний діалог зі спрощення візового режиму між Україною та ЄС з метою підготовки до майбутніх переговорів щодо укладення угоди з цього питання, беручи до уваги необхідність прогресу у переговорах щодо угоди про реадмісію між Україною та ЄС

Відповідно до Плану дій ЄС в сфері юстиції та внутрішніх справ в Україні, Рада ЄС має переглянути діяльність за цим Планом дій до кінця 2005 року та має прийняти рішення щодо здійснення подальших переглядів цього питання. На основі таких переглядів і досягнень України, в контексті Європейської політики сусідства, може бути розглянуто питання щодо включення нових цілей та дій до цього Плану дій

2.5. Транспорт, енергетика, інформаційне суспільство та навколишнє середовище

Транспорт

1. Розробити та започаткувати впровадження національної транспортної стратегії, включаючи розвиток національної транспортної інфраструктури

- Продовжити розробку Концепції сталої національної транспортної політики розвитку всіх видів транспорту відповідно до Білої книги ЄС з транспорту

- Розвивати політику щодо інфраструктури з метою визначення та оцінки пріоритетних інфраструктурних проектів у різних секторах та продовжити участь у спільному розвитку Пан'європейських коридорів і зон, а також у програмі ТРАСЕКА

- Визначити та спрямувати фінансові джерела, прийняти стратегії фінансування, з урахуванням рішення про поширення на Україну мандату Європейського інвестиційного банку. Розглянути питання фінансування інфраструктури (наприклад, державно-приватне партнерство, забезпечення державного фінансування деяких транспортних об'єктів ("shadow-tolling") тощо)

- Розвивати співробітництво у сфері супутникової навігації (включаючи спільні науково-дослідні роботи та їх застосування)

2. Впровадження окремих заходів та реформ у сфері автомобільного транспорту

- Гарантувати регулювання питання стосовно доступу до професійної діяльності міжнародного та національного транспортного сектору. В секторі міжнародних перевезень ввести міжнародні стандарти щодо обов'язкового часу роботи та відпочинку водіїв та забезпечити їхнє виконання

- Прийняти та розпочати реалізацію плану дій щодо підвищення безпеки на дорогах

3. Реалізувати окремі заходи та реформи у сфері залізничного транспорту

- Покращити ефективність послуг вантажних перевезень (включаючи процедури перетину кордонів). Сприяти багатовидовим послугам, вирішити питання взаємодії між залізницями

- Подальший розвиток співробітництва в рамках OSJD/OTIF (Організації співдружності залізниць / Організації з міжнародних перевезень)

4. Реалізувати окремі заходи та реформи у сфері авіаційного транспорту

- Визначити ефективну модель проведення переговорів щодо двосторонніх авіаційних угод, укладених з країнами - членами ЄС, з метою включення положення щодо призначення авіакомпаній з боку ЄС з урахуванням "горизонтальних повноважень", наданих Європейській Комісії

- Набути статус повноправного члена в Європейських спільних авіаційних владах (JAA); вивчити можливість реалізації заходів у галузі безпеки на авіаційному транспорті з огляду на заявлену Україною мету стати членом Європейського агентства з повітряної безпеки (EASA)

- Співробітничати з питань безпеки авіаперевезень

5. Реалізувати окремі заходи та реформи у сфері морського та внутрішнього водного транспорту

- Співпрацювати з ЄС з метою наближення політики з питань безпеки мореплавства

- Сприяти реструктуризації державних портів (відокремлення комерційних та управлінських функцій)

- Імплементувати відповідні конвенції Міжнародної морської організації (ІМО); забезпечити ефективне застосування принципів контролю держави порту та контролю держави прапору, а також резолюцій Комітету захисту морського середовища з питань безпеки танкерів

- Брати активну участь у сприянні розвитку Дунаю з метою повного використання його потенціалу як однієї з головних складових європейського внутрішнього водного транспорту

Енергетика

6. Затвердження загальної енергетичної політики, що сприятиме зближенню з цілями енергетичної політики ЄС

- Підготувати та прийняти шляхом схвалення на відповідному рівні підсекторальних документів у сфері енергетичної політики з визначенням можливих джерел фінансування

- Посилювати співробітництво Україна - ЄС у сфері енергетичної політики

- Розглянути можливість участі в Європейській енергетичній програмі (Intelligent Energy-Europe programme)

7. Поступовий перехід до принципів, за якими функціонують внутрішні ринки газу та електроенергії ЄС

- Визначити перелік заходів, необхідних для поступового переходу до принципів, за якими функціонують внутрішні ринки газу та електроенергії ЄС, включаючи питання регуляторних органів, а також часові рамки та план фінансування. Вирішити належним чином питання, що становлять спільний інтерес (відкриття ринку, норми екології, міжнародно визнані стандарти ядерної безпеки)

- Визначити цінову політику з метою конвергенції ринків України та ЄС

- Прийняти та впровадити закон про розвиток Національної комісії регулювання електроенергетики

- Подальша розробка плану реструктуризації внутрішнього газового сектору

- Подальша реструктуризація сектору електроенергетики, включаючи реструктуризацію боргів та прийняття відповідного закону щодо боргів

- Участь у відповідних заходах ЄС у сфері енергетики, включаючи поступове залучення до Європейських регуляторних форумів з питань газу та електроенергії

8. Прогрес в галузі енергетичних мереж

- Покращити роботу та скоротити втрати мереж (нафти, газу, електроенергії)

- Розвивати інфраструктуру з метою диверсифікації постачання газу та нафти. Це повинно включати, зокрема, нафтопровід Одеса - Броди - Польща (повинна продовжуватись імплементація Угоди між Україною та Польщею)

- Провести техніко-економічний аналіз можливості з'єднання електромереж України із синхронною системою USTE

9. Прогрес у сфері транзиту природного газу

- Покращити роботу, безпеку та захищеність газотранспортної системи

- Продовжувати вивчення можливостей фінансової та правової реструктуризації бізнесу, пов'язаного з транзитом газу, включаючи відокремлення місцевих мереж від транзитної; відокремлення та прозорість рахунків (Газова директива 2003/55)

10. Прогрес у реструктуризації вугільних шахт

- Подальше впровадження плану реструктуризації українських шахт. Зменшувати кількість нещасних випадків на шахтах, зокрема, через поступове застосування стандартів і практики безпеки ЄС на шахтах

- Досягти прогресу в оцінці технічної та фінансової спроможності впровадження чистих технологій видобутку вугілля та стимулювання їхнього застосування

11. Прогрес в ефективності використання енергії та відновлювальних джерел енергії

Прийняти плани дій щодо підвищення ефективності використання енергії, поширення використання відновлюваних джерел енергії та зміцнення інституцій, визначивши при цьому фінансові плани та графіки імплементації. Продовжувати впровадження планів, прийнятих у цій сфері

- Співробітництво щодо проектів у сфері енергозбереження

12. Продовження співробітництва з питань атомної енергії та ядерної безпеки

- Дотримуватися міжнародно прийнятих стандартів ядерної безпеки при завершенні будівництва та введення в експлуатацію енергоблоків "Х2Р4"; забезпечити виконання у повному обсязі Меморандуму про взаєморозуміння між Урядом України і Урядами країн "Великої сімки" та Комісією Європейського Співтовариства щодо закриття Чорнобильської АЕС ([998_008](#))

- Подальше зміцнення Державного комітету ядерного регулювання України

- Вжити необхідних заходів для забезпечення набуття чинності та імплементації угоди, укладеної з Євратомом про співробітництво у сфері мирного використання ядерної енергії

- Досягти прогресу у знятті з експлуатації Чорнобильської АЕС

- Продовжувати роботу щодо впровадження Плану здійснення заходів на об'єкті "Укриття" з метою перетворення 4-го енергоблоку в екологічно безпечний об'єкт

- Прийняти стратегію щодо радіоактивних відходів

Інформаційне суспільство

13. Прискорення досягнення прогресу у сфері політики та регулювання електронних засобів зв'язку

- Прийняти та розпочати впровадження національної стратегії розвитку в Україні електронних комунікацій

- Прийняти нормативні акти щодо ліцензування, з'єднання, нумерації та загального доступу до основних телекомунікаційних послуг відповідно до Закону України "Про телекомунікації" ([1280-15](#))

- Створити національну комісію з питань регулювання зв'язку відповідно до Закону України "Про телекомунікації" ([1280-15](#))

- Забезпечити добросовісну конкуренцію на ринку послуг електронних засобів зв'язку

14. Прискорення досягнення прогресу у розвитку сфери послуг Інформаційного суспільства та інтеграції України до дослідницької програми технологій інформаційного суспільства

- Прийняти Державну програму "Електронна Україна" з метою розвитку Інформаційного суспільства та вивчити можливість підтримки її впровадження з боку ЄС

- Сприяти широкому використанню нових технологій суб'єктами господарювання та державними органами, особливо в секторах охорони здоров'я та освіти (електронна комерція, електронний уряд, електронна охорона здоров'я, електронне навчання), через створення сучасних інфраструктур, розвиток місцевого наповнення та впровадження пілотних проектів, наприклад, взаємного визнання електронних підписів

- Підвищити рівень використання Інтернету та Інтернет-послуг громадянами через програми комп'ютерного навчання для широкого загалу

- Прийняти окремий план сприяння участі України в програмі розвитку технологій інформаційного суспільства, що є компонентом Шостої рамкової програми

- Розвивати співробітництво між Україною та ЄС щодо підготовки другого етапу Всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства в Тунісі в 2005 р.

Навколишнє середовище

15. Реалізація заходів для забезпечення створення умов якісного управління у сфері навколишнього середовища та започаткування їхнього впровадження

- Вжити подальших заходів щодо завершення формування адміністративних структур і процедур для забезпечення стратегічного планування у сфері екології та координації з відповідними учасниками

- Визначити процедури щодо доступу до інформації про навколишнє середовище, участі громадськості, включаючи імплементацію Орхуської Конвенції, зокрема, шляхом визначення структур і процедур для забезпечення прийняттого рівня обслуговування бажаючих мати доступ до інформації

- Зміцнити структури і процедури, необхідні для здійснення оцінки впливу на довкілля, включаючи транскордонні питання. Впровадити комунікаційні стратегії щодо вигод політики у сфері охорони довкілля; підтримувати суб'єктів громадянського суспільства та місцеві органи влади

16. Вживати заходів для запобігання погіршенню стану навколишнього середовища, захисту здоров'я людей, досягнення раціонального використання природних ресурсів, відповідно до зобов'язань Йоханесбурзького саміту

- Розвивати рамкове законодавство і основні процедури, та забезпечити розроблення планів для ключових підсекторів навколишнього середовища, визначених в Основних напрямках державної політики України у галузі охорони довкілля, здійснити перші кроки для їхнього виконання. Посилити

адміністративні потужності, включаючи ті, що забезпечують надання дозволів, а також виконання законодавства та проведення інспекцій

- Розширити або прийняти національні програми і плани для ключових підсекторів навколишнього середовища, включаючи пріоритети інвестування для окремих підсекторів

17. Розширення співробітництва у сфері навколишнього середовища.

- Впровадити положення Кіотського протоколу ([995_801](#)) та Рамкової конвенції ООН зі зміну клімату ([995_044](#))

- Брати активну участь у робочій групі Дунай - Чорне море для реалізації транскордонних підходів до водного менеджменту; забезпечити активну участь в Ініціативі ЄС із захисту водних ресурсів у Східній Європі, на Кавказі та у Центральній Азії

- Можлива участь у певних видах діяльності Європейського агентства з охорони навколишнього середовища

- Брати активну участь у діяльності спільної Робочої групи Україна - ЄС з питань змін клімату

- Визначити можливості розширення регіонального співробітництва з країнами-сусідами, особливо щодо транскордонних питань

2.6. Міжлюдські контакти

Наука і технологія, дослідження та розвиток

1. Підготовка інтеграції України до Європейського дослідного простору

- Доопрацювати спеціальний "План дій поглиблення співробітництва між Україною та ЄС у сфері науки та технологій"

2. Розвиток спроможності України у сфері дослідницького та технологічного розвитку для забезпечення потреб економіки та суспільства

- Зміцнити людський, матеріальний та інституціональний потенціал України з метою покращення можливостей фізичних та юридичних осіб, задіяних у науково-технічній та інноваційних сферах

- Розвиток середовища, сприятливого для використання отриманих результатів

3. Сприяння інтеграції України для досягнення високого рівня наукового обміну

- Стимулювати участь України в програмі міжнародних стипендій Марії Кюрі та сформувати відповідні механізми повернення

- Посилювати обмін науковим персоналом в рамках спільних проектів та сприяти участі українських науковців у міжнародних конференціях та форумах

- Досягти подальшого прогресу у співробітництві в космічній сфері та продовжити підтримку спільної Робочої групи з питань співробітництва у сфері космічних досліджень та використання космосу в мирних цілях, створеної в рамках УПС ([998_012](#))

- Сприяти поширенню інформації про Європейський дослідницький простір через діяльність Національного інформаційного центру України зі співробітництва у сфері науки та технологій

Освіта, навчання та молодь

4. Реформування та вдосконалення системи освіти і навчання та діяльність у напрямі наближення до стандартів і практики ЄС

- Працювати у напрямі зближення стандартів вищої освіти шляхом реалізації заходів, які дозволять Україні приєднатися до Болонського процесу

- Залучити представників заінтересованих громадських кіл та соціальних партнерів до участі у реформі системи вищої освіти та професійної освіти

- Вирішити питання, пов'язані з процедурами акредитації та ліцензування

- Використовувати існуючу програму Tempus III для вивчення можливостей сприяння розвитку людських ресурсів і людського капіталу, зокрема щодо сприяння реформі та розвитку системи безперервного навчання в Україні

- Створити кафедри європейських студій та європейського права через Програму Жан Моне та підтримувати можливості навчання молодих науковців

5. Розширення співробітництва у сфері освіти, стажувань та молоді

- Започаткувати політичний діалог між Україною та ЄС у сфері освіти та навчання

- Збільшити можливість обміну для українців шляхом участі у програмі Еразмус Мундус

- Посилити участь України у програмі Tempus III та використовувати її для вивчення можливостей розширення співробітництва в сферах професійно-технічної освіти

- Розширити молодіжні обміни та співробітництво у сфері неформальної освіти молоді та сприяти розвитку міжкультурного діалогу через програму "Молодь" (YOUTH)

Культура та аудіовізуальні питання

6. Посилення культурного та аудіовізуального співробітництва

- Розглянути можливість підтримки транскордонних культурних зв'язків

- Розвивати діалог щодо культурної різноманітності, у тому числі в рамках відповідних переговорів в ЮНЕСКО (UNESCO)

- Наблизити відповідне законодавство в аудіовізуальній сфері до повної відповідності європейським стандартам (з метою можливої майбутньої участі у програмі "Медіа", у разі виконання передумов)

- Вивчити можливості співробітництва в рамках програм Євросоюзу у сфері культури

Співробітництво у сфері громадянського суспільства

7. Сприяння співробітництву в сфері громадянського суспільства

- Вжити необхідних заходів з метою стимулювання власних ініціатив на місцях та у регіонах щодо створення та розвитку транскордонного співробітництва

Транскордонне та регіональне співробітництво

8. Розширення контактів та співробітництва на транскордонному та регіональному рівнях з сусідніми новими державами - членами ЄС шляхом використання можливостей та викликів, що виникають в зв'язку із розширенням ЄС

- Забезпечити підтримку регіонів та участь у підготовці та впровадженні "Програм сусідства" за участю України

- Забезпечити розвиток та впровадження діючого законодавства щодо транскордонного та регіонального співробітництва

- Підвищити ефективність проектів та програм у сфері транскордонного та регіонального співробітництва через забезпечення активної підтримки та залучення місцевих та регіональних рівнів

Громадське здоров'я

9. Посилити рівень охорони здоров'я та епідеміологічної безпеки в Україні відповідно до законодавства ЄС та у взаємодії і за підтримки Всесвітньої організації охорони здоров'я. Розвивати зв'язки між інформаційною системою України та існуючою в ЄС системою моніторингу індикаторів стану громадського здоров'я. Інтегрувати Україну в інформаційну систему охорони здоров'я EURHIN

Знання та інформація у сфері охорони здоров'я:

- Обмінюватися інформацією та передовими технологіями з питань показників у сфері охорони здоров'я та збору даних

- Запрошувати представників відповідних органів влади України як спостерігачів на засідання Мережі компетентних структур

- Розробити спільні технічні і адміністративні заходи, необхідні для інтеграції України в систему EURHIN, як тільки вона стане повністю функціонуючою

Нагляд за інфекційними хворобами та охорона здоров'я (епідеміологічний контроль і нагляд)

- Обмінюватися інформацією та технічним практичним досвідом для сприяння участі в мережі ЄС з попередження та контролю за інфекційними хворобами (рішення 2119/98/ЕС)

- Брати участь у спеціалізованих мережах нагляду, зокрема, стосовно збору даних та інформації щодо ВІЛ/СНІДУ, інфекцій, що передаються статевим шляхом, та гепатиту С і В

- Обмінюватися інформацією та вдалим досвідом щодо впровадження заходів для боротьби з епідеміями основних інфекційних хвороб

- Обмінюватися інформацією та технічною експертизою з метою оновлення лабораторних потужностей для сприяння взаємодії між відповідними лабораторіями України та ЄС

- Сприяння зростанню людських ресурсів для розвитку та впровадження спільних проєктів у сфері охорони здоров'я стосовно епідемії ВІЛ/СНІДУ в країні відповідно до національної стратегії

3. Моніторинг

План дій буде передано для формального схвалення в рамках Ради з питань співробітництва Україна - ЄС. Цей План дій визначатиме цілі та дії для співпраці України та ЄС на період його тривалості. У разі виникнення потреби, з боку ЄС, в специфічних заходах, які вимагатимуть прийняття юридично обов'язкових рішень, Комісія рекомендуватиме Раді ЄС прийняти необхідні директиви для переговорів.

Спільні органи, створені згідно з Угодою про партнерство та співробітництво (998_012), сприятимуть виконанню цього Плану дій, а також контролюватимуть його виконання.

Першу оцінку виконання Плану дій буде здійснено не пізніше ніж через два роки після його схвалення.

До Плану дій можна регулярно вносити зміни та доповнення та/або оновлювати його з метою відображення прогресу у виконанні пріоритетів.

УГОДА ПРО РЕАДМІСІЮ

УКРАЇНА та ЄВРОПЕЙСЬКЕ СПІВТОВАРИСТВО (далі – Співтовариство), які далі іменуються Договірні Сторони,
МАЮЧИ НАМІР зміцнювати співробітництво з метою більш ефективної боротьби з нелегальною імміграцією;
БУДУЧИ ЗАНЕПОКОЄНИМИ значним посиленням діяльності організованих злочинних угруповань у сфері незаконного перевезення нелегальних мігрантів;
БАЖАЮЧИ запровадити за допомогою цієї Угоди та на основі взаємності швидкі й ефективні процедури ідентифікації та безпечного й організованого повернення осіб, які не виконують умов, передбачених для в'їзду на територію України або однієї з держав - членів Європейського Союзу та перебування на ній, або припинили виконувати такі умови, а також полегшити транзитний проїзд таких осіб, керуючися духом співробітництва;
БЕРУЧИ ДО УВАГИ, що у випадку необхідності Україна й держави - члени Європейського Союзу докладатимуть усіх зусиль для повернення громадян третіх країн та осіб без громадянства, які незаконно в'їхали на територію Договірних Сторін, до держав їхнього походження або постійного проживання;
ВИЗНАЮЧИ необхідність дотримання прав і свобод людини та наголошуючи на тому, що ця Угода не завдає шкоди правам й обов'язкам України, Співтовариства та держав - членів Європейського Союзу, які випливають із Загальної декларації прав людини від 10 грудня 1948 року та з міжнародного права, зокрема відповідно до Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року, Конвенції про статус біженців від 28 липня 1951 року та Протоколу до неї від 31 січня 1967 року, Міжнародного пакту про громадянські та політичні права від 19 грудня 1966 року та міжнародних документів стосовно екстрадиції;
УРАХОВУЮЧИ, що співробітництво між Україною та Співтовариством у галузі реадмісії та спрощення взаємних поїздок громадян становить взаємний інтерес;
БЕРУЧИ ДО УВАГИ, що положення цієї Угоди, які підпадають під дію Розділу IV Договору про заснування Європейського Співтовариства, не застосовуються до Королівства Данія відповідно до Протоколу про позицію Данії, який додається до Договору про Європейський Союз та Договору про заснування Європейського Співтовариства;
ДОМОВИЛИСЯ ПРО ТАКЕ:

Стаття 1

Визначення

Для цілей цієї Угоди:

«Договірні Сторони» означає Україну та Співтовариство;

«Держава-член» означає будь-яку державу - члена Європейського Союзу, за винятком Королівства Данія;

«Громадянин держави-члена» означає будь-яку особу, яка має громадянство держави-члена, як це визначено для цілей Співтовариства;

«Громадянин України» означає будь-яку особу, яка має громадянство України;

е) «Громадянин третьої країни» означає будь-яку особу, яка має громадянство інше, ніж громадянство України або однієї з держав-членів;

«Особа без громадянства» означає будь-яку особу, яка не має громадянства;

«Дозвіл на проживання» означає посвідчення будь-якого типу, видане Україною або однією з держав-членів, яке надає особі право проживати на її території. Це визначення не включає тимчасових дозволів на перебування на її території у зв'язку з розглядом заяви про надання притулку, заяви про надання статусу біженця чи заяви про надання дозволу на проживання;

«Віза» означає наданий дозвіл або рішення, прийняте Україною або однією з держав-членів, необхідні для в'їзду або для транзитного проїзду через її територію. Це визначення не включає віз для транзиту через аеропорт;

і) «Запитуюча держава» означає державу (Україну або одну з держав-членів), яка робить запит про реадмісію відповідно до статті 5 або запит про транзитний проїзд відповідно до статті 11 цієї Угоди;

ж) «Запитувана держава» означає державу (Україну або одну з держав-членів), до якої надсилається запит про реадмісію відповідно до статті 5 або запит про транзитний проїзд відповідно до статті 11 цієї Угоди;

к) «Компетентний орган» означає будь-який національний орган України або однієї з держав-членів, якому доручено імплементацію цієї Угоди відповідно до її статті 16;

л) «Прикордонний район» означає територію, яка знаходиться в межах 30 кілометрів від спільного сухопутного кордону між Україною та державою-членом, а також територію морських портів, зокрема митні зони, та міжнародні аеропорти України й держав-членів.

Р о з д і л І

З О Б О В ' Я З А Н Н Я С Т О С О В Н О Р Е А Д М І С І Ї

С т а т т я 2

Р е а д м і с і я в л а с н и х г р о м а д я н

1. Запитувана держава на запит Запитуючої держави та без будь-яких інших формальностей, крім тих, що передбачені цією Угодою, приймає на свою територію всіх осіб, які не виконують чинних умов стосовно в'їзду на територію

Запитуючої держави чи перебування на ній або припинили виконувати такі умови, якщо надано докази відповідно до статті 6 цієї Угоди того, що вони є громадянами Запитуваної держави.

Те саме стосується осіб, які після в'їзду на територію Запитуючої держави припинили громадянство Запитуваної держави й не набули громадянства Запитуючої держави.

2. Запитувана держава, у випадку необхідності, невідкладно видає особі, реадмісію якої погоджено, проїзні документи строком дії не менш ніж 6 місяців, незалежно від бажання особи, яка підлягає реадмісії. Якщо з юридичних або фактичних причин відповідна особа не може бути передана протягом періоду дії попередньо виданого їй проїзного документа, Запитувана держава протягом 14 календарних днів подовжує строк дії цього проїзного документа або, у випадку необхідності, видає новий проїзний документ з таким самим строком дії. Якщо Запитувана держава протягом 14 календарних днів не видала проїзного документа, не подовжила строку його дії або, у випадку необхідності, не поновила його, Запитувана держава повинна погодитися визнати документ, строк дії якого закінчився.

Стаття 3

Рeadмісія громадян третіх країн та осіб без громадянства

1. Запитувана держава на запит Запитуючої держави та без будь-яких інших формальностей, крім тих, що передбачені цією Угодою, приймає на свою територію громадян третіх країн чи осіб без громадянства, які не виконують чинних умов стосовно в'їзду на територію Запитуючої держави або перебування на ній або припинили виконувати такі умови, якщо надано докази відповідно до статті 7 цієї Угоди того, що такі особи:

a) незаконно в'їхали на територію держав-членів безпосередньо з території України або на територію України безпосередньо з території держав-членів, або

b) на момент в'їзду мали дійсний дозвіл на проживання, виданий Запитуваною державою, або

c) на момент в'їзду мали дійсну візу, видану Запитуваною державою, і в'їхали на територію Запитуючої держави безпосередньо з території Запитуваної держави.

2. Зобов'язання стосовно реадмісії, зазначене в пункті 1, не застосовується, якщо: громадянин третьої країни чи особа без громадянства, яка перебувала тільки в зоні транзиту міжнародного аеропорту Запитуваної держави; або

Запитуюча держава видала громадянину третьої країни чи особі без громадянства візу або дозвіл на проживання до або після в'їзду на її територію, якщо:

(i) така особа не має візи або дозволу на проживання, виданих Запитуваною державою, які мають більший строк дії; або
(ii) віза або дозвіл на проживання, видані Запитуючою державою, не були отримані на підставі підроблених або сфальсифікованих документів;
громадянину третьої країни чи особі без громадянства не потрібна віза для в'їзду на територію Запитуючої держави.

3. Зобов'язання держав-членів стосовно реадмісії, зазначене в підпунктах «b» та (або) «с» пункту 1, покладається на державу-члена, яка видала візу або дозвіл на проживання. Якщо дві чи більше держав-членів видали візу або дозвіл на проживання, зобов'язання стосовно реадмісії, зазначене в підпунктах «b» та (або) «с» пункту 1, покладається на державу-члена, яка видала візу або дозвіл на проживання, що має більший строк дії або є дійсним, якщо строк дії одного чи декількох з них закінчився. Якщо закінчився строк дії всіх віз або дозволів на проживання зобов'язання стосовно реадмісії, зазначене в підпунктах «b» та (або) «с» пункту 1, покладається на державу-члена, яка видала візу або дозвіл на проживання, строк дії якого закінчився останнім. Якщо не буде пред'явлено ні візи, ні дозволу на проживання, зобов'язання стосовно реадмісії, зазначене в пункті 1, покладається на державу-члена, територія якої була останньою, з якої ця особа виїхала.

4. Після того, як Запитувана сторона надала позитивну відповідь на запит стосовно здійснення реадмісії, Запитуюча сторона оформлює особі, реадмісія якої погоджена, проїзний документ, що визнається Запитуваною стороною. Якщо Запитуючою стороною є держава-член ЄС, таким документом є стандартний проїзний документ ЄС для видворення відповідно до форми, установленної рекомендацією Ради ЄС від 30 листопада 1994 року (додаток 7). Якщо Запитуючою стороною є Україна, то таким документом є Посвідчення особи на повернення (додаток 8).

Стаття 4

Помилкова реадмісія

Запитуюча держава приймає назад будь-яку особу, прийняту Запитуваною державою, якщо протягом трьох місяців після передачі такої особи буде встановлено, що вимоги, викладені в статтях 2 або 3 цієї Угоди, не виконані.

У таких випадках процедурні положення цієї Угоди застосовуються *mutatis mutandis*, а Запитувана держава також надає всю наявну інформацію стосовно фактичних особових даних та громадянства особи, яка підлягає прийняттю назад.

Розділ II

ПРОЦЕДУРА РЕАДМІСІЇ

Стаття 5

Запит стосовно здійснення реадмісії

1. Відповідно до пункту 2 будь-яка передача особи, яка підлягає реадмісії, за одним із зобов'язань, що містяться в статтях 2 і 3, вимагає подання запиту стосовно здійснення реадмісії до компетентного органу Запитуваної держави.

2. Якщо особа, яка підлягає реадмісії, має дійсний проїзний документ або документ, що посвідчує особу, та у випадку, коли такою особою є громадянин третьої країни чи особа без громадянства, що має дійсну візу або дозвіл на проживання Запитуваної держави, то повернення такої особи може відбуватися без запиту стосовно здійснення реадмісії або письмового звернення Запитуючої держави до компетентних органів Запитуваної держави.

3. Без шкоди для положень пункту 2, якщо особу було затримано в прикордонному районі Запитуючої держави протягом 48 годин з моменту незаконного перетинання державного кордону такою особою (морські порти й аеропорти включно) безпосередньо з території Запитуваної держави, Запитуюча держава може протягом двох днів після затримання цієї особи подати запит стосовно здійснення реадмісії (прискорена процедура).

4. Запит стосовно здійснення реадмісії містить таку інформацію:

- а) усі можливі детальні дані про особу, яка підлягає реадмісії (наприклад, імена, прізвища, дату й місце народження, стать й останнє місце проживання);
- б) докази громадянства, умови для реадмісії громадян третіх країн та осіб без громадянства.

5. У випадку потреби запит стосовно здійснення реадмісії повинен також містити таку інформацію:

повідомлення про те, що особа, яка передається, може потребувати допомоги або догляду, за умови, що відповідна особа дає чітку згоду на таке повідомлення; будь-які інші заходи, які можуть бути необхідними для захисту чи безпеки в ході передачі певної особи.

6. Загальна форма, яка використовуватиметься для запитів стосовно здійснення реадмісії, міститься в додатку 5 до цієї Угоди.

Стаття 6

Засоби доведення громадянства

1. Громадянство Запитуваної держави відповідно до пункту 1 статті 2 цієї Угоди може бути:

- а) доведене одним з документів, перелічених у додатку 1 до цієї Угоди, навіть якщо строк їхньої дії закінчився. Якщо такі документи надаються, Запитувана держава визнає громадянство без необхідності проведення дальшого розслідування. Громадянство не може бути доведено на підставі підроблених або сфальсифікованих документів;

б) встановлено на підставі одного з документів, перелічених у додатку 2 до цієї Угоди, навіть якщо строк їхньої дії закінчився. Якщо такі документи надаються, Запитувана держава визнає громадянство встановленим, якщо інше не буде доведено за результатами розслідування за участю компетентних органів Запитуючої держави. Громадянство не може бути встановлено за допомогою підроблених або сфальсифікованих документів.

2. Якщо жодний з документів, перелічених у додатках 1 та 2, не може бути поданий, компетентне дипломатичне представництво Запитуваної держави протягом не більш ніж 10 календарних днів повинно провести співбесіду з особою, яка підлягає реадмісії, для встановлення її громадянства. Перебіг цього строку починається з дня отримання запиту на реадмісію.

Стаття 7

Засоби доведення стосовно громадян третіх країн та осіб без громадянства

1. Умови для реадмісії громадян третіх країн та осіб без громадянства відповідно до підпункту «а» пункту 1 статті 3 цієї Угоди можуть бути:

а) доведені будь-яким з документів, перелік яких міститься в додатку 3а до цієї Угоди. Якщо такі документи надаються, Запитувана держава визнає незаконним в'їзд таких осіб на територію Запитуючої держави (або держав-членів, якщо Запитуваною державою є Україна) зі своєї території.

б) встановлені на підставі будь-якого з документів, перелік яких міститься в додатку 3б до цієї Угоди. Якщо такі документи надаються, Запитувана держава проводить розслідування та дає відповідь протягом не більш ніж 20 календарних днів. У випадку позитивної відповіді або її відсутності протягом зазначеного строку, Запитувана держава визнає факт нелегального прибуття таких осіб з її території на територію Запитуючої держави (або держав-членів, якщо Запитуваною державою є Україна).

2. Незаконність в'їзду на територію Запитуючої держави відповідно до підпункту «а» пункту 1 статті 3 цієї Угоди встановлюється за допомогою проїзних документів відповідної особи, в яких відсутня відповідна віза чи інший дозвіл на проживання на території Запитуючої держави. Належним чином обґрунтована заява Запитуючої держави стосовно того, що в зазначеній особі відсутні необхідні проїзні документи, віза або дозвіл на проживання, також надає первинні докази незаконного в'їзду, перебування або проживання.

3. Умови для реадмісії громадян третіх країн та осіб без громадянства відповідно до підпунктів «б» й «с» пункту 1 статті 3 цієї Угоди можуть бути:

доведені будь-яким з документів, перелік яких міститься в додатку 4а до цієї Угоди. Якщо такі документи надаються, Запитувана держава визнає проживання таких осіб на своїй території без необхідності проведення дальшого розслідування.

б) установлені на підставі будь-якого з документів, перелічених у додатку 4б до цієї Угоди. Якщо такі документи надаються, Запитувана держава проводить розслідування та дає відповідь протягом не більш ніж 20 календарних днів. У випадку позитивної відповіді, або якщо не доведено інше, або у випадку відсутності відповіді після закінчення встановленого строку, Запитувана держава визнає перебування таких осіб на її території.

4. Доказ умов реадмісії громадян третіх країн та осіб без громадянства не може надаватися на підставі підроблених або сфальсифікованих документів.

Стаття 8

Обмеження в часі

1. Запит стосовно здійснення реадмісії повинен бути поданий компетентному органу Запитуваної держави протягом не більш ніж одного року після того, як компетентному органу Запитуючої сторони стало відомо про те, що громадянин третьої країни чи особа без громадянства не виконують чинних умов для в'їзду, перебування або проживання або перестали виконувати такі умови.

Зобов'язання стосовно реадмісії не виникає у випадках, коли запит стосовно здійснення реадмісії таких осіб подається після закінчення зазначеного строку. У випадку наявності юридичних чи практичних обставин несвоечасної передачі заяви, цей строк може бути подовжений на підставі заяви до 30 календарних днів.

2. За винятком обмежень, викладених у підпунктах «b» пунктів 1 й 3 статті 7, відповідь Запитуваної держави на запит стосовно здійснення реадмісії надається без зволікання та в будь-якому випадку протягом 14 календарних днів від дати отримання такого запиту. У випадку існування юридичних або практичних перешкод для надання своєчасної відповіді цей строк може бути збільшений на підставі належним чином умотивованого запиту, але в будь-якому випадку не більш ніж до 30 календарних днів

3. Якщо запит стосовно здійснення реадмісії подано за прискореною процедурою (пункт 3 статті 5), відповідь повинна бути надана протягом двох робочих днів від дати отримання такого запиту. У випадку необхідності на підставі належно вмотивованого звернення Запитуваної держави та після згоди Запитуючої сторони строк надання відповіді на запит може бути подовжений на один робочий день.

4. Якщо протягом строків, про які йдеться в пунктах 2 й 3 цієї статті, не надходить відповідь, вважається, що згоду на передачу отримано.

5. Причини відмови в реадмісії повинні бути надані Запитуючій державі.

6. Після надходження позитивної відповіді або, залежно від обставин, після закінчення строку, передбаченого в пункті 2, передача відповідної особи здійснюється без затримки в погоджений компетентними органами строк

відповідно до пункту 1 статті 9 цієї Угоди. На прохання Запитуючої держави цей строк може бути подовжений на час, необхідний для усунення юридичних або практичних перешкод для передачі.

Стаття 9

Способи передачі та види транспортування

1. До здійснення передачі особи компетентні органи Запитуючої держави та Запитуваної держави завчасно погоджують у письмовій формі дату передачі, місце перетину кордону, можливе транспортування під вартою та іншу інформацію, пов'язану з передачею.

2. Дозволяється використання всіх видів транспорту: повітряного, наземного або морського. Передача повітряним транспортом не обмежується використанням національних перевізників Запитуючої держави або Запитуваної держави й може здійснюватися як регулярними, так і чартерними рейсами. У випадку необхідності транспортування під вартою може здійснюватися не тільки вповноваженими особами Запитуючої держави, а й іншими особами за умови, що вони є вповноваженими від України чи будь-якої держави-члена.

Розділ III

ТРАНЗИТНЕ ПЕРЕВЕЗЕННЯ

Стаття 10

Принципи

1. Україна та держави-члени обмежуватимуть транзитний проїзд громадян третіх країн чи осіб без громадянства лише тими випадками, коли немає можливості повернути таких осіб безпосередньо до держави призначення.

2. Запитувана держава дозволяє здійснювати транзитний проїзд громадян третіх країн чи осіб без громадянства, якщо забезпечується даліше транспортування таких осіб до можливих інших транзитних держав та гарантується реадмісія державою призначення.

3. Транзитний проїзд громадян третіх країн чи осіб без громадянства здійснюється під вартою, якщо цього вимагає Запитувана держава. Процедурні подробиці здійснення транзитного проїзду під вартою визначатимуться в імплементаційних протоколах відповідно до статті 16.

4. Запитувана Держава може відмовити в транзитному проїзді: якщо громадянину третьої країни чи особі без громадянства в державі призначення або іншій транзитній державі дійсно загрожує бути підданим катуванню, нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню, смертній карі або стати жертвою переслідування за ознаками раси, віросповідання, національності, належності до певної соціальної групи або політичних переконань у країні призначення або іншій транзитній державі; або

якщо громадянин третьої країни чи особа без громадянства в Запитуваній державі або в іншій транзитній державі підлягає кримінальному переслідуванню або санкціям; або

виходячи з інтересів охорони здоров'я населення, державної безпеки, громадського порядку або інших національних інтересів Запитуваної держави.

5. Будь-який наданий дозвіл може бути відкликаний Запитуваною державою, якщо після його надання виникають або виявляються обставини, про які йдеться в пункті 4 цієї статті, що перешкоджають здійсненню транзитного проїзду, або якщо більше не забезпечується дальший проїзд до можливих транзитних держав чи реадмісія державою призначення.

Стаття 11

Процедура транзитного проїзду

1. Запит стосовно здійснення транзитного проїзду повинен подаватися компетентному органу Запитуваної держави в письмовій формі й містити таку інформацію:

вид транзитного проїзду (повітряний, наземний чи морський), маршрут транзитного проїзду, інші транзитні держави, якщо такі є, та кінцеву державу призначення;

детальні відомості про відповідну особу (ім'я, прізвище, дівоче прізвище, інші відомі або використовувані імена чи прізвиська, стать, дату й, за можливості, місце народження, громадянство, мову, тип і номер проїзного документа);

передбачений пункт перетину кордону, час передачі та можливе транспортування під вартою;

заяву про те, що, на думку Запитуючої держави, умови, передбачені в пункті 2 статті 10, виконані, а також про те, що не відомо жодної підстави для відмови відповідно до пункту 4 статті 10.

Загальна форма, яка використовуватиметься для запитів стосовно транзитного проїзду, міститься в додатку 6 до цієї Угоди.

Запитувана держава протягом 10 календарних днів після отримання запиту інформує в письмовій формі Запитуючу державу про свою згоду на здійснення транзитного проїзду, підтверджуючи пункт перетину кордону та передбачений час прийняття або інформує її про відмову у транзитному проїзді й причини такої відмови.

3. Якщо транзитний проїзд здійснюється повітряним транспортом, від особи, яка підлягає реадмісії, та можливих осіб, що забезпечують транспортування під вартою, не вимагається оформлення аеропортових транзитних віз.

4. Компетентні органи Запитуваної держави за умови проведення взаємних консультацій надають допомогу в здійсненні транзитного проїзду, зокрема шляхом здійснення нагляду за відповідними особами та надання із цією метою відповідних зручностей.

Розділ IV

ВИТРАТИ

Стаття 12

Витрати на транспортування й транзитний проїзд

Усі витрати на транспортування, що виникли у зв'язку з реадмісією та здійсненням транзитного проїзду відповідно до цієї Угоди до кордону держави кінцевого призначення, сплачує Запитуюча держава, а також витрати Запитуваної держави на транспортування й утримання, які стосуються повернення осіб згідно зі статтею 4 цієї Угоди. Це не завдає шкоди праву компетентних органів України й держав-членів відшкодувати такі витрати за рахунок відповідної особи або третіх сторін.

Розділ V

ЗАХИСТ ОСОБОВИХ ДАНИХ І СТАТТЯ ПРО ВІДСУТНІСТЬ ВПЛИВУ

Стаття 13

Захист особових даних

1. Передача даних про особу здійснюється, лише якщо така передача є необхідною для виконання цієї Угоди компетентними органами України чи держави-члена, залежно від обставин. Під час передачі, обробки або поводження з даними про особу в кожному конкретному випадку компетентні органи України керуються відповідним законодавством України, а компетентні органи держави-члена керуються положеннями директиви 95/46/ЄС та національним законодавством держави-члена, прийнятим відповідно до цієї директиви.

Крім того, застосовуються такі принципи:

- a) дані про особу повинні оброблятися сумлінно та на законних підставах;
- b) дані про особу повинні збиратися для певної, чітко визначеної та законної мети виконання цієї Угоди й у подальшому не можуть підлягати обробці в будь-який несумісний з такою метою спосіб ні органом, що їх передає, ні органом, що їх отримує;
- c) дані про особу повинні бути адекватними, відповідними й не містити надмірної інформації з урахуванням мети, для якої вони збираються та (або) обробляються. Передані дані про особу, зокрема, можуть містити лише таку інформацію:
  - (i) детальні дані про особу, яка підлягає передачі (прізвище, ім'я, інші відомі чи використовувані імена або прізвиська, стать, цивільний стан, дату й місце народження, наявне та будь-яке попереднє громадянство);

- (ii) паспорт, посвідчення особи або посвідчення водія та інші ідентифікаційні чи проїзні документи (номер, строк дії, дату й місце видачі та орган, який видав цей документ);
- (iii) маршрут і місця зупинок;
- (iv) іншу інформацію, необхідну для ідентифікації особи, яка підлягає передачі, або для розгляду вимог стосовно здійснення реадмісії відповідно до цієї Угоди;
- d) дані про особу повинні бути точними й оновлюватись у випадку потреби;
- e) дані про особу повинні зберігатися в такій формі, яка дозволяла б ідентифікувати суб'єктів даних протягом часу, який не перевищує часу, необхідного для тієї мети, заради якої вони збиралися та оброблятимуться в подальшому;
- f) органи, які надають і які отримують дані, уживають усіх необхідних заходів для забезпечення, залежно від обставин, виправлення, знищення чи блокування даних про особу у випадку, коли їхня обробка суперечить положенням цієї статті, зокрема коли дані не є адекватними, відповідними, точними або є надмірними в тому, що стосується мети, заради якої вони обробляються. Це включає повідомлення іншій Стороні про будь-яке виправлення, знищення чи блокування таких даних;
- g) на запит органу, який передає дані, орган, який їх отримує, інформує про їхнє використання та результати, які були отримані в результаті цього;
- h) дані про особу можуть передаватися лише компетентним органам. Їхня подальша передача іншим органам потребує попередньої згоди на це органу, який передає дані;
- i) органи, які передають і які отримують дані, повинні здійснювати письмову реєстрацію передачі та отримання відомостей про особу.

Стаття 14

Застереження стосовно відсутності впливу

1. Ця Угода не завдає шкоди правам та обов'язкам України, Співтовариства та держав-членів, що впливають з міжнародного права й, зокрема, з будь-якої відповідної міжнародної конвенції або угоди, що застосовуються, сторонами яких вони є, у тому числі тих, що зазначені в преамбулі.
2. Ніщо в цій Угоді не перешкоджає поверненню особи в рамках інших формальних або неформальних домовленостей.

Розділ VI

ВИКОНАННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ УГОДИ

Стаття 15

Спільний комітет з питань реадмісії

1. Договірні Сторони надають одна одній взаємну допомогу в застосуванні й тлумаченні цієї Угоди. Із цією метою вони створюють Спільний комітет з питань реадмісії (далі – Комітет), який має такі завдання та компетенцію:

а) здійснення моніторингу застосування цієї Угоди, а також проведення на регулярній основі обміну інформацією стосовно імплементаційних протоколів, підписаних Україною та кожною окремою державою-членом відповідно до статті 16;

б) підготовка пропозицій та вироблення рекомендацій для внесення змін до цієї Угоди;

в) прийняття рішень стосовно імплементаційних заходів, необхідних для однакового застосування цієї Угоди.

2. Рішення Комітету є обов'язковими для Сторін.

3. До складу Комітету входять представники України та Співтовариства; Співтовариство буде представлено Комісією із залученням експертів держав-членів.

4. Засідання Комітету скликаються у випадку необхідності на прохання однієї з Договірних Сторін.

5. Комітет приймає свій регламент.

Стаття 16

Імплементаційні протоколи

1. Україна та держава-член можуть складати імплементаційні протоколи, які містять положення стосовно:

а) визначення компетентних органів;

б) пунктів перетину кордону для передачі осіб;

в) механізму зв'язку між компетентними органами;

г) засобів повернення осіб за прискореною процедурою;

д) умов для повернення осіб під вартою, у тому числі транзитного проїзду громадян третьої країни та осіб без громадянства під вартою;

е) додаткових засобів та документів, необхідних для імплементації цієї Угоди;

ж) способів і порядку відшкодування витрат, пов'язаних з реалізацією статті 12 цієї Угоди.

2. Імплементаційні протоколи, зазначені в пункті 1, набирають чинності лише після повідомлення Комітетові з питань реадмісії, зазначеному в статті 15 цієї Угоди.

3. Країна погоджується застосовувати будь-яке положення, зазначене в підпунктах «d», «e», «f» або «g» пункту 1 імплементаційного протоколу, укладеного з однією державою-членом, у відносинах з будь-якою іншою державою-членом на запит останньої.

Стаття 17

Зв'язок з двосторонніми угодами держав-членів стосовно реадмісії осіб

1. З урахуванням положень пункту 2 цієї статті положення цієї Угоди мають перевагу над положеннями будь-якої двосторонньої угоди або іншого юридично обов'язкового документа стосовно реадмісії осіб, які були або можуть, згідно зі статтею 16, бути укладеними між Україною та окремими державами-членами, якщо положення останніх суперечать положенням цієї Угоди.

2. Положення стосовно реадмісії осіб без громадянства та громадян третіх країн, що містяться у двосторонніх угодах або інших юридично обов'язкових документах, які були укладені між Україною та окремими державами-членами, будуть застосовуватися протягом двох років, як зазначено в пункті 3 статті 20.

Розділ VII

ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 18

Територіальне застосування

1. З урахуванням положень пункту 2 цієї статті ця Угода застосовується до території України та до територій, до яких застосовується Договір про заснування Європейського Співтовариства.

2. Ця Угода не застосовується до території Королівства Данія.

Стаття 19

Унесення змін до Угоди

До цієї Угоди за взаємною згодою Договірних Сторін можуть уноситися зміни та доповнення. Зміни та доповнення оформлюються у вигляді окремих протоколів, які становлять невід'ємну частину цієї Угоди та набувають чинності в порядку, визначеному в статті 20 цієї Угоди.

Стаття 20

Набрання чинності, строк дії та припинення дії

1. Ця Угода підлягає ратифікації чи затвердженню Договірними Сторонами згідно з їхніми відповідними процедурами.

2. З урахуванням положень пункту 3 цієї статті ця Угода набуває чинності в перший день другого місяця після дати, коли Договірні Сторони повідомлять одна одній про виконання процедур, передбачених пунктом 1 цієї статті.

3. Зобов'язання, викладені в статті 3 цієї Угоди, будуть застосовуватися лише через два роки після дати, зазначеної в пункті 2 цієї статті. Протягом цього дворічного періоду вони будуть застосовуватися лише до осіб без громадянства та громадян третіх країн, з якими Україна уклала двосторонні договори або угоди стосовно реадмісії осіб. Як зазначено в пункті 2 статті 17, положення стосовно реадмісії осіб без громадянства та громадян третіх країн, що містяться у

двосторонніх угодах або інших юридично обов'язкових документах, укладених Україною з окремими державами-членами, будуть застосовуватися протягом цього дворічного періоду.

4. Ця Угода укладається на невизначений строк.

5. Дія цієї Угоди може бути припинена кожною з Договірних Сторін шляхом офіційного повідомлення іншій Договірній Стороні. Угода втрачає чинність через шість місяців після дати такого повідомлення.

Стаття 21

Додатки

Додатки 1 – 8 є невід'ємною частиною цієї Угоди.

Учинено в м. Люксембург вісімнадцятого червня дві тисячі сьомого року у двох примірниках, кожний українською, англійською, болгарською, голландською, грецькою, датською, естонською, іспанською, італійською, латиською, литовською, мальтійською, німецькою, польською, португальською, румунською, словацькою, словенською, угорською, фінською, французькою, чеською та шведською мовами, при цьому всі тексти є рівноавтентичними.

За Україну За Європейське Співтовариство

ДОДАТОК 1

ЗАГАЛЬНИЙ СПИСОК ДОКУМЕНТІВ, НАДАННЯ ЯКИХ УВАЖАЄТЬСЯ ДОКАЗОМ ГРОМАДЯНСТВА

(підпункт «а» пункту 1 статті 6)

- паспорти будь-якого виду (національні, дипломатичні, службові, колективні паспорти й документи, що їх замінюють, у тому числі дитячі паспорти);
- національні посвідчення особи (у тому числі тимчасові або попередні);
- військові квитки та військові посвідчення особи;
- посвідчення особи моряка, посвідчення капітана, паспорт моряка;
- документи, що посвідчують громадянство, та інші офіційні документи, в яких згадується або зазначається громадянство.

ДОДАТОК 2

ЗАГАЛЬНИЙ СПИСОК ДОКУМЕНТІВ, НА ПІДСТАВІ ЯКИХ МОЖЕ БУТИ ВСТАНОВЛЕНО ГРОМАДЯНСТВО

(підпункт «б» пункту 1 статті 6)

- фотокопії будь-яких документів, перелічених у додатку 1 до цієї Угоди;
- посвідчення водія або їхні фотокопії;
- свідоцтва про народження або їхні фотокопії;
- посвідчення співробітника компанії або їхні фотокопії;
- показання свідків;
- заяви, зроблені відповідною особою, та мова, якою він (вона) розмовляє, у тому числі результати будь-кого офіційного тесту, здійсненого з метою встановлення громадянства особи. Для цілей цього додатка термін «офіційний тест» означає тест, що замовляється або виконується органом влади та управління Запитуючої держави, а також визнається Запитуваною державою;
- будь-який інший документ, який може допомогти встановити громадянство відповідної особи

ДОДАТОК 3

ЗАГАЛЬНИЙ СПИСОК ДОКУМЕНТІВ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ГРОМАДЯН ТРЕТІХ КРАЇН ТА ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА

(пункт 1 статті 7)

ЧАСТИНА А

- офіційні заяви, зроблені для прискореної процедури, зокрема заяви співробітників органу прикордонного контролю, які можуть підтвердити

перетин кордону відповідною особою із Запитуваної держави безпосередньо на територію Запитуючої держави;

– іменні квитки пасажирів літака, поїзда, автобуса або судна, які свідчать про перебування та маршрут відповідної особи з території Запитуваної держави безпосередньо на територію Запитуючої держави (або країн-членів, якщо Запитуваною державою є Україна);

– списки пасажирів літака, поїзда, автобуса або судна, які свідчать про перебування та маршрут слідування відповідної особи з території Запитуваної держави безпосередньо на територію Запитуючої держави (або країн-членів, якщо Запитуваною державою є Україна).

ЧАСТИНА В

– офіційні заяви, зокрема, заяви співробітників органу прикордонного контролю Запитуючої держави та інших свідків, які можуть підтвердити перетин кордону відповідною особою;

– документи, посвідчення та будь-які рахунки (наприклад, готельні рахунки, направлення до лікарів (дантистів), перепустки до державних (приватних) інституцій, договори про оренду автомобіля, квитанції кредитних карток тощо), які чітко вказують на те, що відповідна особа перебувала на території Запитуваної держави;

– дані, які свідчать, що відповідна особа користувалася послугами кур'єрського або туристичного агентства;

– офіційна заява відповідної особи під час судового або адміністративного розгляду.

УГОДА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СПІВТОВАРИСТВОМ ПРО РЕАДМІСІЮ ОСІБ

ДОДАТОК 4

**ЄС: ЗАГАЛЬНИЙ СПИСОК ДОКУМЕНТІВ,
ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ГРОМАДЯН ТРЕТІХ КРАЇН ТА ОСІБ БЕЗ
ГРОМАДЯНСТВА
(пункт 2 статті 7)**

ЧАСТИНА А

- дійсні віза та (або) дозвіл на проживання, видані Запитуваною Стороною;
- штампи або подібні підтвердження про в'їзд (виїзд) в проїзному документі відповідної особи або інші докази в'їзду (виїзду);

ЧАСТИНА В

- фотокопії будь-яких документів, зазначених у частині А.

ДОДАТОК 5

[Прапор ЄС]

[Герб України]

.....
(Місце й дата)

(Назва компетентного органу
Запитуючої Сторони)

Вихідний: .....

ПРИСКОРЕНА ПРОЦЕДУРА

Кому:

.....
.....
.....

(Назва компетентного органу
Запитуваної Сторони)

ЗАПИТ СТОСОВНО ЗДІЙСНЕННЯ РЕАДМІСІЇ
відповідно до статті 5 Угоди між Україною
та Європейським Співтовариством
про надання дозволу на реадмісію осіб

A. ВІДОМОСТІ ПРО ОСОБУ

ФОТОКАРТКА

Повне ім'я (підкреслити прізвище):

2. Дівоче прізвище:

3. Дата й місце народження:

4. Адреса проживання в країні походження або постійного проживання (якщо відома)

5. Громадянство та мова:

6. одружений © Цивільний стан: не одружений © розлучений © © удівець

Якщо одружений: ім'я подружжя: _____
імена та вік дітей (якщо є) _____

7. Стать й опис фізичних даних (зріст, колір очей, особливі прикмети тощо):

8. Також відомий як (попередні імена, інші використовувані чи відомі імена):

Якщо одружений: ім'я подружжя: _____
імена та вік дітей (якщо є) _____

9. Остання адреса проживання в Запитуючій державі:

B. ЗАСОБИ ДОВЕДЕННЯ, ЩО ДОДАЮТЬСЯ

1. _____ (Паспорт №) _____ (Дата й місце видачі)

_____ (Орган, що оформив) _____ (Строк дії)

2. _____ (Посвідчення №) _____ (Дата й місце видачі)

3. _____ (Орган, що оформив)	_____ (Строк дії)
_____ (Посвідчення водія №)	_____ (Дата й місце видачі)
4. _____ (Орган, що оформив)	_____ (Строк дії)
_____ (Інший офіційний документ)	_____ (Дата й місце видачі)
_____ (Орган, що оформив)	_____ (Строк дії)

С. СПЕЦІАЛЬНІ ОБСТАВИНИ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ОСОБИ, ЯКУ ПЕРЕДАЮТЬ

1. Стан здоров'я

(наприклад, можливе зазначення стосовно спеціального медичного догляду; назва хвороби латинською мовою):

---

2. Зазначення особливо небезпечної особи

(наприклад, підозра у вчиненні тяжкого злочину; агресивна поведінка):

Д. ПРИМІТКИ

(Підпис співробітника компетентного органу

Запитуючої держави)

ДОДАТОК 6

[Прапор ЄС]

[Герб України]

.....

.....

.....

.....

.....

(Місце й дата)

(Назва компетентного органу
запитуючої Сторони)

Вихідний:.....

Кому:

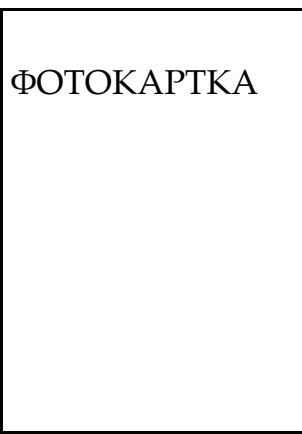
.....
.....
.....

(Назва компетентного органу
Запитуваної Сторони)

ЗАПИТ СТОСОВНО ЗДІЙСНЕННЯ ТРАНЗИТНОГО ПРОЇЗДУ

відповідно до статті 11 Угоди між Україною
та Європейським Співтовариством
про реадмісію осіб

ВІДОМОСТІ ПРО ОСОБУ

1. Повне ім'я (підкреслити прізвище):

_____

2. Дівоче прізвище:

_____

3. Дата й місце народження:

_____

4. Стать й опис фізичних даних (зріст, колір очей, особливі прикмети тощо):

_____

5. Також відомий як (попередні імена, інші використовувані чи відомі імена):

_____

6. Громадянство та мова:

_____

В. ЗДІЙСНЕННЯ ТРАНЗИТНОГО ПРОЇЗДУ

Тип транзитного проїзду:

повітряний

морський

наземний

2. Держава кінцевого призначення

_____

3. Можливі інші транзитні держави

_____

4. Передбачений пункт перетину кордону, дата, час передачі та можливі особи, що забезпечують проїзд під вартою

---

5. Допуск до будь-якої іншої транзитної держави й держави кінцевого призначення гарантується (пункт 2 статті 10)

так   ні

6. Будь-які підстави для відмови в транзитному проїзді є не відомими (пункт 4 статті 10)

так   ні

С. ПРИМІТКИ

–

(Підпис співробітника компетентного органу
Запитуючої держави) (Печатка (штамп))

ДОДАТОК 7

СТАНДАРТНИЙ ПРОЇЗДНИЙ ДОКУМЕНТ ЄС ДЛЯ ВИДВОРЕННЯ

(відповідно до форми, установлені рекомендацією Ради ЄС
від 30 листопада 1994 року)

ДОДАТОК 8

УКРАЇНСЬКЕ ПОСВІДЧЕННЯ ОСОБИ НА ПОВЕРНЕННЯ

ДЕКЛАРАЦІЯ УКРАЇНИ

«Проїзний документ» означає документ, дійсний для виїзду за кордон, виданий Україною, однією з держав-членів або країною громадянства чи постійного проживання особи, яка підлягає реадмісії

СПІЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ СТОСОВНО ПУНКТУ 1 СТАТТІ 2

Договірні Сторони зазначають, що відповідно до законів про громадянство України та держав-членів громадянин України або ЄС не може бути позбавлений свого громадянства без отримання ним іншого громадянства.

Договірні Сторони погоджуються своєчасно інформувати одна одну про відповідні зміни.

СПІЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ СТОСОВНО ДАНІЇ

Договірні Сторони беруть до уваги, що ця Угода не застосовується ні до території Королівства Данія, ні до громадян Королівства Данія. За таких обставин доцільно, щоб Україна та Данія уклали угоду про реадмісію на таких самих умовах, що й умови цієї Угоди.

СПІЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ СТОСОВНО ІСЛАНДІЇ ТА НОРВЕГІЇ

Договірні Сторони беруть до уваги тісні відносини між Європейськими Співтовариствами та Ісландією й Норвегією, зокрема на підставі Угоди від 18 травня 1999 року стосовно співробітництва цих держав у виконанні, застосуванні та розвитку Шенгенського законодавства. За таких обставин доцільно, щоб Україна уклала з Норвегією та Ісландією угоди про реадмісію на таких самих умовах, що й умови цієї Угоди.

СПІЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ СТОСОВНО ТЕХНІЧНОГО ТА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Обидві Сторони погоджуються виконувати цю Угоду на основі принципів спільної відповідальності, солідарності й рівноправного партнерства в управлінні міграційними потоками між Україною та ЄС.

У цьому контексті ЄС зобов'язується надавати фінансові ресурси з тим, щоб підтримати Україну у виконанні цієї Угоди. Із цією метою особлива увага приділятиметься розбудові інституційної здатності. Така підтримка здійснюватиметься в контексті загальних пріоритетів допомоги Україні як частина всього обсягу коштів, що надаються Україні, та з повним урахуванням відповідних правил та процедур реалізації закордонної допомоги ЄС.

<http://www.ukraine-eu.mfa.gov.ua/>

УГОДА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СПІВТОВАРИСТВОМ ПРО СПРОЩЕННЯ ОФОРМЛЕННЯ ВІЗ

УКРАЇНА та ЄВРОПЕЙСЬКЕ СПІВТОВАРИСТВО (далі – Співтовариство), які далі іменуються Сторони, з МЕТОЮ дальшого розвитку дружніх відносин між Сторонами та прагнучи спростити міжлюдські контакти як важливу умову сталого розвитку економічних, гуманітарних, культурних, наукових та інших зв'язків шляхом спрощення оформлення віз громадянам України;

ПРАГНУЧИ врегулювати режим взаємних поїздок громадян України та держав - членів Європейського Союзу;

БУРЕЧИ ДО УВАГИ те, що з 1 травня 2005 року громадян ЄС звільнено від вимог стосовно оформлення візи для в'їзду в Україну на період, який не перевищує 90 днів, або під час транзитного проїзду через територію України;

ВИЗНАЮЧИ, що у випадку відновлення Україною візового режиму поїздок для громадян ЄС таке саме спрощення оформлення віз, що діє в рамках цієї Угоди для громадян України, автоматично на умовах взаємності застосовуватиметься до громадян ЄС;

ПОСИЛАЮЧИСЯ на План дій Україна - ЄС, в якому зазначено, що повинен бути започаткований конструктивний діалог зі спрощення візового режиму між Україною та ЄС з метою підготовки до переговорів стосовно укладення угоди про спрощення візового режиму, беручи до уваги необхідність дальшого розвитку переговорного процесу стосовно угоди про реадмісію між Україною та ЄС;

ВИЗНАЮЧИ, що спрощення візового режиму не повинно призвести до нелегальної міграції, та надаючи особливу увагу питанням безпеки й реадмісії;

ВИЗНАЮЧИ запровадження безвізового режиму для громадян України як довгострокову перспективу;

БЕРУЧИ ДО УВАГИ Протокол про позицію Сполученого Королівства Великобританії і Північної Ірландії та Ірландії та Протокол про інтеграцію Шенгенських домовленостей у право Європейського Союзу, які є додатками до Договору про Європейський Союз і Договору про заснування Європейського Співтовариства, та підтверджуючи, що положення цієї Угоди не застосовуються до Сполученого Королівства Великобританії і Північної Ірландії та Ірландії;

БЕРУЧИ ДО УВАГИ Протокол про позицію Королівства Данія, який є додатком до Договору про Європейський Союз і Договору про заснування Європейського Співтовариства, та підтвержуючи, що положення цієї Угоди не застосовуються до Королівства Данія,

ДОМОВИЛИСЯ ПРО ТАКЕ:

Стаття 1

Мета й сфера застосування

1. Метою цієї Угоди є спрощення оформлення віз громадянам України для запланованого перебування не більше 90 днів за період 180 днів.
2. У випадку відновлення Україною візового режиму поїздок для громадян ЄС або окремих категорій громадян ЄС, спрощення оформлення віз, що діє в рамках цієї Угоди для громадян України, автоматично на умовах взаємності застосовуватиметься до відповідних громадян ЄС.

Стаття 2

Загальні положення

1. Спрощення візового режиму, яке передбачене цією Угодою, застосовується до громадян України лише у випадках, коли вони не звільнені від візових вимог згідно із законодавством Співтовариства або держав-членів, цією Угодою або іншими міжнародними договорами.
2. Національне законодавство України чи держав-членів або законодавство Співтовариства застосовуються до питань, які не врегульовані положеннями цієї Угоди, таких як відмови в оформленні візи, визнання проїзних документів, підтвердження наявності достатніх коштів на перебування, відмови у в'їзді чи заходів стосовно видворення.

Стаття 3

Визначення

У цій Угоді наведені нижче терміни мають таке значення:

- а) «Держава-член» означає будь-яку державу - члена Європейського Союзу, за винятком Королівства Данія, Республіки Ірландія та Сполученого Королівства Великобританії і Північної Ірландії;
- б) «Громадянин Європейського Союзу» означає громадянина держави-члена, визначеної в пункті «а»;
- с) «Громадянин України» означає будь-яку особу, яка має громадянство України;
- д) «Віза» означає дозвіл, виданий державою-членом, або рішення, прийняте цією державою, яке необхідне для:
- в'їзду для запланованого перебування в державі-члені або в декількох державах-членах на строк, що загалом не перевищує 90 днів;
  - в'їзду для транзиту через територію цієї держави-члена або декількох держав-членів;
- е) «Особа, яка має дійсний дозвіл на проживання» означає громадянина України, якому дозволено або надано право перебувати більше 90 днів на території держави-члена згідно із законодавством Співтовариства або національним законодавством.

Стаття 4

Документи, що підтверджують мету подорожі

1. Наявність таких документів є достатньою для підтвердження мети подорожі до іншої Сторони для таких категорій громадян України:

а) членів офіційних делегацій, які на офіційне запрошення, адресоване українській стороні, братимуть участь у зустрічах, консультаціях, переговорах або в програмах обміну, а також заходах, які проводяться на території однієї з держав-членів міжурядовими організаціями:

– лист від української установи, який підтверджує, що заявник є членом делегації цієї установи, який подорожує до іншої Сторони для участі в зазначених заходах, до якого додається копія офіційного запрошення;

б) підприємців та представників суб'єктів господарювання:

– письмовий запит від приймаючої юридичної особи або товариства, представництва або філіалу такої юридичної особи або товариства, державних та місцевих органів влади держав-членів або організаційних комітетів торговельних та промислових виставок, конференцій та симпозіумів, які проводяться на території держав-членів;

с) водіїв, які здійснюють міжнародні вантажні та пасажирські перевезення на територію держав-членів автотранспортними засобами, зареєстрованими в Україні:

– письмовий запит від національної асоціації перевізників в Україні для здійснення міжнародного автомобільного транспортування із зазначенням мети, тривалості й періодичності поїздок;

d) членів бригад поїздів, рефрижераторів, локомотивів міжнародних ешелонів, які прямують на територію держав-членів:

– письмовий запит від компетентного залізничного підприємства України із зазначенням мети, тривалості й періодичності поїздок;

e) журналістів:

– свідоцтво або інший документ, виданий професійною організацією, який засвідчує, що відповідна особа є кваліфікованим журналістом, та документ, виданий його (її) працедавцем, який підтверджує, що метою подорожі є виконання професійних обов'язків журналіста;

f) осіб, які беруть участь у науковій, культурній та мистецькій діяльності, у тому числі в університетських та інших програмах обміну:

– письмовий запит організації, що запрошує взяти участь у такій діяльності;

g) учнів, студентів, аспірантів і вчителів, що їх супроводжують, які здійснюють подорож з метою навчання або освітньої підготовки, у тому числі за програмами обміну та у зв'язку з іншими видами діяльності, які пов'язані з навчанням:

– письмовий запит або свідоцтво про зарахування до університету, коледжу або школи, які надіслали запрошення, учнівський чи студентський квиток або свідоцтво з курсів, які особа повинна відвідувати;

h) учасникам міжнародних спортивних змагань та особам, які їх супроводжують з метою виконання професійних обов'язків:

– письмовий запит організації, що запрошує: компетентних органів, національних спортивних федерацій та національних олімпійських комітетів держав-членів;

i) учасників офіційних програм обміну, організованих містами-побратимами:

– письмовий запит голови адміністрації (мера) цих міст.

j) близьких родичів: один з подружжя, діти (у тому числі усиновлені), батьки (у тому числі опікуни), дідусі, бабусі та онуки, які відвідують громадян України, які мають дійсний дозвіл на проживання на території держав-членів:

– письмове запрошення приймаючої особи;

k) родичів для відвідування церемонії поховання:

– офіційний документ, який підтверджує факт смерті, а також підтвердження родинних чи інших зв'язків заявника та померлого;

l) для відвідання військових і цивільних кладовищ:

– офіційний документ, який підтверджує існування та збереження могили, а також родинні або інші зв'язки між заявником та похованою особою;

m) для тих, хто подорожує з метою лікування:

– офіційний документ медичного закладу, який підтверджує необхідність медичного нагляду в ньому, а також підтвердження достатніх фінансових ресурсів для оплати медичного лікування.

2. Письмовий запит, згаданий у пункті 1 цієї статті, повинен містити такі пункти:

a) для запрошеної особи: ім'я та прізвище, дату народження, стать, громадянство, номер документа, що посвідчує особу, час і мету подорожі, кількість в'їздів та імена неповнолітніх дітей, які подорожують із запрошеною особою;

b) для приватної особи, яка запрошує: ім'я, прізвище та адресу;

c) для юридичної особи, товариства або організації, що запрошує: повну назву та адресу, а також :

– якщо запит надає організація, необхідно зазначити прізвище та посаду особи, яка підписує запит;

– якщо особою, що запрошує, є юридична особа, товариство, представництво або філіал такої юридичної особи або товариства, що засноване на території держави-члена, необхідно зазначити реєстраційний номер, передбачений національним законодавством відповідної держави-члена.

3. Для категорій осіб, згаданих у пункті 1 цієї статті, усі категорії віз оформлюються за спрощеною процедурою, що не вимагає надання будь-якого іншого підтвердження, запрошення чи обґрунтування мети візиту, як це передбачено законодавством держав-членів.

С т а т т я 5

Оформлення багаторазових віз

1. Дипломатичні представництва та консульські установи держав-членів оформлюють багаторазові візи строком дії до п'яти років таким категоріям осіб:

а) членам органів державної влади та місцевого самоврядування, конституційних судів та верховних судів, якщо вони не звільнені від необхідності отримання віз цією Угодою протягом строку виконання ними службових обов'язків. Строк дії віз буде обмежений строком повноважень, якщо він становить менше, ніж 5 років;

б) постійним членам офіційних делегацій, які за офіційними запрошеннями, надісланими українській стороні, регулярно беруть участь у зустрічах, консультаціях, переговорах та програмах обміну, а також у заходах, що проводяться міжурядовими організаціями на території держав-членів;

в) одному з подружжя та дітям (у тому числі усиновленим) віком до 21 року або таким, які перебувають на утриманні, та батькам (у тому числі опікунам), які відвідують громадян України, що мають дійсний дозвіл на проживання на території держав-членів; при цьому строк дії їхньої візи не може перевищувати строку дії дозволу на проживання.

г) підприємцям та представникам суб'єктів господарювання, які регулярно подорожують до держав-членів;

е) журналістам.

2. Дипломатичні представництва та консульські установи держав-членів оформлюватимуть багаторазові візи строком до одного року таким категоріям

осіб, за умови, що протягом попереднього року вони отримали, принаймні, одну візу, скористалися нею згідно із законами стосовно в'їзду та перебування в державі, яку відвідували, та що є підстави для запиту стосовно надання багаторазової візи:

- а) водіям, які здійснюють міжнародні вантажні та пасажирські перевезення на території держав-членів транспортними засобами, зареєстрованими в Україні;
- б) членам бригад поїздів, рефрижераторів та локомотивів у міжнародних поїздах, які прямують до територій держав-членів;
- в) особам, які беруть участь у науковій, культурній та мистецькій діяльності, у тому числі в університетських та інших програмах обміну, та які регулярно подорожують до держав-членів;
- г) учасникам міжнародних спортивних заходів та особам, які їх супроводжують як такі;
- е) учасникам офіційних програм обміну, організованих містами-побратимами.

3. Дипломатичні представництва та консульські установи держав-членів оформлюють багаторазові візи строком не менш ніж на 2 роки та не більш ніж на 5 років категоріям осіб, зазначеним у пункті 2 цієї статті, за умови, що протягом двох останніх років вони скористались однорічними багаторазовими візами згідно із законами стосовно в'їзду та перебування держави, яку відвідували, та, що підстави для запиту про надання багаторазової візи все ще існують.

4. Загальний строк перебування на території держав-членів осіб, про яких ідеться в пунктах 1–3 цієї статті, не повинен перевищувати 90 днів за період 180 днів.

Стаття 6

Плата за оброблення заяв про оформлення віз

1. Плата за оброблення заяв про оформлення віз для громадян України становить 35 євро.

Зазначена вище сума може бути переглянута відповідно до процедури, передбаченої пунктом 4 статті 14.

2. У випадку відновлення Україною візового режиму поїздок для громадян ЄС вартість візи, що стягуватиметься, не буде перевищувати 35 євро або погодженої суми, якщо вартість буде переглянута згідно з процедурою, передбаченою пунктом 4 статті 14.

3. Держави-члени стягуватимуть плату в розмірі 70 євро за оформлення віз у випадках, коли заява про оформлення віз та супровідні документи були подані заявником протягом трьох днів до передбачуваної дати його (її) від'їзду. Це положення не застосовується у випадках, передбачених підпунктами «b», «c», «e», «f», «j», «k» пункту 4 статті 6 і пунктом 3 статті 7. Для категорій осіб, зазначених у підпунктах «a», «d», «g», «h», «i», «l» – «n» пункту 4 статті 6 у термінових випадках плата є такою ж, що передбачена в пункті 1 статті 6.

4. Плата за оброблення заяв про оформлення віз не стягується з таких категорій осіб:

a) близьких родичів: одного з подружжя, дітей (у тому числі всиновлених), батьків (у тому числі опікунів), дідусів, бабусь та онуків, які відвідують громадян України, які мають дійсний дозвіл на проживання на території держав-членів;

b) членів офіційних делегацій, які за офіційним запрошенням, надісланим українській стороні, беруть участь у зустрічах, консультаціях, переговорах та програмах обміну, а також у заходах, що проводяться міжурядовими організаціями на території однієї з держав-членів;

c) членів органів державної влади та місцевого самоврядування, конституційних і верховних судів, якщо ця Угода не звільняє їх від необхідності отримувати візи;

d) учнів, студентів, аспірантів і вчителів, які їх супроводжують під час подорожі з метою навчання чи освітньої підготовки;

e) інвалідів та осіб, які їх супроводжують, якщо в цьому є необхідність;

f) осіб, які надали документи, що свідчать про необхідність їхньої подорожі з гуманітарних міркувань, у тому числі для одержання невідкладного медичного лікування, та особи, яка їх супроводжує, або з метою участі в похоронах близького родича, або з метою відвідання тяжкохворого близького родича;

g) учасників міжнародних спортивних заходів та осіб, які їх супроводжують;

h) учасників наукових, культурних та мистецьких заходів, у тому числі університетських та інших програм обміну;

- i) учасників офіційних програм обміну, організованих містами-побратимами;
- j) журналістів;
- k) пенсіонерів;
- l) водіїв, які здійснюють міжнародні вантажні та пасажирські перевезення на територію держав-членів транспортними засобами, зареєстрованими в Україні;
- m) членів бригад поїздів, рефрижераторів та локомотивів у міжнародних поїздах, які прямують до території держав-членів;
- n) дітей віком до 18 років і дітей віком до 21 року, які знаходяться на утриманні.

Стаття 7

Тривалість процедури оброблення

заяв про оформлення віз

1. Дипломатичні представництва та консульські установи держав-членів приймають рішення стосовно запиту на оформлення візи протягом 10 календарних днів з дати отримання заяви та документів, необхідних для оформлення візи.
2. Строк розгляду заяви про оформлення візи може бути подовжено до 30 календарних днів в окремих випадках, зокрема у випадку необхідності здійснення дальшої перевірки наданих документів.
3. У термінових випадках строк розгляду заяви про оформлення візи може бути скорочено до двох робочих днів або менше.

Стаття 8

Виїзд у випадку втрати або викрадення документів

Громадяни України та Європейського Союзу, які втратили документи, що посвідчують їхню особу, або ті, у кого такі документи були викрадені під час їхнього перебування на території держав-членів або України, можуть залишити цю територію на підставі оформлених їм дипломатичними представництвами

або консульськими установами держав-членів або України дійсних документів, що посвідчують їхню особу та надають право на перетин державного кордону без наявності візи чи іншого дозволу.

Стаття 9

Подовження строку дії візи за виняткових обставин

Громадяни України, які через форс-мажорні обставини не мають можливості залишити територію держав-членів у строки, зазначені в їхніх візах, мають право на безоплатне подовження строку дії віз на строк, необхідний для їхнього повернення в країну їхнього проживання, відповідно до законодавства приймаючої країни.

Стаття 10

Дипломатичні паспорти

1. Громадяни України, які мають дійсні дипломатичні паспорти, можуть в'їжджати, виїжджати та прямувати транзитом через території держав-членів без віз.
2. Особи, зазначені в пункті 1 цієї статті, можуть перебувати на території держав-членів протягом періоду, що не перевищує 90 днів, протягом періоду в 180 днів.

Стаття 11

Територіальна дія віз

Відповідно до національного законодавства стосовно національної безпеки держав-членів, а також правил ЄС, які передбачають оформлення віз з обмеженою територіальною дією, громадяни України мають право на подорожування територією держав-членів на рівних умовах з громадянами ЄС.

Стаття 12

Спільний комітет для реалізації цієї Угоди

1. Сторони створюють Спільний комітет експертів (далі – Комітет), який складається з представників України та Європейського Співтовариства. Співтовариство повинно бути представлене в Комітеті Європейською Комісією, із залученням допомоги експертів держав-членів.

2. Комітет, зокрема, має такі завдання:

a) моніторингу імплементації цієї Угоди;

b) підготовки пропозицій стосовно внесення змін або доповнень до цієї Угоди;

c) урегулювання спірних питань, які виникають у ході тлумачення або застосування положень цієї Угоди.

3. Комітет збирається на засідання у випадку необхідності на запит однієї зі Сторін, але принаймні раз на рік.

4. Комітет приймає свій регламент.

Стаття 13

Зв'язок цієї Угоди з двосторонніми угодами між Україною та державами-членами

З моменту набрання чинності положення цієї Угоди мають перевагу над положеннями будь-яких багатосторонніх чи двосторонніх угод або домовленостей, укладених між Україною та окремими державами-членами, настільки, наскільки положення зазначених угод або домовленостей стосуються питань, про які йдеться в цій Угоді.

Стаття 14

Прикінцеві положення

1. Ця Угода підлягає ратифікації чи затвердженню Сторонами відповідно до їхніх внутрішніх процедур і набирає чинності в перший день другого місяця після дати інформування Сторонами про завершення таких процедур.

2. Незважаючи на положення пункту 1 цієї статті, ця Угода набирає чинності лише з дати набрання чинності Угодою між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію осіб, якщо остання набере чинності пізніше дати, про яку йдеться в пункті 1 цієї статті.

3. Ця Угода укладається на невизначений строк, якщо її дія не буде припинена відповідно до пункту 6 цієї статті.

4. До цієї Угоди за письмовою згодою Сторін можуть уноситися доповнення. Доповнення набирають чинності після повідомлення Сторонами одна одній про виконання необхідних внутрішньодержавних процедур.

5. Кожна Сторона може зупинити дію цієї Угоди або її окремих положень з міркувань підтримання громадського порядку, захисту національної безпеки або охорони здоров'я населення. Рішення про зупинення повинно бути повідомлено іншій Стороні не пізніше, ніж за 48 годин до набрання ним чинності. Сторона, яка зупинила дію цієї Угоди, у випадку, коли передумови для зупинення перестали існувати, повинна невідкладно повідомити іншій Стороні про поновлення дії Угоди.

6. Дія цієї Угоди може бути припинена кожною зі Сторін шляхом письмового повідомлення іншій Стороні. Угода втрачає чинність через 90 днів з дати такого повідомлення.

Учинено в м. Люксембург вісімнадцятого червня дві тисячі сьомого року у двох примірниках, кожний українською, англійською, болгарською, голландською, грецькою, датською, естонською, італійською, іспанською, латиською, литовською, мальтійською, німецькою, польською, португальською, румунською, словацькою, словенською, угорською, фінською, французькою, чеською та шведською мовами, при цьому всі тексти є рівноавтентичними.

ПРОТОКОЛ ДО УГОДИ ПРО ДЕРЖАВИ-ЧЛЕНИ, ЯКІ НЕ ПОВНОЮ МІРОЮ ЗАСТОСОВУЮТЬ ШЕНГЕНСЬКІ ДОМОВЛЕНОСТІ

Держави-члени, які зобов'язані вимогами Шенгенських домовленостей, але ще не оформлюють Шенгенських віз, до прийняття Радою рішення із цього питання, оформлюють національні візи, дія яких обмежена їхньою територією. Ці держави-члени можуть в односторонньому порядку визнавати Шенгенські візи та дозволи на проживання з метою транзиту через їхню територію відповідно до рішення Ради №895/2006/ЕС від 14 червня 2006 року.

ДЕКЛАРАЦІЯ СТОСОВНО ОФОРМЛЕННЯ КОРОТКОСТРОКОВИХ ВІЗ ДЛЯ ВІДВІДАННЯ ВІЙСЬКОВИХ І ЦИВІЛЬНИХ КЛАДОВИЩ

Дипломатичні представництва та консульські установи держав-членів, як правило, оформлюють короткострокові візи на строк, що не перевищує 14 днів, особам, які мають на меті відвідання військових і цивільних кладовищ.

СПІЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ СТОСОВНО ДАНІЇ

Сторони беруть до уваги, що ця Угода не застосовується до процедури оформлення віз дипломатичними представництвами та консульськими установами Королівства Данія.

За таких умов бажано, щоб органи влади України та Данії невідкладно уклали двосторонню угоду стосовно спрощення процедури оформлення віз на аналогічних умовах, які передбачені Угодою між Україною та Європейським Співтовариством.

СПІЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ СТОСОВНО СПОЛУЧЕНОГО КОРОЛІВСТВА ВЕЛИКОБРИТАНІЯ І ПІВДЕННОЇ ІРЛАНДІЇ ТА РЕСПУБЛІКИ ІРЛАНДІЯ

Сторони беруть до уваги, що ця Угода не поширюється на територію Сполученого Королівства Великобританії і Північної Ірландії та Республіки Ірландія.

За таких умов бажано, щоб органи влади України та Сполученого Королівства Великобританії і Північної Ірландії, а також Республіки Ірландія уклали двосторонні угоди про спрощення процедури оформлення віз.

СПІЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ СТОСОВНО ІСЛАНДІЇ ТА НОРВЕГІЇ

Сторони беруть до уваги тісні відносини між Європейським Співтовариством, Норвегією та Ісландією, особливо після укладення 18 травня 1999 року Угоди про приєднання цих країн до Шенгенських домовленостей стосовно їхньої імплементації, застосування та розвитку.

За таких умов бажано, щоб органи влади України, Норвегії та Ісландії невідкладно уклали двосторонні угоди з метою спрощення процедури оформлення віз на аналогічних умовах, які передбачені Угодою між Україною та Європейським Співтовариством.

ДЕКЛАРАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОМІСІЇ СТОСОВНО МОТИВАЦІЇ РІШЕННЯ ПРО ВІДМОВУ В ОФОРМЛЕННІ ВІЗИ

Визнаючи важливість прозорості для заявників на отримання віз, Європейська Комісія нагадує, що законодавча ініціатива стосовно перегляду Спільних консульських інструкцій стосовно оформлення віз дипломатичними представництвами та консульськими установами, прийнятих 19 липня 2006 року, включає питання мотивації рішення про відмову в оформленні візи та можливість його оскарження.

ДЕКЛАРАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СПІВТОВАРИСТВА ПРО ДОСТУП ЗАЯВНИКІВ НА ОФОРМЕННЯ ВІЗ І УНІФІКАЦІЇ ІНФОРМАЦІЇ СТОСОВНО ПРОЦЕДУР ОФОРМЛЕННЯ КОРОТКОСТРОКОВИХ ВІЗ ТА ДОКУМЕНТІВ, НЕОБХІДНИХ ДЛЯ ОФОРМЛЕННЯ КОРОТКОСТРОКОВИХ ВІЗ

Визнаючи важливість прозорості для заявників на отримання віз, Європейське Співтовариство нагадує, що законодавча ініціатива стосовно перегляду Спільних консульських інструкцій стосовно оформлення віз дипломатичними представництвами та консульськими установами, прийнятих 19 липня 2006 року Європейською Комісією, включає питання доступу заявників на оформлення віз у дипломатичних представництвах і консульських установах держав-членів.

Що стосується інформації, яка повинна надаватися заявникам на отримання віз, Європейське Співтовариство вважає за необхідне вжити таких заходів:

- взагалі, розробити основну інформацію для заявників на оформлення віз, стосовно процедур і умов подання ними заяв і стосовно строків дії віз;

- Європейське Співтовариство складе список мінімальних вимог, щоб українські заявники мали доступну, основну уніфіковану інформацію та подавали на розгляд однакові документи, необхідні для оформлення віз.

Інформація, про яку йдеться вище, повинна бути широко поширена (на консульських інформаційних стендах, у листівках і брошурах, на веб-сайтах тощо).

Дипломатичні представництва та консульські установи держав-членів у випадку необхідності надаватимуть інформацію про існуючі можливості спрощення оформлення короткострокових віз у рамках Шенгенських домовленостей.

ПОЛІТИЧНА ДЕКЛАРАЦІЯ СТОСОВНО МІСЦЕВОГО ПРИКОРДОННОГО РУХУ

ДЕКЛАРАЦІЯ ПОЛЬЩІ, СЛОВАЧЧИНИ, УГОРЩИНИ ТА РУМУНІЇ

Республіка Польща, Словацька Республіка, Республіка Угорщина, а також Румунія з дати приєднання до ЄС заявляють про своє бажання розпочати переговори стосовно укладення двосторонніх угод з Україною з метою імплементації режиму місцевого прикордонного руху, визначеного Правилами Європейської Ради, прийнятими 5 жовтня 2006 року, що встановлюють правила місцевого прикордонного руху на зовнішніх сухопутних кордонах держав-членів та доповнюють Шенгенську конвенцію.

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

РОЗПОРЯДЖЕННЯ

від 25 липня 2007 р. N 569-р

Київ

Про схвалення Концепції Державної цільової програми інформування громадськості з питань європейської інтеграції України на 2008 - 2011 роки

1. Схвалити Концепцію Державної цільової програми інформування громадськості з питань європейської інтеграції України на 2008 - 2011 роки, що додається.

Визначити Держкомтелерадіо державним замовником Програми.

2. Держкомтелерадіо разом з іншими органами виконавчої влади розробити та подати до 1 жовтня 2007 р. проект Державної цільової програми інформування громадськості з питань європейської інтеграції України на 2008 - 2011 роки.

Прем'єр-міністр України

В. ЯНУКОВИЧ

СХВАЛЕНО

розпорядженням Кабінету

Міністрів України

від 25 липня 2007 р. N 569-р

КОНЦЕПЦІЯ

Державної цільової програми інформування громадськості з питань європейської інтеграції України на 2008 - 2011 роки

Визначення проблеми, на розв'язання якої спрямована Програма

Однією з основ державної політики інтеграції України до ЄС та формування нової політики ЄС щодо України є інформування населення про історію ЄС, економічне співробітництво з державами-членами, стандарти життя в європейських державах, правовий та соціальний захист населення.

Європейська інтеграція є визначальним чинником як зовнішньої, так і внутрішньої політики держави, зміцнює безпеку та позитивно впливає на відносини України з іншими державами. Реалізація курсу на інтеграцію до ЄС забезпечує гарантії верховенства права, дотримання прав людини, розвиток в Україні громадянського суспільства і демократії, побудову соціально орієнтованої ринкової економіки.

В українському суспільстві існує значний потенціал підтримки європейського вектора зовнішньої політики. Протягом 2004-2006 років різні соціологічні

опитування населення України щодо ставлення до вступу до ЄС коливалися від 40 до 50 відсотків. Аналіз соціологічних опитувань останніх трьох місяців 2006 року свідчить, що тенденція зростання збережеться і надалі у разі подальшого проведення інтенсивної інформаційно-просвітницької роботи.

Проте в українському суспільстві досі не існує стабільної проєвропейської більшості. Це пов'язано з недостатнім рівнем інформування громадськості стосовно напрямів та перспектив європейської інтеграції України.

Аналіз причин виникнення проблеми та обґрунтування необхідності її розв'язання програмним методом

Відповідно до Державної програми інформування громадськості з питань європейської інтеграції України на 2004 - 2007 роки, затвердженої Указом Президента України від 13 грудня 2003 р. N 1433 "Про державні програми з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України на 2004 - 2007 роки", вживаються заходи до більш повної обізнаності населення України у питаннях ЄС (історія та перспективи розвитку, основні напрями діяльності, законодавство, функціонування інституцій та розподіл владних повноважень між ними тощо), роз'яснення переваг для українського суспільства реалізації державної політики у сфері європейської інтеграції, забезпечення широкої суспільної підтримки європейського вибору України і втілення євроінтеграційного курсу, інформування громадськості про реалізацію євроінтеграційної політики і пріоритетних завдань у цій сфері.

У 2004 - 2005 роках у державному бюджеті не передбачалися кошти на зазначену Програму, тому поставлені в ній завдання виконувались не в повному обсязі. Також в окремих випадках спостерігалася відсутність належної координації роботи центральних та місцевих органів виконавчої влади, що в поєднанні з невідповідним фінансуванням створило недостатньо ефективні умови для проведення інформаційно-роз'яснювальної кампанії в регіонах.

Для виконання Програми щороку розроблялися плани заходів, які здійснювалися в установлені строки.

Після прийняття Кабінетом Міністрів України постанови від 5 квітня 2006 р. N 425 "Про порядок використання у 2006 році коштів, передбачених у державному бюджеті для виконання заходів з питань європейської і євроатлантичної інтеграції в інформаційній сфері" (Офіційний вісник України, 2006 р., N 14, ст. 990) виконання Програми здійснювалося за рахунок коштів, передбачених бюджетною програмою "Виконання заходів з питань європейської і євроатлантичної інтеграції в інформаційній сфері" у розмірі 5,2 млн. гривень. У 2007 році на реалізацію плану заходів Програми у державному бюджеті передбачено 5 млн. гривень.

Протягом 2006 та першого півріччя 2007 років за рахунок бюджетних коштів було проведено міжнародний медіафорум "Україна на інформаційній карті світу", медіатури для ознайомлення вітчизняних та іноземних його учасників з

інвестиційно-привабливими підприємствами Дніпропетровської, Донецької, Львівської та Одеської областей, соціологічні дослідження, моніторинг інтерактивних голосувань, Інтернет-опитувань з метою виявлення поінформованості населення щодо вступу України до ЄС.

Питання європейської інтеграції України висвітлюються 24 обласними державними телерадіокомпаніями, державною телерадіокомпанією "Крим", регіональними телерадіокомпаніями та телерадіокомпаніями м. Києва та Севастополя, а також Українською студією телевізійних фільмів "Укртелефільм", Державною телерадіокомпанією "Культура", Державною телерадіокомпанією "Всесвітня служба "Українське телебачення і радіомовлення", Державною міською телерадіокомпанією "Сіверська" (м. Новгород-Сіверський Чернігівської області) та Криворізьким міським державним об'єднанням телебачення і радіомовлення. Проте частка державного сектору телебачення і радіомовлення в телерадіоінформаційному просторі України становить лише 4 відсотки, а решта недержавні телерадіокомпанії, які необхідно залучати до інформування громадськості з питань європейської інтеграції України.

Практично кожна державна телерадіокомпанія створила теле- або радіопрограму, присвячену питанням європейської інтеграції України. Однак вони мають обмежений часовий формат і ефірне покриття. Недержавні телерадіоорганізації тільки в останні роки почали створювати або закуповувати телепрограми, фільми про історію і культуру країн ЄС.

Спостерігається збільшення обсягів випуску друкованої продукції, однак практично немає перекладів сучасних європейських досліджень з питань економіки, філософії, європейського кримінального права та судоустрою. Також існує проблема доступу населення регіонів України до літератури з європейської тематики.

На Інтернет-сторінках органів виконавчої влади та державних періодичних видань створено рубрики з питань європейської інтеграції України.

У центральних та східних областях України інформування громадськості про європейську інтеграцію проводиться шляхом здійснення заходів, спрямованих на популяризацію освітньо-культурних програм та візитів з обміну досвідом. У західних областях переважає інформація про транскордонне співробітництво з відповідними регіонами держав - членів ЄС.

Як свідчать офіційні дані соціологічних опитувань 89,5 відсотка респондентів цікавить інформація про ЄС, зокрема 45,2 - про наслідки інтеграції України до ЄС, 41,8 - вимоги щодо вступу до ЄС, 35,9 відсотка - здобутки та втрати країн, які стали членами ЄС.

Пріоритетність курсу європейської інтеграції України вимагає суспільної підтримки, тому виникла потреба у розробленні Державної цільової програми інформування громадськості з питань європейської інтеграції України на 2008 - 2011 роки (далі - Програма).

Мета Програми

Метою Програми є подальше підвищення рівня поінформованості громадськості з питань європейської інтеграції України для створення стабільної проєвропейської більшості в українському суспільстві.

Визначення оптимального варіанта розв'язання проблеми

Можливі два варіанти розв'язання проблеми інформування громадськості з питань європейської інтеграції України:

- 1) обмежитися виконанням Державної програми інформування громадськості з питань європейської інтеграції України на 2004 - 2007 роки та рівнем інформування громадськості з питань європейської інтеграції України, який забезпечують громадські організації;
- 2) продовжити та активізувати інформування громадськості шляхом затвердження нової Програми.

Перший варіант не потребує додаткових бюджетних коштів, але може стати опосередкованою демонстрацією зміни євроінтеграційного курсу держави.

Другий варіант забезпечить підтримку вступу України до ЄС переважної більшості населення, однак вимагає додаткових фінансових витрат з державного бюджету.

Другий варіант є оптимальним, оскільки дасть можливість проводити інтенсивну інформаційно-роз'яснювальну роботу стосовно напрямів та перспектив європейської інтеграції України, переваг для українського суспільства реалізації цілей державної політики у сфері європейської інтеграції.

Шляхи розв'язання проблеми

Для досягнення мети Програми необхідно забезпечити:

- координацію та контроль Держкомтелерадіо за роботою з інформування громадськості з питань європейської інтеграції України;
- звітування державних органів про діяльність у зазначеній сфері у засобах масової інформації;
- ведення цілеспрямованої об'єктивної інформаційної кампанії з максимальним використанням можливостей державних органів та потенціалу засобів масової інформації;
- широке залучення громадських організацій до процесу популяризації співробітництва України з ЄС;
- проведення загальнонаціональної громадської дискусії щодо вступу України до ЄС;
- моніторинг виконання Програми Міжвідомчою групою з інформування громадськості та підготовки фахівців з питань європейської та євроатлантичної інтеграції.

Очікувані результати

Виконання Програми дасть змогу:

створити сприятливе інформаційне середовище, необхідне для послідовного дотримання проголошеного курсу на європейську інтеграцію України;
підвищити поінформованість громадськості з питань ЄС;
посилити політичну підтримку ідеї членства України в ЄС;
активізувати транскордонне співробітництво регіонів України з відповідними регіонами держав - членів ЄС;
збільшити середньодобовий обсяг телевізійного та радіомовлення за рахунок створення теле- і радіопрограм про європейську інтеграцію України;
збільшити обсяг друкованої продукції (книжок, інформаційних буклетів, брошур, довідників, наукових, публіцистичних та інших праць) з історії та перспектив розвитку ЄС;
збільшити обсяг інформації з питань європейської інтеграції України у друкованих засобах масової інформації;
створити нові та поповнити діючі Інтернет-сторінки інформацією з питань європейської інтеграції України.

За результатами виконання у 2006 році Державної програми інформування громадськості з питань європейської інтеграції України на 2004 - 2007 роки підтримка населення вступу України до ЄС становила майже 40 відсотків. За прогнозними оцінками після виконання Програми очікується поліпшення рівня поінформованості та відповідно підтримки громадян вступу України до ЄС, а саме: у 2008 році - до 50 відсотків, у 2009 - до 53, у 2010 - до 56, у 2011 - до 60 відсотків.

Оцінка фінансових, матеріально-технічних та трудових ресурсів, необхідних для виконання Програми

За попередньою оцінкою Держкомтелерадіо, видатки на фінансування заходів з виконання Програми становитимуть близько 30 млн. гривень.

Програма не потребує створення додаткових матеріально-технічних ресурсів. Виконання Програми буде забезпечуватися центральними та місцевими органами виконавчої влади, державними засобами масової інформації, а також залучатимуться недержавні засоби масової інформації та громадські організації. Фінансування Програми здійснюватиметься за рахунок коштів державного бюджету та інших джерел.

Саміт Європейський Союз – Україна

СПІЛЬНА ЗАЯВА ЩОДО УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ УКРАЇНА-ЄС

(м. Париж, 9 вересня 2008 року)

<http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/news/detail/15263.htm>

Президенти Ющенко, Саркозі та Голова Європейської Комісії Баррозу зустрілись сьогодні та ухвалили наступну спільну заяву:

Президенти та Голова ЄК привітали той факт, що після ухвалення у 2005 році Плану дій Україна-ЄС партнерство між Європейським Союзом і Україною істотно поглибилось у всіх сферах, що становлять спільний інтерес: співробітництві у сфері зовнішньої політики та врегулювання криз, економічній та енергетичній співпраці, співробітництві у сфері юстиції, свободи та безпеки, у тому числі візовій політиці, та у багатьох інших сферах.

Успішне проведення парламентських виборів у вересні 2007 року засвідчило прогрес, досягнутий Україною в реалізації демократичних реформ, а вступ до Світової організації торгівлі у 2008 році став свідченням успіху економічних реформ. У цьому зв'язку Президенти наголосили, що політична стабілізація в Україні, конституційна реформа, консолідація правової держави, у тому числі в інвестиційній сфері, повне виконання зобов'язань у рамках СОТ є необхідними умовами для продовження реформ та поглиблення відносин між Україною і ЄС, що базуються на наших спільних цінностях, зокрема, демократичних принципах, ефективному державному управлінні та поваги до прав людини.

Як відзначено у Другій спільній доповіді про стан переговорів щодо нової посиленої угоди, з часу їх започаткування у 2007 році під час Німецького головування сторони досягли суттєвого прогресу в переговорному процесі. Практично завершено роботу над розділами угоди про політичне співробітництво та співпрацю в галузі юстиції, свободи та безпеки, значні результати досягнуто в роботі над розділами про економічне та галузеве

співробітництво. Переговори про всебічну та поглиблену зону вільної торгівлі, що стане невід'ємною частиною нової угоди, розпочалися у лютому 2008 року завдяки вступу України до СОТ та швидко просуваються в дуже конструктивній атмосфері.

Усвідомлюючи стратегічне значення відносин між Європейським Союзом та Україною, на Паризькому Саміті Президенти прийняли рішення надати рішучого імпульсу розвитку наших відносин.

Вони визнали, що Україна як європейська держава поділяє з країнами Європейського Союзу спільну історію та спільні цінності. Вони задоволені тим, що нова угода між Європейським Союзом і Україною буде угодою про асоціацію, яка залишає відкритим шлях для подальшого прогресивного розвитку у відносинах між Україною та ЄС. Європейський Союз визнає європейські устремління України і вітає її європейський вибір. Лідери визнають, що поступове зближення України та ЄС у політичній, економічній та правовій галузях сприятиме подальшому прогресові у відносинах України та ЄС.

Угода про асоціацію оновить наші спільні інституційні рамки, сприятиме поглибленню наших відносин у всіх галузях, посилить політичну асоціацію та економічну інтеграцію між Україною і Європейським Союзом на основі взаємних прав та обов'язків. Вона створить міцну основу для подальшого зближення між Україною та ЄС у сферах зовнішньої політики та безпеки, включаючи повагу до забезпечення принципів незалежності, суверенітету, територіальної цілісності та непорушності кордонів. Україна та ЄС в оперативному порядку реагуватимуть на виклики цим принципам на всіх відповідних рівнях політичного діалогу, включаючи міністерський рівень. Створення всебічної та поглибленої зони вільної торгівлі з масштабним сегментом наближення регуляторного законодавства України до стандартів ЄС сприятиме поступовій інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС. Угода про асоціацію також посилить співробітництво з широкого кола питань у сфері юстиції, свободи та безпеки, включаючи міграційні питання.

Беручи до уваги значний прогрес у переговорному процесі та з метою підготовки до виконання Угоди про асоціацію, лідери підкреслили важливість

підготовки нового практичного інструменту, який замінить План дій у березні 2009 року.

Вони також вирішили започаткувати візовий діалог, розробляючи відповідні умови щодо запровадження безвізового режиму між Україною та ЄС у довгостроковій перспективі.

Виходячи з дискусії, що відбулася між Україною та Європейським Союзом, Президенти сподіваються, що Угода про асоціацію, яка буде якомога амбіційнішою, буде швидко погоджена та підписана.

Європейський Союз представляли пан Ніколя Саркозі, Президент Французької Республіки, як Голова Ради Європейського Союзу, пан Хав'єр Солана, Генеральний Секретар / Високий Представник, у супроводі пана Бернара Кушнера, Міністра закордонних справ Французької Республіки, а також пан Жозе Мануель Баррозу, Голова Європейської Комісії, у супроводі Комісара з питань зовнішніх зносин і європейської політики сусідства пані Беніти Ферреро-Вальднер та Комісара з питань зовнішньої торгівлі пана Петера Мандельсона. Україну представляв пан Віктор Ющенко, Президент України, у супроводі пана Володимира Огризка, Міністра закордонних справ України

КРАЇНИ-ЧЛЕНИ ЄС

1. Австрія	15. Швеція
2. Бельгія	16. Кіпр
3. Великобританія	17. Чеська республіка
4. Данія	18. Естонія
5. Німеччина	19. Угорщина
6. Греція	20. Латвія
7. Ірландія	21. Литва
8. Іспанія	22. Мальта
9. Італія	23. Польща
10. Люксембург	24. Словаччина
11. Нідерланди	25. Словенія
12. Португалія	26. Болгарія
13. Фінляндія	27. Румунія
14. Франція	

Посольства країн-членів ЄС в Києві

Австрія

Посол: Йозеф-Маркус Вукетіч

Адреса:

01030, м. Київ

вул. І. Франка, 33

Тел.: 277-27-90

Факс: 230-23-52

Е-mail: kiew.ob@bmaa.gv.at

Бельгія

Посол: Марк Вінк

Адреса:

01030, м. Київ

вул. Леонтовича, 4

Тел.: 238-26-00

Факс: 238-26-01

Е-mail: Ambbkiev@gu.net

Болгарія

Посол: Дімітар Цветков Владіміров

Адреса:

01023, м. Київ

вул. Госпітальна, 1

Тел.: 246-76-72

Факс: 235-51-19

Е-mail: embuln@i.kiev.ua

Великобританія

Тимчасові повірени у справах: Мартін Харріс

Адреса:

01025, м. Київ
вул. Десятинна, 9
Тел.: 490-36-60
Факс: 490-36-62
E-mail: ukrembinf@sovamua.com

Греція

Посол: Харалампос Дімітріу

Адреса:

01901, м. Київ
вул. Панфіловців, 10
Тел.: 254-54-71
Факс: 254-39-98

E-mail: greece@ines.kiev.ua

Данія

Посол: Уффе Андерссон Балслев

Адреса:

01901, м. Київ

вул. Хмельницького 56, 4 пов.

Тел.: 200-12-60

Факс: 200-12-81

E-mail: ievamb@um.dk

Естонія

Посол: Ян Хейн

Адреса:

01901, м. Київ

вул. Володимирська, 61/11

Тел.: 590-07-80

Факс: 590-07-81

E-mail: Embassy.Kiev@mfa.ee

Іспанія

Посол: Луїс Хав'єр Хіль Каталіна

Адреса:

01901, м. Київ

вул. Хорива, 46

Тел.: 492-73-20

Факс: 492-73-27

E-mail: embespuu@mail.mae.es

Італія

Посол: П'єтро Джованні Доннічі

Адреса:

01901, м. Київ

вул. Ярославів Вал, 32Б

Тел.: 230-31-00

Факс: 230-31-03

E-mail: ambasciata.kiev@esteri.it

Литва

Посол: Альгірдас Кумжа

Адреса:

01901, м. Київ

вул. Буслівська, 21

Тел.: 254-09-20

Факс: 254-09-28

Е-mail: embassy@ltembassy.org

 Латвія

Посол: Атіс С'янїтс

Адреса:

01901, м. Київ

вул. Січневого Повстання 6Б

Тел.: 490-70-30

Факс: 490-70-35

Е-mail: embassy.ukraine@mfa.gov.lv

 Нідерланди

Посол: Рональд Келлер

Адреса:

01901, м. Київ

Контрактова площа, 7

Тел.: 490-82-00

Факс: 490-82-09

Е-mail: kie@minbuza.nl

 Німеччина

Посол: Рейнгард Шеферс

Адреса:

01901, м. Київ

вул. Б. Хмельницького, 25

Тел.: 247-68-00

Факс: 247-68-18

Е-mail: pr@german-embassy.kiev.ua

 Польща

Посол: Яцек Ключковскі

Адреса:

01034, м. Київ

вул. Ярославів Вал, 12

Тел.: 230-07-00

Факс: 270-63-36

Е-mail: ambasada@polska.com.ua

 Португалія

Посол: Жозе Мануел Пессанья Вігаш

Адреса:

01910, м. Київ

вул. Івана Федорова, 12, поверх 2

Тел.: 287-58-61

Факс: 287-58-64

Е-mail: geral@embport.kiev.ua

 Румунія

Посол: Траян Лауренціу-Христя

Адреса:
01030, м. Київ

вул. Коцюбинського, 8

Тел.: 234-52-61

Факс: 235-20-25

E-mail: romania@iptelecom.net.ua

 Словаччина

Посол: Урбан Руснак

Адреса:

01901, м. Київ

вул. Ярославів Вал, 34

Тел.: 212-03-10

Факс: 212-32-71

E-mail: embassy@kiev.mfa.sk

 Словенія

Посол: Прімож Шеліго

Адреса:

04053, м. Київ

вул. Хмельницького, 48, 4-ий пов.

Тел.: 585-23-30

Факс: 585-23-43

E-mail: vki@gov.si

 Угорщина

Посол: Андраш Баршонь

Адреса:

01034, м. Київ

вул. Рейтарська 33,

Тел.: 230-80-01

Факс: 272-20-90

E-mail: kev.missions@kum.hu

 Фінляндія

Посол: Крістер Міккелссон

Адреса:

01901, м. Київ

вул. Стрілецька, 14

Тел.: 278-75-51

Факс: 278-75-51

E-mail: info@finemb.kiev.ua

 Франція

Посол: Жан-Поль Везіан

Адреса:

01901, м. Київ

вул. Рейтарська, 39

Тел.: 590-36-00

Факс: 590-36-24

E-mail: pressefr@carrier.kiev.ua

Чеська Республіка

Посол: Ярослав Башта

Адреса:

01901, м. Київ

Ярославів Вал, 34А

Тел.: 272-21-10

Факс: 272-62-04

Е-mail: kiev@embassy.mzv.cz

Швеція

Посол: Йон-Крістер Оландер

Адреса:

01901, м. Київ

вул. І. Франка, 34/33

Тел.: 494-42-70

Факс: 462-05-81

Е-mail: ambassaden.kiev@foreign.ministry.se

Серія "Євроінтеграція: український вимір"
Випуск 11

АРТЬОМОВ Іван Володимирович

УКРАЇНСЬКИЙ ВИМІР ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Навчальний посібник
У 2 книгах

КНИГА 1. Україна – Європейський Союз

Комп'ютерний набір
А.І.Бродич
О.В.Клименко

Комп'ютерне верстання

Дизайн обкладинки
О.В.Клименко

Редагування і коректура
Л.І.Середа

A 86 Артёмов І.В. Український вимір європейської та євроатлантичної інтеграції: Навчальний посібник: У 2-х кн. – Ужгород: Ліра, 2008. – Кн. 1. – _____ с. (Серія "Євроінтеграція: український вимір". Вип. 11).

ISBN _____

Пропоноване видання – один з небагатьох навчальних посібників, присвячених проблематиці європейської та євроатлантичної інтеграції України.

У першій книзі посібника – «Україна – Європейський Союз» розкриваються передумови вибору Україною курсу до єдиної Європи, дається аналіз сучасного стану проблем і механізмів реалізації зазначеного вибору, простежуються його основні етапи.

Посібник підготовлено в ході реалізації Інститутом філософії та євроінтеграційних досліджень Закарпатського державного університету наукового проекту на замовлення Міністерства освіти і науки України, зважаючи на недостатню ефективність роботи з інформування населення щодо проблем європейської та євроатлантичної інтеграції, підготовки фахівців, які зможуть відстоювати інтереси держави на всіх етапах євроінтеграційного поступу.

Для студентів вищих навчальних закладів, які навчаються за спеціальністю "Міжнародні відносини", викладачів, службовців, які займаються реалізацією державної політики європейської та євроатлантичної інтеграції України.

ББК 66.4 (4Укр.)
УДК 327 (477)